

การวิเคราะห์เส้นทางของการหย่าร้างในครอบครัวไทย

สารนิพนธ์
ของ
นลินี สุขเกษม

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ

พฤษภาคม 2551

การวิเคราะห์เส้นทางของการหย่าร้างในครอบครัวไทย

สารนิพนธ์

ของ

นลินี สุขเกษม

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ

พฤษภาคม 2551

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การวิเคราะห์เส้นทางของการหย่าร้างในครอบครัวไทย

บทคัดย่อ

ของ

นลินี สุขเกษม

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ

พฤษภาคม 2551

นลินี สุขเกษม. (2551). *การวิเคราะห์เส้นทางของการหย่าร้างในครอบครัวไทย*. ปรินูญานินพนธ์
กศ.ม.(จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
คณะกรรมการควบคุมรองศาสตราจารย์ ดร.นวลละอ อภามผล, รองศาสตราจารย์
ประณต เค้าฉิม, รองศาสตราจารย์อดิศักดิ์ พงษ์พูลผลศักดิ์

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อศึกษาปัจจัยสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการหย่าร้าง
ในครอบครัวไทย ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย การปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส การสื่อสารและปรับตัว
สภาวะทางจิตและสังคม อบายมุขและความเปี่ยงเบนทางเพศ ครอบครัวคู่สมรส ความบกพร่องของ
ร่างกายและจิตใจ เพศสัมพันธ์ อารมณ์ ความสัมพันธ์ก่อนสมรส ลักษณะนิสัย ลักษณะงาน และ
ความพร้อมด้านบุตรและธุรกิจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้ที่อยู่ในสถานภาพหย่าร้างใน
ปัจจุบันทั้งสามีและภรรยา จำนวน 300 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เคยเป็นคู่ทั้งสามีภรรยา
แต่หย่าร้างแล้ว จำนวน 62 คู่ (124 คน) และเฉพาะผู้ที่เคยเป็นสามี 88 คน และเฉพาะผู้ที่
เป็นภรรยา 88 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจงและสุ่มแบบตามสะดวก
วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติวิเคราะห์ความถดถอยโลจิสติก

ผลการวิจัยพบว่า

ปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยอ้อมต่อการหย่าร้าง มีทั้งหมด 6 ปัจจัย โดยมี 6 ปัจจัยที่มีอิทธิพล
โดยอ้อมต่อการหย่าร้างผ่านทางการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส คือ สภาวะทางจิตและสังคม อารมณ์
ความสัมพันธ์ก่อนสมรส ลักษณะนิสัย ลักษณะงาน และความพร้อมด้านบุตรและธุรกิจ
ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง มี 2 ปัจจัย คือ การปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส และ
ความสัมพันธ์ก่อนสมรส

PATH ANALYSIS OF DIVORECES IN THAI FAMILY

AN ABSTRACT

BY

NALINEE SUKKASEM

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Developmental Psychology
at Srinakharinwirot University

May 2008

Nalinee Sukkasem. (2008). *Path Analysis of Divorces in Thai Families*. Master thesis, M.Ed. (Developmental Psychology). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirote University. Advisor Committee: Assoc.Prof.Dr. Nuanla-or Supapol, Assoc.Prof. Pranot Kaochim, Assoc.Prof. Adisak Pongpullpolsuk.

The research was aimed to study the factors which caused the divorces in Thai families. Independent variables in this study were ways to treat the spouse, communication and adaptation, mentality and society, negative temptation and sexual deviation, couple's families, deficiency of mental and physical health, sexual relationship, mood, relationship, disposition, job, children and business. The samples used in this study were 300 divorcee husbands and wives at the time of studying. The samples were divided into 3 groups: 62 couples (124 persons) who used to be couple, both husbands and wives got divorced already, 88 persons who used to be husbands, and 88 persons who used to be wives. Purposive sampling and convenient sampling methods were used to get the samples. The data was analyzed by logistic regression.

The results of this study are as follows:

It was found that there were six factors which affected the divorces indirectly, in which six factors affected the divorces indirectly due to the actions to the ways to treat the spouse which were mentality and society, mood, pre-marriage relationship, disposition, job, children and business. There were two factors which affected the divorces directly: ways to treat the spouse, and pre-marriage relationship.

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จได้ด้วยดีเป็นเพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.นวลละออ สุภาพล ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์และอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ซึ่งได้สละเวลาอันมีค่าเพื่อให้คำปรึกษา แนะนำ และถ่ายทอดความรู้ ในการจัดทำงานวิจัยนี้ทุกขั้นตอนจนเสร็จสมบูรณ์ ทำให้ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์ในการทำงานวิจัย จนรู้ถึงคุณค่าของงานวิจัย อาจารย์เป็นแบบฉบับของอาจารย์ที่ทุ่มเทให้กับศิษย์และงานด้านวิชาการ อย่างไม่เหน็ดเหนื่อย งานวิจัยนี้จะสำเร็จไม่ได้หากไม่มีอาจารย์ที่เป็นผู้ให้กำลังใจและเชื่อมั่นใน ศักยภาพของศิษย์เสมอ ทำให้ศิษย์ต้องพัฒนาศักยภาพของตนเอง จนสามารถทำงานวิจัยนี้สำเร็จ ผู้วิจัยซาบซึ้งถึงความกรุณาดังกล่าว จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจาก รศ. อติศักดิ์ พงษ์พูนผลศักดิ์ ที่สละเวลาอันมีค่าในการให้ คำแนะนำ คำปรึกษา และเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับสถิติที่ใช้ในงานวิจัย ทำให้งานวิจัยครั้งนี้สามารถ สำเร็จไปได้ด้วยดี อีกทั้งรับเป็นกรรมการสอบสารนิพนธ์ ซึ่งอาจารย์ได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อให้ สารนิพนธ์เล่มนี้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่าน โดยเฉพาะอาจารย์สาขาจิตวิทยา พัฒนาการ ที่กรุณาประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ทางจิตวิทยาที่มีคุณค่า อันเป็นประโยชน์สูงสุดในการนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันแก่ ตนเอง ครอบครัวและประเทศชาติสืบไป

ท้ายสุดขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่ออุบล สุขเกษม และคุณแม่ปิ่นมิ่งจิต สุขเกษม บิดามารดา ของผู้วิจัย ที่ได้อบรมเลี้ยงดูด้วยพื้นฐานแห่งความรัก ความเข้าใจ ตลอดจนเติบโตในสิ่งแวดล้อมที่ดี ที่เอื้อต่อการศึกษา และรวมถึงกำลังใจ กำลังใจ กำลังทรัพย์ที่มอบให้เป็นทุนในการพัฒนาการศึกษา ของผู้วิจัย ขอขอบคุณ นพ.อุกฤษฏ์ สุขเกษม อาจารย์ก้องเกียรติ สุขเกษม และนายปัญญา จันทรีไพแสง พี่ชายที่ให้กำลังใจและให้ข้อคิด ขอขอบคุณนายจิรวุฒน์ นุ่นศรี สามีและลูกที่เป็นแรงผลักดันอันสำคัญยิ่ง ทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในการศึกษาและทำงานวิจัย

นลินี สุขเกษม

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	3
ความสำคัญของการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	4
ตัวแปรที่ศึกษา	5
นิยามปฏิบัติการ	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย	8
สมมติฐานในการวิจัย	12
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	13
ความหมายของการหย่าร้าง	13
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการหย่าร้าง	14
ทฤษฎีตัวแบบการเปลี่ยนแปลงตัวของผู้มีชีวิตสมรส	14
ทฤษฎีการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงสถานภาพสมรส แมคโดนัลด์	17
ทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรส และความไม่มั่นคงในชีวิตสมรส	18
วงจรชีวิตของครอบครัวที่หย่าร้าง	22
รูปแบบของการหย่าร้าง	25
สาเหตุของการหย่าร้าง	27
สาเหตุด้านลักษณะทางชีวสังคม	32
สาเหตุด้านเศรษฐกิจ	60
สาเหตุด้านสังคมและความประพฤติ	65
สาเหตุด้านสุขภาพอนามัย	72
สาเหตุด้านอารมณ์และจิตใจ	74
สาเหตุด้านทัศนคติ	75

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
2 (ต่อ)	สาเหตุด้านสัมพันธ์ในครอบครัว	76
	สาเหตุด้านการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส	81
	สาเหตุด้านการสื่อสารและปรับตัว	86
	สาเหตุด้านสภาวะทางจิตและสังคม	89
	สาเหตุด้านอบายมุขและการเบี่ยงเบนทางเพศ	91
	สาเหตุด้านครอบครัวคู่สมรส	93
	สาเหตุด้านความบกพร่องของร่างกายและจิตใจ	97
	สาเหตุด้านเพศสัมพันธ์	99
	สาเหตุด้านอารมณ์	101
	สาเหตุด้านความสัมพันธ์ก่อนสมรส	103
	สาเหตุด้านลักษณะนิสัย	104
	สาเหตุด้านลักษณะงาน	106
	สาเหตุด้านความพร้อมด้านบุตรและธุรกิจ	107
	การวิเคราะห์เส้นทาง	109
	แนวคิดของการวิเคราะห์เส้นทาง	109
	ประวัติความเป็นมาของการวิเคราะห์เส้นทาง	110
	หลักการของสัมประสิทธิ์เส้นทาง	112
	การสร้างแผนภาพแสดงอิทธิพลของทฤษฎี	116
	การสร้างสมการโครงสร้าง	117
	วิธีวิเคราะห์เส้นทาง	118
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์เส้นทาง	121
3	วิธีดำเนินการวิจัย	123
	การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง.....	123
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	123
	การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	124
	ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ	125

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 (ต่อ) การเก็บรวบรวมข้อมูล	126
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล	126
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	129
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	129
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	130
ตอนที่ 1 การวิเคราะห์เพื่อหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)	130
ตอนที่ 2 เขียนสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน	133
ตอนที่ 3 คำนวณค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง	134
ตอนที่ 4 คำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จากค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง.....	140
ตอนที่ 5 การตรวจสอบทฤษฎี	143
ตอนที่ 6 การวิเคราะห์แยกค่าสหสัมพันธ์	144
5 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ	147
สรุปผลการวิจัย	150
อภิปรายผล	151
ข้อเสนอแนะ	156
บรรณานุกรม	160
ภาคผนวก	173
ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์	182

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระที่ส่งผลกระทบต่อการหย่าร้าง	131
2 ค่า Path Coeffients	138
3 ค่า Path Coefficients หลังจากตัด ค่า P_{Y-2} P_{Y-4} P_{Y-5} P_{Y-6} P_{Y-10} P_{Y-12}	138
4 ค่า Path Coefficients หลังจากตัด ค่า P_{Y-7} P_{Y-8} P_{Y-11}	139
5 Path Coefficients หลังจากตัด ค่า P_{Y-3}	139
6 เปรียบเทียบค่า r ที่คำนวณจากPath Coefficients กับค่าที่มีอยู่เดิม.....	142
7 ค่าสัมประสิทธิ์แสดงอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของตัวแปรเหตุที่มีต่อการหย่าร้าง..	146

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 รูปแบบเส้นทางตามสมมติฐานการวิจัย	11
2 ตัวแบบการตัดสินใจสิ้นสุดชีวิตสมรส	16
3 แบบจำลองทฤษฎีการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงสถานภาพสมรส	17
4 ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตสมรสและความมั่นคงในชีวิตสมรส	21
5 ลักษณะความสัมพันธ์แท้จริง.....	113
6 ลักษณะความสัมพันธ์เทียม.....	113
7 ลักษณะความสัมพันธ์ที่เกิดจากอิทธิพลส่งผ่านตัวแปรคั่นกลาง.....	114
8 ลักษณะการไม่มีความสัมพันธ์.....	114
9 ลักษณะความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อม.....	114
10 ลักษณะความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลย้อนกลับ.....	115
11 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรภายนอกกับตัวแปรภายใน.....	115
12 แบบจำลองเส้นทางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร.....	116
13 ขนาดสัมประสิทธิ์เส้นทาง (P_{ij}) ของตัวแปรที่เป็นสาเหตุต่อตัวแปรที่เป็นผล.....	117
14 รูปแบบของสาเหตุของตัวแปร เมื่อใช้การหย่าร้างเป็นตัวแปรตาม.....	142

ผ่านการทดสอบความเที่ยงตรงตามเทคนิค Path Analysis

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของสังคม มีบทบาทสำคัญในการอบรมและเลี้ยงดูมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีมีคุณภาพ หากสมาชิกในครอบครัวรักใคร่กลมเกลียวกัน ครอบครัวอบอุ่นมั่นคง บิดามารดาประพฤติปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดี อบรมสั่งสอนบุตรไปในทางที่ดี เด็กและเยาวชนในครอบครัวนั้นย่อมได้รับการพัฒนาไปในทางที่ดี ซึ่งเด็กและเยาวชนดังกล่าวจะเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองได้ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยในช่วงระยะเวลากว่า 30 ปีที่ผ่านมา ได้ส่งผลกระทบทางลบหลายประการที่ทำให้เกิดปัญหาและสร้างความเปราะบางต่อสถาบันครอบครัวไทย โดยเฉพาะในเรื่องการดำเนินชีวิตและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว (ภัสสร ลิมานนท์. 2541) การอยู่ร่วมกันของสามีภรรยา เป็นการครองคู่ร่วมทุกข์ร่วมสุขแสดงถึงความมั่นคงของสถาบันครอบครัว หากแต่ในยุคโลกาภิวัตน์นี้สถาบันครอบครัวได้เกิดการสั่นคลอนอย่างรุนแรง เพราะมีปัญหาระหว่างสามีภรรยามากขึ้นจนไม่สามารถจะอยู่ด้วยกันได้ ผลที่ตามมาคือการหย่าร้างในที่สุด (บัญญัติ สุขศรีงาม. 2542)

ในประเทศไทยจากสถิติของศูนย์ทะเบียนราษฎร กระทรวงมหาดไทย พบว่า ในรอบ 10 ปีมานี้ สังคมไทยมีการหย่าร้างเพิ่มขึ้น 2 เท่าตัว จากปี 2539 มีการหย่าร้อยละ 13 โดยมีผู้จดทะเบียนสมรส 436,831 คู่ หย่า 56,718 คู่ ข้อมูลล่าสุดในปี 2549 มีผู้จดทะเบียนสมรส 347,913 คู่ หย่า 91,155 คู่ คิดเป็นร้อยละ 26 หรือกล่าวได้ว่าคนไทยมีการหย่าร้าง 1 คู่ทุกๆ การจดทะเบียน 5 คู่ โดยเฉลี่ยหย่าร้างกันชั่วโมงละ 10 คู่ (ครอบครัวไทยเปราะบางหย่าชั่วโมงละ 10 คู่ : ออนไลน์) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเปราะบางของครอบครัวไทยที่เพิ่มสูงขึ้น จากสถิติดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าอัตราการหย่าร้างได้เพิ่มขึ้นอย่างมากจนน่าใจหาย และนับวันยิ่งจะมีอัตราเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ข้อมูลดังกล่าวเป็นเพียงตัวเลขสถิติ ที่สำนักบริหารงานทะเบียน กระทรวงมหาดไทยได้รายงานไว้เป็นทางการเท่านั้น ซึ่งเป็นกรณีที่สามีภรรยาไปจดทะเบียนหย่ากับทางราชการ แต่ในตามความเป็นจริงแล้วต้องยอมรับว่ายังมีครอบครัว อีกจำนวนไม่น้อยที่สามีภรรยาไม่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขได้ต้องแยกกันอยู่โดยไม่ได้จดทะเบียนหย่า ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาครอบครัวที่อาจส่งผลกระทบถึงพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวทั้งสิ้น โดยเฉพาะสมาชิกที่เป็นเด็กและเยาวชน

นักจิตวิทยา นักอาชญาวิทยา และนักวิชาการ ได้วิเคราะห์ไว้ถึงสาเหตุแห่งการกระทำผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนว่า สาเหตุหนึ่งที่สำคัญคือสภาพครอบครัวที่มีปัญหา อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าสถาบันครอบครัวนั้นมีความสำคัญยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นบ่อเกิดแห่งปัญหามากมายในสังคมแล้วยังเป็นกลไกหลักในการป้องกันและแก้ไขปัญหาได้ในขณะเดียวกัน จะเห็นได้ว่าครอบครัวที่แตกแยกโดยการหย่าร้างได้ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ติดตามมามากมาย เพราะไม่เพียงแต่จะมีผลกระทบต่อคู่ชายหญิงที่หย่าร้างเท่านั้น แต่ยังได้ส่งผลมาถึงบุตรอีกด้วย จากรายงานของศูนย์วิจัยครอบครัวมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษพบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีการหย่าร้างจะมีปัญหาไปตลอดชีวิต เด็กเหล่านี้จะกระทำผิดและมีปัญหาทางพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีทั้งพ่อและแม่ อย่างไรก็ตามพฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็กที่ไม่เหมาะสมนั้นยังขึ้นอยู่กับช่วงอายุของเด็กในขณะที่พ่อแม่หย่าร้างอีกด้วย โดยเด็กอายุ 12 - 15 ปี จะได้รับผลกระทบที่เลวร้ายที่สุด รองลงมาเป็นช่วงก่อนวัยเรียน (บัญญัติ สุขศรีงาม. 2542) และจากการศึกษาเด็ก 17,000 คนในประเทศอังกฤษและนิวซีแลนด์ พบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวที่หย่าร้าง จะออกจากบ้านในช่วงอายุน้อยๆ กล่าวคือ เด็กที่มาจากครอบครัวหย่าร้างประมาณร้อยละ 45 จะสมรสเมื่ออายุ 20 ปี ในขณะที่เด็กที่มีอายุเท่ากันที่มาจากครอบครัวที่มีทั้งพ่อและแม่จะสมรสเมื่ออายุ 20 ปีมีเพียงร้อยละ 15 เท่านั้น เหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากเด็กที่มาจากครอบครัวหย่าร้างจะขาดความอบอุ่น จึงต้องหาผู้ที่จะให้ความรักความเข้าใจและความอบอุ่นให้กับตนเอง เพื่อทดแทนสิ่งเหล่านี้จากพ่อแม่ตนเอง นอกจากนี้ผลกระทบที่เกิดจากการหย่าร้างของพ่อแม่มักจะเป็นปัญหารุนแรงค่อนข้างมากกับลูกที่มาจากครอบครัวที่ร้าวรอยหรือพ่อแม่อยู่ในวงสังคมชั้นสูง โดยลูกจะประชดชีวิตด้วยการหนีออกจากบ้านหรือติดยาเสพติดหรือมั่วสุมทางเพศในที่สุด (บัญญัติ สุขศรีงาม. 2542)

นอกจากนี้ ผลกระทบต่อลูกหลังจากการหย่าร้าง(ศูนย์สุขวิทยาจิต. 2547) เด็กจะรู้สึกสูญเสียกลัวถูกทอดทิ้ง ต้องการความรัก ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง สูญเสียความสัมพันธ์ทางสังคม มีปัญหาทางด้านอารมณ์และพฤติกรรม มีผลกระทบต่อการเรียนของเด็กวัยก่อนวัยรุ่น เด็กจะมีความโกรธและเกิดจิตใจหวนไหวในความเป็นตัวของตัวเอง ส่วนเด็กวัยรุ่นจะมีความวิตกกังวล ตกใจ เศร้าเสียใจ และรู้สึกเป็นปมด้อยอย่างรุนแรงในชีวิต สุรพงศ์ อัมพันธ์ (2542) กล่าวว่า เด็กที่มาจากครอบครัวหย่าร้างไม่ว่าจะเป็นเด็กวัยใดก็ตามต้องเผชิญกับปัญหาหลายประการ ซึ่งปัญหาเหล่านั้นล้วนแต่มีผลกระทบทางด้านอารมณ์ สังคม และจิตใจของเด็กอย่างมาก สิ่งหนึ่งที่อยู่ในใจของเด็ก ๆ ตลอดเวลาก็คือ ความรู้สึกปวดร้าว เศร้าใจ ซึ่งอาจมีผลต่อสุขภาพจิตของเด็กได้

ดังนั้น การหย่าร้างจึงนับว่าเป็นวิกฤตการณ์ของชีวิตสมรส ที่คู่สมรสทุกคู่พยายามจะหลีกเลี่ยงแต่ไม่ว่าคู่สมรสทุกคู่จะสามารถหลีกเลี่ยงได้ คู่สมรสบางคู่อาจโชคดีที่ชีวิตคู่ราบรื่นมีความสุขและสามารถอยู่ด้วยกันจนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิต แต่คู่สมรสอีกหลายๆคู่อยู่ด้วยกันได้ไม่ตลอดรอดฝั่งและเกิดการหย่าร้างกันขึ้น (สุภรณ์ ลิ้มอารีย์. 2536)

จากประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาปัจจัยโดยตรงและโดยอ้อมของการหย่าร้างของครอบครัวไทย โดยเลือกใช้วิธีวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) เนื่องจากการวิเคราะห์เส้นทางนี้ จะเป็นวิธีการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ไม่ใช่การทดลอง และยังได้ข้อมูลเกี่ยวกับทิศทางและขนาดของตัวแปรสาเหตุแต่ละตัว ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อการอธิบาย ทำนายหรือพยากรณ์และควบคุมปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (นงลักษณ์ วิรัชชัย. 2538 , 180) ทั้งยังเป็นวิธีที่สามารถศึกษาผลของกลุ่มตัวแปรได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการอธิบาย ทำนายหรือพยากรณ์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้วิจัยต้องการทราบถึงปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการหย่าร้างโดยตรงและโดยอ้อม เพื่อจะได้เป็นข้อคิดและแนวทางในการเลือกคู่ครองของผู้ที่คิดจะแต่งงานในอนาคตของแต่ละคน จะได้ไม่เกิดความผิดพลาดและช่วยป้องกันไม่ให้เกิดการหย่าร้างขึ้นในภายหลัง เป็นการช่วยให้ชีวิตสมรสของคู่แต่งงานแต่ละคู่บรรลุเป้าหมายและประสบความสำเร็จจะไม่ก่อให้เกิดปัญหาทั้งตัวคู่สมรสเอง บุตร และสังคมไทย

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

เพื่อศึกษาปัจจัยสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการหย่าร้างโดยตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย การปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1) การสื่อสารและปรับตัว (X_2) สภาวะการสมรส (X_3) อบรมมุขและความเปี่ยมเบนทางเพศ (X_4) ครอบครัวคู่สมรส (X_5) ความบกพร่องของร่างกายและจิตใจ (X_6) เพศสัมพันธ์ (X_7) อารมณ์ (X_8) ความสัมพันธ์ก่อนสมรส (X_9) ลักษณะนิสัย (X_{10}) ลักษณะงาน (X_{11}) และความพร้อมด้านบุตรและธุรกิจ (X_{12}) ที่มีอิทธิพลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อการหย่าร้างทั้งทางพฤติกรรมและนิตินัยในครอบครัวไทย

ความสำคัญของการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เส้นทางของการหย่าร้างในครอบครัวไทย ทำให้ทราบว่า ปัจจัยใดที่มีอิทธิพลโดยตรงและโดยอ้อมต่อการหย่าร้าง นอกจากนี้สามารถนำเอาข้อมูลที่ได้ไปเป็นประโยชน์ในการใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน เป็นแนวทางในการให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร หรือให้คำปรึกษาแก่ผู้ที่กำลังจะสมรส ผู้ที่สมรสแล้ว และผู้ที่กำลังเกิดปัญหาในชีวิตสมรส เพื่อที่จะได้เป็นแนวทางในการปรับตัวในการอยู่ร่วมกันของคู่สมรส ให้หันมาเอาใจใส่ชีวิตครอบครัว และหาทางป้องกันสภาพที่จะนำไปสู่สาเหตุแห่งความแตกร้างที่จะเกิดขึ้นในชีวิตสมรส

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจมุ่งเน้นศึกษาอิทธิพลโดยตรงและโดยอ้อมของการหย่าร้าง ทั้งพฤติกรรมและนิติบัญญัติ ประกอบด้วย 12 ตัวแปรที่สำคัญ ได้แก่ การปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1) การสื่อสารและปรับตัว (X_2) สภาพการสมรส (X_3) อุปนิสัยและความเบี่ยงเบนทางเพศ (X_4) ครอบครัวคู่สมรส (X_5) ความบกพร่องของร่างกายและจิตใจ (X_6) เพศสัมพันธ์ (X_7) อารมณ์ (X_8) ความสัมพันธ์ก่อนสมรส (X_9) ลักษณะนิสัย (X_{10}) ลักษณะงาน (X_{11}) และความพร้อมด้านบุตร และธุรกิจ (X_{12})

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ชายและหญิงที่หย่าร้าง ที่มีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่ในภาคเหนือคือจังหวัดเชียงใหม่ ภาคใต้คือจังหวัดสงขลา ภาคตะวันออกคือจังหวัดจันทบุรี และภาคกลางคือกรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้ที่อยู่ในสถานภาพหย่าร้างในปัจจุบัน ทั้งสามีและภรรยาจำนวน 300 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นคู่ทั้งสามีและภรรยาแต่หย่าร้างแล้วจำนวน 62 คู่ (124 คน) และเฉพาะผู้ที่เคยเป็นสามี 88 คน และเฉพาะผู้ที่เคยเป็นภรรยา 88 คน (176 คน) โดยมีขั้นตอนการสุ่มดังนี้

ขั้นที่ 1 ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purpose Sampling) คือ ภาคเหนือสุ่มเจาะจงจังหวัดเชียงใหม่ ภาคใต้สุ่มเจาะจงจังหวัดสงขลา ภาคตะวันออกสุ่มเจาะจงจังหวัดจันทบุรี และภาคกลางสุ่มเจาะจงกรุงเทพมหานคร

ขั้นที่ 2 สุ่มแบบตามสะดวก (Convenience Sampling) จังหวัดละ 74 คน โดยได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นคู่ทั้งสามีและภรรยาแต่หย่าร้างแล้ว จำนวน 15 คู่ (30 คน) และได้กลุ่มตัวอย่างเป็นคู่หย่าร้างเฉพาะผู้ที่เคยเป็นสามีหรือภรรยาจำนวน 44 คน สำหรับกรุงเทพมหานคร สุ่มแบบตามสะดวกจำนวน 78 คน แบ่งเป็นคู่หย่าร้างที่เคยเป็นสามีและภรรยาจำนวน 17 คู่ (34 คน) และแบ่งเป็นคู่หย่าร้างเฉพาะผู้ที่เคยเป็นสามีหรือภรรยาจำนวน 44 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยที่ทำให้เกิดการหย่าร้าง ครอบคลุมตัวแปรต่อไปนี้

- 1.1 การปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1)
- 1.2 การสื่อสารและปรับตัว (X_2)
- 1.3 สภาวะการสมรส (X_3)
- 1.4 อบายมุขและความเบี่ยงเบนทางเพศ (X_4)
- 1.5 ครอบครัวยุคสมรส (X_5)
- 1.6 ความบกพร่องของร่างกายและจิตใจ (X_6)
- 1.7 เพศสัมพันธ์ (X_7)
- 1.8 อารมณ์ (X_8)
- 1.9 ความสัมพันธ์ก่อนสมรส (X_9)
- 1.10 ลักษณะนิสัย (X_{10})
- 1.11 ลักษณะงาน (X_{11})
- 1.12 ความพร้อมด้านบุตรและธุรกิจ (X_{12})

2. ตัวแปรตาม เป็นตัวแปรเชิงกลุ่ม มี 2 ค่า คือ การหย่าร้างแบบพฤตินัย และการหย่าร้างแบบนิตินัย

นิยามปฏิบัติการของตัวแปร

1. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการหย่าร้าง ได้แก่ การปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส(X_1) การสื่อสารและปรับตัว(X_2) สภาวะการสมรส (X_3) อบรมฯและความเปี่ยงเบนทางเพศ(X_4) ครอบครัวคู่สมรส (X_5) ความบกพร่องของร่างกายและจิตใจ (X_6) เพศสัมพันธ์ (X_7) อารมณ์ (X_8) ความสัมพันธ์ก่อนสมรส (X_9)ลักษณะนิสัย (X_{10}) ลักษณะงาน (X_{11}) และความพร้อมด้านบุตรและธุรกิจ (X_{12})

1.1 การปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1) ได้แก่ พุดจาก้าวร้าว หลงตัวเอง พุดจาเหยียดหยาม ทอดทิ้งคู่สมรส ไม่ดูแลเอาใจใส่ ก้าวร้าว นอกใจ ทำร้ายร่างกาย ไม่ฟังความคิดเห็น ขอบวางอำนาจ และไม่ให้อภัย

1.2 การสื่อสารและปรับตัว (X_2) ได้แก่ เครียดเมื่ออยู่ด้วยกัน มีความขัดแย้งกันเสมอ ปรับตัวเข้าหากันไม่ได้ สื่อสารไม่รู้เรื่อง ไม่สนใจคู่สมรส ต่างคนต่างไม่พูดเมื่อมีปัญหา ไม่รักผูกพันกันเหมือนเดิม และทะเลาะเบาะแว้ง

1.3 สภาวะการสมรส (X_3) ได้แก่ เลือกคู่โดยใช้ฐานะทางสังคม เลือกคู่โดยเศรษฐกิจ สมรสเพื่อหนีจากครอบครัว สมรสเพราะเหงา สมรสเพื่อตอบสนองสังคม สมรสเพื่อสนองทางเพศ และสมรสเพื่อหวังผลทางนิติกรรม

1.4 อบรมฯและความเปี่ยงเบนทางเพศ (X_4) ได้แก่ มีความเปี่ยงเบนทางเพศ เทียบกลางคืน เล่นการพนัน ติดยา ติดสุรา และใจคอโหดร้าย

1.5 ครอบครัวคู่สมรส (X_5) พ่อแม่อยู่ให้เลิกกัน เข้ากับพ่อแม่คู่สมรสไม่ได้ เข้ากับญาติคู่สมรสไม่ได้ ให้ความสำคัญกับพ่อแม่มากกว่า ได้รับการดูแลเหยียดหยามจากพ่อแม่ และได้รับการดูแลเหยียดหยามจากญาติ

1.6 ความบกพร่องของร่างกายและจิตใจ (X_6) ได้แก่ ไม่สามารถมีบุตร โรคประจำตัว ไม่สะอาด โรคประสาท ปล่อยตัว และไม่ยอมมีบุตร

1.7 เพศสัมพันธ์ (X_7) ได้แก่ ไม่มีความสุขทางเพศสัมพันธ์ ผิดปกติทางเพศสัมพันธ์ ไม่ยอมมีเพศสัมพันธ์ และไม่มีสมรรถภาพทางเพศ

1.8 อารมณ์ (X_8) ได้แก่ เอาแต่ใจตนเอง เจ้าอารมณ์ ไม่อดทน

1.9 ความสัมพันธ์ก่อนสมรส (X_9) ได้แก่ ไม่รู้จักกันดีก่อนสมรส ไม่ได้รักกันมาก่อน และไม่สมัครใจอยู่ร่วมกันตั้งแต่ก่อนสมรส

1.10 ลักษณะนิสัย (X_{10}) ได้แก่ ขอบจับผิด ขาดความเป็นส่วนตัว จู้จี้ขี้น มีปัญหาไม่พูด หึงหวง

1.11 ลักษณะงาน (X_{11}) ได้แก่ ต้องเดินทางนาน ๆ ก้าว่ำการทำงานของคู่สมรส และสถานที่ทำงานไกลแยกกันอยู่

1.12 ความพร้อมด้านบุตรและธุรกิจ (X_{12}) ได้แก่ มีบุตรโดยไม่ได้ตั้งใจ
หลีกเลี่ยงการรับผิชอบทางธุรกิจ และมีบุตรเมื่อไม่พร้อม

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการหย่าร้าง วัดได้ด้วยแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีจำนวน 126 ข้อ
แต่ละข้อประกอบด้วยมาตราส่วนประมาณค่า 5 หน่วย จาก “จริงมากที่สุด” ถึง “ไม่จริง”
คะแนนของแบบวัดแต่ละข้ออยู่ระหว่าง 1 ถึง 5 คะแนน และ พิสัยอยู่ระหว่าง 126 ถึง 630 คะแนน

2. การหย่าร้าง หมายถึง การสิ้นสุดการใช้ชีวิตคู่ระหว่างชายและหญิง
ที่เคยตัดสินใจอยู่กินกันฉันท์สามีภรรยา โดยการหย่าร้างสามารถทำได้ทั้งทางพฤตินัย
คือ การแยกกันอยู่โดยไม่ได้จดทะเบียนหย่าอย่างถูกต้องตามกฎหมายและ
ไม่มีความสัมพันธ์ทางเพศต่อกันอย่างสิ้นเชิง ทางนิตินัย คือ การจดทะเบียนหย่าอย่างถูกต้อง
ตามกฎหมายและไม่มีความสัมพันธ์ทางเพศต่อกันอย่างสิ้นเชิง

ในการวิจัยครั้งนี้ การหย่าร้างเป็นตัวแปรเชิงกลุ่มได้จากการสอบถามคู่หย่าร้าง
เพื่อนำ มาจัดการหย่าร้างเป็น 2 ค่า (dichotomous variable) ได้แก่ การหย่าร้างโดยพฤตินัย
คือ ไม่ได้จดทะเบียนหย่า มีค่าเป็น 0 และ การหย่าร้างโดยนิตินัย คือ จดทะเบียนหย่ามีค่าเป็น 1

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าตัวแปรสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการหย่าร้างสรุปได้ดังนี้

1. การปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง(สุภรณ์ ลิ้มอารีย์. 2536 ; สุรพงศ์ อำพันวงศ์. 2547; อุมพร ตรังคสมบัติ. 2544 ; เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2542 ; สุพัตรา สุภาพ. 2529; และอีกหลายท่านที่เสนอไว้ในเอกสารอ้างอิง)
2. การสื่อสารและปรับตัว (X_2) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง(เสาวนีย์ ตนะดุล. 2533 ; กรมสุขภาพจิต. 2539 ; สมาคมคนเศรษฐกิจศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2518 : 158 – 159 ; สุพัตรา สุภาพ. 2529 : 61-62 ; สุรพงศ์ อำพันวงศ์. 2547 ; อรุณรุ่ง บุญนันทพงศ์. 2535 : 65 และอีกหลายท่านที่เสนอไว้ในเอกสารอ้างอิง)
3. สภาวะการสมรส (X_3) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง (दनัย บวรเกียรติกุล. 2550 ; สม สุจิรา. 2549 ; ฅนัฏฐิษา สนิทวงศ์ ฅน อยุฅนยา. 2551 ; กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. 2540 ; และอีกหลายท่านที่เสนอไว้ในเอกสารอ้างอิง)
4. ฅบายมุขและฅเบี่ยงเบนทางเพศ (X_4) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง (ซัฅนนัฅ สุวินทรากร. 2536 ; อรุณรุ่ง บุญนันทพงศ์ 2535 : 66 ; สุภรณ์ ลิ้มอารีย์. 2536 ; เบญจพร ปัญญาฅง. 2541 : 36 และอีกหลายท่านที่เสนอไว้ในเอกสารอ้างอิง)
5. ฅรฅบครัวคู่สมรส (X_5) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง (ซัฅโรจัน ฅแสงอุดม. 2526 ; ฅาคม ฅฅทของค้ำ. 2547 ; อรุณรุ่ง บุญนันทพงศ์. 2535 : 9 – 12 ; ก้ำแหง ธีระนาถ. 2526 : 57 ; ซัฅนนัฅ สุวินทรากร. 2536 ; อุมพร ตรังคสมบัติ. 2544 และอีกหลายท่านที่เสนอไว้ในเอกสารอ้างอิง)
6. ฅวามบกพร่องทางร่างกายและจิตใจ(X_6)มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง (วันทนา กลิ่นงาม.2525:16 ; สุดา ภิรมย์แก้ว. 2529 : 10 ; สุภรณ์ ลิ้มอารีย์. 2536 ; สุพัตรา สุภาพ. 2529 : 61-62 และอีกหลายท่านที่เสนอไว้ในเอกสารอ้างอิง)
7. เพศสัมพันธ์ (X_7) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง (ศิริรัตน์ ฅิลอาภรณ์. 2545 ; สุภรณ์ ลิ้มอารีย์. 2536 : 18 ; ; สุขภาพทางเพศ เรื่องง่าย ๆ ที่พุดยาของฅนไทย. 2551 และอีกหลายท่านที่เสนอไว้ในเอกสารอ้างอิง)
8. ฅารมณั (X₈)มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง (สุภรณ์ ลิ้มอารีย์. 2536 ; สุพัตรา สุภาพ, 2529 :61-62 ;ปัญญติ สุขศรีงาม. 2542 ;อัมพร เบญจพลพิทักษ์. 2549 และอีกหลายท่านที่เสนอไว้ในเอกสารอ้างอิง)

9. ความสัมพันธ์ก่อนสมรส (X_9) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง (สุภรณ์ ลิ้มอารีย์. 2536 :19 ; สุดา ภิรมย์แก้ว. 2529 : 16 ; สุภรณ์ ลิ้มอารีย์. 2536 ; บุญญิตี สุขศรีงาม. 2542 ; วันทนา กลิ่นงาม. 2523 และอีกหลายท่านที่เสนอไว้ในเอกสารอ้างอิง)

10. ลักษณะนิสัย(X_{10}) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง(อรุณรุ่ง บุญนันทพงศ์. 2535: 66 ; สุภรณ์ ลิ้มอารีย์. 2536 ; กำแหง ธีรนาถ. 2526 : 57 ; อุมภาพร ตรังคสมบัติ. 2544 และอีกหลายท่านที่เสนอไว้ในเอกสารอ้างอิง)

11. ลักษณะงาน (X_{11}) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง (สุดา ภิรมย์แก้ว. 2522 : 8 ; นางลักษณ เทพสวัสดิ์. 2542 : 15 ; สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 100 ; อาคม เดชทองคำ. 2547 ; อนุทิน ชาญวีรกุล. 2549 และอีกหลายท่านที่เสนอไว้ในเอกสารอ้างอิง)

12. ความพร้อมด้านบุตรและธุรกิจ (X_{12}) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง (สุภรณ์ ลิ้มอารีย์. 2536 ; อุมภาพร ตรังคสมบัติ. 2544 และอีกหลายท่านที่เสนอไว้ในเอกสารอ้างอิง)

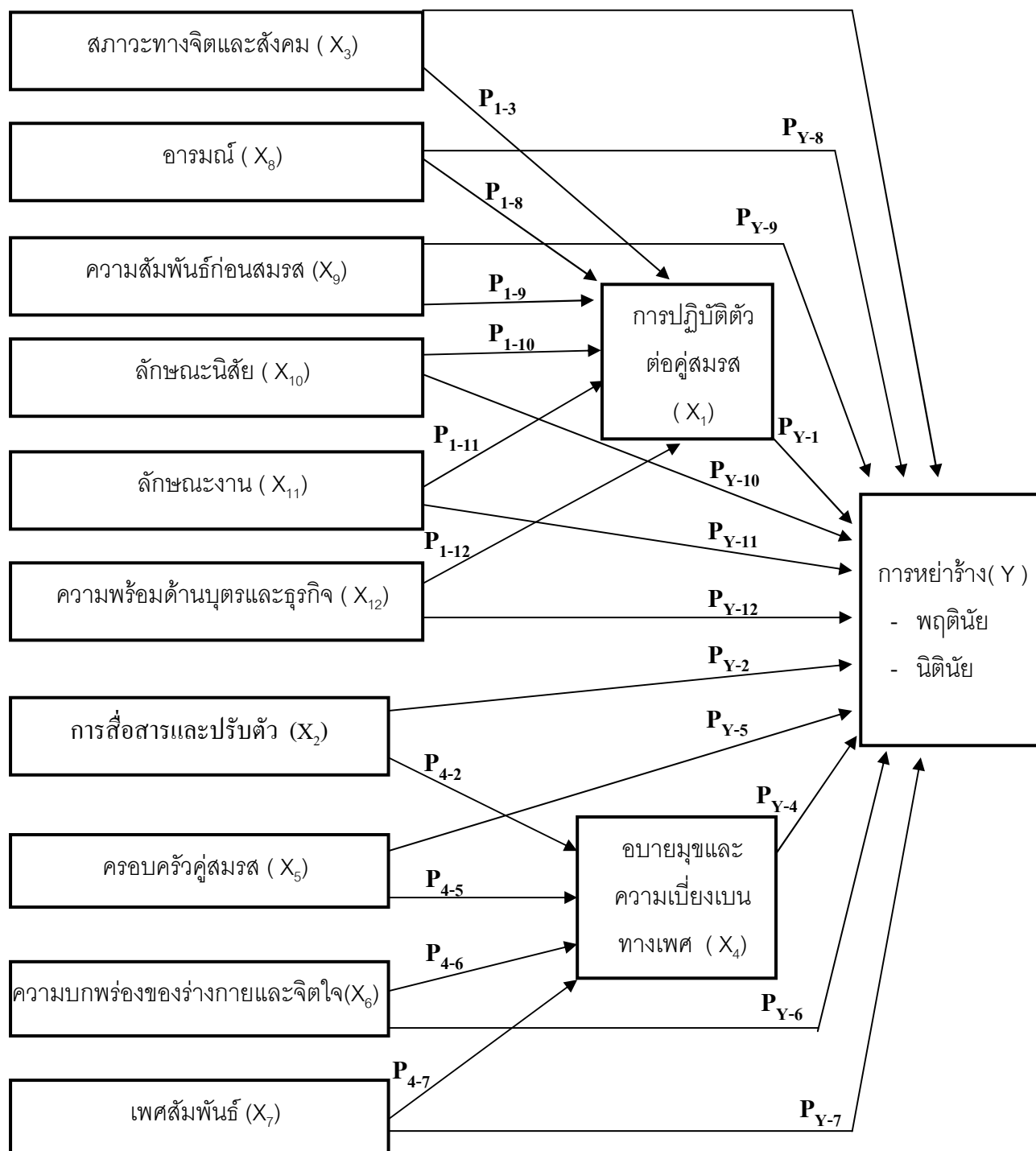
13. สถานะการสมรส (X_3) (สม สุจีรา. 2549) อารมณ์ (X_8) (สุภรณ์ ลิ้มอารีย์. 2536) ความสัมพันธ์ก่อนสมรส (X_9) (กรมสุขภาพจิต. 2548) ลักษณะนิสัย (X_1) (อุมภาพร ตรังคสมบัติ. 2544) ลักษณะงาน (X_{11}) (อุมภาพร ตรังคสมบัติ. 2544 : 187 และสุดา แก้วภิรมย์. 2529 : 21) ความพร้อมด้านบุตรและธุรกิจ (X_{12}) (อุมภาพร ตรังคสมบัติ. 2544) มีอิทธิพลโดยอ้อมต่อการหย่าร้างผ่านทาง การปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1)

14. การสื่อสารและปรับตัว(X_2) (กรมสุขภาพจิต. 2539 : 26) ครอบครัวยุคสมรส (X_5) (อุมภาพร ตรังคสมบัติ. 2544) ความบกพร่องของร่างกายและจิตใจ (X_6) (สุดา ภิรมย์แก้ว. 2529 : 10) และเพศสัมพันธ์ (X_7) (นงพงา ลิ้มสุวรรณ. 2547 : 126) มีอิทธิพลโดยอ้อมต่อการหย่าร้างผ่านทางพฤติกรรมทางอบายมุข (X_4)

จากอิทธิพลโดยตรงและโดยอ้อมผ่านทางตัวแปรต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น เขียนเป็นรูปแบบเส้นทาง (Model) เพื่อตั้งสมมติฐานการวิจัยได้ดังนี้

สัญลักษณ์

→	แทน	ความสัมพันธ์ในรูปแบบที่เป็นสาเหตุและผล ตัวแปรที่อยู่ต้นลูกศรเป็นสาเหตุ ตัวแปรที่อยู่ปลายลูกศรเป็นผล
ตัวเลข	แทน	ตัวแปรแต่ละตัว
P	แทน	Path Coefficient เป็นตัวเลขที่บอกขนาดของอิทธิพลของตัวแปรที่เป็นสาเหตุต่อตัวแปรที่เป็นผล
P_{ij}	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Path Coefficient) ที่คำนวณได้ เช่น P_{21} ค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรที่ 2 และตัวแปรที่ 1 มีทิศทางความสัมพันธ์จากตัวแปรที่ 1 ไปสู่ตัวแปรที่ 2
X_1	แทน	การปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส
X_2	แทน	การสื่อสารและปรับตัว
X_3	แทน	สภาวะการสมรส
X_4	แทน	อบายมุขและความเบี่ยงเบนทางเพศ
X_5	แทน	ครอบครัวคู่สมรส
X_6	แทน	ความบกพร่องทางร่างกายและจิต
X_7	แทน	เพศสัมพันธ์
X_8	แทน	อารมณ์
X_9	แทน	ความสัมพันธ์ก่อนสมรส
X_{10}	แทน	ลักษณะนิสัย
X_{11}	แทน	ลักษณะงาน
X_{12}	แทน	ความไม่พร้อมด้านบุตรและธุรกิจ

ภาพประกอบ 1 รูปแบบเส้นทางตามสมมติฐานการวิจัย ประกอบด้วยรูปแบบที่ 1 และรูปแบบที่ 2

สมมติฐานในการวิจัย

จากกรอบแนวคิดในการวิจัย สามารถสร้างรูปแบบของการวิเคราะห์เส้นทางที่มีผลต่อการหย่าร้างทั้งพฤติกรรมและเจตนา เป็นสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

- สมมติฐานที่ 1 การปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมติฐานที่ 2 การสื่อสารและปรับตัว (X_2) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมติฐานที่ 3 สภาพการสมรส (X_3) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมติฐานที่ 4 ระบายทุกข์และความเบี่ยงเบนทางเพศ (X_4) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมติฐานที่ 5 ครอบครัวคู่สมรส (X_5) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมติฐานที่ 6 ความบกพร่องทางร่างกายและจิตใจ (X_6) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมติฐานที่ 7 เพศสัมพันธ์ (X_7) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมติฐานที่ 8 อารมณ์ (X_8) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมติฐานที่ 9 ความสัมพันธ์ก่อนสมรส (X_9) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมติฐานที่ 10 ลักษณะนิสัย (X_{10}) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมติฐานที่ 11 ลักษณะงาน (X_{11}) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมติฐานที่ 12 ความพร้อมด้านบุตรและธุรกิจ (X_{12}) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมติฐานที่ 13 สภาพการสมรส (X_3) อารมณ์ (X_8) ความสัมพันธ์ก่อนสมรส (X_9) ลักษณะนิสัย (X_{10}) ลักษณะงาน (X_{11}) ความพร้อมด้านบุตรและธุรกิจ (X_{12}) มีอิทธิพลโดยอ้อมต่อการหย่าร้างผ่านทางการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1)
- สมมติฐานที่ 14 การสื่อสารและปรับตัว (X_2) ครอบครัวคู่สมรส (X_5) ความบกพร่องทางร่างกายและจิตใจ (X_6) และเพศสัมพันธ์ (X_7) มีอิทธิพลโดยอ้อมต่อการหย่าร้างผ่านทางระบายทุกข์และความเบี่ยงเบนทางเพศ (X_4)

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพื่อให้การศึกษาเรื่องการวิเคราะห์เส้นทางของการหย่าร้างในครอบครัวไทย ได้บรรลุตามจุดมุ่งหมายและเพื่อให้ครอบคลุมตัวแปรที่ศึกษา ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเริ่มจากเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการหย่าร้าง ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการศึกษา เรียงลำดับดังนี้

1. ความหมายของการหย่าร้าง
2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการหย่าร้าง
3. วงจรชีวิตของครอบครัวที่หย่าร้าง
4. รูปแบบของการหย่าร้าง
5. สาเหตุของการหย่าร้าง
6. การวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis)

1. ความหมายของการหย่าร้าง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542) ได้ให้ความหมายของคำว่า หย่า หมายถึง เลิกเป็นผัวเป็นเมียกัน ทำให้การสมรสสิ้นสุดลงโดยความยินยอมของคู่สมรสทั้งสองฝ่ายหรือโดยคำพิพากษาของศาล

กู๊ด (ชัชพันธ์ สุวินทรากร, 2536 : 6 ; อ้างอิงจาก William J. Goode. 1961. pp. 481) กล่าวว่า การหย่าร้าง คือ ทางออกทางหนึ่งสำหรับชีวิตสมรสไม่ราบรื่น เป็นวิธีที่ใช้แก้ปัญหาชีวิตที่ล้มเหลว

มาวเลอร์ (ชัชพันธ์ สุวินทรากร, 2536 : 6 ; อ้างอิงจาก R.E. Mowrer. 1959 pp. 342) กล่าวว่า การหย่าร้างเป็นการแก้ปัญหาขั้นสุดท้ายตามกฎหมายของชีวิตสมรสที่ล้มเหลวและเป็นขั้นสุดยอดของความไม่ลงรอยกันในครอบครัว

วันทนา กลิ่นงาม (2525 : 10) กล่าวว่า การหย่าร้าง คือ การสิ้นสุดสถานภาพการสมรสระหว่างหญิงชายที่เคยอยู่กินร่วมกันตามเงื่อนไขการแต่งงานรวมถึงการหย่าร้างที่มีการจดทะเบียนหย่า และไม่มีการจดทะเบียนหย่าอย่างถูกต้อง

ศิริรัตน์ ศิลอาภรณ์ (2545 : ออนไลน์) การหย่าร้าง หมายถึง การสิ้นสุดชีวิตคู่ เนื่องจากไม่สามารถปรับตัวเข้าหากันได้ หรือมีเหตุผลทางสังคมอย่างอื่น การหย่าร้างของคู่สมรสมี 2 แบบ คือ การหย่าโดยความยินยอมทั้งสองฝ่าย และการหย่าโดยการฟ้องหย่า

สุพัฒนา เดชาติวงศ์ ณ อยุธยา (2547 : ออนไลน์) กล่าวว่า การหย่าร้างเป็นการสิ้นสุดอย่างหนึ่งของชีวิตสมรส ชีวิตสมรสอาจสิ้นสุดได้แต่ครอบครัวจะสิ้นสุดมิได้ ครอบครัวจะดำรงอยู่ต่อไปโดยมีผู้นำที่เป็นทั้งพ่อและแม่ในคนคนเดียวกัน ไม่ว่าลูกจะอยู่กับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

พิเชฐ บุญญติ (2550 : ออนไลน์) กล่าวว่า การหย่าร้าง หมายถึงการสิ้นสุดของชีวิตสมรสเป็นผลจากความล้มเหลวในการครองชีวิตคู่และเป็นการปลดปล่อยความทุกข์ระทมจากชีวิตสมรส เนื่องจากไม่สามารถคงสัมพันธภาพที่ดีต่อกันและกันไว้ได้ การหย่าร้างจึงเป็นทางออกเพื่อให้ชีวิตของแต่ละคนมีทางเลือกมากขึ้นดีกว่าการต้องทนหรือจำใจอยู่ด้วยกัน

สรุปได้ว่า การหย่าร้าง หมายถึง การสิ้นสุดการใช้ชีวิตคู่ระหว่างชายและหญิงที่ตัดสินใจอยู่กินกันฉันท์สามีภรรยา โดยการหย่าร้างสามารถทำได้ทั้งทางพฤตินัยคือการแยกกันอยู่และไม่มีความสัมพันธ์ทางเพศต่อกันอย่างสิ้นเชิง ทางนิตินัยคือการจดทะเบียนหย่าอย่างถูกต้องตามกฎหมายและไม่มีความสัมพันธ์ทางเพศต่อกันอย่างสิ้นเชิง

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการหย่าร้าง

2.1 ทฤษฎีตัวแบบการสิ้นสุดตัวของชีวิตสมรส (Model of Mental Dissolution)

ในปี 1984 เอ็ดเวิร์ดส์และซาอันเดอร์ส (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 17 – 20 ; อ้างอิงจาก Edwards & Saunders, 1981 cited by Cox, 1990 : 555 – 557) ได้เสนอตัวแบบการตัดสินใจสิ้นสุดตัวของชีวิตสมรส (Model of Mental Dissolution) เขาอธิบายว่า ชีวิตสมรสของแต่ละคนจะตกอยู่ภายใต้บริบททางสังคม และบริบททางสังคมก็จะเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจที่จะสิ้นสุดชีวิตสมรส แรงจูงใจอันเกิดจากคุณลักษณะทางสังคมของแต่ละบุคคลจะนำไปสู่การสิ้นสุดชีวิตสมรส ซึ่งให้เห็นถึงปริมาณความขัดแย้งหรือความไม่ตรงกันของคุณลักษณะที่เป็นภูมิหลังระหว่างคู่สมรส ความไม่ตรงกันหากมีปริมาณมากโอกาสที่จะหย่าร้างก็มีมากด้วยการขัดแย้งทางสังคมของหญิงหรือชายมีอิทธิพลอย่างมากต่อการคาดหวังในชีวิตสมรส

เอ็ดเวิร์ดส์และซาอันเดอร์ส ได้แบ่งขั้นตอนการตัดสินใจสิ้นสุดชีวิตสมรสออกเป็น 6 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้น A เป็นขั้นที่กล่าวถึงภูมิหลังเชิงคุณลักษณะที่เป็นแรงจูงใจให้มีการสมรสของคู่สมรส
2. ขั้น B เป็นขั้นที่แสดงถึงระดับผลสัมฤทธิ์ของการจัดการในการเลือกคู่ในขณะที่ยังสมรสทำความรู้จักคุ้นเคยกัน (Courtship) หมายถึง กระบวนการในการเลือกคู่ครองที่ดี
3. ขั้น C เป็นขั้นที่แสดงถึงสัมพันธภาพในชีวิตสมรส ขั้นนี้เรียกว่าการลงรอยของ

ชีวิตสมรส (Marital Congruity) การสมรสที่มีความลงรอยกันสูง มิได้หมายความว่าความสัมพันธ์ของคู่สมรสจะไม่มี การขัดแย้ง ถ้าคู่สมรสยอมรับว่าความขัดแย้งกันเป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์ ดังนั้น ความขัดแย้งกันจึงไม่ใช่สาเหตุของการเกิดปัญหาชีวิตสมรส ถ้าความคาดหวังเป็นจริงและความคาดหวังของคู่สมรสเหมือน ๆ กัน ความลงรอยกันจะมีค่าสูงและการหย่าร้างจะมีต่ำลง

4. ขั้น D เป็นขั้นตอนการประเมินความสัมพันธ์ของคู่สมรส ประกอบด้วยการรับรู้เกี่ยวกับอุปสรรคอันจะนำไปสู่การหย่าร้าง และการรับรู้เกี่ยวกับความดีของทางเลือกในความสัมพันธ์ขณะนั้น ถ้าความสัมพันธ์ถูกตัดสินแล้วว่ามีความพึงพอใจสูง แสดงว่าการหย่าร้างมีอุปสรรคทางเลือกน้อย โอกาสที่หย่าร้างก็จะต่ำลง ในทางตรงกันข้ามหากความพึงพอใจต่ำ โอกาสในการหย่าร้างก็จะสูงขึ้น ริชาร์ดและยูดรี (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 18 ; อ้างอิงจาก Richard & Udry. 1981 : 555) ได้ทำการวิจัยและชี้ให้เห็นว่าสังคมในยุคปัจจุบัน ทางเลือกของชีวิตสมรส (Marital Alternatives) เป็นตัวพยากรณ์เกี่ยวกับการหย่าร้างได้ดีกว่าความพึงพอใจในชีวิตสมรส แนวคิดนี้เสนอว่าแม้เราจะสมรสแล้ว แต่เรายังคงมีโอกาที่จะเลือกสร้างสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้ หากเขาประเมินแล้วว่าคุณค่า คุณภาพ ทักษะ และการสนับสนุนที่คู่สมรสคนปัจจุบันมีคุณค่าด้อยกว่าทางเลือกใหม่ที่เขามี สิ่งที่คู่สมรสมักจะนำมาประเมินทางเลือก เช่น ทรัพย์สิน การศึกษา ความสามารถในการสร้างรายได้ ความดึงดูดใจทางเพศ อายุและจำนวนบุตร

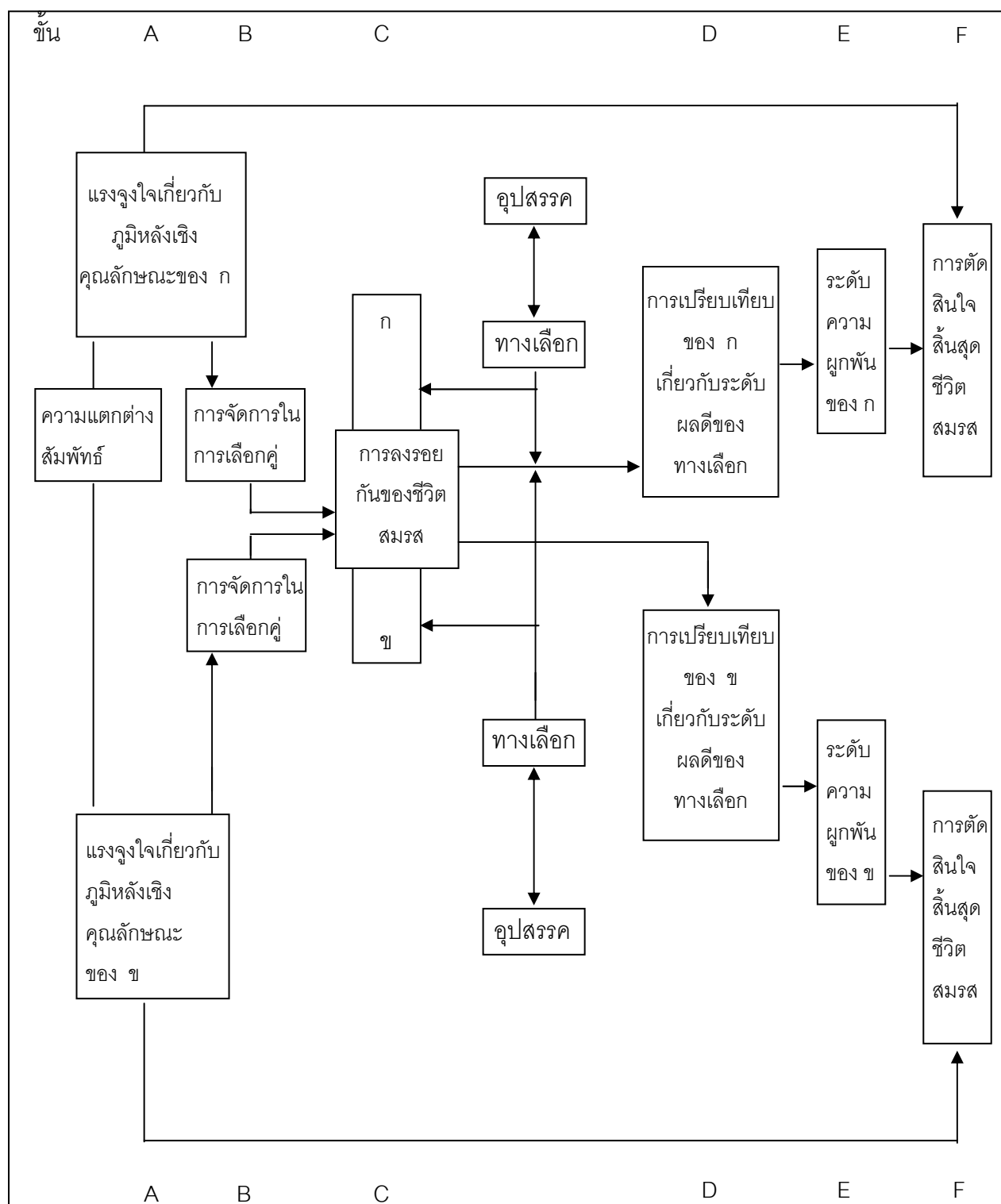
การรับรู้เกี่ยวกับทางเลือกที่สามารถให้ประโยชน์ได้มากกว่า จะทำให้น้ำหนักของอุปสรรคในการหย่าร้างหมดไป อุปสรรคของการหย่าร้างประกอบด้วยข้อห้ามเชิงจริยธรรม ความกดดันของครอบครัว ความรู้สึกเกี่ยวกับความเป็นภรรยา การดูแลบุตร ศาสนา กฎหมายหย่าร้าง และระดับของการยอมรับของชุมชนเกี่ยวกับการหย่าร้าง

5. ขั้น E เป็นขั้นที่วัดด้วยความผูกพันต่อการสมรส ระดับการผูกพันชี้ให้เห็นถึงความต้องการของคน ๆ หนึ่ง และประโยชน์ที่เขาได้รับการผูกมัดตัวเองอยู่กับชีวิตสมรส ความผูกพันเป็นการพิจารณาถึงสัมพันธ์ภาพที่จะคงดำเนินต่อไป โดยการดูจากทัศนคติที่เขาต้องการที่จะมีส่วนแบ่งจากคู่สมรสของเขาหรือไม่ ในสังคมอเมริกาที่มีอัตราการหย่าร้างสูง พบว่า คนอเมริกันมีการพูดถึง การขาดแคลนความผูกพันกันอย่างมาก การไม่มีความผูกพันกันของคนเป็นอาการเจ็บป่วยที่ยิ่งใหญ่ของสังคม (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 18 ; อ้างอิงจาก Etzioni. 1990 : 557)

6. ขั้น F ขั้นการตัดสินใจสิ้นสุดชีวิตสมรส จากตัวแบบการสิ้นสุดชีวิตสมรสพบว่าความมั่นคงของชีวิตสมรสได้รับอิทธิพลมาจากหลาย ๆ ปัจจัย การมองการสิ้นสุดชีวิตสมรสโดยพิจารณาเพียงสาเหตุเดียวเหมือนที่เคยทำมาในอดีต เช่น กฎหมายการหย่าร้าง นับว่าเป็นการมองที่ง่ายเกินไป

จากทฤษฎีนี้ตัวแบบการตัดสินใจสิ้นสุดชีวิตสมรส พบว่า ความไม่มั่นคงในชีวิตสมรสอาจเกิดขึ้นเนื่องจากปัจจัยเกี่ยวกับภูมิหลังเชิงคุณลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ การจัดการในการเลือกคู่ ความคาดหวังในชีวิตสมรส อุปสรรคและทางเลือกของคู่สมรส ความผูกพันของคนกับชีวิตสมรส

ตัวแบบการตัดสินใจสิ้นสุดชีวิตสมรส แสดงโดยภาพประกอบ 2

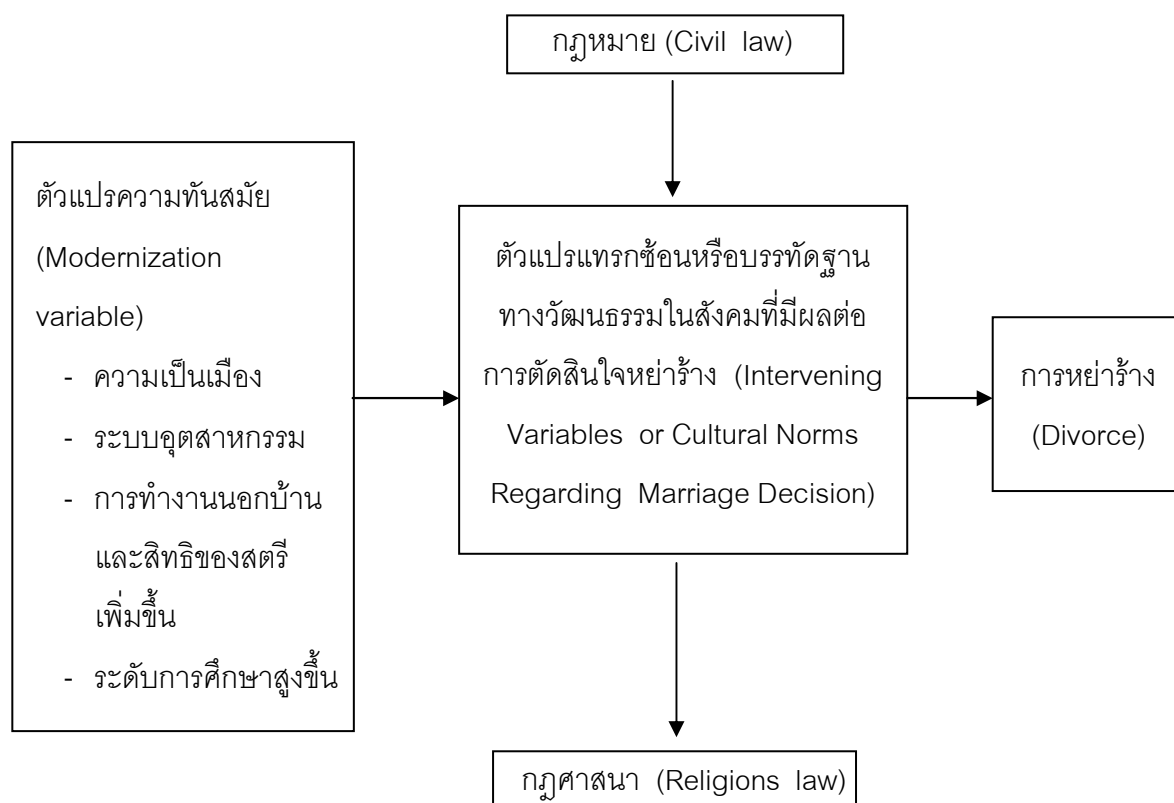

ภาพประกอบ 2 ตัวแบบการตัดสินใจสิ้นสุดชีวิตสมรส

ที่มา: สมเกียรติ เบญจศาสตร์. (2541:19) อ้างอิงจาก Edward ; & Saunder, (1981) ; citing Cox. 1990 : 557.

2.2 ทฤษฎีการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงสถานภาพสมรส

แมคโดนัลด์ (วันทนา กลิ่นงาม. 2523 : 17 ; อ้างอิงจาก Mcdonald. 1978 : 2-3) กล่าวว่า iva การตัดสินใจเปลี่ยนแปลงสถานภาพสมรสของบุคคล ย่อมเป็นไปตามบรรทัดฐานและวัฒนธรรมในสังคม การจะเลือกปฏิบัติอย่างไรในเรื่องการสมรส บุคคลย่อมคำนึงถึงธรรมเนียมที่มีอยู่และตามที่ได้รับ การอบรมสั่งสอนมา ซึ่งเป็นแหล่งอ้างอิงในการกระทำของบุคคลนั้น สิ่งเหล่านี้ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี กฎศีลธรรม ข้อบังคับทางศาสนาและกฎหมาย เป็นต้น แต่การที่ปัจจัยทางวัฒนธรรมเหล่านี้จะมีบทบาทมากนักน้อยเพียงไรในการกำหนดการตัดสินใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการสมรสย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยความทันสมัย ซึ่งได้แก่ การศึกษา การมีประสบการณ์ในชุมชนแบบเมือง การใช้สื่อมวลชน การที่สตรีมีส่วนร่วมในตลาดแรงงาน ลักษณะความทันสมัยในแง่วัฒนธรรมของการสมรสจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อ สมาชิกในสังคมได้นำเอาวิธีปฏิบัติในเรื่องการสมรสของสังคมอื่นมาเป็นแบบแผนของตนเอง ซึ่งลักษณะของสังคมอื่นดังกล่าว ไม่จำเป็นต้องมาจากสังคมต่างประเทศ อาจมาจากสังคมเมืองหรือคนที่มีเชื้อชาติต่างไปจากคนชาติเดียวกันในสังคมของตนเอง (ดังเสนอตามภาพประกอบ 3)

ภาพประกอบ 3 แบบจำลองทฤษฎีการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงสถานภาพสมรส

ที่มา : วันทนา กลิ่นงาม. 2523 : 17 ; อ้างอิงจาก Mcdonald. 1978 : 2

2.3 ทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรส และความไม่มั่นคงในชีวิตสมรส (Theory of Marital Quality and Marital Stability)

ทฤษฎีนี้ เลวิส และ สเปนเนียร์ (อรุณรุ่ง บุญนันทพงศ์. 2535 : 9 – 12 ; อ้างอิงจาก Lewis; & Spanier. 1979 : 268 – 289) เน้นถึงคุณภาพชีวิตสมรส ซึ่งมีผลต่อความมั่นคงในชีวิตสมรส ทั้งสองกล่าวว่ายิ่งคู่สมรสมีคุณภาพชีวิตสมรสดีมากเท่าใด ยิ่งทำให้ชีวิตสมรสมีความมั่นคงมากขึ้นเท่านั้น โดยคุณภาพชีวิตสมรสนั้นมีปัจจัยต่าง ๆ มากมายเข้ามาเกี่ยวข้อง เลวิส และ สเปนเนียร์ ได้ให้ความหมายของคำว่า “คุณภาพชีวิตสมรส” และ “ความไม่มั่นคงในชีวิตสมรส” ไว้ดังนี้

คุณภาพชีวิตสมรส หมายถึง การประเมินความสัมพันธ์ของคู่สมรส โดยที่ชีวิตสมรสที่มีคุณภาพสูง จะต้องมีการปรับตัวดีระหว่างชายหญิง การสื่อสารระหว่างคู่สมรสดีมีความสุขในชีวิตสมรส คู่สมรสเข้ากันได้ดี และมีความพึงพอใจกับชีวิตสมรส

ความไม่มั่นคงในชีวิตสมรส หมายถึง สถานภาพสมรสที่ยังคงอยู่หรือประสบความล้มเหลวของคู่สมรสทั้งโดยกฎหมายและการปฏิบัติ เช่น การแยกกันอยู่หรือการหย่าร้าง

กรอบของทฤษฎี

เลวิส และ สเปนเนียร์กล่าวว่า มีปัจจัย 3 กลุ่มที่มีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตสมรส ซึ่งมีผลต่อความมั่นคงในชีวิตสมรส

2.3.1 ปัจจัยก่อนการสมรส (Premarital Factor) เป็นปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยทางสังคมของคู่สมรสประกอบด้วย

ความคล้ายคลึงกันของคู่สมรส (Homogamy) ได้แก่ เชื้อชาติ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ศาสนา สติปัญญา อายุ เป็นต้น คู่สมรสที่มีความคล้ายคลึงกันในลักษณะดังกล่าวย่อมมีคุณภาพสมรสที่ดีกว่า

คุณลักษณะของคู่สมรส (Resources) ซึ่งได้แก่ ระดับการศึกษา อายุแรกสมรส ชนชั้นทางสังคม ความคุ้นเคยกันระหว่างชายหญิง สุขภาพร่างกายและสุขภาพจิต คู่สมรสจะมีคุณภาพที่ดีกว่าเมื่อมีลักษณะดังกล่าวอยู่ในระดับสูงหรือดีกว่า

แบบอย่างจากบิดามารดา (Parental Models) หมายความว่า คุณภาพชีวิตสมรสของครอบครัวทั้งสองฝ่าย ความสุขในวัยเด็ก และความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสกับบิดามารดา ซึ่งหากมีทิศทางไปในทางบวกย่อมทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วย

สิ่งสนับสนุนอื่น ๆ (Support from Significant Others) เช่น ความเห็นพ้องด้วยของบิดามารดาในคู่สมรสของบุตร

2.3.2 ปัจจัยการสมรส (Marital Factors) เป็นปัจจัยที่มีบทบาทต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส และความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ได้แก่

สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (Socioeconomic Adequacy) ได้แก่ สถานภาพทางอาชีพของฝ่ายชาย ความมั่นคงของเศรษฐกิจในครอบครัวและรายได้ของครอบครัว เป็นต้น

การทำงานของภรรยา (Wife's Employment) เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจกับงานของตนเองของฝ่ายหญิง และความเห็นพ้องของสามีต่องานของภรรยา

องค์ประกอบในครัวเรือน (Household Composition) เช่น การมีบุคคลอื่นนอกจากคู่สมรส คู่สมรสสามารถตัดสินใจต่อสิ่งใด ๆ ได้เองหรือไม่ ในสิ่งเหล่านี้หากเป็นไปได้ ย่อมเป็นผลดีต่อคุณภาพชีวิต

ความสำคัญของสังคมรอบตัวคู่สมรส (Community Embeddedness) ได้แก่ ความเห็นด้วยของเพื่อนและญาติพี่น้องในการสมรส การติดต่อสัมพันธ์กับเพื่อนของคู่สมรส ความแออัดในครอบครัว เป็นต้น

การมองหรือพิจารณาที่เป็นไปในทางที่ดี (Positive Regard) เช่น ความคล้อยคลึงในการรับรู้ การสื่อสารระหว่างคู่สมรส การประเมินผู้อื่นในทางที่ดีหรือไม่ดี ความสอดคล้องกันของค่านิยมระหว่างคู่สมรส เป็นต้น

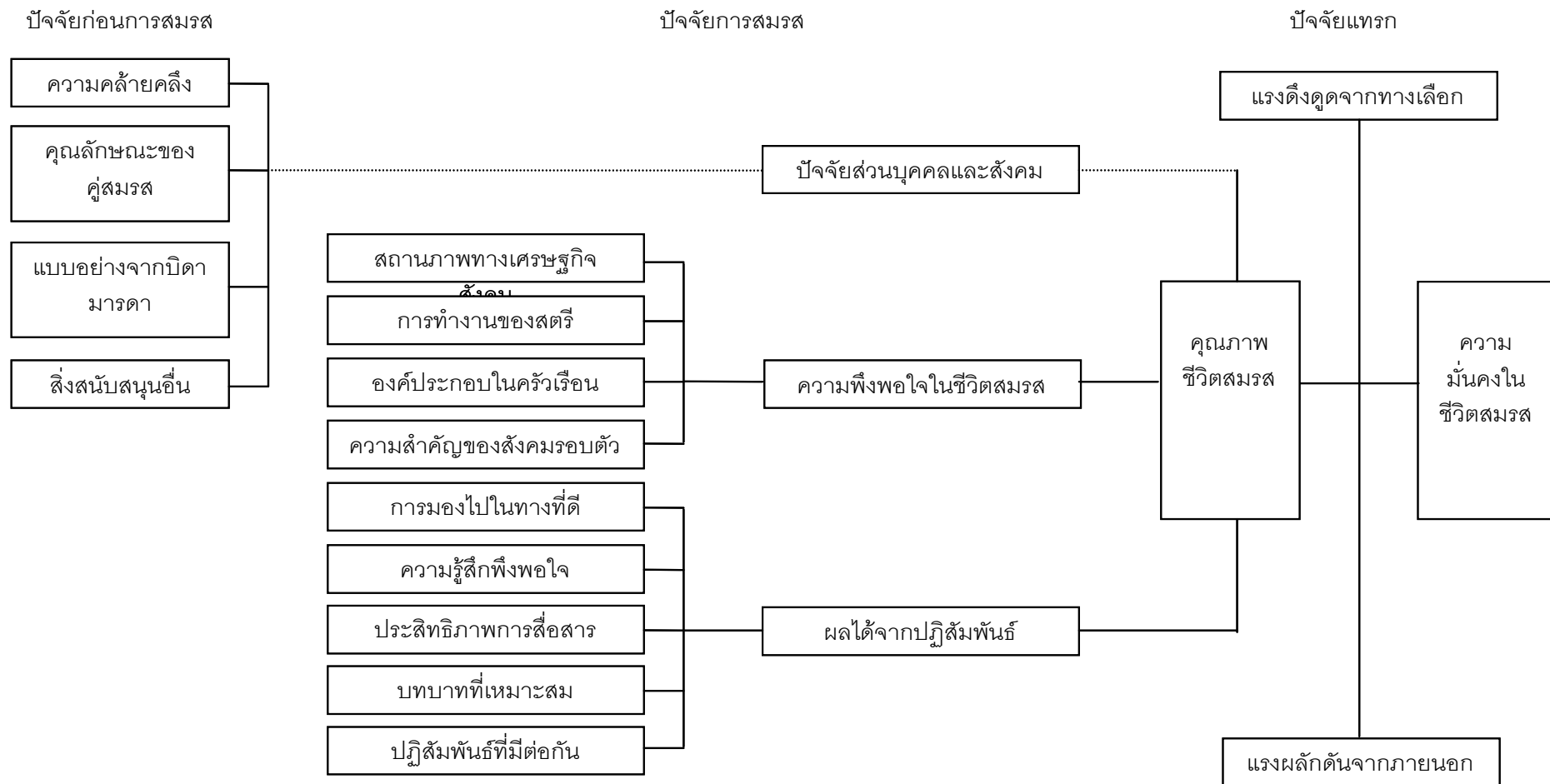
ความรู้สึกรับพึงพอใจ (Emotional Gratification) ระหว่างคู่สมรส หากมีความพึงพอใจสูงจะเป็นผลดีต่อคุณภาพชีวิตสมรส ซึ่งอาจเกิดจากสิ่งเหล่านี้ คือ ความพึงพอใจทางเพศ ความรักที่มีต่อกัน การนับถือกัน ฯลฯ

ประสิทธิภาพของการสื่อสารระหว่างคู่สมรส (Effectiveness of Communication) ได้แก่ ความเข้าใจกันระหว่างคู่สมรส ความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ความถูกต้องในการสื่อสารโดยมิได้พูดคุยกั (non - verbal) ความถี่ของความสำเร็จในการสื่อสารระหว่างคู่สมรส เป็นต้น

ความเหมาะสมในบทบาทของคู่สมรส (Role Fit) ชีวิตสมรสจะมีคุณภาพที่ดี หากคู่สมรสมีบทบาทที่พอดีกัน เช่น การมีบุคลิกภาพที่คล้ายคลึงกัน มีการแบ่งบทบาทของกันและกัน และความเข้ากันได้ในเรื่องเพศ เป็นต้น

การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันของคู่สมรส (Interaction) ได้แก่ ความเป็นเพื่อนที่มีให้กัน การแบ่งกิจกรรมกันทำ การได้อยู่ร่วมกัน ประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหา ความมีอิทธิพลต่อจิตใจและอารมณ์ซึ่งกันและกันของคู่สมรส สิ่งเหล่านี้หากมีมากเท่าใด ยิ่งทำให้ชีวิตสมรสมีคุณภาพมากเท่านั้น

2.3.3 แรงผลักดันจากภายนอก และแรงดึงดูดจากทางเลือก (External Pressures and Alternative Attractions) ทั้งสองประการนี้ถือเป็นปัจจัยควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตสมรสกับความมั่นคงในชีวิตสมรสอีกทีหนึ่ง กล่าวคือ ไม่แน่นอนเสมอไปที่คู่สมรสซึ่งมีคุณภาพชีวิตสมรสสูงจะมีความมั่นคงในชีวิตสมรสสูง หรือคู่สมรสที่มีความมั่นคงในชีวิตสมรสต่ำจะเกิดจากการที่มีคุณภาพชีวิตสมรสต่ำ ปัจจัยทั้งสองประการนี้จะเป็นเครื่องตัดสินอีกทีหนึ่ง แรงผลักดันจากภายนอกนั้น ได้แก่ บรรทัดฐานทางสังคม แรงบังคับจากสถาบันต่าง ๆ เช่น ทางกฎหมาย สังคม ศาสนา เป็นต้น ส่วนแรงดึงดูดจากทางเลือกเกิดจากการเปรียบเทียบถึงผลได้ผลเสียในชีวิตสมรส (rewards and costs) ผลได้ (rewards) นั้น หมายถึง สิ่งดึงดูดใจให้คู่สมรสมีโอกาสอยู่ร่วมกันต่อไป ส่วนผลเสีย (costs) นั้น ได้แก่ ความเครียด ความขัดแย้งกัน ปัญหาในการสื่อสารระหว่างคู่สมรส การขาดความกลมเกลียวกัน เป็นต้น ซึ่งทั้งผลได้และผลเสียนั้น บ่งบอกถึงคุณภาพชีวิตสมรส และเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจของคู่สมรส หรือชี้ให้เห็นถึงความมั่นคงในชีวิตสมรสด้วย

ภาพประกอบ 4 ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตสมรสและความมั่นคงในชีวิตสมรส

ที่มา : อดุลรุ่ง บุญนันตพงศ์. 2535 : 12 ; อ้างอิงจาก Lewis; and Spanier. 1979 : 289.

3. วงจรชีวิตของครอบครัวที่ย่ำร้าง

ครอบครัวที่ย่ำร้างมีวงจรชีวิตและภารกิจทางพัฒนาการแตกต่างไปจากครอบครัวทั่วไป ดังที่แสดงในตาราง (อุมาพร ตรังคสมบัติ. 2544 : 220 – 224 ; อ้างอิงจาก Cater; & McGoldrick. : 1980 ; citing Ahrons; & Rodgers. 1987)

วงจรชีวิตของครอบครัวที่ย่ำร้างและภารกิจทางพัฒนาการ

ระยะ	ภารกิจทางพัฒนาการ
ระหว่างการหย่าร้าง	
1. ตัดสินใจหย่าร้าง	ยอมรับว่าชีวิตสมรสล้มเหลวและตนเองมีส่วนในความล้มเหลวนี้
2. วางแผนการแยกทางกัน	ร่วมมือกันเพื่อให้การแยกจากกันเป็นไปด้วยดี - ทำความเข้าใจกับลูกและเครือญาติเกี่ยวกับการหย่าร้าง - ตกลงเกี่ยวกับสิทธิในการดูแลลูก การเยี่ยมเยียนลูก และการเงิน
3. การแยกจากกัน	จัดการให้ความผูกพันในฐานะคู่สมรสสิ้นสุดลงอย่างเหมาะสม ตั้งใจร่วมมือกันต่อไปในการเลี้ยงลูก - ยอมรับความโศกเศร้าที่ต้องสูญเสียครอบครัวที่เคยเป็น ปีกแผ่น - สร้างความสัมพันธ์ใหม่กับอดีตคู่สมรส - ปรับตัวกับสภาพชีวิตใหม่ที่ต้องแยกกันอยู่ - คงความสัมพันธ์ที่มีต่อเครือญาติของอดีตคู่สมรส
4. การหย่าร้างเสร็จสมบูรณ์	จัดการให้ “การหย่าร้างทางอารมณ์” เสร็จสมบูรณ์ - ความโศกเศร้าจากการสูญเสียเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ - เอาชนะความขมขื่น ความโกรธ ความรู้สึกผิด ฯลฯ - เลิกสร้างความหวังที่จะมาคืนดี และอยู่ร่วมกันอีก - สร้างความหวังและเป้าหมายสำหรับชีวิตใหม่หลังการหย่าร้าง - ครอบครัวที่พ่อหรือแม่เลี้ยงดู ร่วมมือกับอดีตคู่สมรส ในการดูแลลูกตามลำพัง สนับสนุนให้ลูกกับพ่อหรือแม่ ที่จากไปมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

การหย่าร้างระยะต่าง ๆ ถ้าพิจารณากระบวนการทางจิตใจที่เกิดขึ้น อาจแบ่งการหย่าร้างได้เป็น 4 ระยะดังนี้

3.1 ระยะก่อนการหย่าร้าง (predivorce stage)

ระยะนี้คู่สมรสพยายามรักษาชีวิตแต่งงานเอาไว้ให้นานที่สุดด้วยวิธีต่าง ๆ ทั้งโดยตั้งใจ เช่น ขอให้ผู้ใหญ่ที่เคารพช่วยไกล่เกลี่ย หรือมาขอรับคำปรึกษาจากจิตแพทย์ โดยวิธีการที่ไม่ตั้งใจ เช่น การดึงเอาบุคคลที่สามเข้ามาเพื่อลดความตึงเครียดระหว่างกัน หรือพยายามทำให้อำนาจในระหว่างคู่สมรสมีความสมดุลกัน โดยมอบอำนาจให้ลูกเป็นผู้ตัดสินใจ หรือจัดการกับปัญหาที่มีในครอบครัว คู่สมรสฝ่ายหนึ่งอาจเกิดปัญหาทางอารมณ์ เช่น ซึมเศร้า ตีမ်สุรา เรือร้าง หรือลูกอาจมีปัญหา เช่น การเรียนแยลง ฯลฯ ทำให้อีกฝ่ายเกิดความลังเลใจในการที่จะแยกทางไป แม้ว่าวิธีการเหล่านี้จะได้ผลในตอนแรกและทำให้การแยกทางกันหยุดชะงักลงไปชั่วคราว แต่ในที่สุดเมื่อถึงจุด ๆ หนึ่ง สามีและภรรยาจะรู้สึกทนไม่ได้และตัดสินใจเด็ดขาดว่า การแยกจากกันเป็นสิ่งที่ดีที่สุด

3.2 ระยะแยกทางกัน (separation stage)

ในระยะนี้สามีและภรรยาต่างตัดสินใจแน่นอนที่จะแยกทางกัน ความผูกพันทางอารมณ์ที่เคยมีจะสิ้นสุดลง ที่เรียกว่าเป็นการหย่าร้างทางอารมณ์ (emotional divorce) ในหลายคู่ การหย่าร้างทางอารมณ์เกิดขึ้นเป็นเวลานานก่อนที่จะแยกทางกันจริง ๆ แต่ในบางคู่อาจไม่เกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์เลย มีการพยายามคงความสัมพันธ์เดิมไว้ด้วยวิธีต่าง ๆ สภาพเช่นนี้ทำให้เกิดปัญหาทั้งต่อตัวคู่สมรสเองและต่อลูก ถ้าลูกรู้ว่าพ่อแม่ยังมีความผูกพันกันอยู่ ลูกจะพยายามทำให้พ่อแม่คืนดีกัน โดยทำตัวเป็นผู้สื่อข่าวระหว่างพ่อแม่ หรือสร้างปัญหาที่ทำให้พ่อแม่ต้องมาร่วมกันแก้ไข เช่น ไม่ยอมไปโรงเรียน หรือขโมยของเพื่อน เป็นต้น

3.3 ระยะปรับตัว (adjustment stage)

3.3.1 การปรับตัวของพ่อแม่

การหย่าร้างนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง ทั้งอารมณ์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ชีวิตประจำวัน การงานอาชีพ สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม ฯลฯ หญิงและชายจะปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น

3.3.1.1 บุคลิกภาพและความสามารถในการปรับตัว ผู้ที่มีสุขภาพจิตดี มีกลไกในการปรับตัวที่เหมาะสม จะปรับตัวกับช่วงวิกฤตินี้ได้โดยไม่ลำบากเท่าไรนัก

3.3.1.2 ความสัมพันธ์กับอดีตคู่สมรส ถ้ายังคงมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การปรับตัวก็จะง่ายขึ้น

3.3.1.3 สภาพชีวิตภายหลังการหย่าร้าง โดยเฉพาะการที่จะต้องเป็นผู้เลี้ยงดู
ตามลำพัง

3.3.1.4 เครือข่ายระดับประคองทางสังคม การปรับตัวจะง่ายขึ้นถ้ามี
เครือญาติหรือเพื่อนฝูงให้การประคองช่วยเหลือ

3.3.2 การปรับตัวของลูก

การปรับตัวของเด็กขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ 2 ประการ คือ

3.3.2.1 ปัจจัยเกี่ยวกับตัวเด็ก เช่น เพศและอายุ ระดับพัฒนาการของเด็ก
โดยเฉพาะทางสติปัญญา ลักษณะพื้นอารมณ์หรือบุคลิกภาพ รวมทั้งความสัมพันธ์ที่มีกับพ่อและแม่
ก่อนการหย่าร้าง

3.3.2.2 ปัจจัยเกี่ยวกับพ่อแม่ เช่น

3.3.2.2.1 ความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่ภายหลังการหย่าร้าง ถ้าพ่อแม่ยังมี
ความขัดแย้งกันรุนแรง เด็กมักจะปรับตัวได้ไม่ดี

3.3.2.2.2 การปรับตัวของพ่อหรือแม่ที่เป็นฝ่ายเลี้ยงดูลูก (custodial
parent) ถ้าพ่อหรือแม่มีการปรับตัวดี จะทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกได้ดี ทำให้เด็กปรับตัวได้ไม่ยาก

3.4 ระยะฟื้นตัว (reorganization stage)

การหย่าร้างไม่ใช่การสิ้นสุดของครอบครัว แต่เป็นการจัดองค์กรใหม่
(reorganization) จากครอบครัวเดี่ยวที่มีพ่อ-แม่-ลูกมาเป็นครอบครัวเดี่ยวสองครอบครัว
(binuclear family) คือเป็นสอง “บ้าน” ของ “พ่อ” ฝ่ายหนึ่ง และ “แม่” อีกฝ่ายหนึ่ง ครอบครัวใหม่นี้
จะต้องใช้เวลาในการปรับตัวและหาจุดสมดุลสำหรับทุกคน เช่น แม่ซึ่งต้องหาเลี้ยงดูตามลำพัง
อาจต้องปรับเวลาในการทำงานเพื่อให้มีเวลามากดูแลลูกมากขึ้น ในกรณีที่ไม่เคยทำงานนอกบ้านมา
ก่อน อาจต้องหางานทำเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น เป็นต้น

ในระยะฟื้นตัวนี้หญิงและชายต้องหันมาเอาใจใส่ตนเองในฐานะปัจเจกบุคคล
ที่มีความต้องการและความใฝ่ฝันของตนด้วย ผู้หญิงบางคนเคยพึ่งพิงสามีมากเกินไป
และขาดความมั่นใจในการใช้ชีวิตตามลำพัง เมื่อวิถีชีวิตเปลี่ยนไปและต้องพึ่งพิงตัวเองมากขึ้น
อาจทำให้เกิดความโดดเดี่ยวและวิตกกังวลได้ แต่ผู้หญิงบางคนอาจรู้สึกเป็นอิสระและมีความพอใจกับ
ชีวิตที่มีต้องอยู่ภายใต้คำสั่งของใคร หญิงชายจำนวนมากผ่านระยะฟื้นตัวนี้ได้อย่างยากลำบากและ
เกิดปัญหาทางอารมณ์เรื้อรัง แต่บางคนสามารถตั้งต้นชีวิตใหม่ได้อย่างมีความสุข ชีวิตใหม่นี้
อาจมีรูปแบบแตกต่างกันไป เช่น ถ้าไม่มีลูกก็อาจใช้ชีวิตอีกครั้งหนึ่ง ถ้ามีลูกก็อาจเลี้ยงดูลูก
ตามลำพังหรือแต่งงานใหม่ เป็นต้น

4. รูปแบบของการหย่าร้าง

ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์ (2529 : 105 -106) ได้แบ่งรูปแบบของการหย่าร้าง ออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

- 4.1 การหย่าร้างโดยถูกต้องตามกฎหมาย
- 4.2 การแยกกันอยู่โดยคำสั่งศาล
- 4.3 การยกเลิกการแต่งงาน
- 4.4 การละทิ้งครอบครัว

4.1 การหย่าร้างโดยถูกต้องตามกฎหมาย ทำได้ 2 วิธี คือ

4.1.1 การหย่าร้างที่คู่สมรสตกลงยินยอมหย่า โดยมีข้ออ้างหรือสาเหตุต่าง ๆ เช่น ทำร้ายร่างกาย จิตใจ ทอดทิ้ง มีชู้ เป็นต้น

4.1.2 การหย่าร้างโดยการฟ้องศาลให้เป็นผู้พิพากษา ในกรณีที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไม่ยินยอมหย่า หรือตกลงกันไม่ได้ในเรื่องลูกหรือทรัพย์สิน จึงต้องยื่นฟ้องขอคำสั่งจากศาลให้หย่าขาดจากกัน

สำหรับสาเหตุของการหย่าร้าง ตามมาตราที่ 1516 ในราชกิจจานุเบกษา มีดังนี้

4.1.2.1 สามีอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องหญิงอื่นฉันท์ภริยาหรือภริยามีชู้ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

4.1.2.2 สามีหรือภริยาประพฤติชั่ว ไม่ว่าความประพฤติชั่วนั้นจะเป็นความผิดอาญาหรือไม่ถ้าเป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่ง

4.1.2.2.1 ได้รับความอับอายขายหน้าอย่างร้ายแรง

4.1.2.2.2 ได้รับความดูถูกเกลียดชัง เพราะเหตุที่คงเป็นสามีหรือภริยาของฝ่ายที่ประพฤติชั่วอยู่ต่อไป

4.1.2.2.3 ได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อนเกินควร ในเมื่อเอาสภาพฐานะ และความเป็นอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภริยามาคำนึงประกอบ อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้

4.1.2.3 สามีหรือภริยาทำร้ายหรือทรมานร่างกายหรือจิตใจ หรือหมิ่นประมาท หรือเหยียดหยามอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุพการีของอีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งนี้ถ้าเป็นการร้ายแรง อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้

4.1.2.4 สามีหรือภริยาจงใจละทิ้งอีกฝ่ายหนึ่งเกินกว่าหนึ่งปี อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้

4.1.2.5 สามีหรือภริยาถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

4.1.2.6 สามีหรือภริยาไม่ให้ความช่วยเหลือ อุปการะเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่งตามสมควร หรือทำการปฏิบัติต่อการเป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง ทั้งนี้ถ้าการกระทำนั้นถึงขนาดที่อีกฝ่ายหนึ่งเดือดร้อนเกินควร ในเมื่อเอาสภาพฐานะและความเป็นอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภริยามาคำนึงประกอบ

อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้

4.1.2.7 สามีหรือภริยาวิกลจริตตลอดมาเกินสามปี และความวิกลจริตถึงขนาดที่ทำให้ทนอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภริยาต่อไปไม่ได้ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

4.1.2.8 สามีหรือภริยาผิดทัศนคติบนที่ทำไว้เป็นหนังสือในเรื่องความประพฤติ อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้

4.1.2.9 สามีหรือภริยาเป็นโรคติดต่ออย่างร้ายแรงอันอาจเป็นภัยแก่อีกฝ่ายหนึ่ง และโรคมีลักษณะเรื้อรัง ไม่มีทางหายได้ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

4.1.2.10 สามีหรือภริยามีสภาพแห่งการทำให้สามีหรือภริยานั้นไม่อาจร่วมประเวณี ได้ตลอดกาล อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

4.2 การแยกกันอยู่โดยคำสั่งศาล

เป็นการหย่าตามกฎหมาย แต่คู่สามีภริยายังไม่เป็นอิสระในการแต่งงานใหม่ มีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ความสัมพันธ์ฉันท์สามีภริยายังไม่สิ้นสุดลง ศาลจะมีคำสั่งให้แยกกันอยู่ โดยภริยามีสิทธิได้รับค่าเลี้ยงดูจากสามีช่วงเวลาที่ยกกันอยู่นี้ เพื่อเป็นการทดสอบคู่สมรสว่า ทนต่อการแยกกันอยู่ได้หรือไม่ และเพื่อเปิดโอกาสให้คู่สามีภริยาที่ยังมีความรักผูกพันกลับมาคืนดีกัน เหมือนเดิม การแยกกันอยู่นี้ในบางรายสามารถตกลงกันเองได้โดยที่ศาลไม่ต้องเข้ามายุ่งเกี่ยว

4.3 การยกเลิกการแต่งงาน

มีลักษณะเช่นเดียวกับการหย่าร้างตามกฎหมาย ถือเป็นการหย่าอย่างหนึ่ง ที่มีขอบเขตจำกัด หมายถึงการยืนยันตามกฎหมายว่าได้มีการแต่งงานที่ถูกต้องตามกฎหมายเกิดขึ้น เหตุผลสำหรับการเลิกร้างต้องเกิดก่อนการแต่งงาน ในทางตรงกันข้ามสาเหตุของการหย่าร้างโดยทั่วไป มักเกิดภายหลังการแต่งงาน เหตุผลทั่วไปของการเลิกร้าง เช่น อายุยังไม่ถึงกำหนด จงใจหลอก ให้เข้าใจผิด เป็นญาติพี่น้องสายโลหิตเดียวกัน มีคู่สมรสที่ถูกต้องอยู่ก่อนแล้ว ความไม่สมประกอบ ทางร่างกาย หรือเมื่อคู่สมรสใจไม่ยอมมีบุตร

4.4 การละทิ้งครอบครัว

หมายถึง การที่สามีภริยาคนใดคนหนึ่ง เจตนาจงใจละทิ้งคู่สมรสไปเกินกว่า 1 ปี การละทิ้งเป็นลักษณะหนึ่งของการสิ้นสุดชีวิตของการแต่งงาน ซึ่งมีผลกระทบกระเทือนอย่างกว้างขวาง ทั้งส่วนรวมคือสังคม ชนิดของการหยุดลงของการแต่งงานแบบนี้มักเรียกว่า “การแยกกันอยู่” แผนกการล้มระโนประชากรให้คำจำกัดความของการแยกกันอยู่ว่า หมายถึง คู่แต่งงานที่แยกกันอยู่ ตามกฎหมาย คือ ต่างฝ่ายต่างอยู่โดยมีจุดประสงค์หรือความตั้งใจในการที่จะหย่าขาดจากกัน หรืออาจเป็นฝ่ายใดที่ทำตัวห่างเหินไปจากคู่สมรสเพราะความไม่สอดคล้องกันในชีวิตแต่งงาน

5. สาเหตุของการหย่าร้าง

จากการศึกษาวิจัยพบว่า สาเหตุของการหย่าร้างมิได้เกิดขึ้นจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เกิดจากหลาย ๆ ปัจจัยรวมกัน ดังนี้ (ศิริรัตน์ ศิลอาภรณ์. 2545 : ออนไลน์)

1. ปัญหาเศรษฐกิจ ซึ่งเกิดจากรายได้ไม่พอกับรายจ่าย ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ไม่คิดทำมาหากิน เมื่อฐานะทางการเงินไม่มั่นคง คู่สมรสอาจหงุดหงิด ทะเลาะเบาะแว้งกันได้ง่าย ๆ หรือแก้ปัญหาด้วยวิธีผิด ๆ
2. ปัญหาด้านความประพฤติและสังคม เช่น การชอบดื่มหมิ่น เยาะเย้ย ประชดประชัน ก้าวร้าว หยาบคาย ไม่ซื่อตรง นอกใจ ขาดความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจกัน ขาดความรับผิดชอบ ฯลฯ
3. ปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ หากผู้สมรสไม่บรรลุมิติภาวะทางอารมณ์ เช่น เอาแต่ใจตัวเอง ขาดเหตุผล ชอบหึงหวง โมโหฉุนเฉียว โกรธง่าย ฯลฯ
4. ปัญหาสุขภาพอนามัย เช่น คู่สมรสมีกลิ่นตัวแรง ร่างกายสกปรก เป็นโรคเจ็บป่วยเรื้อรัง ติดสุรา และเสพยาเสพติด เป็นต้น
5. ปัญหาเรื่องเพศสัมพันธ์ เช่น การไม่ยอมร่วมหลับนอนด้วย ความจำเจในบทบาท และพฤติกรรมทางเพศ ความเบี่ยงเบนทางเพศ เป็นต้น

เมื่อเกิดปัญหาต่าง ๆ ไม่ใช่เรื่องผิดปกติวิสัย คู่สมรสควรแก้ปัญหาและข้อขัดแย้งอย่างมีเหตุผลถ้อยทีถ้อยอาศัยและอภัยให้กัน เพื่อเป็นการประคับประคองชีวิตสมรส และป้องกันไม่ให้เกิดเหตุอันนำไปสู่การหย่าร้าง

เบญจพร ปัญญา (2541 : 36 - 42) กล่าวว่า คู่สมรสส่วนมากแต่งงานกันด้วยความรักหรือแต่งงานกันเพื่อเติมชีวิตให้สมบูรณ์ แต่บางคนแต่งงานเพื่อหนีปัญหาทางบ้าน และเมื่ออยู่ด้วยกันนานปีอาจเกิดปัญหาขัดแย้งกัน สาเหตุหลายประการที่ทำให้คู่สมรสตัดสินใจหย่าร้างกัน ได้แก่

1. คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนอกใจ พบค่อนข้างบ่อย
2. ปัญหาเศรษฐกิจ เป็นประเด็นที่ทำให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งและมักจะลงเอยด้วยการหย่าร้างได้บ่อย
3. ความขัดแย้งเรื่องการเลี้ยงดู การทำงาน การเงิน ฯลฯ
4. การทารุณทั้งร่างกายและจิตใจ
5. คู่สมรสติดยาเสพติดหรือสุรา
6. ปัญหาทางด้านจิตใจหรือปัญหาทางเพศของคู่สมรส
7. ทักษะไม่ดีตรงกันในด้านกิจวัตรประจำวัน การใช้เวลาว่างอื่น ๆ เป็นต้น

สาเหตุของการหย่าร้างมีหลายประการ ที่สำคัญมักเกิดจากความขัดแย้งทางด้านความคิด และการกระทำที่ไม่สามารถปรับเข้าหากันให้เป็นทีพอใจของทั้งสองฝ่ายได้ เช่น การไม่ประพฤติ อยู่ในศีลในธรรม การมีประเพณีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมาก การมีความคาดหวังซึ่งกันและกันสูง การเห็นแก่ตัว หรือขาดความรับผิดชอบในบทบาทของตน เป็นต้น (ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะ แพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล : ออนไลน์)

อาคม เดชทองคำ (2547) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการเกิดปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว ไว้ว่า อาจเกิดจาก

1. ความขัดแย้งด้านค่านิยม (Conflict Values) เนื่องจากความแตกต่างของคู่สมรสที่มี มากจนสร้างความรู้สึกขัดแย้งให้ทวีความรุนแรงขึ้นตามลำดับ เมื่อความรักฉันท์คู่สาว (romantic love) ลดลง ช่องว่างระหว่างสามีภรรยาจึงขยายกว้างออกไปทุกที ความแตกต่างของคู่สมรสที่พบคือ

1.1 พื้นฐานครอบครัวและฐานะความเป็นอยู่เดิมต่างกัน จึงได้รับการประณาม เหยียดหยามจากคู่สมรสที่เหนือกว่า จนเกิดความน้อยเนื้อต่ำใจแก่ฝ่ายตรงข้าม

1.2 วัยต่างกันและอายุในการสมรสอาจน้อยเกินไป ทำให้เกิดความไม่เข้าใจต่อกัน และจบลงด้วยแยกทางกัน

1.3 ระดับการศึกษาต่างกัน จึงทำให้เกิดช่องว่างทางความคิด ความเข้าใจ การปรับตัวในการอยู่ร่วมกัน และวงสมาคม

1.4 อาชีพขัดกัน เช่น ฝ่ายหนึ่งทำงานประจำที่ แต่อีกฝ่ายหนึ่งต้องไปประกอบ อาชีพทางไกลหรือเดินทางไปมาอยู่เสมอ หรือการที่ภรรยามีอาชีพดีกว่าสามีจะสร้างความหวาดระแวง และเกิดปมด้อยขึ้นแก่สามี

1.5 เชื้อชาติ ศาสนา และประเพณีแตกต่างกัน เมื่อมีความแตกต่างด้านความเชื่อ ความคิด ปรัชญา ค่านิยม และการปฏิบัติตน

1.6 ความบกพร่องหรือความไม่เข้าใจกัน หรือความไม่สอดคล้องตรงกันด้าน เพศสัมพันธ์เกิดจากคู่สามีภรรยาขาดการเรียนรู้และขาดความเข้าใจอันดีในเรื่องเพศสัมพันธ์ หรือ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งบกพร่อง และ/หรือ คู่สามีภรรยามีความแตกต่างด้านระดับความต้องการทางเพศ จึงทำให้มองข้ามความสุขในชีวิตสมรส

1.7 อุปนิสัยใจคอหรือบุคลิกภาพที่แตกต่างกันมาก เช่น ฝ่ายหนึ่งสะอาด เจ้าระเบียบ ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งสกปรกและไม่เรียบร้อย เป็นต้น อุปนิสัยที่แตกต่างกันดูประหนึ่งว่า ปรับได้ แต่เมื่อเวลาผ่านไปไม่อาจปรับและไม่อาจยอมรับกันได้ มักเป็นเหตุสนับสนุนให้เรื่องราว บานปลายแตกหักได้ เมื่อประกอบกับสาเหตุอื่น ๆ ด้วย

2. ความไม่เป็นระเบียบทางสังคม (social disorganization) เนื่องจาก

2.1 ความไม่รับผิดชอบต่อครอบครัว คู่สมรสที่ปราศจากความรับผิดชอบต่อครอบครัว อาจด้วยเหตุผลของนิสัยส่วนตัวที่ไม่ดี หมกมุ่นการพนัน ติดสารเสพติด หรือประพฤติดูชั่วอย่างร้ายแรง ฯลฯ จนทำให้อีกฝ่ายหนึ่งทนไม่ได้

2.2 ความขัดแย้งมาจากญาติพี่น้อง การขัดแย้งและบาดหมางใจต่อญาติพี่น้องของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คนกลางยอมอยู่ในฐานะลำบากรำคาญ ถ้าหากเกิดความรู้สึกด้านไม่เป็นธรรมขึ้นในครอบครัว จะเกิดความแตกแยกภายในครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

3. ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การที่เศรษฐกิจเกิดการขยายตัว สังคมเปลี่ยนไปเป็นเมืองมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจของครอบครัว ครอบครัวยากจนลง ภรรยาต้องออกไปทำงานนอกบ้าน จนสร้างความขัดแย้งด้านภาระหน้าที่ภายในบ้านขึ้น เกิดเป็นความเครียดทางอารมณ์ สตรีมีความคิดเกี่ยวกับความเสมอภาคทางเพศมากขึ้น ปัญหาบาดหมางและการไม่ลงรอย ต่อกันจึงเกิดได้ง่ายขึ้น ดังนี้

3.1 ภาวะเศรษฐกิจภายในครอบครัวฝืดเคืองและไม่เอื้อให้เกิดความสุขทางกายแก่สมาชิก เนื่องจากหัวหน้าครอบครัวมีรายได้ไม่มากพอ ภาวะการว่างงานของหัวหน้าครอบครัวหรือสมาชิกบางคนบ่อยครั้ง ฯลฯ เมื่อสมาชิกของครอบครัวไม่ได้รับความสุขสบายทางกาย อาจนำความผิดหวัง เบื่อหน่าย ความยากลำบาก และขาดความอดทนอดกลั้นต่อกันจนเกิดความขัดแย้งภายในครอบครัวบ่อยครั้งขึ้น

3.2 ภาวะการทำงานนอกบ้านของแม่บ้าน มีผลเกิดขึ้น 2 ประการคือการไม่อาจทำหน้าที่แม่บ้านให้สมบูรณ์ หรือละเลยหน้าที่แม่บ้าน อีกทั้งสมาชิกอื่น ๆ มิได้ปรับตัวร่วมรับภาระนี้ และยังสร้างความคาดหวังบทบาทดังกล่าวเหมือนเดิม จึงมักเกิดความไม่พอใจและขัดแย้งต่อกัน ส่วนผลอีกประการหนึ่งก็คือ การสร้างความเชื่อมั่นในตนและกำหนดความเท่าเทียมของสถานภาพทางเพศและทางครอบครัวของภรรยาที่นำไปสู่สภาวะการแยกทางหรือหย่าร้างได้ง่าย ปัญหาใด ๆ ที่เกิดขึ้น เป็นเพราะภรรยามีการยอมรับนับถือสามีไม่มากพอ

3.3 หน่วยสังคมอื่น ๆ เข้ามาแทนที่หน้าที่การงานของครอบครัวแต่เดิม เช่น งานบ้านงานครัว และงานเลี้ยงเด็ก ซึ่งครอบครัวรุ่นใหม่มอบหมายให้หน่วยสังคมอื่นทำหน้าที่เหล่านั้นแทนเพื่อลดภาระดังกล่าว ดังนั้นการเกี่ยวข้องและการพึ่งพาต่อกันของสมาชิกค่อย ๆ ลดลงจนกลายเป็นความห่างเหินและหมดความสำคัญต่อกัน ความบาดหมางกันได้ง่ายขึ้น

ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะครอบครัว มาตรา 1516 ได้กำหนดเหตุหย่าที่คู่สมรสจะอ้างเพื่อฟ้องคดีหย่ากันได้ 10 ประการ คือ (ปันทดา เผือกพันธ์. 2535 : 50)

1. สามีอุปการะเลี้ยงดูยกย่องหญิงอื่นฉันท์ภริยา หรือภริยามีชู้
2. สามีหรือภริยาประพฤติชั่ว ไม่ว่าความประพฤติชั่วนั้น เป็นความผิดอาญาหรือไม่ถ้าเป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่ง
 - 2.1 ได้รับความอับอายขายหน้าอย่างร้ายแรง
 - 2.2 ได้รับความดูถูกเกลียดชัง เพราะเหตุที่คงเป็นสามีหรือภริยาของฝ่ายประพฤติชั่ว
 - 2.3 ได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อนเกินควร ในเมื่อเอาสภาพ ฐานะและความเป็นอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภริยามาคำนึงประกอบ
3. สามีหรือภริยาทำร้ายหรือทรมานร่างกายหรือจิตใจ หรือหมิ่นประมาทหรือเหยียดหยามอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุพการีของอีกฝ่ายหนึ่ง อันเป็นการร้ายแรง
4. สามีหรือภริยาจงใจละทิ้งร้างอีกฝ่ายไปเกินหนึ่งปี
 - 4.1 สามีหรือภริยาต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก และได้ถูกจำคุกเกินหนึ่งปีในความผิดที่อีกฝ่ายหนึ่งมิได้มีส่วนก่อให้เกิดการกระทำความผิด หรือยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิดนั้นด้วย และการเป็นสามีภริยากันต่อไปจะเป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่งได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อนเกินควร
 - 4.2 สามีหรือภริยาสมัครใจแยกกันอยู่ เพราะเหตุที่ไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภริยาได้โดยปกติสุขตลอดมาเกินสามปี หรือแยกกันอยู่ตามคำสั่งศาลเป็นเวลาเกินสามปี
5. สามีหรือภริยาถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ หรือไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นเวลาเกินสามปี โดยไม่มีใครทราบแน่ชัดว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร
6. สามีหรือภริยาไม่ให้ความช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่งตามสมควร หรือทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง ทั้งนี้ ถ้าการกระทำนั้นถึงขนาดที่อีกฝ่ายหนึ่งเดือดร้อนเกินควร ในเมื่อเอาสภาพ ฐานะและความเป็นอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภริยามาคำนึงประกอบ
7. สามีหรือภริยาวิกลจริตตลอดมาเกินสามปี และความวิกลจริตนั้นมีลักษณะยากจะหายได้ กับทั้งความวิกลจริตถึงขนาดที่ทนอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภริยาต่อไปไม่ได้
8. สามีหรือภริยาทำผิดทัณฑ์บนที่ทำไว้เป็นหนังสือเรื่องความประพฤติ
9. สามีหรือภริยาเป็นโรคติดต่ออย่างร้ายแรง อันอาจเป็นภัยแก่อีกฝ่ายหนึ่ง และโรคมีลักษณะเรื้อรังไม่มีทางที่จะหายได้
10. สามีหรือภริยามีสภาพร่างกายทำให้สามีหรือภริยานั้นไม่อาจร่วมประเวณีได้ตลอดกาล

ดร.วัลลภ ปิยะมโนธรรม (ปนัดดา เมื่อพันธ์. 2535 : 47 ; อ้างอิงจาก วัลลภ ปิยะมโนธรรม. 2534) นักจิตวิทยาได้วิเคราะห์สาเหตุที่คนไทยหย่าร้างกันมากขึ้นทุกปี โดยเรียงลำดับความสำคัญไว้ดังนี้

1. เกิดจากอีกฝ่ายหนึ่งมีผู้
2. ความไม่เข้าใจกัน สื่อสารพูดคุยกันไม่รู้เรื่อง
3. ความหลงตัวเองของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
4. ปัญหาเรื่องเพศไม่สมดุลงัน
5. หมดพันธะความผูกพันกันโดยเฉพาะความรู้สึกเห็นใจความสงสารที่มีต่อกันมาก่อน
6. ปัญหาบุคลิกภาพของอีกฝ่ายที่มีปมด้อยและอ่อนแอเกินไป จนเกิดความรู้สึกหึงหวงและหวาดระแวงต่อกัน
7. คอยตอกย้ำซ้ำเติมจุดอ่อนของอีกฝ่ายเป็นประจำ
8. ไม่รับผิดชอบต่อการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน
9. จิตใจอ่อนไหว ทุเบา ชอบเชื่อฟังคำพูดของคนอื่นมากกว่าคู่ของตน เรียกได้ว่าชอบดึงมือที่สามเข้ามาเกี่ยวข้อง
10. พยายามเปลี่ยนนิสัยของอีกฝ่ายให้เป็นไปตามที่ตนต้องการ
11. ทนอยู่กันไปวัน ๆ อย่างจำเจ
12. ใช้อารมณ์เป็นใหญ่เพียงชั่วขณะในการตัดสินใจแก้ปัญหาความขัดแย้งส่วนตัว

สำหรับนักวิชาการปัญหาสังคม สุพัตรา สุภาพ (2529 : 31) กล่าวถึงสาเหตุการหย่าร้างในสังคมว่า ส่วนมากเกิดจากหลายสาเหตุเช่น ผิดประเวณี ยาอกจน เสพสุราเป็นประจำ วิกลจริต ทารุณกรรม ไม่เลี้ยงดูกัน ฯลฯ จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า สาเหตุสำคัญที่นำไปสู่การหย่าร้างของคู่สมรสไทยก็คือ ปัญหาการคบชู้ ประพฤติล่วงประเวณีคู่สมรสของคนอื่น รองลงมามักเป็นปัญหาเกี่ยวกับบุคลิกภาพของสามีหรือภรรยา

วันทนา กลิ่นงาม (2525 : 26 - 28) ได้เสนอถึงสาเหตุที่ทำให้อัตราการหย่าร้างมีสูงขึ้นเนื่องจากสาเหตุดังต่อไปนี้

1. ประชากรไทยสามารถหย่าร้างได้โดยไม่ต้องมีสาเหตุ
2. การเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้หญิงแบบประเพณีโบราณที่ผู้หญิงมักมีหน้าที่อยู่กับเหย้า ฝ้ากับเรือน ปัจจุบันผู้หญิงมีโอกาสเข้าร่วมแรงงานในกิจกรรมต่าง ๆ นอกบ้านมากขึ้น อาจทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ของภรรยาและแม่ของลูกได้ดีดังเช่นที่เคยเป็นมา ประกอบกับผู้หญิงมีอิสระเสรีภาพทางด้านเศรษฐกิจมากขึ้น ไม่ต้องพึ่งผู้ชายเหมือนแต่ก่อน สามารถทำงานหาเลี้ยงตนเอง

และลูกได้ ตลอดจนมีความตื่นตัวในเรื่องความเสมอภาคเท่าเทียมผู้ชาย จึงปรากฏความไม่มั่นคงของครอบครัวขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในครอบครัวที่สามียังไม่ยอมรับบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้หญิงและยังมีค่านิยมแบบเก่าอยู่

3. ค่านิยมของสังคมไทยที่เคยมีต่อการหย่าร้างเปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะในระยะหลังๆ คู่สมรสหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตัดสินใจหย่าร้างได้ง่ายขึ้น ยอมรับกับความเจ็บปวดชั่วคราวที่เกิดจากการหย่าร้างดีกว่าจะอดทนอยู่ด้วยกันต่อไปทั้งที่อาจไม่มีอะไรดีขึ้น ปัจจุบันการหย่าร้างเกิดขึ้นบ่อยครั้งและค่อนข้างมากขึ้นเรื่อย ๆ จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องธรรมดา เพราะเมื่อหย่าแล้วก็แต่งงานใหม่ได้

4. สถาบันครอบครัวลดความสำคัญลง เกิดสถาบันอื่น ๆ ที่ทำหน้าที่แทนสถาบันครอบครัว มีสถานที่รับเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียน นอกจากนี้ยังมีสถาบันที่ช่วยเหลือเด็กที่ไม่มีบิดาหรือมารดามากขึ้น

5. ความมีอิสระทางการร่วมเพศก่อนการแต่งงาน น่าจะมีผลทำให้เกิดการหย่าร้างได้ง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่านิยมที่มีต่อความบริสุทธิ์ของผู้หญิงมีความสำคัญน้อยลง ตลอดจนความเจริญก้าวหน้าด้านการคุมกำเนิด

จากการทบทวนเอกสารโดยใช้กรอบความคิดของทฤษฎีทั้ง 4 และผลการศึกษาวิจัยของนักวิจัยหลายท่านที่ปรากฏ ผู้วิจัยพบว่าการหย่าร้างเกิดจากปัจจัยรวมกันหลายปัจจัย จึงรวบรวมปัจจัยต่าง ๆ ไว้เป็นสาเหตุ 7 ประการ

5.1 สาเหตุด้านชีวสังคม

กู๊ด (สุดา ภิรมย์แก้ว. 2529 : 5 ; อ้างอิงจาก Goode. W. J. 1962 : 314) กล่าวว่าความแตกต่างระหว่างคู่สมรสในเรื่องภูมิหลังต่าง ๆ เช่น บุคลิกภาพ การดำเนินชีวิต ทัศนคติ ค่านิยม การอบรมสั่งสอน การศึกษา การนับถือศาสนา ฯลฯ ทำให้เกิดการขัดแย้งกันจนไม่สามารถจะปรับตัวเข้าหากันได้และต้องหย่ากันในที่สุด

สตินเนท (นิตยา พิริยะธรรมวงศ์. 2533 : 14 ; อ้างอิงจาก Stinnet. 1984) กล่าวสรุปจากการศึกษาเกี่ยวกับภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่ผ่านมาว่า การที่คู่สมรสมีภูมิหลังทางวัฒนธรรมเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน เช่น ในด้านการศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจ เชื้อชาติ และสัญชาติ จะเป็นผลดีต่อความสำเร็จในชีวิตสมรส การมีความแตกต่างกันอย่างมากในเรื่องดังกล่าวมักจะทำให้ชีวิตคู่พบกับความล้มเหลวและหย่าร้างได้

5.1.1 แต่งงานตั้งแต่อายุน้อย

ทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรสและความมั่นคงในชีวิตสมรส กล่าวว่า อายุแรกสมรสซึ่งเป็นปัจจัยก่อนสมรสเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตสมรส และคุณภาพชีวิตสมรสมีผลโดยตรงต่อความมั่นคงในชีวิตสมรส กล่าวคือ หากอายุแรกสมรสต่ำ ความมั่นคงในชีวิตสมรสจะต่ำด้วย แต่หากอายุแรกสมรสเพิ่มขึ้นระดับความมั่นคงในชีวิตสมรสก็จะสูงและดีขึ้น (อรุณรุ่ง บุญอนันต์พงศ์. 2535 : 9 ; อ้างอิงจาก Lewis; & Spanier. 1979 : 268 - 289)

อายุแรกสมรสเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของชีวิตสมรส จากการศึกษาจำนวนมาก พบว่า การสมรสเมื่อวัยหนุ่มสาวมีแนวโน้มของอัตราการหย่าร้างสูง (วันทนา กลิ่นงาม. 2525 : 14 ; อ้างอิงจาก Rossenwaik. 1969 : 155) งานวิจัยที่ช่วยสนับสนุนแนวความคิดเหล่านี้คือ ไวท์ (วันทนา กลิ่นงาม. 2525 : 14 ; อ้างอิงจาก White. 1990) ได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการหย่าร้างในช่วงทศวรรษที่ 80 พบว่าการสมรสเร็วเป็นการเพิ่มโอกาสในการหย่าร้าง โดยมีบางงานวิจัยพบว่า อายุเมื่อสมรสเป็นตัวแปรที่สำคัญที่สุดในการทำนายการหย่าร้างในช่วง 5 ปีแรกของการสมรส

ฮาฟมานน์ และ เลทินัน (ณัฐนารี เอมยงค์. 2544 : 26 ; อ้างอิงจาก Havermann; & Lehtinen. 1990) กล่าวว่า การสมรสเร็วมีความเสี่ยงต่อการหย่าร้างสูงมาก โดยหญิงที่สมรสในช่วงวัยรุ่นจะมีอัตราการหย่าร้างสูงที่สุด โดยมีอัตราการหย่าร้างประมาณสองเท่าของหญิงที่สมรสเมื่ออายุอย่างน้อย 25 ปี และหญิงที่สมรสเมื่ออายุมากกว่า 30 ปี มีอัตราการหย่าร้างต่ำที่สุด สาเหตุที่การสมรสในช่วงวัยรุ่นมีความเสี่ยงต่อการหย่าร้างสูง เป็นเพราะเด็กวัยรุ่นมักสมรสด้วยความรู้สึกที่อยากหนีข้อจำกัดต่าง ๆ ในครอบครัว โดยผู้ที่สมรสในช่วงวัยรุ่นส่วนมากมาจากครอบครัวที่แตกแยก หย่าร้าง ดิดสุรา หรือมีปัจจัยที่ก่อให้เกิดการรบกวนจิตใจสูง เด็กวัยรุ่นเหล่านี้ส่วนมากไม่มียานพาหนะหรือไม่มีความชำนาญและความรู้ในการทำงาน จึงต้องทำงานที่มีรายได้ต่ำเป็นผลให้มีรายได้ในการดูแลครอบครัวไม่เพียงพอ นอกจากนี้เด็กวัยรุ่นยังไม่รู้จักวิธีการจัดการกับรายได้ที่ดีพอ และการที่วัยรุ่นเหล่านี้ต้องการสมรสเพื่อหนีสังคมเดิม ๆ ทำให้ไม่สามารถหาผู้ที่ปรึกษาในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ นอกจากนี้ วัยรุ่นมักมีทัศนคติในการเลือกคู่ผิด ๆ เช่น การเลือกคู่ที่มีหน้าตาน่ารัก มีลักษณะเหมือนดารา หรือนักร้อง เป็นต้น ลักษณะเหล่านี้ไม่สามารถเป็นตัวบอกถึงการเป็นสามีหรือภรรยาที่ดีได้ เมื่อพวกเขามีอายุมากขึ้นคุณสมบัติเหล่านี้จะไม่สามารถสร้างความพึงพอใจแก่กันและกันได้

ฮิลตัน (ณัฐนารี เอมยงค์. 2544 : 25 ; อ้างอิงจาก Heaton. 1991) ศึกษาเวลาที่เกี่ยวข้องกับการหย่าร้าง โดยมีแนวความคิดเกี่ยวกับอายุเมื่อสมรสว่า ชายหรือหญิงที่สมรสในช่วงวัยรุ่นเป็นกลุ่มที่มีเวลาในการเลือกคู่ครองน้อยเกินไป นอกจากนี้ยังมีเวลาในการเตรียมตัวด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับความรับผิดชอบในวัยผู้ใหญ่้อย่างมาก โดยเฉพาะความพร้อมในด้านการทำงาน

การสมรสในช่วงวัยรุ่นยังส่งผลให้ความแตกต่างของอายุระหว่างพ่อแม่และบุตรไม่มาก ทำให้มีผลต่อคุณภาพของชีวิตสมรส โดยเฉพาะความมั่นคงในด้านการเงินแก่บุตร เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจประวัติการสมรสและการมีบุตรด้วยเทคนิคสมการถดถอย พบว่า ความมั่นคงในชีวิตสมรสจะลดลงเมื่อสมรสอายุน้อย ดังนั้นอายุเมื่อสมรสไม่ได้แสดงถึงประสพการณ์ก่อนการสมรสเท่านั้น แต่ยังส่งอิทธิพลถึงชีวิตหลังการสมรสด้วย แต่เมื่อควบคุมปัจจัยอื่น ๆ แล้ว อายุเมื่อสมรสมีอิทธิพลต่อความมั่นคงในชีวิตสมรสน้อย

และจากการศึกษาของ เบอร์ชินัล (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 87 ; อ้างอิงจาก Burchinal.1965) พบว่าปัจจัยที่ทำให้คนแต่งงานเมื่ออายุน้อย ได้แก่ การมีการศึกษาต่ำ ตั้งครรภ์ก่อนการสมรส รู้จักกันก่อนแต่งงานด้วยระยะเวลาสั้น พื้นฐานทางเศรษฐกิจต่ำและปัจจัยข้างต้นมีความสัมพันธ์แบบตรงข้ามกับความมั่นคงในชีวิตสมรส

จากการศึกษาของ กลิค และ นอร์ตัน (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 88 ; อ้างอิงจาก Glick; & Norton. 1971 : 307) พบว่าการเพิ่มขึ้นของความเสี่ยงที่จะมีการหย่าร้างของคู่สมรสมีความสัมพันธ์กับการสมรสในขณะอายุน้อย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ บัมพาส และ สวีท (มาชะ ขิตตะสึคะ. 2546 ; อ้างอิงจาก Bumpas; & Sweet.1989) เขามั่นใจว่าอายุแรกสมรสเป็นตัวพยากรณ์ตัวเดียวที่มีผลมากที่สุดในการศึกษาความไม่มั่นคงในชีวิตสมรส ถึงขนาดย้ำว่าอายุแรกสมรสเป็นตัวพยากรณ์ตัวเดียวที่มีผลมากที่สุดต่อความไม่มั่นคงในชีวิตสมรส

กรีน (นิตยา พิริยะธรรมวงศ์. 2533 : 16 ; อ้างอิงจาก Green. 1978 : 375 - 376) พบว่าคนที่สมรสในขณะอายุน้อยกว่า 20 ปี จะมีโอกาสหย่าร้างมากกว่าคนที่สมรสหลังจากอายุ 20 ปีแล้ว ถึง 2 เท่า ทั้งนี้ กรีน ให้เหตุผลว่า การแต่งงานเมื่ออายุน้อยนั้นอาจมีเหตุผลที่ตัดสินใจแต่งงานที่ไม่เหมาะสมนัก เช่น ต้องการหนีจากครอบครัวที่ไม่เป็นสุข ต้องการความเป็นอิสระ การสมรสเช่นนี้จากการศึกษามักพบว่า คู่สมรสที่ยังไม่จบการศึกษา ทำให้โอกาสที่จะได้งานที่ดีสำหรับตนเองมีน้อยและด้วยความด้อยประสิทธิภาพในการดำเนินชีวิตของทั้งสองฝ่าย อาจทำให้ไม่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสได้ในเวลาต่อมาเมื่อต้องพบกับอุปสรรคในชีวิตสมรส และก่อให้เกิดการหย่าร้างในที่สุด

จากการศึกษาของ ฮาร์ท และ ชิลด์ส ในปี ค.ศ. 1926 พบว่า การสมรสโดยที่คู่สมรสคนใดคนหนึ่งมีอายุ 19 ปี หรือต่ำกว่า 19 ปี จะมีการเสี่ยงต่อการหย่าร้าง 1 - 10 เท่ากับการสมรสในอายุอุดมคติ ซึ่งเขากำหนดว่าอายุอุดมคตินี้เจ้าสาวควรมีอายุ 24 ปี และเจ้าบ่าวควรมีอายุ 29 ปี (วันทนา กลิ่นงาม. 2525 : 14 ; อ้างอิงจาก Hart; & Shields. 1926 : 82) และจากการศึกษาของเลสลี ในปี ค.ศ. 1967 พบว่าในประเทศสหรัฐอเมริกาการสมรสของพวกหนุ่มสาว โดยเฉพาะวัยรุ่นปัจจัยหลายอย่างที่เป็นสาเหตุให้เสี่ยงต่อการหย่าร้างสูง และอัตราการหย่าร้างของผู้สมรสในวัยหนุ่มสาวสูงกว่าอัตราการ

หย่าร้างของผู้ที่สมรสเมื่อมีอายุมากขึ้น (วันทนา กลิ่นงาม. 2525 :14 ; อ้างอิงจาก Leslie. 1967. pp.364)

วอร์คเคอร์ (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 ; อ้างอิงจาก Walker. 1963) พบว่า การหย่าร้างจะมีอัตราสูงในหมู่คู่สมรสที่มีอายุน้อยเมื่อแรกแต่งงาน คือ 15 – 19 ปี โดยประมาณ โดยผ่านกระบวนการมีนัดกับเพื่อนต่างเพศหรือการออกเดท (Dating) เขากล่าวว่า การหย่าร้างของคนอเมริกันจำนวนครึ่งหนึ่งเกี่ยวกับการแต่งงานขณะมีอายุต่ำกว่า 20 ปี การแต่งงานในกลุ่มเด็กวัยรุ่นดังกล่าวไม่ได้รับความเห็นชอบทั้งจากพ่อแม่ ครูอาจารย์ และผู้ใหญ่ก็พยายามทำทุกทางที่จะไม่ให้เกิดการมีการแตกแยกในชีวิตสมรส แต่ก็มีอำนาจในขอบเขตจำกัด คนหนุ่มสาวมีความรับผิดชอบในตนเอง โดยถือความรักเป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเทอร์แมน (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 ; อ้างอิงจาก Terman) ผู้ทำงานให้บริการแนะแนวปัญหาครอบครัว ได้ศึกษารวบรวมข้อมูลบางประการจากชีวิตสมรสที่มีปัญหาบ้านแตกหรือการหย่าร้างไว้ได้ 5 ประการ อายุแรกสมรสก็เป็นปัญหาประการหนึ่ง เขากล่าวว่า ชีวิตสมรสที่เริ่มต้นเมื่ออายุต่ำกว่า 19 ปี มักมีการหย่าร้างสูง

มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอายุแรกสมรสมากมาย ซึ่งทำการศึกษาทั้งแบบรวมชายหญิง และการศึกษาเฉพาะเจาะจงโดยแยกชายและหญิง

ด้านการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับอายุแรกสมรสรวมชายหญิง สเปนเนียร์ และ กลิค (นิตยา พิริยะธรรมวงศ์. 2533 : 16 ; อ้างอิงจาก Spanier; & Glick. 1981 citing Havemann; & Lehtinen. 1986 : 302) พบว่า การสมรสเร็วเกินไปเป็นอันตรายต่อชีวิตสมรส โดยที่หญิงสมรสเมื่ออายุต่ำกว่า 18 ปี มีโอกาสที่จะหย่าร้างมากกว่าหญิงที่สมรสเมื่ออายุ 20 ปีขึ้นไป ถึง 3 เท่า ทั้งนี้สตรีที่สมรสเมื่ออายุ 18 หรือ 19 ปี ประสบความล้มเหลวในชีวิตสมรสสูงถึงร้อยละ 50 สำหรับชายแล้วหากสมรสเมื่ออายุน้อยกว่า 20 ปี พบว่า มีการหย่าร้างเกิดขึ้นมากกว่าผู้ที่สมรสในช่วงอายุ 20 – 24 ปี ถึง 2 เท่า สเปนเนียร์ และ กลิคอธิบายเสริมว่า เป็นเพราะการสมรสเมื่ออายุน้อยนั้นคู่สมรสอาจยังมีวุฒิภาวะที่ไม่สมบูรณ์พอ

เกลน และ ซูปปานซิค (นิตยา พิริยะธรรมวงศ์. 2533 : 16 ; อ้างอิงจาก Glenn; & Supancic. 1984 : 563-573) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านประชากรและสังคมกับการหย่าร้างและการแยกกันในสหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ. 1980 โดยใช้ข้อมูล General Social Surveys กลุ่มตัวอย่างในการสำรวจมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า อายุแรกสมรสมีความสัมพันธ์กับการแตกแยกของชีวิตสมรสสูงที่สุด โดยที่กลุ่มของหญิงและชายที่ผ่านการหย่าร้างหรือแยกกันอยู่มาแล้วนั้น ส่วนใหญ่ของทั้งสองฝ่ายสมรสเมื่ออายุต่ำกว่า 17 ปี

มาร์แชลล์ และ เมย์ (นิตยา พิริยะธรรมวงศ์. 2533 : 16 ; อ้างอิงจาก Marshall; & May. 1933) ศึกษาอายุแรกสมรสของผู้หย่าร้างในรัฐโอไฮโอ จำนวน 8,773 ราย จำแนกตามเพศ พบว่า หญิงร้อยละ 54.5 สมรสเมื่ออายุน้อย (81 คน อายุต่ำกว่า 15 ปี) โดย 3 ใน 4 ของสตรีทั้งหมด สมรสเมื่ออายุต่ำกว่า 25 ปี และเพียง 1 ใน 7 เท่านั้นที่มีอายุสมรส 30 ปีขึ้นไป ซึ่งอายุสมรสมัธยฐานของฝ่ายหญิงเท่ากับ 20.5 ปี ในขณะที่ฝ่ายชายนั้นเพียงร้อยละ 20 ที่สมรสเมื่ออายุน้อย ร้อยละ 50 สมรสเมื่ออายุต่ำกว่า 25 ปี และประมาณหนึ่งในสี่ที่สมรสเมื่ออายุ 30 ปีขึ้นไป โดยมีอายุมัธยฐานเมื่อสมรสเท่ากับ 24.7 ปี

เบอร์เจส และ คอทเทรล (นิตยา พิริยะธรรมวงศ์. 2533 : 13 ; อ้างอิงจาก Bergess; & Cottrel. 1939) ชายที่สมรสก่อนอายุ 22 ปี และหญิงที่สมรสก่อนอายุ 19 ปี จะมีการปรับตัวในชีวิตสมรสได้น้อยกว่ากลุ่มที่ สมรสเมื่ออายุมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เบอริชินด์ และ แชนเซลเลอร์ ในปี ค.ศ. 1962 ซึ่งศึกษาในรัฐโอไฮโอ จากคู่สมรสผัวสาวในกลุ่มอายุเดียวกันที่สมรสครั้งแรกและอยู่ในรัฐโอไฮโอในช่วงปี ค.ศ. 1953 - 1959 พบว่าในกลุ่มคู่สมรสที่มีอายุแรกสมรสต่ำ มีอัตราการหย่าร้างค่อนข้างสูง แม้ว่าจะมีการควบคุมตัวแปรอื่นก็ตาม

ดิกกินสัน และ เลมิง (ณัฐนารี เอมยงค์. 2544 : 25 ; อ้างอิงจาก Dickinson; & Leming. 1990) กล่าวว่า ชายหรือหญิงที่สมรสเมื่ออายุน้อยมีความเสี่ยงต่อการหย่าร้างสูงกว่าชายหรือหญิงที่สมรสเมื่อมีอายุมาก โดยพบว่า หญิงที่สมรสเมื่ออายุน้อยกว่า 17 ปี มีความเสี่ยงต่อการหย่าร้างเป็น 3 เท่า ของหญิงที่สมรสเมื่ออายุ 20 ปีขึ้นไป และหญิงที่สมรสเมื่ออายุ 18-19 ปี มีความเสี่ยง ในการหย่าร้างเป็น 2 เท่า ของหญิงที่สมรสเมื่ออายุ 20 ปีขึ้นไป สำหรับชายที่สมรสในช่วงวัยรุ่น มีความเสี่ยงต่อการหย่าร้างเป็นสองเท่าของชายที่สมรสเมื่ออายุ 20 ปีขึ้นไป

ยูดรี (นิตยา พิริยะธรรมวงศ์. 2533 : 14 ; อ้างอิงจาก Urdy. 1971) ได้สรุปเกี่ยวกับ อายุแรกสมรสจากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาว่า ชายที่สมรสในขณะอายุต่ำกว่า 20 ปี และหญิงที่อายุต่ำกว่า 18 ปี การปรับตัวในชีวิตสมรสจะเป็นไปได้ไม่ดีนัก และนั่นหมายความว่าโอกาสของการมีชีวิตครอบครัวที่แตกต่างย่อมมีมากในคู่สมรสที่แต่งงานเร็วเกินไป ขณะที่คู่สมรสที่ชะลอเวลาแต่งงานออกไปมีโอกาสที่จะมีชีวิตสมรสที่มีความสุขมากกว่า

ส่วนในการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับอายุแรกสมรสเฉพาะในเพศหญิง เดอะ สปลิท-อัฟ (ณัฐนารี เอมยงค์. 2544 : 27 ; อ้างอิงจาก The split-up. 1999) เป็นบริษัทที่ให้คำปรึกษาด้านการหย่าร้างทางอินเทอร์เน็ต พบว่า หญิงที่สมรสครั้งแรกก่อนอายุ 20 ปี ประมาณครึ่งหนึ่งจะจบชีวิตสมรสด้วยการหย่าร้าง หญิงที่สมรสครั้งแรกเมื่ออายุระหว่าง 20-24 ปี ประมาณ 1 ใน 3 จบการสมรสด้วยการหย่าร้าง หญิงที่สมรสครั้งแรกเมื่ออายุ 25-29 ปี ประมาณ 1 ใน 4 จบชีวิตสมรสด้วยการหย่าร้าง หญิงที่สมรสครั้งแรกเมื่ออายุ 30 ปีขึ้นไป ประมาณ 1 ใน 7 จบชีวิตสมรสด้วยการหย่าร้าง นอกจากนี้

พบว่า หญิงที่หย่าร้างในช่วงอายุ 20-29 ปี นั้นสาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากฝ่ายชายไม่เป็นผู้ใหญ่เพียงพอสำหรับการสมรส

อีลตัน และคณะ (ณัฐนารี เอมยงค์. 2544 : 25 ; อ้างอิงจาก Heaton. 1985) ศึกษาข้อมูลจากการศึกษาการหย่าร้างในบางรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงปี ค.ศ. 1975 ถึงปี ค.ศ. 1976 พบว่า หญิงที่สมรสเมื่ออายุ 13-17 ปี มีความเสี่ยงต่อการหย่าร้างเป็น 2.0 เท่า ของหญิงที่สมรสเมื่ออายุ 21-24 ปี หญิงที่สมรสเมื่ออายุ 18-20 ปี มีความเสี่ยงต่อการหย่าร้างเป็น 1.4 เท่า ของหญิงที่สมรสเมื่ออายุ 21-24 ปี และหญิงที่สมรสเมื่ออายุ 25 ปีขึ้นไป มีความเสี่ยงต่อการหย่าร้างเป็น 1.6 เท่า ของหญิงที่สมรสเมื่ออายุ 21-24 ปี

โซเฮน (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 88 ; อ้างอิงจาก Sohen. 1975) ได้ทำการศึกษาอัตราการหย่าร้างในแคลิฟอร์เนียพบว่า อัตราการหย่าร้างของสตรีที่แต่งงานเมื่ออายุ 16 ปี จะมีอัตราสูงเป็น 2.4 เท่า ของสตรีที่แต่งงานเมื่ออายุ 27 ปี

จากการศึกษาของ บัมพาส และ สวิท (มาณะ ขิตตะสิคะ. 2546 ; อ้างอิงจาก Bumpas; & Sweet. 1989) โดยใช้ข้อมูลจาก National Fertility Study ของสหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ. 1970 ซึ่งมีสตรีที่สมรสแล้วอายุต่ำกว่า 45 ปี เป็นกลุ่มตัวอย่าง พบว่าสตรีที่สมรสเมื่ออยู่ต่ำกว่า 20 ปี มีอัตราของการหย่าร้างสูงกว่าสตรีที่สมรสเมื่ออายุมากขึ้น แม้จะมีการควบคุมตัวแปรอื่น ๆ เช่น การศึกษาของสามีภรรยา สภาพครอบครัวเมื่ออายุ 14 ปี ที่อยู่อาศัยเมื่อโตขึ้น ระยะเวลาการสมรส ประวัติชีวิตสมรสของสามี ผลของการศึกษาก็ยังคงเช่นเดิม

ในการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับอายุแรกสมรสเฉพาะในเพศชาย กลิค (นิตยา พิริยะธรรมวงศ์. 2533 : 14 ; อ้างอิงจาก Glick. 1970) ศึกษาพบว่าในกลุ่มของชายที่สมรสในช่วงอายุ 14 - 21 ปี มีอัตราการหย่าร้างสูงสุด กล่าวคือร้อยละ 20 ในชายผิวขาวและในชายผิวดำ สูงถึงเกือบร้อยละ 50 ในขณะที่ชายที่สมรสเมื่ออายุ 25 ปีขึ้นไป มีอัตราการหย่าร้างต่ำที่สุด คือ เพียงร้อยละ 10 ในชายผิวขาว และร้อยละ 25 ในชายผิวดำ

กลิค และ นอร์ตัน(ณัฐนารี เอมยงค์. 2544 : 40 ; อ้างอิงจาก Glick; & Norton. 1971) ศึกษาข้อมูลจาก Survey of economic opportunity ในปี ค.ศ. 1967 พบว่า ชายผิวขาวที่สมรสเมื่ออายุ 25 - 29 ปี มีค่ามัธยฐานของระยะเวลาสมรสมากที่สุด คือ 10.9 ปี รองลงมา คือ ชายผิวขาวที่สมรสเมื่ออายุ 14 - 19 ปี มีค่ามัธยฐานของระยะเวลาการสมรสเท่ากับ 8.3 ปี ขณะที่ชายผิวขาวที่สมรสเมื่ออายุ 30 ปี ขึ้นไป มีค่ามัธยฐานของการสมรส 8 ปี โดยชายผิวขาวที่สมรสเมื่ออายุ 20 - 24 ปี มีค่ามัธยฐานของระยะเวลาการสมรสน้อยที่สุด คือ 6.9 ปี สำหรับกลุ่มชายผิวขาวที่มีระยะเวลาการสมรสน้อยกว่า 5 ปี นั้นผู้ที่สมรสครั้งแรกเมื่ออายุ 14 - 19 ปี มีอัตราการหย่าร้างร้อยละ 1.6 ชายที่สมรสเมื่ออายุ 20 - 24 ปี มีอัตราการหย่าร้างร้อยละ 1.4 ชายที่สมรสเมื่ออายุ 25 - 29 ปี มีอัตราการหย่าร้างร้อยละ 0.5

และผู้ที่มีสมรสเมื่ออายุ 30 ปีขึ้นไป มีอัตราการหย่าร้างร้อยละ 1.1

ส่วนในประเทศไทย สุดา ภิรมย์แก้ว (2529) กล่าวว่า การแต่งงานเมื่ออายุน้อยยังเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดการหย่าร้างได้ ทั้งนี้เพราะบางคนอาจจะอายุน้อยเกินไปสำหรับการรับผิดชอบครอบครัว ทำให้ขาดความคิดที่รอบคอบ

แต่อย่างไรก็ตามมีงานวิจัยบางการศึกษาที่ผลการศึกษา กล่าวว่า อายุแรกสมรสไม่มีความสัมพันธ์หรือมีความสัมพันธ์น้อยกับการหย่าร้าง ลี (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 88 ; อ้างอิงจาก Lee. 1977 : 493 – 504) ได้ทำการศึกษาจากคู่สมรสในรัฐมินิโซต้า พบว่า อายุแรกสมรสมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีน้ำหนักไม่มากพอที่จะอธิบายอัตราการหย่าร้าง กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ อายุแรกสมรสมีความสัมพันธ์น้อยกับการหย่าร้าง

และงานวิจัยในประเทศไทย บุญประคอง ภาณุรัตน์ (2531 : 78 - 81) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความไม่มั่นคงในชีวิตสมรสในกลุ่มสตรีที่สมรสแล้ว ภาครัฐบาล รัฐวิสาหกิจและเอกชน ผลการศึกษาพบว่า อายุแรกสมรสไม่มีความสัมพันธ์กับความไม่มั่นคงในชีวิตสมรส

จากการทบทวนทฤษฎีและงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น งานวิจัยส่วนใหญ่ได้ชี้ชัดว่าอายุแรกสมรสนั้นมีผลต่อการหย่าร้าง โดยผู้ที่สมรสขณะที่อายุน้อยชีวิตสมรสมีโอกาสพบความล้มเหลวสูงกว่าบุคคลที่สมรสเมื่ออายุมากขึ้น ทำให้การปรับตัว ความพึงพอใจและความสุขในชีวิตสมรสอยู่ในระดับต่ำกว่าอีกด้วย ซึ่งผู้วิจัยมีความเชื่อว่าอายุแรกสมรสเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการหย่าร้าง

5.1.2 ความแตกต่างของอายุสมรสระหว่างชายและหญิง

โดยทั่วไปชายมักเลือกคู่ครองที่มีอายุน้อยกว่าตนเอง และหญิงมักเลือกคู่ครองที่มีอายุมากกว่าตนเอง ด้วยเหตุที่ชายต้องการความรู้สึกว่าตนเหนือกว่าหญิง เป็นผู้ปกป้องดูแลหญิง ดังนั้นชายควรมีอายุมากกว่า นอกจากนี้ การที่หญิงเป็นผู้ให้กำเนิดบุตร เลี้ยงดูบุตร ทำงานตรากตรำมากกว่า ทำให้ร่างกายทรุดโทรม หญิงมักแก่เร็วกว่าชาย หญิงจึงควรมีอายุน้อยกว่าชาย แต่ความแตกต่างของอายุที่แตกต่างกันนั้นยังไม่มีบทสรุปที่แน่นอน อย่างไรก็ตามชายที่มีอายุมากกว่ามรณามาก ๆ เป็นที่ยอมรับในสังคมมากกว่าหญิงที่มีสามีอายุน้อยกว่ามาก ๆ

แคบฮาร์ท และ เจดลิชา (ณัฐนารี เอมยงค์. 2544 : 29 ; อ้างอิงจาก Kaphart; & jedlicha. 1991) กล่าวว่า การที่ผู้หญิงชอบผู้ชายที่อายุมากกว่าและผู้ชายชอบผู้หญิงอายุน้อยกว่าเป็นสิ่งที่ฝังอยู่ในธรรมชาติของทุกคน โดยที่อายุมีความสัมพันธ์กับความดึงดูดใจของหญิงที่มีอายุน้อย และชายที่มีอายุมากส่วนมากมีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่าชายอายุน้อย ดังนั้นหญิงที่อายุน้อยและชายที่มีอายุมากจึงเป็นที่ต้องการมากกว่าหญิงที่อายุมากและผู้ชายอายุน้อย นอกจากนี้การที่หญิงอายุน้อยกว่าชายยังเป็นที่ยอมรับในสังคมอีกด้วย

ไดเออร์ (ณัฐนารี เอมยงค์. 2544 : 28 ; อ้างอิงจาก Dyer. n.d.) กล่าวว่า เป็นธรรมดาที่ชายมักเลือกทำความรู้จักกับหญิงที่มีอายุน้อยกว่าเล็กน้อย แต่อายุที่น้อยกว่าเล็กน้อยนี้ไม่เป็นปัจจัยที่จำกัดในด้านการเลือกคู่ครอง

แฮสลีย์ (ณัฐนารี เอมยงค์. 2544 : 29 ; อ้างอิงจาก Hasley. 1996) ได้วิเคราะห์การหย่าร้างโดยใช้เทคนิคตารางชีพ พบว่า ปัจจัยที่สร้างความเสี่ยงต่อการหย่าร้าง คือ การที่หญิงหรือชายสูงอายุสมรสกับเด็กวัยรุ่น

บายธเวย์ (ณัฐนารี เอมยงค์. 2544 : 28 ; อ้างอิงจาก Bytheway. 1977) วิเคราะห์การสมรสในประเทศอังกฤษและเวลส์ ใน ค.ศ. 1976 พบว่า การสมรสในช่วงอายุประมาณ 20 ปี คู่สมรส มักมีความแตกต่างของอายุใกล้เคียงกัน แต่ในคู่สมรสที่อายุมากขึ้นพบว่า ร้อยละของฝ่ายชายสมรสกับหญิงที่มีอายุน้อยกว่าและร้อยละของหญิงที่สมรสกับชายที่มีอายุมากกว่าเพิ่มมากขึ้น แต่แนวโน้มนี้จะลดลงเมื่อชายหรือหญิงเข้าสู่ช่วงอายุ 50 ปี ซึ่งมีแนวโน้มที่จะสมรสกับผู้ที่อายุมากกว่า

บัมพาส และ สวีท (นิตยา พิริยะธรรมวงศ์. 2533 ; อ้างอิงจาก Bumpass; & Sweet. 1991) ความแตกต่างของอายุระหว่างสามีภรรยาอาจก่อให้เกิดความไม่สมดุลของการมีอำนาจในครอบครัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อภรรยาอายุมากกว่าสามี จากการศึกษาของทั้งสองพบว่า ยิ่งคู่สมรสมีความแตกต่างกันทางอายุมากเท่าใด ย่อมทำให้ความไม่มั่นคงในชีวิตสมรสมีมากขึ้นเท่านั้น

เจนเทิลแมน และ พาร์ค (ณัฐนารี เอมยงค์. 2544 : 29 ; อ้างอิงจาก Gentleman; & Park. n.d.) วิเคราะห์ความน่าจะเป็นของการหย่าร้าง สำหรับคู่สมรสในประเทศแคนาดา โดยใช้ตัวแปรความแตกต่างของอายุระหว่างสามีและภรรยา ซึ่งการศึกษาข้อมูลจากสำมะโนประชากรพบว่า อัตราการหย่าร้างมีค่าน้อยที่สุดในกลุ่มที่สามีมีอายุมากกว่าภรรยาไม่มากนัก โดยอัตราการหย่าร้าง จะมีค่ามากขึ้นเมื่อความแตกต่างของอายุมากขึ้น โดยโอกาสในการหย่าร้างจะยิ่งมีมากขึ้นเมื่อหญิงมีอายุมากกว่าชาย

จากการศึกษาในไอโอวาพบว่า อัตราส่วนของการหย่าร้างจำแนกตามความแตกต่างของอายุระหว่างสามีกับภรรยา คือ สามีที่มีอายุมากกว่าภรรยา 1-3 ปี มีอัตราส่วนของการหย่าร้างต่ำที่สุด รองลงมาคือสามีอายุเท่าภรรยา และที่มีอัตราส่วนของการหย่าร้างสูงสุดคือ เมื่อภรรยาแก่กว่าสามี 5 ปี หรือมากกว่า 5 ปี และสามีอายุมากกว่าภรรยา 10 ปี หรือมากกว่า 10 ปี (วันทนา กลิ่นงาม. 2525 : 1 ; อ้างอิงจาก Monahan. 1953 : 86)

ในประเทศไทย จากการศึกษากการหย่าร้างในกรุงเทพมหานครของ สุดา ภิรมย์แก้ว (2529 : 58 - 59) โดยสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากคู่สมรสที่มาจากการจดทะเบียนหย่าตามเขตต่าง ๆ 9 เขต จำนวน 200 ราย ในเรื่องความแตกต่างของอายุระหว่างสามีภรณานั้น สามีภรรยาที่มีอายุแตกต่างกันมากมีการหย่าร้างน้อยกว่าคู่สมรสที่อายุแตกต่างกันน้อย

นอกจากนั้น พัฒน์ สุจันงค์ (2526) กล่าวว่า สามีภรรยารุ่นราวคราวเดียวกันย่อมมีเพื่อนฝูงรุ่นราวคราวเดียวกันมาก และพบว่าความเหมาะสมในการแต่งงานจึงมีมาก รวมทั้งปัญหาจะมีน้อยกว่าสามีภรรยาที่มีความแตกต่างทางวัยมาก ถ้าอายุของสามีและภรรยาแตกต่างกันมากกว่า 15 ปี โอกาสที่มีความสุขจะลดลง เพราะปัจจัยหลายอย่างต้องประกอบกันมาก และส่วนมากพบว่าหญิงที่มีอายุน้อยแต่ได้สามีที่มีวัยแตกต่างกับตนมาก มักประสบปัญหาทางเพศสัมพันธ์ ทางที่ดีสิ่งสำคัญก่อนเลือกคู่ครองควรดูวัยที่เหมาะสม ความแตกต่างของอายุในสังคมปัจจุบัน คือ หญิงควรมีอายุน้อยกว่าชาย

5.1.2.1 ฝ่ายชายมีอายุมากกว่าฝ่ายหญิง

ความแตกต่างของอายุเมื่อฝ่ายชายมีอายุมากกว่า สูดา ภิรมย์แก้ว (2529) กล่าวว่า ถ้าฝ่ายชายอายุมากกว่าฝ่ายหญิงมาก ๆ จะทำให้ขาดความเข้าใจและความต้องการซึ่งกันและกัน เกิดช่องว่างระหว่างวัย ต่างฝ่ายต่างมีความเข้าใจและความต้องการที่แตกต่างกันตามวัยของตน

นิตยา พิริยะธรรมวงศ์ (2533) ศึกษาข้อมูลการหย่าร้างจากทะเบียนการหย่าร้าง เปรียบเทียบกับข้อมูลของผู้ที่ยังคงสมรสพบว่า ในด้านความแตกต่างของอายุระหว่างสามีและภรณานั้น ผู้ที่หย่าร้าง และผู้ที่ไม่หย่าร้างมีแบบแผนการสมรสเหมือนกัน คือ ส่วนใหญ่ฝ่ายชายมีอายุมากกว่าฝ่ายหญิง

วันทนา กลิ่นงาม (2523 : 113) พบว่าการหย่าร้างส่วนใหญ่มักเป็นลักษณะของคู่สมรสที่สามีอายุมากกว่าภรรยา 2 ปีขึ้นไป ในขณะที่คู่สมรสที่ยังอยู่กันด้วยกันส่วนใหญ่ สามีอายุเท่ากันกับภรรยาหรือมากกว่า 1 ปี ซึ่งสอดคล้องกับ เซง (วันทนา กลิ่นงาม. 2523 : 113 ; อ้างอิงจาก Tzeng. 1992 : 609) พบว่า ความแตกต่างด้านอายุของคู่สมรส มีผลต่อความมั่นคงในชีวิตสมรส การสมรสที่มีสามีอายุมากกว่าภรรยา 3 ปีขึ้นไป การสิ้นสุดของชีวิตสมรสจะมากกว่าคู่สมรสที่มีอายุเหมือนกันและคู่สมรสที่ภรรยาอายุมากกว่าสามี

ฮิลตัน (ณัฐนารี เอมยงค์. 2544 : 29 ; อ้างอิงจาก Heaton. 1985) พบว่า กลุ่มที่สามีอายุมากกว่าภรรยาเกิน 4 ปี มีความเสี่ยงต่อการหย่าร้างเป็น 1.4 เท่าของกลุ่มที่สามีอายุมากกว่าภรรยาไม่มากกว่า 4 ปี

แต่การศึกษาของ เทอร์แมน (นิตยา พิริยะธรรมวงศ์. 2533 : 17 ; อ้างอิงจาก Terman. 1938) ได้ผลการศึกษาแตกต่างไป กล่าวคือ จากการศึกษถึงความสุขในชีวิตสมรสของคู่สมรส พบว่าในกลุ่มที่สามีอายุมากกว่าภรรยา 3 – 5 ปี มีความสุขในชีวิตสมรสมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

และจากการศึกษาของ เบอร์เจส และ คอทเทรล (นิตยา พิริยะธรรมวงศ์. 2533 ; อ้างอิงจาก Burgess; & Cottrel. 1939) ได้ผลการศึกษาว่า ในตัวอย่าง 30 ราย ซึ่งสามที่มีอายุมากกว่า ภรรยา 4 – 7 ปี และ 45 รายที่สามที่มีอายุมากกว่าภรรยา 8 ปีขึ้นไป เป็นกลุ่มที่มีการปรับตัวในชีวิตสมรส ได้สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ แต่ทั้งนี้ก็ยังไม้อาจสรุปข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างจำนวนน้อยกว่า สามมีภรรยาที่ อายุแตกต่างกันมากจะทำให้ชีวิตสมรสประสบความสำเร็จ เพราะทั้งนี้อาจขึ้นอยู่กับภูมิหลังทางสังคม และวัฒนธรรมด้วยก็อาจเป็นไปได้

จากแนวคิดทฤษฎีและการศึกษาวิจัยข้างต้น แม้ยังไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่าการที่สามที่มีอายุมากกว่าภรรยาอาจนำไปสู่การหย่าร้างได้

5.1.2.2 ฝ่ายหญิงอายุมากกว่าฝ่ายชาย

เจนเทิลแมน และ พาร์ค(ณัฐนารี เอมยงค์. 2544 : 29 ; อ้างอิงจาก Gentleman; & Park. n.d.) วิเคราะห์ความน่าจะเป็นของการหย่าร้าง สำหรับคู่สมรสในประเทศแคนาดา โดยใช้ตัวแปรความแตกต่างของอายุระหว่างสามีและภรรยา ซึ่งการศึกษาข้อมูลจากสำมะโนประชากร พบว่า อัตราการหย่าร้างจะมีความมากขึ้นเมื่อความแตกต่างของอายุมากขึ้น โดยโอกาสในการหย่าร้าง จะยิ่งมีมากขึ้นเมื่อหญิงมีอายุมากกว่าชาย

ฮิลตันและคณะ (ณัฐนารี เอมยงค์. 2544 : 29 ; อ้างอิงจาก Heulton. 1985) พบว่า การที่สามีอายุน้อยกว่าภรรยามีโอกาสเสี่ยงต่อการหย่าร้างเป็น 1.5 เท่าของกลุ่มที่มีสามีอายุ มากกว่าภรรยาไม่มากกว่า 4 ปี

5.1.2.3 อายุเท่ากันหรือไม่แตกต่างกัน

ยูดรี (นิตยา พิริยะธรรมวงศ์. 2533 : 17 ; อ้างอิงจาก Urdy. 1971 : 230-281) กล่าวว่า ชายหรือหญิงมักจะเลือกคู่ครองที่มีอายุเท่ากับตนหรือฝ่ายชายมักจะมีอายุมากกว่า ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่าหากคู่สมรสมีอายุใกล้เคียงกันหรือเท่ากันจะทำให้มีลักษณะของความเป็นเพื่อนชีวิตได้ ใกล้ชิดมากกว่า

สุดา ภิรมย์แก้ว (2522) กล่าวว่า ในกรณีที่ทั้งสองฝ่ายมีอายุไล่เลี่ยกันหรือเท่า ๆ กัน ก็อาจเกิดปัญหาขึ้นได้เช่นกัน กล่าวคือ ขาดความเกรงอกเกรงใจ ยึดความคิดของตนเองเป็นหลัก ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของอีกฝ่ายหนึ่งเพราะถือว่าอายุเท่า ๆ กัน ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทขึ้น และในที่สุดชีวิตสมรสก็ต้องจบลงด้วยการหย่าร้าง

จากการศึกษาของ คิง (นิตยา พิริยะธรรมวงศ์. 2522 : 14 ; อ้างอิงจาก Urdu. 1971 : 280 – 281) โดยใช้ประชากรที่ไม่ใช่คนผิวขาวทางตอนใต้ของสหรัฐอเมริกา กับ บลัด และ วูล์ฟ ศึกษาที่ ดีทรอย และ ลอค ศึกษาเฉพาะเขตชนบทที่อินเดียนา ทั้งหมดพบเหมือนกันว่าคู่สมรสที่อายุเท่ากันมีความพึงพอใจในชีวิตสมรสของตน นอกจากนี้ การสำรวจครอบครัวของชาวอเมริกันพบว่า คู่สมรสส่วนใหญ่คือร้อยละ 93 เป็นคู่สมรสที่อยู่ในกลุ่มอายุเดียวกัน

จากการศึกษาวิจัยข้างต้นเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างอายุของคู่สมรส ไม่ว่าฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชายจะมีอายุมากกว่ากัน หรืออายุเท่ากัน ก็ยังไม่สามารถกำหนดรูปแบบอย่างชัดเจนได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการหย่าร้างนั้นอาจมีผลมาจากตัวแปรอื่น ๆ ด้วย แต่อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าความแตกต่างระหว่างอายุของคู่สมรสมีผลกับการหย่าร้าง และจากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีความเชื่อว่า ความแตกต่างของอายุสมรสระหว่างชายและหญิงส่งผลให้เกิดการหย่าร้าง

5.1.3 ระยะเวลาสมรสหรือจำนวนปีการสมรส

ไวท์ และบูท (ณัฐนารี เอมยงค์. 2544 : 21 ; อ้างอิงจาก White; & Boot. 1991) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาการสมรสกับความสุขในชีวิตสมรส พบว่า การที่คู่สมรสมีระยะเวลาการสมรสยาวนานมากกว่า 20 ปีขึ้นไป ทำให้เกิดข้อจำกัดในการหย่าร้างมากกว่าคู่สมรสที่มีระยะเวลาการสมรสสั้น ข้อจำกัดในงานวิจัยนี้ ได้แก่ การมีบุตร ฝ่ายหญิงไม่มีงานทำ การรักษาพยาบาลทางสังคม ความผูกพันทางการเงิน ขนาดครอบครัว การมีบ้านเป็นของตนเองและความคิดเห็นด้านลบต่อการหย่าร้าง นอกจากนี้ผู้ที่ระยะเวลาการสมรสยาวนานยังลดโอกาสในการสมรสใหม่ ทำให้ผู้ที่ชีวิตสมรสยาวนานรู้สึกว่ถ้าไม่มีความสุขในชีวิตสมรสมาก ๆ จึงทำการหย่าร้าง แต่สำหรับผู้ที่มีชีวิตสมรสสั้นนั้นเพียงรู้สึกว่ไม่มีความสุขในชีวิตสมรสจะขอหย่าทันที ซึ่งอาจเป็นเพราะมีข้อจำกัดในการหย่าร้างน้อย และมีโอกาสในการสมรสใหม่มากกว่านั่นเอง

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวกับระยะเวลาการสมรสนั้น แต่ละงานวิจัยให้ผลที่แตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับช่วงเวลาที่ทำการศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่นำมาประมาณระยะเวลาการสมรส และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ดังนี้

จากการศึกษาของ คาร์เทอร์ และ แพรท (นิตยา พิริยะธรรมวงศ์. 2523 : 19 ; อ้างอิงจาก Carter; & Pratt. 1958) ถึงจำนวนปีการสมรสก่อนการหย่าร้างของผู้สมรสครั้งแรก และผู้ที่สมรสใหม่หลังจากการหย่าร้าง ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงในโคลัมเบีย ปี ค.ศ.1957 พบว่า การหย่าร้างจากการสมรสครั้งแรกของทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ระยะเวลาที่คู่สมรสใช้ชีวิตร่วมกันโดยเฉลี่ยเท่ากับ 10.5 ปี แต่หากเป็นการหย่าร้าง จำนวนปีของการสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ 9.6 ปี และถ้าเป็นไปในทาง

ตรงกันข้าม คือ เป็นการสมรสครั้งแรกของฝ่ายชาย แต่เป็นการสมรสครั้งแรกใหม่ของฝ่ายหญิง ระยะเวลาการสมรสโดยเฉลี่ยเพียง 6.6 ปี ยิ่งไปกว่านั้นหากการหย่าร้างเกิดจากคู่สมรสที่เคยผ่านการหย่าร้างมาแล้ว ในกลุ่มนี้จำนวนปีสมรสโดยเฉลี่ยมีเพียง 5.1 ปี เท่านั้น

เซ็น และ คณะ (นิตยา พิริยะธรรมวงศ์. 2533 : 19 ; อ้างอิงจาก Schoen. 1975 : 223 - 224) ได้ศึกษาถึงลักษณะของผู้หย่าร้างในรัฐแคลิฟอร์เนียระหว่างปี ค.ศ.1966 - 1971 สำหรับจำนวนปีการสมรสของคู่หย่าร้างพบว่าในปี ค.ศ. 1966 จำนวนปีสมรสมัธยฐานเท่ากับ 5.9 ปี และลดลงเหลือ 4.8 ปีในปี ค.ศ. 1977

จากข้อมูลของ U.S. National Center for Health Statistics (นิตยา พิริยะธรรมวงศ์. 2533 : 20 ; อ้างอิงจาก U.S. National Center for Health Statistics. 1971) ซึ่งได้ศึกษากลุ่มอายุสมรสรุ่นเดียวกัน ระหว่างปี ค.ศ. 1952 - 1963 พบว่า ไม่ว่าจะทำการสมรสในปีใด อัตราการหย่าร้างมักจะสูงสุดในระยะ 1 - 3 ปีแรกหลังจากสมรสแล้ว จากนั้นอัตราจะเริ่มลดลงตามระยะเวลาการสมรสที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ โจนส์ และคณะ ได้ทำการศึกษาพบว่า อัตราการหย่าร้างสูงสุดในช่วงระยะเวลา 5 ปีแรกของการสมรส

ดิกสัน และ เลมิง (ณัฐนารี เอมยงค์. 2544 : 21 ; อ้างอิงจาก Dickson; & Leming. 1990) ได้วิเคราะห์ข้อมูลจาก Nation Center for health statistics ในปี ค.ศ.1974 พบว่าค่ามัธยฐานของระยะเวลาตั้งแต่สมรสจนกระทั่งหย่าร้างคือ 6.5 ปี โดยการสมรสในปีแรกเกิดการแยกทางกันมากที่สุด และในปีที่สามของการสมรสเกิดการหย่าร้างสูงที่สุด นอกจากนี้พบว่าร้อยละ 33.7 ของผู้ที่หย่าร้างมีระยะเวลาการสมรส 1 ถึง 4 ปี ร้อยละ 27.8 ของผู้ที่หย่าร้างมีระยะเวลาการสมรส 5 ถึง 9 ปี ร้อยละ 15 ของผู้ที่หย่าร้างมีระยะเวลาการสมรส 10 ถึง 40 ปี และประมาณร้อยละ 19 ของผู้ที่หย่าร้างมีระยะเวลาการสมรส 50 ปีขึ้นไป

โรส (ณัฐนารี เอมยงค์. 2544 : 20 ; อ้างอิงจาก Rose. 1994) ได้ศึกษาข้อมูลจาก Nation Center for health statistics ในปี ค.ศ. 1988 พบว่า การหย่าร้างเกิดมากในช่วง 4 ปีแรกของการสมรส และจำนวนการหย่าร้างจะลดลงตามระยะเวลาการสมรสที่เพิ่มขึ้น โดยคู่สมสร้อยละ 3.4 มีระยะเวลาการสมรสน้อยกว่า 1 ปี ร้อยละ 32.7 มีระยะเวลาการสมรส 1 ปี ถึง 4 ปี ร้อยละ 28 มีระยะเวลาในการสมรส 5 ถึง 9 ปี และประมาณร้อยละ 35 มีระยะเวลาในการสมรสมากกว่า 10 ปี โรส ได้ให้ข้อเสนอว่าการหย่าร้างของคู่สมรสที่มีระยะเวลาการสมรสนานนั้น น่าจะเป็นการหย่าร้างเพื่อทำให้ถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น แต่คู่สมรสเหล่านี้ได้แยกทางกันก่อนหน้านั้นแล้ว

โนมินีเยน (ณัฐนารี เอมยงค์. 2544 : 20 ; อ้างอิงจาก Nominian. 1968) ได้รวบรวมงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับระยะเวลาก่อนการหย่าร้าง โดยงาน วิจัยที่รวบรวมเป็นงานวิจัยในช่วงศตวรรษที่ 60 และก่อนหน้านั้น พบว่า ในประเทศสหรัฐอเมริกาจากการศึกษาในรัฐวิสคอนซิน การหย่าร้างเกิดขึ้นมากที่สุดในปีที่ 4 ของการสมรส การศึกษาประชาชน ในประเทศอังกฤษและเวลส์ พบว่า การหย่าร้างเกิดมากที่สุดในช่วง 6 – 7 ปี หลังการสมรส นอกจากนี้ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ศึกษาระยะเวลาการแยกทางกันก่อนการหย่าร้าง ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ง่ายกว่าการหย่าร้าง เพราะยังไม่มีผลทางกฎหมาย พบว่า ในช่วงปีแรกของการสมรสเกิดการแยกทางกันสูงที่สุด และรองลงมาคือปีที่สองของการสมรส

น็อค และ ซาคท์ (ณัฐนารี เอมยงค์. 2544 : 19 ; อ้างอิงจาก Knok; & Schacht. 1991) กล่าวว่า ลักษณะของคู่สมรสที่มีระยะเวลาการสมรสน้อยกว่า 5 ปี มีแนวโน้มในการหย่าร้างสูงกว่าคู่สมรสที่สามารถผ่านช่วงเวลานี้ไปได้

เดอะ สปลิต-อัพ (ณัฐนารี เอมยงค์. 2544 : 22 ; อ้างอิงจาก The Split – up. 1999) พบว่าร้อยละ 20 ของผู้ที่หย่าร้างมีระยะเวลาการสมรสน้อยกว่า 3 ปี ร้อยละ 16 ของผู้ที่หย่าร้างมีระยะเวลาในการสมรส 4 ถึง 5 ปี ร้อยละ 27 ของผู้ที่หย่าร้างมีระยะเวลาการสมรส 6 ถึง 10 ปี และร้อยละ 25 ของผู้ที่หย่าร้างมีระยะเวลาการสมรส 11 ถึง 20 ปี

นอกจากในประเทศอเมริกาแล้ว ข้อมูลจากประเทศอื่น ๆ ที่ได้จากข้อมูลขององค์การสหประชาชาติเกี่ยวกับจำนวนปีสมรสของคู่หย่าร้างในประเทศต่าง ๆ พบว่า ในประเทศอียิปต์ ปีค.ศ.1978 จำนวนปีสมรสของผู้หย่าร้างซึ่งต่ำกว่า 4 ปี มีถึงร้อยละ 45.1 ในจำนวนนี้ร้อยละ 33.8 หย่าร้างโดยมีจำนวนปีสมรสต่ำกว่า 4 ปี ส่วนในประเทศญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 1981 ผู้หย่าร้างร้อยละ 34.8 ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันก่อนการหย่าร้างต่ำกว่า 5 ปี เช่นเดียวกับในประเทศออสเตรเลียในปี ค.ศ. 1980 ผู้หย่าร้างซึ่งมีระยะเวลาการสมรสต่ำกว่า 5 ปี มีถึงร้อยละ 34 และเพียงร้อยละ 23 เท่านั้นที่หย่าร้างเมื่อมีจำนวนปีสมรส 15 ปีขึ้นไป

ในประเทศไทยได้มีการศึกษาเกี่ยวกับระยะเวลาการสมรส ไว้ดังนี้

อภิชาติ จำรัสฤทธิ์รักษ์ (2528) ศึกษาสัดส่วนของการสิ้นสุดชีวิตสมรสในการแต่งงานครั้งแรกของผู้หญิงที่มีอายุระหว่าง 24 ถึง 49 ปี โดยสำรวจในปี ค.ศ.1975 การวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคตารางชีพ พบว่าโอกาสของการหย่าร้างหรือแยกทางใน 2.5 ปีแรกของการสมรสมีค่าเท่ากับ 0.033 โอกาสของการหย่าร้างหรือแยกทางใน 5 ปีแรกของการสมรสมีค่าเท่ากับ 0.048 โอกาสของการหย่าร้างหรือแยกทางใน 10 ปีแรกของการสมรสมีค่าเท่ากับ 0.032 โอกาสของการหย่าร้างหรือแยกทางใน 15 ปีแรกของการสมรสมีค่าเท่ากับ 0.022 และโอกาสของการหย่าร้างหรือแยกทางใน 20 ปีแรกของการสมรสมีค่าเท่ากับ 0.008 ดังนั้นในช่วง 5 ปีแรกของการสมรสมีความเป็นไปได้

ในการหย่าร้างที่สูงที่สุด

สุดา ภิรมย์แก้ว (2529 : 52) ได้ศึกษาการหย่าร้างที่เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานคร พบว่า ส่วนใหญ่จะมีการหย่าร้างในช่วง 1-3 ปีแรกของการสมรส

วันทนา กลิ่นงาม (2525 : 38 - 39) ได้ทำการศึกษาภาวะการหย่าร้างของ ประชากรไทย พบว่าสตรีที่หย่าร้างส่วนใหญ่ หย่าร้างในขณะที่มีจำนวนปีสมรสไม่ถึง 5 ปี กล่าวคือ ร้อยละ 58.1 สำหรับกรุงเทพมหานคร และร้อยละ 72.6 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อัตราส่วนของผู้หย่าร้างเริ่มลดลงเรื่อย ๆ เมื่อจำนวนปีของการสมรสเพิ่มขึ้น โดยจำนวนปีสมรสเฉลี่ย เท่ากับ 4.3 ปี และ 3.4 ปี ตามลำดับ

นิตยา พิริยะธรรมวงศ์ (2533) ได้ทำการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะ ทางด้านประชากร เศรษฐกิจและสังคมระหว่างผู้ที่หย่าร้างและผู้ที่ไม่หย่าร้างในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้ที่หย่าร้างมีจำนวนปีสมรสต่ำกว่าผู้ที่ไม่หย่าร้าง โดยครึ่งหนึ่งของผู้ที่หย่าร้างมีจำนวนปี สมรสน้อยกว่า 5 ปี

จากการศึกษาวิจัยและข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ข้างต้น แสดงให้เห็นว่าจำนวนปี ในการสมรสมีเกี่ยวข้องกับการหย่าร้าง จะพบว่าการหย่าร้างมักเกิดขึ้นในช่วง 5 ปีแรกของการสมรส เป็นส่วนใหญ่ แต่ทั้งนี้ก็ควรนำเอาปัจจัยอื่น ๆ เข้ามาศึกษาร่วมด้วย เช่น จำนวนบุตร อายุแรกสมรส เป็นต้น อย่างไรก็ตาม อาจยังไม่สามารถสรุปได้ว่า ยิ่งจำนวนปีสมรสมากขึ้นหรือนานขึ้นจะทำให้ การหย่าร้างมีน้อยลง แต่ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นด้วย เช่น การมีบุตร การทะเลาะวิวาทกันเป็นประจำ

5.1.4 จำนวนบุตร

จากทฤษฎีตัวแบบการสืบสลายตัวของชีวิตสมรส กล่าวว่า จำนวนบุตรเป็นปัจจัยหนึ่ง ที่คู่สมรสต้องนำมาร่วมพิจารณาในการประเมินทางเลือกระหว่างการคงอยู่ในชีวิตสมรส หรือการสืบสลายตัวของชีวิตสมรส

นอกจากนั้นทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรสและความไม่มั่นคงในชีวิตสมรส (อรุณรุ่ง บุญชนันทพงศ์. 2535 : 9 – 12 ; อ้างอิงจาก Lewis; & Spanier. 1979 : 268 – 289) กล่าวว่า จำนวนบุตรมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรส

สุดสวาท ดิศโรจน์ และ มาลินี วงษ์สิทธิ (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 18 ; อ้างอิง จาก สุดสวาท ดิศโรจน์ และ มาลินี วงษ์สิทธิ. 2531 : 28) กล่าวว่า การมีบุตรเป็นการเพิ่มภาระ ให้กับสามีภรรยา กล่าวคือ ภรรยาจะต้องทำหน้าที่ภายในครัวเรือน อันได้แก่ การทำงานบ้าน การจัดหาอาหาร ตลอดจนการจัดการอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ในขณะที่สามีต้องทำหน้าที่ ในการหารายได้มาสู่ครัวเรือนมากขึ้น อันเนื่องมาจากการมีสมาชิกในครัวเรือนมากขึ้น

เฮอร์ลี และ พาโลเนน (นิตยา พิริยะธรรมวงศ์. 2522 ; อ้างอิงจาก Hurley; & Palonen.1967) ศึกษาความพึงพอใจในชีวิตสมรสจากบิดามารดาของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยพบว่า ความพึงพอใจในชีวิตสมรสของบิดามารดาลดลง เมื่อจำนวนบุตรที่พวกเขาให้กำเนิดมีมากขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าคู่สมรสต้องมีการะในการเลี้ยงดูบุตร ทำให้ความเอาใจใส่ซึ่งกันและกันมีน้อยลง สอดคล้องกับ รวน์ทรี และ แคริเออร์ (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 91 ; อ้างอิงจาก Rowntree. 1958) พบว่า ในการศึกษาอัตราการหย่าร้างเมื่อทำการควบคุมตัวแปรระยะเวลาการสมรสแล้ว อัตราการหย่าร้างจะพบสูงในคู่สมรสที่มีบุตร 2 – 3 คน

ซึ่งข้อมูลจากงานวิจัยของ เฮอร์ลี และ พาโลเนนกับ รวน์ทรี และ แคริเออร์ (นิตยา พิริยะธรรมวงศ์. 2522 ; อ้างอิงจาก Hurley; & Palonen.1967) แตกต่างจากข้อมูลจากสถิติขององค์การสหประชาชาติ ปี ค.ศ. 1978 ได้แสดงจำนวนการหย่าร้างจำแนกตามจำนวนบุตรที่มีในบางประเทศ ซึ่งสามารถคำนวณเป็นอัตราส่วนร้อยละของการหย่าร้างตามจำนวนบุตร โดยกล่าวว่า อัตราส่วนของการหย่าร้างที่เกิดขึ้นนั้น คู่สมรสที่ไม่มีบุตร มีอัตราส่วนร้อยละของการหย่าร้างสูงที่สุด และเมื่อจำนวนบุตรมากขึ้น อัตราส่วนร้อยละของการหย่าร้างจะลดลงตามลำดับ

สอดคล้องกับการศึกษาของ วิลล์คอกซ์ (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 90 ; อ้างอิงจาก Willcox. 1977 : 531) ซึ่งได้ทำการศึกษ้อัตราการหย่าร้างในครอบครัว กล่าวคือ คู่สมรสที่ไม่มีบุตรมีอัตราการหย่าร้างสูงเป็น 3 – 4 เท่าของคู่สมรสที่มีบุตร

อย่างไรก็ตามมีงานวิจัยจำนวนมากที่สนับสนุนแนวคิดที่ว่า การมีบุตรช่วยป้องกันการแตกแยกของชีวิตสมรสได้ ข้อสรุปจากเหตุผลที่ว่าคู่สมรสที่จะหย่าร้างกัน มักจะทนอยู่ร่วมกันต่อไป แม้ชีวิตสมรสจะไม่เป็นสุขก็ตาม เพราะเขาเชื่อว่าการหย่าร้างเป็นอันตรายต่อเด็ก การทนอยู่ด้วยกันต่อไปจึงเป็นสิ่งที่ดีสำหรับเด็ก และจากการศึกษาของ จันท์เพ็ญ คุปต์กาญจนากุล (2526) พบว่า จำนวนบุตร ความห่างของการมีบุตร มีผลกระทบโดยตรงกับระดับความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต และความเป็นเพื่อนคู่ชีวิตมีผลกระทบโดยตรงต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของอุบลรัตน์ พิษณุชยะนันท์ (2543) ที่พบว่า การมีบุตรมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรส

จากการศึกษาวิจัยข้างต้นเกี่ยวกับจำนวนบุตร จะเห็นได้ว่า จำนวนบุตรมีความเกี่ยวข้องกับการหย่าร้าง แต่ก็ยังไม่สามารถกำหนดรูปแบบอย่างชัดเจนได้ และจากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความเชื่อว่า จำนวนบุตรส่งผลทำให้เกิดการหย่าร้าง

5.1.5 ปัจจัยทางการศึกษา

ทฤษฎีตัวแบบการสืบสลายตัวของชีวิตสมรสของ เอ็ดเวิร์ดส์และซาอันเดอร์ส (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 18 ; อ้างอิงจาก Edwards; & Saunders. 1981 ; citing Cox. 1990) กล่าวว่าการศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่คู่สมรสจะนำมาพิจารณาร่วมในการประเมินทางเลือก คุณค่าของการประเมินมีผลต่อการตัดสินใจสืบสลายตัวของชีวิตสมรส ส่วนทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรส และความไม่มั่นคงในชีวิตสมรส (อรุณรุ่ง บุญนันทพงศ์. 2535 : 9 - 12 ; อ้างอิงจาก Lewis; & Spanier. 1975 : 268 -289) กล่าวว่าคู่สมรสที่มีการศึกษาสูง คุณภาพชีวิตสมรสก็จะสูงตามไปด้วย สำหรับทฤษฎีการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงสถานภาพสมรสของแมคโดนัลด์ (วันทนา กลิ่นงาม. 2523 : 17 ; อ้างอิงจาก McDonald. 1978 : 2-3) กล่าวว่าระดับการศึกษาเป็นตัวแปรความทันสมัยตัวแปรหนึ่ง ซึ่งมีผลต่อการกระทำตามบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมของสังคม อันนำไปสู่การตัดสินใจหย่าร้าง

กูด (วันทนา กลิ่นงาม. 2525 : 13 ; อ้างอิงจาก Goode. 1962 : 291) กล่าวว่า การหย่าร้างมักพบมากในกลุ่มคนชั้นต่ำมากกว่าชนชั้นกลางและชนชั้นสูง โดยชนชั้นแบ่งจากอาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อรุณรุ่ง บุญนันทพงศ์ (2535 : 58 - 63) ที่พบว่า ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์เชิงลบกับพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความต้องการหย่าร้าง

นอกจากนี้ กลิค และ นอร์ตัน (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 94 ; อ้างอิงจาก Glick & Norton. 1971 : 307) ศึกษาพบว่า ชายที่จบการศึกษาระดับมัธยมปลาย และไม่ได้เข้าศึกษาต่อระดับมหาวิทยาลัย ความน่าจะเป็นของการหย่าร้างในช่วง 5 ปีแรกของการสมรส จะต่ำกว่าชายที่ไม่จบการศึกษาระดับมัธยมปลาย ชายที่เรียนจบระดับวิทยาลัยความน่าจะเป็นของการหย่าร้างจะต่ำสุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กัลลิกัน และ บาร์ (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 94 ; อ้างอิงจาก Gulliggan; & Bar. 1978 : 283) ที่พบว่าสตรีที่มีการศึกษต่ำ ความน่าจะเป็นของการหย่าร้างจะสูงขึ้น

จากการศึกษาของ ออกเบิร์น (นิตยา พิริยะธรรมวงศ์. 2533 ; อ้างอิงจาก Ogburn. 1948) โดยใช้ข้อมูลสำมะโนประชากรอเมริกันปี ค.ศ. 1947 พบว่าอัตราส่วนร้อยละของการหย่าร้างในชายผิวขาวอายุ 30 - 34 ปี สูงขึ้นตามการศึกษาที่สูงขึ้นและลดลงเมื่อถึงระดับปริญญาตรี กล่าวคือในกลุ่มที่มีระดับการศึกษา 0 - 4 ปี มีอัตราส่วนร้อยละของการหย่าร้าง 1.7 และในกลุ่มที่มีการศึกษา 5 - 8 ปี ส่วนกลุ่มที่มีการศึกษาถึงระดับมัธยมปลาย และลดลงเหลือ 1.3 ในกลุ่มผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาขึ้นไป สอดคล้องกับการศึกษาของยูดรี(นิตยา พิริยะธรรมวงศ์. 2533 : 14 ; อ้างอิงจาก Urdy. 1971 : 290) ที่กล่าวว่า ยิ่งบุคคลได้รับการศึกษาสูงเท่าใด ยิ่งทำให้

เขามีการปรับตัวในชีวิตสมรสได้ดีมากขึ้นเท่านั้น

จากการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า พวกที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าประถมศึกษา มีแนวโน้มของการหย่าร้างสูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือระดับวิทยาลัย และสำหรับพวกที่มีการศึกษาระดับวิทยาลัย อัตราการหย่าร้างต่ำสุด (วันทนา กลิ่นงาม. 2525 : 13 ; อ้างอิงจาก Goode. 1971 : 493)

จากการศึกษาของ โอไบรอัน (อรุณรุ่ง บุญนันทพงศ์. 2535 : 21 ; อ้างอิงจาก Blood. 1978 : 143 - 144) ซึ่งได้ทำการศึกษากับคู่สมรสจำนวน 150 คู่ พบว่า ร้อยละ 45 ในกลุ่มของคู่สมรส ที่ภรรยามีการศึกษาสูงกว่าสามี มีความรุนแรงเกิดขึ้นในครอบครัว (Family violence) ในขณะที่กลุ่มของคู่สมรสที่สามีรู้สึกละอายใจกับความด้อยของตน จึงทำให้เกิดปฏิกิริยาสะท้อนกลับอย่างรุนแรงเมื่อชีวิตสมรสเริ่มมีปัญหา

และจากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยของ จำรัสฤทธิ์รักษ์ ก็ได้ผลเดียวกันคือผู้ที่มีการศึกษาต่ำ หย่าร้างมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาสูง (วันทนา กลิ่นงาม. 2525 : 13 ; อ้างอิงจาก Chamratrithirong. 1970 : 72) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุดา ภิรมย์แก้ว ที่ศึกษาโดยการสัมภาษณ์คู่สมรสที่หย่าร้างและจดทะเบียนหย่าในอำเภอต่าง ๆ 9 อำเภอในเขตกรุงเทพมหานคร (วันทนา กลิ่นงาม. 2525 : 13 ; อ้างอิงจาก สุดา ภิรมย์แก้ว. 2529 : 59)

นอกจากนี้ สุดา ภิรมย์แก้ว (2529 : 17) กล่าวว่า การศึกษาของคู่สมรสมีผลต่อการหย่าร้างด้วยเช่นกัน กล่าวคือ บุคคลที่มีการศึกษาในชั้นประถมหรือต่ำกว่าชั้นมัธยมศึกษา มักมีแนวโน้มของการหย่าร้างสูงกว่าผู้ที่จบการศึกษาในชั้นมัธยมหรือชั้นวิทยาลัย มหาวิทยาลัย อัตราการหย่าร้างที่ต่ำมาก พบในบุคคลที่มีการศึกษาจนจบชั้นวิทยาลัย กล่าวได้ว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำมีการหย่าร้างสูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาสูง

จากแนวคิดเชิงทฤษฎีและงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีความเชื่อวาระดับการศึกษา น่าจะมีความสัมพันธ์กับการหย่าร้าง

5.1.6 ความแตกต่างด้านการศึกษา

ทฤษฎีคุณภาพชีวิตของคู่สมรส และความไม่มั่นคงของชีวิตสมรส (อรุณรุ่ง บุญนันทพงศ์. 2535 : 9 - 12 ; อ้างอิงจาก Lewis & Spanier; 1979 : 268 - 289) กล่าวว่า ความเหมือนกันด้านการศึกษาของคู่สมรส มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตชีวิตสมรสดีกว่าคู่สมรสที่มีความคล้ายคลึงกันน้อยกว่า

การศึกษาของ บัมพาส และ สวีท (มาฆะ ชิตตะสาคะ. 2546 ; อ้างอิงจาก Bampass; & Sweet. 1989) พบว่า ความแตกต่างด้านการศึกษาของคู่สมรสมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรสหมายความว่า หากการศึกษาของคู่สมรสมีความคล้ายคลึงกันมาก คุณภาพชีวิตสมรสจะสูงขึ้น

ในทางตรงกันข้าม หากการศึกษาของกลุ่มสมรสมีความแตกต่างกันมากคุณภาพชีวิตจะต่ำลง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เซง (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 94 ; อ้างอิงจาก Tzeng.1992) ที่พบว่า กลุ่มสมรสที่มีความแตกต่างด้านการศึกษาจะมีประสบการณ์ในการสิ้นสุดชีวิตสมรสมากกว่ากลุ่มสมรสที่มีความคล้ายคลึงกัน

5.1.6.1 หญิงมีการศึกษาสูงกว่าชาย

สแกนโซนี (นิตยา พิริยะธรรมวงศ์. 2533 : 27 ; อ้างอิงจาก Scanzoni. 1968 ; citing Urdy.1971 : 288) สรุปผลการศึกษาของเขาว่าการสมรสของคนที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน มีแนวโน้มที่จะมีชีวิตครอบครัวที่ล้มสลาย เช่น การมีระดับการศึกษาแตกต่างกันของกลุ่มสมรส โดยผลการศึกษาครั้งหนึ่งพบว่าในกลุ่มที่สามีมีระดับการศึกษาต่ำกว่าภรรยา กว่าร้อยละ 50 มีชีวิตที่ล้มเหลวจากการศึกษาของกลุ่มสมรส 150 คู่ ของ โอโบรอัน (นิตยา พิริยะธรรมวงศ์. 2533 : 27 ; อ้างอิงจาก Blood. 1978 : 143 – 144) พบว่า ร้อยละ 45 ในกลุ่มของกลุ่มสมรสที่ภรรยามีการศึกษาสูงกว่าสามี มีความรุนแรงเกิดขึ้นในครอบครัว ในขณะที่กลุ่มของกลุ่มสมรสที่สามีมีการศึกษาสูงกว่าหรือเท่ากับภรณานั้น เกิดขึ้นเพียงร้อยละ 9 เท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าสามีรู้สึกขมขื่นกับความด้อยของตน จึงทำให้เกิดปฏิกิริยาสะท้อนกลับอย่างรุนแรง เมื่อชีวิตสมรสเริ่มมีปัญหา

จากการศึกษาของ บัมพาส และ สวีท (มาฆะ ชิตตะสลิละ. 2546 ; อ้างอิงจาก Bumpas; & Sweet.1989) พบว่า ยิ่งกลุ่มสมรสมีการศึกษาแตกต่างกันมากเท่าใด ย่อมทำให้ความไม่มั่นคงในชีวิตสมรสมีมากเท่านั้น โดยเฉพาะกลุ่มสมรสที่ภรรยามีระดับการศึกษาสูงกว่าสามี มีอัตราการหย่าร้างสูงมากกว่าในกลุ่มของกลุ่มสมรสที่สามีมีระดับการศึกษาสูงกว่าภรรยาหรือกลุ่มที่สามีภรรยามีระดับการศึกษาเท่ากัน

5.1.6.2 การศึกษาเท่ากัน

สแกนโซนี (นิตยา พิริยะธรรมวงศ์. 2533 : 27 ; อ้างอิงจาก Scanzoni. 1968 ; citing Urdy.1971 : 288) โดยผลการศึกษาครั้งหนึ่งในกลุ่มที่สามีภรรยามีการศึกษาระดับเดียวกัน ประมาณร้อยละ 50 มีชีวิตสมรสที่ประสบความสำเร็จ นอกจากนี้จากการศึกษาของ วูล์ฟ ที่เมืองดีทรอยต์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ สตรีที่สมรสแล้ว พบว่า สตรีเหล่านี้มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสมากที่สุดเมื่อสามีภรรยามีการศึกษาอยู่ในระดับเดียวกัน

แต่จากการศึกษาของนิตยา พิริยะธรรมวงศ์ (2533 : 57) ให้ผลการศึกษาที่ต่างออกไปโดยพบว่า ในกลุ่มที่ระดับการศึกษาเท่าเทียมกันมีการหย่าร้างสูงกว่ากลุ่มอื่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหญิงและชายถือว่าตนมีคุณวุฒิเท่าเทียมกัน การโอนอ่อนผ่อนตามกันอาจมีน้อยกว่า เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นอาจทำให้มีความรุนแรงมากกว่า เนื่องจากการไม่ปรับตัวของทั้งสองฝ่าย

จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยข้างต้นในเรื่องการศึกษา ผู้วิจัยเชื่อว่าตัวแปรการศึกษาทั้งที่คู่สมรสมีการศึกษาแตกต่างกัน ไม่ว่าภรรยามีการศึกษาสูงกว่าสามี หรือสามีมีการศึกษาสูงกว่าภรรยา แต่ก็ยังไม่สามารถกำหนดได้ชัดเจน

5.1.7 ศาสนา

เอ็ดวาร์ดส์และซาอันเดอร์ส ได้กล่าวถึงศาสนาไว้ในทฤษฎีตัวแบบการสิ้นสุดชีวิตสมรส (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 18 ; อ้างอิงจาก Edwards; & Saunders. 1981) ไว้ว่า ศาสนาเป็นตัวแปรที่เป็นอุปสรรคในการหย่าร้างของคู่สมรส และ เลวิส กับ สเปนเนียร์ (อรุณรุ่ง บุญนันทพงศ์. 2535 : 9 – 12 ; อ้างอิงจาก Lewis; & Spanier. 1979 : 268) กล่าวว่า ศาสนาเป็นปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันจากภายนอกอย่างหนึ่งที่เข้าไปควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตสมรสกับความมั่นคงในชีวิตสมรส นอกจากนี้ แมคโดนัลด์ (วันทนา กลิ่นงาม. 2523 : 17 ; อ้างอิงจาก McDonald. 1978 : 2-3) ผู้เสนอทฤษฎีการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงสถานภาพสมรส ได้กล่าวถึงศาสนาไว้ว่าข้อบังคับทางศาสนาจะเป็นแหล่งอ้างอิงอย่างหนึ่งในการกระทำของบุคคล การตัดสินใจเปลี่ยนแปลงสถานภาพสมรสของบุคคลย่อมเป็นไปตามบรรทัดฐานและวัฒนธรรมในสังคม

โดยจากการศึกษาของ กู๊ด (สุดา ภิรมย์แก้ว. 2529 : 17 ; อ้างอิงจาก Goode. W. J. 1961 : 499) กล่าวว่า ศาสนามีผลต่อชีวิตสมรสเช่นกัน ศาสนาใดที่มีคำสอนต่อต้านการหย่าร้าง ประชาชนก็จะมีอัตราการหย่าร้างต่ำ เช่น ศาสนาคาทอลิก ปฏิเสธการหย่าร้างและการแต่งงานใหม่ พวกที่นับถือศาสนาคาทอลิกจึงมีอัตราการหย่าร้างต่ำ ในสหรัฐอเมริกาการแต่งงานระหว่างคนในศาสนาเดียวกันจะมีอัตราการหย่าร้างต่ำ เนื่องจากมีความเคร่งครัดในศาสนามาก แต่ถ้าการแต่งงานระหว่างคนนับถือคาทอลิกและไปแตสแตนท์ ความขัดแย้งในชีวิตสมรสเกี่ยวเนื่องมาจากการเรียนรู้ระเบียบทางสังคมตั้งแต่ในวัยเด็ก พ่อเป็นคาทอลิก ในขณะที่แม่ นับถือไปแตสแตนท์มีแนวโน้มที่จะให้ลูกของตนนับถือคาทอลิก แต่ถ้าพ่อนับถือไปแตสแตนท์และแม่เป็นคาทอลิก จะไม่มีการบังคับให้เด็กต้องนับถือไปแตสแตนท์ จากการศึกษาพบว่าอัตราการหย่าร้างเนื่องมาจากพ่อเป็นคาทอลิกและไม่เป็นไปแตสแตนท์มีอยู่ในอัตราสูง

5.1.8 ความแตกต่างระหว่างการอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็ก

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2542) กล่าวว่า การแต่งงานคือการที่คนสองคนซึ่งมาจากพื้นภูมิครอบครัว สิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันมาอยู่ด้วยกัน พื้นภูมิที่แตกต่างกันได้หลอมหลอมให้ แต่ละคนต่างมีความคิดค่านิยมและนิสัยต่างกัน เมื่อต้องมาใช้ชีวิตร่วมกันจึงกลายเป็นนิสัยชั่วคราวข้าม ที่สามารถสร้างความไม่พอใจ ความรู้สึกไม่ยอมรับให้กับอีกฝ่ายหนึ่ง ส่วนหนึ่งของการหย่าร้างที่เพิ่มขึ้นจึงมาจากความสามารถจัดการ กับนิสัยที่ขัดแย้งกันน้อยอย่างถูกวิธีนั่นเอง

สามีอาจมาจากครอบครัวที่เลี้ยงดูแบบตามใจจึงติดนิสัยของความไม่มีระเบียบวินัย ทำให้ภรรยาผู้มีระเบียบทนไม่ได้กับพฤติกรรมหลายอย่างของสามีหรือหากภรรยามาจากครอบครัวที่มีธรรมาภิบาล รักความประหยัด เวลาทานข้าวก็ต้องทานให้หมดไม่ให้เหลือไว้ แต่สามีมาจากครอบครัวที่มีค่านิยมว่าต้องทานข้าวเหลือไว้บ้างเพื่อแสดงถึงความมีฐานะก็อาจเกิดความไม่เข้าใจกัน

นอกจากนั้นกนกวลี (2543) ได้กล่าวถึงความแตกต่างของคู่สมรสว่า คนสองคนที่มาใช้ชีวิตอยู่ด้วยกัน ล้วนมีที่มาต่างกันไปแทบทั้งสิ้น ตั้งแต่การอบรมเลี้ยงดู การศึกษา การคบหาสมาคมกับเพื่อน แต่ละคนต่างมีที่มาต่างกัน เพราะฉะนั้นเมื่อมาอยู่ด้วยกัน ย่อมมีความแตกต่างกันในการใช้ชีวิตประจำวันอย่างแน่นอน เช่น เรื่อง อุปนิสัยส่วนตัว

การอบรมเลี้ยงดูนั้นสามารถแบ่งได้เป็นหลายประเภทตามลักษณะและปริมาณการปฏิบัติต่อดี กนักจิตวิทยาแต่ละท่านก็มีการแบ่งประเภทการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกันออกไปตามวิธีการและจุดประสงค์ของแต่ละงานวิจัย ในที่นี้ผู้วิจัยได้เสนอการแบ่งประเภทการอบรมเลี้ยงดูของนักจิตวิทยา แต่ละท่านเท่าที่รวบรวมมาได้ทั้งของไทยและต่างประเทศ ดังนี้

ในประเทศไทย ดวงเดือน พันธุมนาวิน อรพินทร์ ชุชม และงามตา วณิชานนท์ (2528) แบ่งการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 5 แบบ ได้แก่

- แบบรักสนับสนุน หมายถึง การที่บิดามารดาปฏิบัติต่อบุตรด้วยความรักใคร่เอาใจใส่ทุกซอกทุกซอของบุตรมาก การอบรมเลี้ยงดูแบบนี้เป็นการให้ในสิ่งที่เด็กต้องการ เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้จะให้ความสำคัญต่อบิดามารดา ยอมรับการอบรมสั่งสอนต่าง ๆ

- แบบใช้เหตุผล หมายถึง การที่บิดามารดาอธิบายเหตุผลแก่เด็กในขณะที่ยังส่งเสริมหรือขัดขวางการกระทำของบุตร ลงโทษบุตร มีการให้รางวัลหรือลงโทษอย่างเหมาะสมกับการกระทำของบุตรมากกว่าปฏิบัติต่อบุตรตามอารมณ์

- แบบลงโทษทางจิตหรือทางกาย หมายถึง การที่บิดามารดาใช้วิธีลงโทษทางกายหรือทางจิตกับเด็ก การลงโทษทางกายจะเป็นวิธีปรับพฤติกรรมที่บิดามารดาใช้อย่างจงใจใช้มากหรือบ่อยกว่าการให้รางวัล การลงโทษทางกายมีประโยชน์น้อย ยับยั้งพฤติกรรมได้ชั่วคราวทำให้เด็กก้าวร้าว รังแกข่มเหงผู้อื่นแถม ส่วนการลงโทษทางจิตจะช่วยส่งเสริมจริยธรรมของเด็ก

- แบบควบคุม หมายถึง การที่บิดามารดาออกคำสั่งให้เด็กปฏิบัติ แล้วคอยตรวจตราอย่างใกล้ชิดว่าทำตามหรือไม่ ถ้าไม่ทำตามจะลงโทษเด็ก ถ้าควบคุมน้อยลงจะปล่อยให้เด็กคิดและตัดสินใจเองว่าควรทำหรือไม่ เปิดโอกาสให้เด็กเป็นตัวของตัวเองบ่อยครั้ง

- แบบพึ่งตนเองเร็ว หมายถึงการที่บิดามารดาเปิดโอกาสให้เด็กทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันภายใต้การแนะนำและฝึกฝนจากบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดู ช่วยให้เด็กช่วยตนเองเร็วและไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นมากและนานเกินไป

วราภรณ์ รักวิจัย (2529) กล่าวถึง การอบรมเลี้ยงดูในสังคมไทยว่า นักจิตวิทยาได้แบ่งวิธีการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 4 แบบดังนี้

- แบบให้ความรักความอบอุ่นแบบประชาธิปไตย เป็นการอบรมเลี้ยงดูโดยให้ความรัก ความเอาใจใส่ ให้เหตุผลกับบุตร ทำให้บุตรรู้สึกว่าได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรมให้อิสระกับบุตรในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ยอมรับความสามารถและให้สิทธิบุตรในการตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยบิดามารดาคอยให้กำลังใจ ให้คำปรึกษาแนะนำตามความเหมาะสม

- แบบคาดหวังเอากับเด็ก เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาเรียกร้องเอาจากบุตร โดยจะเคี่ยวเข็ญให้บุตรทำตามที่บิดามารดาหวังไว้ บิดามารดาจะกำหนดวิธีชีวิตให้กับบุตร บุตรจะต้องทำตามความต้องการของบิดามารดาทุกอย่างแม้ว่าจะชอบหรือไม่ก็ตาม

- แบบปล่อยปละละเลย เป็นการเลี้ยงดูที่บิดามารดาไม่สนใจที่จะอบรมสั่งสอนบุตร ปล่อยให้บุตรทำตามอำเภอใจ โดยไม่แนะนำสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมให้ ไม่สนใจความเป็นอยู่ของบุตร ไม่ดูแลยามเจ็บป่วย ให้ความรักแบบลำเอียง หรือดูด่าลงโทษแรงเกินเหตุ บางครั้งปล่อยหน้าที่เลี้ยงดูให้เป็นของคนอื่น

- แบบรักถนอมมากเกินไป เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาคอยปกป้องบุตรมากเกินไป คอยให้ความช่วยเหลือทุกอย่างจนบุตรไม่รู้จักรับมือช่วยเหลือตนเองหรือแก้ปัญหาด้วยตนเอง

สำหรับในต่างประเทศ ได้มีการแบ่งวิธีการอบรมเลี้ยงดู ออกเป็นแบบต่าง ๆ มากมาย ซึ่งจะพอสรุปได้ดังนี้

โรเจอร์ (นงนุช โรจนเลิศ. 2533 : 45 – 46 ; อ้างอิงจาก Roger. 1972 : 117) ได้แบ่งการอบรมเลี้ยงดูเด็กเป็น 3 แบบ คือ

- แบบประชาธิปไตย (Democracy) หมายถึง วิธีปฏิบัติของบิดามารดาหรือผู้ปกครองที่ทำให้บุตรของตนรู้สึกว่าได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรม ไม่ตามใจหรือเข้มงวดจนเกินไป บิดามารดาให้ความรัก ความอบอุ่น มีเหตุผล ยอมรับความสามารถและความคิดเห็นของเด็ก ส่งเสริมให้เด็กมีอิสระในการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาด้วยตนเอง และให้ความร่วมมือกับเด็กตามโอกาสอันควร

- แบบคุ้มครองมากเกินไป (Overprotection) หมายถึง วิธีปฏิบัติของบิดามารดาหรือผู้ปกครองที่ทำให้เด็กมีความรู้สึกว่าได้ตนเองไม่ได้รับอิสระเท่าที่ควร ไม่ได้ทำในสิ่งที่ตนเองต้องการหรือทำอะไรด้วยตนเอง ต้องปฏิบัติตามระเบียบวินัยที่บิดามารดากำหนดไว้ ถูกควบคุมให้อยู่ในสายตาหรือคุ้มครองป้องกันความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา ไม่มีความเป็นตัวของตัวเองและมีความรู้สึกว่าได้ตนเองเป็นเด็กอยู่เสมอ

- แบบปล่อยปละละเลย (Rejection) หรือทอดทิ้ง หมายถึง วิธีปฏิบัติของบิดามารดาหรือผู้ปกครองที่ทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณเองถูกเกลียดชัง ไม่ได้รับการเอาใจใส่ สนับสนุนหรือให้คำแนะนำช่วยเหลือเท่าที่ควร มักใช้วิธีวิจารณ์ ตำหนิ ลงโทษที่รุนแรงและปราศจากเหตุผล ไม่ให้ความสนิทสนมเป็นกันเอง และปล่อยปละละเลยความเป็นอยู่

จากแบบต่าง ๆ ของการอบรมเลี้ยงดูที่กล่าวมา ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยพอจะสรุปเป็นการอบรมเลี้ยงดู 4 แบบใหญ่ ๆ ดังนี้

- การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย หมายถึง การที่บิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูปฏิบัติต่อบุตรด้วยความยุติธรรม บิดามารดาให้ความรัก ความอบอุ่น มีเหตุผล ยอมรับความสามารถและความคิดเห็นของเด็ก ส่งเสริมให้เด็กมีอิสระในการตัดสินใจหรือการแก้ปัญหาด้วยตนเองและให้ความร่วมมือกับเด็กตามโอกาสอันควร เมื่อเด็กสามารถทำพฤติกรรมที่ต้องการบิดามารดา จะให้รางวัลด้วยการยอมรับ การลงโทษจะใช้ก็ต่อเมื่อเด็กตั้งใจที่จะปฏิเสธพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และจะใช้การลงโทษที่ไม่รุนแรง เป็นการอบรมเลี้ยงดูโดยให้เหตุผลกับบุตร ทำให้บุตรรู้สึกว่าได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรม ให้อิสระกับบุตรในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ยอมรับความสามารถและให้สิทธิบุตรในการตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยบิดามารดาคอยให้กำลังใจ ให้คำปรึกษาแนะนำตามความเหมาะสม

- การอบรมเลี้ยงดูแบบเผด็จการ หมายถึง การที่บิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูใช้กฎหรือระเบียบที่เข้มงวดเพื่อให้เด็กมีพฤติกรรมที่ต้องการโดยไม่มีการอธิบายเหตุผลใด ๆ ทั้งสิ้น เป็นการอบรมเลี้ยงดูแบบสมัยเก่าที่บิดามารดาเข้มงวดกวดขัน บุตรจะต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามสิ่งที่บิดามารดาต้องการโดยไม่มีข้อโต้แย้ง ถ้าเด็กไม่ปฏิบัติตามก็จะลงโทษอย่างรุนแรง แต่ถ้าเด็กปฏิบัติตามที่ต้องการจะไม่มีกรให้คำชมเชยหรือให้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

- การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครองมากเกินไป หมายถึง การปฏิบัติของบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูที่ทำให้เด็กมีความรู้สึกว่าคุณเองไม่ได้รับอิสระเท่าที่ควร ไม่ได้ทำในสิ่งที่ตนเองต้องการหรือทำอะไรด้วยตนเองถูกควบคุมให้อยู่ในสายตาหรือคุ้มครองป้องกันให้ความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา ไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง และมีความรู้สึกว่าคุณเองเป็นเด็กอยู่เสมอ

- การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย หมายถึง การปฏิบัติของบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูที่ทำให้เด็กมีความรู้สึกว่าคุณเองถูกเกลียดชัง ไม่ได้รับการเอาใจใส่ สนับสนุนหรือให้คำแนะนำช่วยเหลือเท่าที่ควร มักใช้วิธีวิจารณ์ ตำหนิ ลงโทษที่รุนแรงและปราศจากเหตุผล ไม่ให้ความสนิทสนมเป็นกันเอง และปล่อยปละละเลยความเป็นอยู่ และยังรวมถึงการที่บิดามารดาไม่สนใจที่จะอบรมสั่งสอนบุตร ปล่อยให้บุตรทำตามอำเภอใจ โดยไม่แนะนำสิ่งที่เหมาะสมให้

ไม่สนใจความเป็นอยู่ของบุตร ไม่ดูแลยามเจ็บป่วย ให้ความรักแบบลำเอียง หรือดูด่าลงโทษแรงเกินเหตุ บางครั้งปล่อยหน้าที่เลี้ยงดูให้เป็นของคนอื่น

จากเอกสารเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการแบ่งการเลี้ยงดูออกเป็นแบบต่าง ๆ ซึ่งลักษณะการเลี้ยงดูที่กล่าวมาทั้งหมดขั้นต้นนั้น มีการอบรมเลี้ยงดูหลายวิธีจึงแสดงให้เห็นว่าแต่ละคนก็ได้รับการเลี้ยงดูไม่เหมือนกัน ซึ่งแล้วแต่ว่าพ่อแม่ในครอบครัวนั้น ๆ จะเลี้ยงดูโดยวิธีใดหรือแบบใด จึงเกิดความแตกต่างกันในแต่ละครอบครัว เมื่อคนสองคนที่มาจากคนละครอบครัวมาใช้ชีวิตอยู่ด้วยกัน ล้วนมีที่มาต่างกันไปแทบทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นเมื่อมาอยู่ด้วยกันย่อมมีความแตกต่างกันในการใช้ชีวิตประจำวันอย่างแน่นอน ความแตกต่างที่ว่านี้สามารถสร้างความไม่พอใจ ความรู้สึกไม่ยอมรับให้กับอีกฝ่ายหนึ่ง ผู้วิจัยจึงเชื่อว่าส่วนหนึ่งของการหย่าร้างที่เพิ่มขึ้นจึงมาจากความสามารถจัดการหรือรอมชอมกับนิสัยที่ขัดแย้งและแตกต่างกันได้ ดังนั้นผู้วิจัยเชื่อว่าการอบรมเลี้ยงดูมีความสัมพันธ์หรือมีอิทธิพลต่อการหย่าร้าง

5.1.9 พ่อแม่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหย่าร้าง

ชีวิตสมรสของแต่ละคนจะตกอยู่ภายใต้บริบททางสังคม และบริบททางสังคมก็จะเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจที่จะสิ้นสุดชีวิตสมรส การขัดเกลาทางสังคมที่หญิงและชายได้รับจะมีอิทธิพลอย่างมากต่อการคาดหวังในชีวิตสมรส (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 17 – 20 ; อ้างอิงจาก Edwards; & Saunders, 1981 citing Cox. 1990 : 555-557) เลวิส กับ สเปนเนียร์ (อรุณรุ่ง บุญนันทพงศ์. 2535 : 9 – 12 ; อ้างอิงจาก Lewis; & Spanier. 1979 : 268 – 289) กล่าวไว้ในทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรสและความมั่นคงในชีวิตสมรสว่า แบบอย่างจากบิดามารดาที่คู่สมรสแต่ละฝ่ายได้รับจากครอบครัวก่อนสมรส เช่น คุณภาพชีวิตสมรสของบิดามารดา ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสกับบิดามารดา หากทิศทางจากแบบอย่างข้างต้นเป็นไปในทิศทางบวก คุณภาพชีวิตระหว่างของคู่สมรสจะมีคุณภาพชีวิตสมรสที่ดีด้วย

จากแนวคิดทฤษฎีข้างต้นมีงานวิจัยที่สนับสนุนแนวคิดข้างต้น เช่น จากการศึกษาของ มุลเลอร์ และโปป (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 18 ; อ้างอิงจาก Muller; & Pope. 1977 : 83) ได้ศึกษาเรื่องความไม่มั่นคงในชีวิตสมรสที่มาจากครอบครัวที่มีการหย่าร้าง หรือครอบครัวแตกแยกจะเป็นคู่สมรสที่มีความรู้สึกไวมากต่อการมีชีวิตสมรสที่แตกแยกหรือชีวิตสมรสของคนกลุ่มนี้จะสิ้นสุดในสัดส่วนที่มากกว่าคู่สมรสที่มีจากครอบครัวสมบูรณ์ นอกจากนี้เมื่อควบคุมตัวแปรสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ-สังคมและถิ่นที่กำเนิดชนบทและเมืองพบว่าคู่สมรสที่มาจากครอบครัวที่แตกแยก จะมีการหย่าร้างสูงกว่าคู่สมรสที่มาจากครอบครัวที่ผู้ปกครองมีชีวิตที่สมบูรณ์

บุญ และ ไวท์ (สุภรณ์ ลิ้มอารีย์. 2536:19 ; อ้างอิงจาก Booth & White. 1980) ศึกษาพบว่า การหย่าร้างอาจจะเป็นผลมาจากการขยายออกมาจากการแยกกันอยู่มาก่อน หรือมีความสัมพันธ์กับความคิดเกี่ยวกับการหย่าร้าง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความไม่มั่นคงในชีวิตสมรสมาก่อน และสิ้นสุดลงด้วยการหย่าร้าง

ส่วนงานวิจัยในประเทศไทยสุดา ภิรมย์แก้ว (2529 : 6) พบว่า คู่สมรสที่มาจากครอบครัวที่ไม่มีความสุข มีแต่การทะเลาะเบาะแว้ง พ่อแม่แยกกันอยู่หรือหย่าร้างกัน ย่อมจะมีแนวโน้มที่จะประสบความล้มเหลวในชีวิตสมรส และเมื่อควบคุมตัวแปรสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและถิ่นกำเนิดชนบทและเมืองแล้วพบว่า คู่สมรสที่มาจากครอบครัวที่แตกแยกจะมีการหย่าร้างสูงกว่าคู่สมรสที่มาจากครอบครัวที่ผู้ปกครองมีชีวิตสมรสที่สมบูรณ์

จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยมีความเชื่อว่าชีวิตสมรสของบิดามารดาเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลทำให้เกิดการหย่าร้าง

5.1.10 การสนับสนุนทางสังคม

ทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรสและความไม่มั่นคงในชีวิตสมรส (อรุณรุ่ง บุญนันทพงศ์. 2535 : 9 – 12 ; อ้างอิงจาก Lewis; & Spanier. 1979 : 268 – 289) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีบทบาทต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรสอย่างหนึ่ง คือ ความสำคัญของสังคมรอบตัวคู่สมรส ได้แก่ ความเห็นด้วยของเพื่อนและญาติพี่น้องในการสมรส การติดต่อสัมพันธ์กับเพื่อนของคู่สมรสและสิ่งสนับสนุนอื่น ๆ ผู้สมรสที่มีชีวิตสมรสอยู่ในบรรยากาศที่คนรอบข้างหรือบุคคลอื่น ๆ ที่ต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์ด้วยให้ความรู้สึกถึงการได้รับการตอบสนองด้านความรัก ความเอาใจใส่ ความยกย่องและมองเห็นคุณค่า รู้สึกตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และการได้รับหรือให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ เช่น ข่าวสารข้อมูล สิ่งของ หรือให้บริการต่าง ๆ จากการที่คู่สมรสได้มีการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลในกลุ่มสังคม ความพึงพอใจในชีวิตสมรสก็จะดีขึ้นด้วย นั้นย่อมหมายความว่าความมั่นคงในชีวิตสมรสย่อมดีขึ้นเช่นกัน

อิทธิพลของครอบครัวเดิมมิได้ตั้งการเริ่มต้นจนถึงการสิ้นสุดของชีวิตคู่ เช่น ตั้งแต่การเลือกคู่ การมีลูกไปจนถึงการตัดสินใจหย่าร้าง ชัชชนันท์ สุวินทรากร (2536) กล่าวว่า จากข้อมูลสัมภาษณ์ทางลึกสาเหตุของความขัดแย้งเบื้องต้นที่นำไปสู่การหย่าร้าง มักเป็นปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งสาเหตุที่มาเป็นอันดับที่ 3 รองมาจากความประพฤติของคู่สมรส และปัญหาค่าใช้จ่ายในครอบครัว คือ สาเหตุที่มาจากบิดามารดาและญาติพี่น้อง โดยเฉพาะในส่วนของครอบครัวที่ยังพักรวมอยู่กับพ่อแม่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ก็มักจะมีปัญหาที่มีพฤติกรรมต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน การที่เสมือนมาแย่งชิงความรักของพี่น้องหรือครอบครัวไป ก็ทำให้เกิดปัญหากระทบกระทั่งกันได้ง่ายโดยเฉพาะคู่สมรสปัจจุบันมีรายได้เป็นของตัวเอง จึงมักจะไม่ยอมลงให้กับญาติของคู่สมรส

อย่างที่ตั้งใจจะให้

ครอบครัวเดิมอาจจะมีอิทธิพลทั้งทางบวกและทางลบต่อครอบครัวใหม่ หากครอบครัวเดิมให้การสนับสนุนและการประคับประคองแก่คู่สมรส ครอบครัวใหม่ก็จะทำหน้าที่ได้ดี เช่น พ่อแม่อาจให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ลูกชายและลูกสะใภ้ที่กำลังก่อร่างสร้างตัว หรือแม่ของสามีอาจเป็นผู้ประคับประคองทางอารมณ์แก่ลูกสะใภ้ที่กำลังโศกเศร้า เพราะรู้ว่าสามีไปมีความสัมพันธ์กับหญิงอื่นเป็นต้น ในทางตรงกันข้ามครอบครัวเดิมอาจกลายเป็นสิ่งที่บั่นทอนครอบครัวให้แตกสลายได้

ในคู่สมรสหลายคู่ครอบครัวเดิมเป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้ง ปัญหาแม่ผัว-ลูกสะใภ้เป็นสิ่งที่พบมากในสังคมไทย บ่อยครั้งที่พ่อแม่ญาติพี่น้องเข้ามายุ่งเกี่ยวแทรกแซงการตัดสินใจของคู่สมรสมากเกินไป นอกจากนั้นบางวัฒนธรรม บุคคลจะมีความจงรักภักดีต่อวงศ์ตระกูลมากและอาจส่งผลถึงการดำเนินชีวิตของคู่สมรส เพราะความผูกพันที่มีกับครอบครัวเดิมอย่างแน่นแฟ้นมากจนบางทีคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งกลายเป็นคนนอก ทำให้เกิดความไม่มั่นคงทางจิตใจ ความรู้สึกนี้กลายเป็นสิ่งที่กัดกร่อนความสัมพันธ์ของคู่สมรสในที่สุด

นอกจากนั้นเมื่อสามีภรรยามีความตึงเครียดระหว่างกัน ก็จะมีการดึงเอาบุคคลที่สามเข้ามา ครอบครัวเดิมมักถูกดึงเข้ามาบ่อยทั้งนี้เพราะครอบครัวเดิมเป็นระบบที่อยู่ใกล้ชิดและบุคคลมีความผูกพันด้วยค่อนข้างมาก เมื่อมีปัญหาสามีหรือภรรยาก็มักจะเรียกพ่อแม่หรือพี่น้องของตนเข้ามาช่วยเหลือ ในคู่สมรสหลายคู่การดึงเอาครอบครัวเดิมเข้ามาในความขัดแย้งนี้ความตึงเครียดไม่ได้ลดลง แต่กลับทวีความรุนแรงขึ้นและขยายวงกว้างมากขึ้น

5.1.11 ปัจจัยทางอาชีพ

เลวิส กับ สเปนเนียร์ (อรุณรุ่ง บุญนันทพงศ์. 2535 : 9 – 12 ; อ้างอิงจาก Lewis; & Spanier. 1978 : 268 - 289) ได้กล่าวไว้ในทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรสและความมั่นคงในชีวิตสมรสว่า สถานภาพทางอาชีพในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรส หมายความว่า คู่สมรสที่สถานภาพทางอาชีพที่ดีมีความมั่นคงในหน้าที่การงาน คุณภาพชีวิตสมรสก็จะดีไปด้วย

จากการศึกษาของ วีคส์ (อรุณรุ่ง บุญนันทพงศ์. 2535 ; อ้างอิงจาก Weeks. 1943) โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับมัธยมในเมือง สโปเคน รัฐวอชิงตัน ปรากฏว่าบิดามารดาของนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มอาชีพเสมียน แรงงานฝีมือและกึ่งฝีมือ มีอัตราการหย่าร้างสูงกว่ากลุ่มอื่นๆ กล่าวคือ ร้อยละ 10.4 , 11.6 และ 13.4 ตามลำดับ ในขณะที่กลุ่มผู้ใช้วิชาชีพและกลุ่มผู้มีกิจการเป็นของตนเองมีอัตราการหย่าร้างต่ำกว่า คือ ร้อยละ 6.8 และ 8.4 ตามลำดับ

ทรูซอล และ เมอร์ริล (สุดา ภิรมย์แก้ว. 2522 : 8 ; อ้างอิงจาก Truxal; & Merrill. 1951 : 691) พบว่า ลักษณะงานอาชีพบางอย่างอาจนำไปสู่การหย่าร้างได้ เขากล่าวว่า งานอาชีพ

บางอย่างมีโครงสร้างหรือลักษณะที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งหรือตึงเครียดในครอบครัวได้ เช่น อาชีพธุรกิจ อาชีพค้าขายที่ต้องเดินทางจากบ้านบ่อย ๆ อาชีพนักแสดง นักดนตรี นักวิทยาศาสตร์ ฯลฯ ทำให้คู่สมรสต้องแยกกันอยู่เป็นเวลานาน ๆ และงานอาชีพบางอย่างก็เปิดโอกาสให้สามีได้พบกับหญิงอื่นที่มีความสวยงามหรือดึงดูดใจมากกว่าภรรยา เช่น อาชีพแพทย์ หรือทนายความ และในที่สุดชีวิตสมรสก็จบลงด้วยการหย่าร้าง

แคปฮาร์ท (นิตยา พิริยะธรรมวงศ์. 2533 ; อ้างอิงจาก Kephart. 1950) วิเคราะห์เกี่ยวกับอาชีพของผู้หย่าร้าง โดยศึกษาที่ฟิลาเดลเฟียใช้ข้อมูลด้านอาชีพของผู้หย่าร้างตั้งแต่ปีค.ศ. 1937 – 1950 โดยสุ่มกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 4 จากทั้งหมด ซึ่งการศึกษาก็ได้ผลเช่นเดียวกับ วิคส์ คือในกลุ่มอาชีพแรงงานที่ให้บริการมีอัตราการหย่าร้างสูงที่สุด ส่วนในกลุ่มผู้ใช้วิชาชีพและผู้เป็นเจ้าของธุรกิจมีอัตราการหย่าร้างต่ำที่สุด

นอกจากนี้ โมนาฮัน (วันทนา กลิ่นงาม. 2523 : 41 ; อ้างอิงจาก Monahan. 1955) ศึกษาจากผู้หย่าร้างในรัฐโอไฮโอ พบว่าอัตราการหย่าร้างต่อคู่สมรสพันคนสูงที่สุดในบุคคลที่ประกอบอาชีพกรรมกร รองลงมาได้แก่ อาชีพแรงงานฝีมือ ส่วนกลุ่มอาชีพที่มีอัตราการหย่าร้างต่ำที่สุดได้แก่กลุ่มประกอบธุรกิจส่วนตัว

ในประเทศไทย อภิชาติ จำรัสฤทธิ์รักษ์และจินตนา เพชรานนท์ (2528 : 25) ได้วิเคราะห์ ภาวะสมรสของประชากรไทย โดยใช้ข้อมูลจากสำมะโนประชากรไทยปี พ.ศ. 2523 ซึ่งผลการศึกษาเป็นไปในทางเดียวกันกับการศึกษาที่ผ่านมา กล่าวคือสตรีที่ประกอบอาชีพพนักงานขายยานพาหนะ มีสัดส่วนการหย่ามากที่สุด และผู้ที่มีสัดส่วนการหย่าร้างต่ำที่สุดคือกลุ่มผู้ปฏิบัติงานบริหาร

5.1.12 หญิงมีตำแหน่งหน้าที่การงานสูงกว่าชาย

จากการศึกษาของ สแกนโซนี (อรุณรุ่ง บุญรัตน์ตพงศ์. 2535 : 21 ; อ้างอิงจาก Scanzoni. 1968. ; citing Urdy.1971 : 288) ได้กล่าวว่าสถานภาพทางอาชีพของสามีภรรยา ผลการศึกษาพบว่า ครอบครัวที่สามีมีสถานภาพทางอาชีพต่ำกว่าภรรยาจะประสบความล้มเหลวสูงสุด ร้อยละ 60 ในขณะที่ภรรยาร้อยละ 50 ของคู่สามีภรรยาที่อยู่ในอาชีพเดียวกันมีชีวิตคู่ที่สุขสมบูรณ์

5.1.13 เวลาว่างไม่ตรงกัน

ผลพวงของความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วขึ้นในสังคมไทย การเชื่อมโยงภายใต้ความเจริญก้าวหน้าดังกล่าวสังคมและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมเปลี่ยนไป ซึ่งผลของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นผลทำให้เกิดปัญหาสังคมหลายประการรวมทั้งปัญหาการหย่าร้างด้วย นางลักษณ เทพสวัสดิ์ (2542 : 15) กล่าวว่าปัญหาการหย่าร้างมีมากขึ้นเนื่องจากการที่สามีและภรรยาออกไปทำงานนอกบ้านทั้งสองคนมากขึ้น

นอกจากนั้น กาลามบอส และ ซิลเบเรสเซน (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 100 ; อ้างอิงจาก Galambos; & Silbereisen. 1989 : 385) พบว่าชั่วโมงการทำงานของภรรยา มีความสัมพันธ์กับระดับการมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตสมรส หมายความว่าเมื่อชั่วโมงการทำงานมากขึ้น ระดับปฏิสัมพันธ์ในชีวิตสมรสจะต่ำลงและระดับความขัดแย้งจะสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วอยดานอฟ (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 100 ; อ้างอิงจาก Voydanoff. 1988 : 749) ที่พบว่า การเพิ่มขึ้นของชั่วโมงการทำงานจะทำให้ระดับความขัดแย้งในครอบครัวสูงขึ้น

และจากการศึกษาของ เชน (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 102 ; อ้างอิงจาก Tzeng. 1992 : 690) คู่สมรสที่ภรรยาทำงานเต็มเวลาหรือคู่สมรสที่ทั้งคู่ทำงานเต็มเวลา หรือคู่สมรสคนใดคนหนึ่งทำงานเต็มเวลา โอกาสในการหย่าร้างหรือแยกกันอยู่จะสูงกว่าคู่สมรสที่มีสมรสชายเพียงคนเดียวทำงานเต็มเวลา คู่สมรสที่มีภรรยาที่ทำงานเต็มเวลาเพียงคนเดียว มีความน่าจะเป็นในการแยกกันอยู่หรือหย่าร้างมากที่สุด

5.1.14 ไม่รู้จักกันดีก่อนการสมรส

จากการศึกษาของ รัสเซล (สุภรณ์ ลิ้มอารีย์. 2536 :19 ; อ้างอิงจาก Russell. 1974) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสาเหตุของการหย่าร้างพบว่า ต้นเหตุที่แท้จริงของการหย่าร้าง คือ สามีภรรยาที่หย่าร้างกันนั้น มักรู้จักกันไม่ดีก่อนแต่งงาน เมื่อเป็นคู่รักกันอยู่นั้นก็มักปกปิดลักษณะที่ไม่น่าชื่นชมของตนเองไว้ แม้คู่ที่ไม่พอใจปกปิดก็ยังไม่รู้จักอีกฝ่ายหนึ่งอย่างแท้จริงได้ เพราะไม่ได้อยู่ใกล้ชิดกันเหมือนตอนที่แต่งงานอยู่ด้วยกันแล้ว ซึ่งเมื่อถึงตอนนั้นจึงค่อยพบว่าเข้ากันไม่ได้จริง ๆ ซึ่งอาจจะเข้ากันไม่ได้ทางด้านอุปนิสัย รสนิยม เจตคติ หรือเรื่องทางเพศ จึงต้องหย่าร้างกัน

สุดา ภิมย์แก้ว (2529 : 16) กล่าวว่า คู่สมรสที่ใช้เวลาดูใจกันและน้อย มีโอกาสที่จะหย่าร้างง่ายกว่าผู้ที่มีเวลาดูใจกันเป็นเวลานาน ทั้งนี้เพราะไม่มีโอกาสที่จะใช้นิสัยใจคอ ทักษะ ค่านิยมของกันและกันได้อย่างละเอียดถี่ถ้วน จากการสำรวจหญิงที่หย่าจากสามีจำนวน 425 คน มีอายุระหว่าง 20 – 35 ปี จากเมืองดีทรอย พบว่า ส่วนใหญ่ใช้เวลาดูใจกันเพียง 1 – 2 ปี เท่านั้นก่อนแต่งงาน และจากการศึกษาวิจัยของสุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) พบว่าสตรีที่หย่าร้างโดยส่วนใหญ่มีจำนวนร้อยละ 52 ที่มีเวลาศึกษาทำความรู้จักกับอดีตคู่สมรสไม่เกิน 1 ปี และจำนวนร้อยละ 42 ที่มีเวลาศึกษาทำความรู้จักและเข้าใจกันเป็นระยะเวลามากกว่า 1 ปี

5.1.15 ไม่ได้รักกันก่อนสมรส

บัญญัติ สุขศรีงาม (2542) กล่าวว่า มีผู้สงสัยกันมากกว่าทำไมต้องหย่าร้างกันและเหตุผลที่มักจะได้รับทราบจากผู้หย่าร้างก็คือความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน เหตุผลดังกล่าวนี้ไม่น่าจะเป็นไปได้ เพราะการที่คู่สมรสจะมาอยู่ร่วมกันนั้น ก็ต้องมีความรู้และศึกษาดูใจกันมานานพอสมควร มิฉะนั้นคงไม่ยอมตกลงปลงใจให้แก่กันอย่างแนบแน่น ยกเว้นรายที่สมรสด้วยเหตุผลอื่น ๆ ที่มีใช้เกิดจากความรัก เช่น การคลุมถุงชน เป็นต้น อย่างไรก็ตามได้มีผู้รู้หลายท่านได้ให้ความเห็นว่า การที่สามีภรรยาต้องหย่าร้างนั้น มักจะมีปัญหามาจากความขัดแย้งที่เป็นผลมาจากเรื่องเพศเป็นสำคัญ เพราะปัจจุบันผู้หญิงต้องการความเสมอภาคทัดเทียมผู้ชายทุก ๆ ด้าน และเป็นไปในทิศทางที่ไม่สร้างสรรค์สังคม เช่น เสพเครื่องดื่มนที่มีแอลกอฮอล์ สูบบุหรี่ เที่ยวสถานเริงรมย์หรือการมีเพศสัมพันธ์ก่อนการสมรส ฯลฯ จากสภาพความรุนแรงดังกล่าวนี้ ถ้าหากไม่สามารถทำให้เกิดความเข้าใจกันได้อีกแล้วก็จะต้องมีการหย่าร้างเกิดขึ้น ซึ่งมีมากถึงร้อยละ 50 ที่เดียว ด้วยเหตุนี้ นักจิตวิทยาหลาย ๆ ท่านได้ให้เหตุผลชี้แนะว่า การหย่าร้างน่าจะเป็นผลมาจากการที่สามีภรรยาขาดความอดทนซึ่งกันและกัน ไม่มีการเสียสละและไม่รู้จักการให้อภัยกัน ที่เป็นเช่นนี้ เพราะการที่มีคนมาอยู่ร่วมกันมากกว่าหนึ่งคนขึ้นไป ย่อมต้องมีเรื่องกระทบกระทั่งกันเกิดขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยของสุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) พบว่าสตรีที่หย่าร้างอันเกิดมาจากสาเหตุของการไม่ได้รักกันมาก่อน หรือสมรสตามความต้องการของผู้ใหญ่นั้นคิดเป็นร้อยละได้ 17.04 ส่วนสตรีหย่าร้างที่แต่งงานจากความสมัครใจของทั้ง 2 ฝ่ายคิดเป็นร้อยละได้ 82.96

5.1.16 ไม่สมัครใจในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยของวันทนา กลิ่นงาม (2523) ที่ทำการศึกษถึงสาเหตุของการหย่าร้างในกรุงเทพมหานคร พบว่าสาเหตุของการหย่าร้างมาจากการที่คู่สมรสไม่สมัครใจที่จะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน โดยพบว่าอัตราการไม่สมัครใจอยู่ด้วยกันเท่ากับร้อยละ 22.2

5.1.17 เคยผ่านการหย่าร้างมาก่อน

โมนาฮัน (สุดา ภิรมย์แก้ว. 2529 : 8 ; อ้างอิงจาก Monahan. 1952 : 280) พบว่า ชายหญิงที่ผ่านการสมรสและหย่ามาแล้ว เมื่อสมรสใหม่จะมีแนวโน้มในการหย่าร้างง่ายและเร็วขึ้น

5.1.18 เลือกคู่ครองโดยใช้ความรักเป็นหลักอย่างเดียว

สุดา ภิรมย์แก้ว (2529 : 16) กล่าวว่า การเลือกคู่ครองโดยใช้ความรักเป็นหลักอย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสมในด้านอื่น ๆ เช่น ทักษะคติ ค่านิยม ระดับการศึกษาฐานะทางสังคม เศรษฐกิจ มีแนวโน้มที่จะหย่าร้างง่าย

5.1.19 การสมรสไม่ได้รับการยอมรับ

สุดา ภิรมย์แก้ว (2529 : 6) กล่าวว่า การสมรสที่ไม่ได้รับความเห็นชอบจากญาติและเพื่อน ๆ ย่อมมีโอกาสที่จะหย่าร้างได้ง่าย

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางชีวสังคมทั้งหมดดังกล่าวข้างต้นแล้ว อาจสรุปได้ว่ากลุ่มตัวแปรชีวสังคม ซึ่งได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ศาสนา การได้รับการอบรมเลี้ยงดู หลักที่ใช้ในการเลือกคู่ครอง สาเหตุที่ตัดสินใจแต่งงาน การยอมรับในการสมรส ตำแหน่งหน้าที่การงาน มีความสัมพันธ์หรือเป็นสาเหตุที่นำไปสู่การหย่าร้างของคู่สมรส

5.2 สาเหตุด้านเศรษฐกิจ

ทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรสและความมั่นคงในชีวิตสมรส กล่าวว่า ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับระดับความมั่นคงของชีวิตสมรส กล่าวคือ คู่สมรสที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจมากกว่าระดับความมั่นคงในชีวิตสมรสและคุณภาพชีวิตสมรสก็จะสูงกว่าคู่สมรสที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจต่ำ (อรุณรุ่ง บุญธนันตพงศ์. 2535 : 9 – 12 ; อ้างอิงจาก Lewis; & Spanier. 1979 : 268 - 289)

จากการศึกษาของ มอท และ มัวร์ (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 109 ; อ้างอิงจาก Mott; & Moore. 1979 : 355) พบว่า ความมั่นคงของสถาบันการเงินของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับความมั่นคงในชีวิตสมรส กล่าวคือ หากสถานการณ์ทางการเงินมีความมั่นคง ชีวิตสมรสก็มั่นคงด้วย

คอนเกอร์ และคณะ (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 109 ; อ้างอิงจาก Conger, et al. 1990 : 643 - 646) กล่าวว่า การขาดแคลนทางเศรษฐกิจมีผลต่อคุณภาพชีวิตสมรส อันส่งผลกระทบต่อการลดลงของระดับแห่งพฤติกรรมในเชิงบวกที่คู่สมรสจะพึงมีต่อกัน การขาดแคลนทางเศรษฐกิจมีตัวชี้วัดดังนี้ คือ รายได้สัมพัทธ์ การเปลี่ยนแปลงของรายได้ตลอดเวลาและความไม่มั่นคงในการทำงาน ความขาดแคลนทางเศรษฐกิจมีผลต่อความตึงเครียดเศรษฐกิจและกระทบต่อการทะเลาะเบาะแว้งระหว่างคู่สมรส และความอบอุ่นของคู่สมรส ความอบอุ่นและการทะเลาะเบาะแว้งกับของคู่สมรสจะส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรสและความสุขในชีวิตสมรส อันเป็นมิติหนึ่งของคุณภาพชีวิต คุณภาพชีวิตสมรสจะส่งผลโดยตรงต่อความไม่มั่นคงของชีวิตสมรส

ผู้วิจัยเชื่อว่าในสาเหตุด้านเศรษฐกิจที่นำไปสู่การหย่าร้าง มีตัวแปรซึ่งสามารถจำแนกได้อีก เช่น จำนวนการทำงานของสามีหรือภรรยา การมั่นคงในการทำงาน การว่างงาน รายได้ของครอบครัว การที่สามีหรือภรรยามีรายได้เป็นของตนเองหรือไม่พึ่งพากันและกัน รายได้ไม่พอกับรายจ่าย การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย การชอบทำลายเผาผลาญทรัพย์สิน การหลีกเลี่ยงเกี่ยวกับหนี้สิน การไม่ทำมาหากินของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง รวมถึงการที่เศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้น

5.2.1 ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของคู่หย่าร้าง

วันทนา กลิ่นงาม (2525) ได้กล่าวถึงฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของคู่หย่าร้างไว้ว่ามีแนวคิดที่กล่าวถึงกระบวนการของความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างของสังคมกับชนชั้นของอัตรา การหย่าร้างไว้ดังนี้คือ ในยุคแรกที่มีระบบอุตสาหกรรมเกิดขึ้นในกลุ่มประเทศตะวันตก ชนชั้นสูงจะมี อัตราการหย่าร้างสูงและเกือบจะไม่มี การหย่าร้างเกิดขึ้นในกลุ่มชนชั้นต่ำเลย เมื่อประเทศตะวันตก เหล่านี้กลายเป็นประเทศอุตสาหกรรม การหย่าร้างได้เพิ่มขึ้นและเกิดขึ้นในทุกชนชั้นของสังคม ทั้งนี้เพราะเกิดความตึงเครียดมากขึ้นในครอบครัวของชนชั้นต่ำ สัดส่วนการหย่าร้างในกลุ่มชนชั้นต่ำได้ เพิ่มขึ้นและในที่สุดได้กลายเป็นความสัมพันธ์ส่วนกลับระหว่างชนชั้นกับอัตราการหย่าร้าง ตัวอย่างเช่น ในประเทศอเมริกา สำหรับประเทศที่อำนาจในการหย่าเป็นของครอบครัวฝ่ายสามีจะ ไม่มีลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้น เช่น ในประเทศจีน อินเดีย ญี่ปุ่น อิสลาม อาหรับ (วันทนา กลิ่นงาม. 2525 : 12 ; อ้างอิงจาก Goode. 1970 : 167)

สำหรับในประเทศไทยจากการศึกษาของ จำรัสฤทธิรงค์ โดยใช้ข้อมูลจากสำมะโน ประชากรไทยปี 2513 พบว่า สตรีที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูง มีสัดส่วนของการหย่าร้าง และการแยกกันอยู่ต่ำกว่าสตรีที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่ต่ำกว่า และได้กล่าวว่าอาจเป็น เพราะ ประการแรก สตรีที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่าอาจมีแนวโน้มในการปกปิดการสมรส ที่ล้มเหลวของตนโดยการรายงานหรือแจ้งว่าสถานภาพสมรสของตนคือโสด หรือสมรสและยังคงอยู่ ด้วยกัน ประการที่สอง สตรีที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำมักมีอายุแรกสมรสต่ำกว่าสตรีที่มี สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่สูงกว่า ดังนั้น สตรีเหล่านี้ย่อมมีระยะเวลาของการเสี่ยง ต่อการหย่าร้างและการแยกกันอยู่ที่ยาวนานกว่า ประการที่สาม สตรีที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม สูงกว่าอาจมีแนวโน้มของการสมรสใหม่อีกครั้งสูงกว่า และประการที่สี่ความมั่นคงของชีวิตสมรส อาจเกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางการเงินด้วย (วันทนา กลิ่นงาม. 2525 : 13 ; อ้างอิงจาก Chamratrithirong. 1970 : 37) และสำหรับลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมที่แสดงโดยอาชีพ และรายได้นั้น กล่าวได้ว่ามีความสัมพันธ์ส่วนกลับกับอัตราการหย่าร้าง (วันทนา กลิ่นงาม. 2525 : 13 ; อ้างอิงจาก Goode. 1970 : 164-167)

5.2.2 การไม่มีงานทำของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

เลวิส กับ สเปนเนียร์ (อรุณรุ่ง บุญนันทพงศ์. 2535 : 9 – 12 ; อ้างอิงจาก Lewis; & Spanier. 1978 : 2-3) ได้กล่าวว่าในทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรสและความมั่นคงของชีวิตสมรสว่า สถานภาพทางอาชีพและความมั่นคงของเศรษฐกิจในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรส หมายความว่า คู่สมรสที่สถานภาพทางอาชีพดี มีความมั่นคงในหน้าที่การงาน คุณภาพชีวิตสมรส ก็จะดีไปด้วย

ไซมอน (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 102 ; อ้างอิงจาก Simon. 1990 ; citing Blair. 1992 : 193) พบว่าการเปลี่ยนแปลงงานก่อให้เกิดความเครียดหลากหลายรูปแบบในสัมพันธภาพของคู่สมรส ความเครียดดังกล่าวไม่เพียงมีผลต่อตัวบุคคลเท่านั้นแต่ยังมีผลต่อชีวิตสมรสด้วย นอกจากนั้นเขายังกล่าวอีกว่า การเปลี่ยนแปลงงานน่าจะทำให้เกิดการหย่าร้างสูงขึ้น

5.2.3 สามีหรือภรรยาต่างมีรายได้เป็นของตนเอง (ไม่พึ่งพากัน)

กู๊ด (สุภรณ์ ลิ้มอารีย์. 2536 : 18 ; อ้างอิงจาก Goode. 1956) ได้ศึกษาเรื่องของการหย่าร้างพบว่า ภรรยาที่มั่งคั่งและมีรายได้เป็นของตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพาสามี มักจะไม่เดือดร้อนหรือพยายามรักษาชีวิตสมรสเอาไว้ หากมีปัญหาเกิดขึ้นภายในครอบครัว ฝ่ายหญิงจะพร้อมเสมอที่จะหย่าขาดจากสามี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่สามีมีรายได้ต่ำกว่าภรรยา

กรีนสไตน์ (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 100 ; อ้างอิงจาก Greenstien. 1990) พบว่า การมั่งคั่งของภรรยา เป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการสิ้นสุดชีวิตสมรส เขาให้เหตุผลว่าอาจเป็นเพราะว่าการมั่งคั่งเป็นการเปิดโอกาสให้ภรรยาที่ไม่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสทำการหย่าร้าง เพราะการมั่งคั่งเป็นการยืนยันถึงการเป็นผู้ช่วยเหลือตนเองได้ ความเป็นอิสระทางเศรษฐกิจจากครอบครัวของภรรยามีผลต่อความเป็นไปได้ในการสิ้นสุดชีวิตสมรส การที่ภรรยามีรายได้ใกล้เคียงหรือสูงกว่าสามี จะทำให้สามีรู้สึกว่าเขาสูญเสียอำนาจในครอบครัวไป โดยเฉพาะในกลุ่มสามีที่มีทัศนคติแบบเก่า นอกจากนี้การศึกษายังพบอีกว่าผู้หญิงที่มีรายได้ต่ำสุดจะมีความเสี่ยงสูงสุดต่อการสิ้นสุดชีวิตสมรส

บูธ และคนอื่นๆ (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 107 ; อ้างอิงจาก Booth, et al., 1984 : 567) พบว่ารายได้ของภรรยามีผลโดยตรงต่อการเกิดปัญหาความไม่มั่นคงในชีวิตสมรส หมายความว่าเมื่อภรรยามีรายได้สูงขึ้น จะนำไปสู่ความน่าจะเป็นในการหย่าร้างหรือแยกกันอยู่สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อะมาโต (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 107 ; อ้างอิงจาก Amato. 1996 : 628) ที่พบว่ารายได้ของภรรยามีนัยสำคัญที่ทำให้เกิดการหย่าร้าง

และจากการศึกษาของ มอท และ มัวร์ (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 107 ; อ้างอิงจาก Mott; & Moore. n.d.) พบว่าคู่สมรสที่สามีมีรายได้สูงกว่าภรรยา ความน่าจะเป็นของการสิ้นสุดชีวิตสมรสจะต่ำ

5.2.4 ภรรยามีรายได้สูงกว่าสามี

กรีนสไตน์ (สมเกียรติ เบญจศาสตร์ 2541 : 108 ; อ้างอิงจาก 1990 : 657) กล่าวว่า การมั่งคั่งของสตรีเป็นการยืนยันถึงความเป็นผู้ช่วยเหลือตนเองได้ ความเป็นอิสระทางเศรษฐกิจจากครอบครัวของภรรยามีผลต่อความเป็นไปได้ในการสิ้นสุดชีวิตสมรส การที่สตรีมีรายได้ใกล้เคียง

หรือสูงกว่าสามี จะทำให้สามีมีความรู้สึกที่ตนเองสูญเสียอำนาจในครอบครัวไป โดยเฉพาะกลุ่มสามีที่มีทัศนคติแบบเก่า

จากแนวคิดข้างต้นได้มีงานวิจัยในต่างประเทศได้ยืนยันแนวคิดดังกล่าว เช่น การศึกษาของ อูลบริค (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 108 ; อ้างอิงจาก Ulbrich. 1988 : 127) พบว่ารายได้ของสามีและรายได้จากการทำงานของภรรยามีความสัมพันธ์กับความรู้สึกกดดันของสามี หมายความว่า หากรายได้ของสามีต่ำกว่ารายได้ของภรรยาหาได้ ความรู้สึกกดดันของสามีก็จะเพิ่มมากขึ้น แต่หากรายได้ของสามีได้รับสูงกว่าภรรยา ความรู้สึกกดดันของสามีก็จะต่ำลง

เบคเคอร์ และคนอื่น ๆ (สมเกียรติ เบญจศาสตร์ 2541 .: 108 ; อ้างอิงจาก Becker. 1979 ; citing Edwards. 1992 : 60) พบว่าภรรยาซึ่งมีเงินที่หาได้สูงกว่ารายได้ของสามี จะมีความสัมพันธ์กับการนำไปสู่การสิ้นสุดชีวิตสมรสของพวกเขา ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กรีนสไตน์ (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 108 ; อ้างอิงจาก Greenstein. 1990 : 657) พบว่า คู่สมรสที่มีรายได้สูงกว่าภรรยา ความน่าจะเป็นของการสิ้นสุดการสมรสจะต่ำ

แต่จากการศึกษาของ ฮิวเบอร์ และ สปีทส์ (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 108 ; อ้างอิงจาก Huber; & Spitze. 1980 ; citing Edwards. 1992 : 60) พบว่ารายได้สัมพันธ์ไม่มีความสัมพันธ์กับการนำไปสู่การหย่าร้าง

อย่างไรก็ตาม จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยมีความเชื่อว่ารายได้ของภรรยามีความสัมพันธ์กับการนำไปสู่การหย่าร้าง

5.2.5 รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย

ล๊อค (สุภรณ์ ลิ้มอารีย์. 2536 : 17 ; อ้างอิงจาก Locke. 1951) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างคู่สมรสที่มีความสุขและคู่สมรสที่หย่าร้าง พบว่า ถ้ารายได้ของคู่สมรสเพียงพอต่อความต้องการของครอบครัวแล้ว จะช่วยลดจำนวนการหย่าร้างให้น้อยลง

กู๊ด (สุดา ภิรมย์แก้ว, 2529 : 5 ; อ้างอิงจาก Goode. 1971 : 485) พบปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจทั้งหลายที่นำไปสู่การหย่าร้าง ดังนี้คือ คู่สมรสที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำจะมีโอกาสหย่าร้างได้ง่ายกว่าคู่สมรสที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ดังนั้นความตึงเครียดในชีวิตสมรสมักจะพบมากในกลุ่มชนชั้นแรงงานซึ่งมีความกดดันทางเศรษฐกิจ เมื่อความกดดันมีมากขึ้น ก็จะออกมาในรูปของการทะเลาะขัดแย้ง และในที่สุดก็ต้องแยกทางกันไป

สุดา ภิรมย์แก้ว (2529 : 16) กล่าวว่า คู่สมรสที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ มีโอกาสในการหย่าร้างมากกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ทั้งนี้เพราะสภาพการดำเนินชีวิตของคนกลุ่มนี้ เช่น ใช้แรงงานในการประกอบอาชีพ อาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม การศึกษาดำ เป็นเหตุทำให้ชีวิตสมรสไม่เป็นสุขและนำไปสู่การหย่าร้างในที่สุด

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยของ สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นส่วนมากเกิดจากสาเหตุด้านเศรษฐกิจ อันได้แก่ การมีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย โดยคิดร้อยละได้ 43.53 ซึ่งจัดอันดับอยู่ในอันดับที่สองรองจากการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย

5.2.6 ใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย

สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นส่วนมากเกิดจากสาเหตุด้านเศรษฐกิจ อันได้แก่ อดีตคู่สมรสใช้จ่ายฟุ่มเฟือย สูงถึงร้อยละ 52.94 ซึ่งถือว่าเป็นอันดับที่สูงสุดกว่าสาเหตุด้านเศรษฐกิจด้านอื่น ๆ

5.2.7 ชอบทำลายหรือผลาญทรัพย์สิน

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยของ สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นจากสาเหตุด้านเศรษฐกิจ ในเรื่องของการชอบทำลายหรือผลาญทรัพย์สิน โดยคิดเป็นร้อยละได้ 32.94

5.2.8 หลีกเลียงเกี่ยวกับหนี้สิน

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยของ สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นเกิดจากสาเหตุด้านเศรษฐกิจ ในเรื่องของการหลีกเลียงเกี่ยวกับหนี้สินนั้น โดยคิดเป็นร้อยละได้ 28.24

5.2.9 การไม่ทำมาหากิน

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยของ สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นเกิดจากสาเหตุด้านเศรษฐกิจ ในเรื่องของการไม่ทำมาหากินนั้น โดยคิดเป็นร้อยละได้ 15.29

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจทั้งหมดดังกล่าวข้างต้นแล้ว อาจสรุปได้ว่ากลุ่มตัวแปรทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งได้แก่ จำนวนการทำงานของสามีหรือภรรยา ความมั่นคงในการทำงาน การว่างงาน รายได้ของครอบครัว การที่สามีหรือภรรยามีรายได้เป็นของตนเองหรือไม่พึ่งพากันและกัน รายได้ไม่พอกับรายจ่าย การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย การชอบทำลายเผาผลาญทรัพย์สิน การหลีกเลียงเกี่ยวกับหนี้สิน การไม่ทำมาหากินของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง รวมถึงการที่เศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้น มีความสัมพันธ์หรือเป็นสาเหตุที่นำไปสู่การหย่าร้างของคู่สมรส

5.3. สาเหตุด้านสังคมและความประพฤติ

5.3.1 ความประพฤติของคู่สมรส

ชัชชนันท์ สุวินทรากร (2536) กล่าวว่า จากข้อมูลสัมภาษณ์ทางลึกสาเหตุของความขัดแย้งเบื้องต้นที่นำไปสู่การหย่าร้างมักเป็นปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งสาเหตุที่มาเป็นอันดับที่ 1 คือ ความประพฤติของคู่สมรส เป็นความขัดแย้งที่พบมาก เช่น ฝ่ายชายยังคงเที่ยวสนุกไม่รับผิดชอบครอบครัว มีผู้หญิงอื่น คี๋มสุราจัด เล่นการพนัน เหล่านี้จะเป็นสิ่งที่สตรีมักจะทนไม่ได้และนำไปสู่การหย่าร้าง

5.3.2 ไม่รับฟังความคิดเห็นของคู่สมรส

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยของสุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นส่วนมากเกิดจากสาเหตุด้านความประพฤติและสาเหตุด้านความประพฤติที่สำคัญได้แก่ การที่อดีตคู่สมรสไม่รับฟังความคิดเห็นของอีกฝ่าย โดยคิดเป็นร้อยละได้ 64.29 ซึ่งจัดได้ว่าเป็นอันดับสูงสุดของสาเหตุด้านความประพฤติ

5.3.3 การดื่มเหล้า การพนัน

จากการศึกษาของ อรุณรุ่ง บุญธนนตพงศ์ (2535 : 66) ซึ่งทำการศึกษาดังพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของคู่สมรสที่ต้องการหย่าร้าง พบว่า ในด้านของการที่คู่สมรสดื่มเหล้าหรือเล่นการพนัน พบว่า ในกลุ่มเคยเสนอขอหย่าต่ำกว่าร้อยละ 30 เล็กน้อย คู่สมรสมีพฤติกรรมนี้บ่อย ในขณะที่กลุ่มไม่เคยเสนอขอหย่ามีเพียงร้อยละ 11

สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นเกิดจากสาเหตุด้านสุขภาพอนามัย ในเรื่องการติดสุราและติดยาเสพติดนั้นพบว่ามีจำนวนร้อยละ 84.21 ที่อดีตคู่สมรสติดสุราและยาเสพติดซึ่งส่งผลให้ฝ่ายหญิงต้องการที่จะหย่าขาดจากอดีตคู่สมรส

5.3.4 พุดจกักร้าวผู้ใหญ่ฝ่ายคู่สมรส

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยของ สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นเกิดจากสาเหตุด้านความประพฤติในเรื่องของพุดจกักร้าวผู้ใหญ่ฝ่ายคู่สมรสนั้น โดยคิดเป็นร้อยละได้ 42.86 ซึ่งอดีตคู่สมรสจะชอบพุดจกักร้าวว่าลามปามไปถึงผู้ใหญ่ของฝ่ายสตรี อันเป็นเหตุทำให้เกิดความคับข้องใจซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจหย่าของสตรี

5.3.5 ชอบพูดดูหมิ่นเหยียดหยาม

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยของ สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นเกิดจากสาเหตุด้านความประพฤติ ในเรื่องของ การไม่ให้เกียรติชอบพูดดูหมิ่นเหยียดหยามนั้น โดยคิดเป็นร้อยละได้ 48.81 ซึ่งจัดได้ว่าการไม่ให้เกียรติ ชอบพูดดูหมิ่นเหยียดหยามจะมีอิทธิพลต่อการหย่าร้างอยู่ในอันดับต้นของสาเหตุทางด้านความประพฤติ

5.3.6 การทอดทิ้งคู่สมรส

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2544) กล่าวว่า ภรรยาทุ่มเทเวลาให้กับบุตรมากเกินไปจนไม่มีเวลาให้กับสามี การดูแลเอาใจใส่ที่ภรรยาเคยมีให้สามีจะลดลง ทำให้สามีเกิดความรู้สึกถูกทอดทิ้งได้

5.3.7 การไม่ดูแลเอาใจใส่คู่สมรสตามสมควร

ไนย์ (สุภรณ์ ลิ้มอารีย์. 2536 :18 ; อ้างอิงจาก Nye. 1961) ศึกษาพบว่า ความขัดแย้งในชีวิตสมรสนั้นเกิดขึ้นจากการที่ภรรยาออกไปทำงานนอกบ้าน ก่อให้เกิดความบกพร่องในครอบครัว เช่น การมีเวลาให้ครอบครัวน้อยลง และเกิดการให้ความสำคัญในตัวคู่สมรสน้อยลง หรือก่อให้เกิด การใช้ อำนาจน้อยลง ซึ่งความขัดแย้งเหล่านี้อาจจะก่อให้เกิดความไม่มั่นคงในชีวิตสมรสขึ้นได้

5.3.8 การนอกใจ

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2544) กล่าวว่า การนอกใจทำให้เกิดผลกระทบอย่างมากต่อระบบ คู่สมรส เป็นการทำลายขอบเขตของระบบทำให้บุคคลอื่นเข้ามาล่วงล้ำความสัมพันธ์ที่เป็นสิ่งพิเศษ เฉพาะคนสองคน กว้างเปื้อน ลำดับอำนาจและความสัมพันธ์ภายในระบบจะมีการเปลี่ยนแปลงไป ผลสุดท้ายของการนอกใจ คือ การสิ้นสุดชีวิตสมรสและการแตกสลายของครอบครัว

สุรพงศ์ อัมพันวงศ์ (2547) การนอกใจกัน เป็นปัญหาอุปสรรคที่สำคัญที่สุดในชีวิตคู่ ที่อาจนำไปสู่การแตกแยกหย่าร้างในที่สุด เมื่อหญิงชายตกลงใจที่จะใช้ชีวิตร่วมกันต่างก็หวังว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะซื่อสัตย์ต่อตน การนอกใจเป็นการทำลายความไว้วางใจที่คู่สมรสเคยมีต่อกันและกันและทำให้เกิดผลกระทบทางจิตใจหลายประการ เช่น ความโกรธ ความรู้สึกเจ็บปวดและความรู้สึกถูกทรยศ หลอกหลวง รวมทั้งความรู้สึกสูญเสียต่าง ๆ เช่น สูญเสียความนับถือตนเอง และสูญเสียครอบครัวที่เคยเป็นปึกแผ่น

5.3.9 หึงหวงมากเกินไป

จากการศึกษาของ อรุณรุ่ง บุญนันทพงศ์ (2535 : 66) ซึ่งทำการศึกษาถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของคู่สมรสที่ต้องการหย่าร้าง พบว่า ในเรื่องของคู่สมรสพูดคุยกับเพศตรงข้ามบ่อยเกินไป มากกว่าร้อยละ 80 ในกลุ่มไม่เคยเสนอขอหย่า ไม่เคยมีข้อขัดแย้งในประเด็นนี้เลย ในขณะที่กลุ่มเคยเสนอขอหย่ามีเพียงร้อยละ 64 ที่ไม่เคยมีข้อขัดแย้งในประเด็นนี้

สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นจากการที่อดีตคู่สมรสมีลักษณะนิสัยที่หึงหวงมากเกินไปจนเป็นสาเหตุที่ทำให้ต้องหย่าร้างคิดเป็นร้อยละได้ 1.08 ซึ่งถือได้ว่าเป็นสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการหย่าร้างน้อยมาก

กำแหง ชีรนาค (2526 : 57) ชายหญิงบางคนระแวง ไม่ว่าคู่สมรสตัวจะไปพูดคุยกับใคร ไปธุระที่ไหน มีแต่ความหึงหวงระแวงสงสัยไม่ไว้ใจกัน ก็จะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งเบื่อหน่ายหย่าร้างได้

5.3.10 ก้าวร้าวหยาบคาย

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2542) กล่าวว่า ครอบครัวล่มสลายได้เพราะคำพูดที่ไม่เหมาะสม คำหยาบคายที่ออกมาจากปากที่ครั้งหนึ่งเคยโปรยดอกไม้หอมให้แก่กัน เป็นกระสุนที่ทำให้ความรักในชีวิตสมรสถูกทำลาย ยิ่งพูดคำหยาบคายมากเท่าไร การตอบโต้กันก็จะรุนแรงมากขึ้นเท่านั้น อาจถึงขั้นลงไม้ลงมือทำร้ายร่างกายกันเรียกได้ว่า การต่อว่าด่าทอนี้เป็นตัวบ่อนทำลายความมั่นคงของครอบครัวที่น่ากลัวมากที่สุดอันหนึ่ง

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยของ สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นเกิดจากสาเหตุด้านความประพฤติในเรื่องของก้าวร้าวหยาบคายนั้น โดยคิดเป็นร้อยละได้ 53.57

5.3.11 การทำร้ายร่างกาย

สเตราส์ และ เกลเลส (อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2544 : 213 ; อ้างอิงจาก Straus & Gelles. 1985) กล่าวว่าความรุนแรงระหว่างคู่สมรสมีหลายแบบทั้งทางวาจา (verbal violence) เช่น การใช้วาจาหยาบคายก้าวร้าวต่อกัน และทางร่างกาย (Physical violence) เช่น การใช้กำลังหรืออาวุธ เพื่อประทุษร้ายทางกายหรือทางเพศ การสำรวจในสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ.1985 พบว่า คู่สมรสร้อยละ 6.3 หรือ 3.4 ด้านคู่ มีการทำร้ายร่างกายกันอย่างรุนแรงจนบาดเจ็บ สามี 1 ใน 8 คนจะทำร้ายร่างกายภรรยาอย่างน้อยหนึ่งครั้งในระยะเวลาหนึ่งปีที่ทำการศึกษาและภรรยา 3 ใน 100 คนจะถูกสามีตีบตีอย่างรุนแรง

การวิจัยพบว่าสามีจะเป็นฝ่ายทำร้ายภรรยา ก่อน เมื่อเขาเริ่มต้นทำร้ายเธอแล้ว เป็นการยากที่จะหยุดพฤติกรรมดังกล่าว และการตอบโต้ของภรรยาจะกระตุ้นให้สามีทำร้ายภรรยา มากขึ้น ส่วนภรรยาก็มักจะทำร้ายสามีเพื่อเป็นการตอบโต้หรือแก้แค้นการที่เขาทำร้ายก่อน

นอกจากนั้นความรุนแรงในวัยเด็กมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อวิถีปฏิบัติในชีวิตคู่ เด็กที่เห็น พ่อแม่ทำร้ายกันจะเรียนรู้ว่า ความรุนแรงเป็นวิธีแก้ปัญหาที่ดี ทั้งคิดว่าการตบตีคนที่ตนรักนั้นเป็น ของธรรมดา การศึกษาพบว่าคู่สมรสที่ทำร้ายร่างกายกันนั้นมักเคยเห็นพ่อแม่ตบตีกันในวัยเด็ก

การทำร้ายร่างกายหรือการใช้ความรุนแรงระหว่างคู่สมรสเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นบ่อยและ ทำให้เกิดผลกระทบทั้งทางร่างกายและจิตใจหลายอย่าง และการทำร้ายร่างกายมักจะเกิดขึ้น ซ้ำแล้วซ้ำอีกและความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ จนกลายเป็นปัญหาเรื้อรังและนำไปสู่การหย่าร้างในที่สุด

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยของ สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ สตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นเกิดจากสาเหตุด้านความประพฤติ ในเรื่องของ ชอบทำร้ายร่างกายคู่สมรสนั้น โดยคิดเป็นร้อยละได้ 40.48 โดยอดีตคู่สมรสจะชอบทำร้ายร่างกาย โดยการตบตี และชกต่อยคู่สมรสของตนเองให้ได้รับความเจ็บปวด

การทำร้าย ทูบเยียนตีภรรยา เกิดขึ้นได้ทุกชนชั้นในสังคม (วันทนา กลิ่นงาม. 2523 ; อ้างอิงจาก Lenore. n.d.) สาเหตุเกิดจากความผิดปกติของสมาชิกครอบครัว (วันทนา กลิ่นงาม. 2523 ; อ้างอิงจาก Steinmetz. 1977) ทำให้เกิดข้อขัดแย้งและการพิพาทในครอบครัว ถ้าปล่อยทิ้งให้ เป็นความขัดแย้งที่เรื้อรังไม่ได้ขจัดแก้ไข ผลสุดท้ายจะเกิดภาวะที่ไม่สามารถควบคุมได้ นักวิชาการ หลายท่านแสดงความคิดเห็นว่า ความรุนแรงในครอบครัวเกิดจากการใช้อำนาจอาวูโสระหว่าง เพศ เช่น กู๊ด (วันทนา กลิ่นงาม. 2523 ; อ้างอิงจาก Goode. 1971) และ โอไบรอัน (วันทนา กลิ่นงาม. 2523 ; อ้างอิงจาก O'Brien .1971) ได้เสนอว่าสามีที่ไม่ประสบความสำเร็จทางสังคมในหน้าที่การงาน มักจะแสดงความวิตกกังวลหงุดหงิดไปสู่ภรรยา

กู๊ด (วันทนา กลิ่นงาม. 2523 ; อ้างอิงจาก Goode. 1971) ได้สรุปว่า ความรุนแรงใน ครอบครัวเกิดขึ้นเมื่อสามีไม่สามารถมีสถานภาพทางสังคม ประสบความสำเร็จต่อการมีอำนาจนอก บ้าน ไม่สามารถทำงานบรรลุวัตถุประสงค์เพื่อนำมาสนับสนุนการมีอำนาจในบ้าน ประเด็นเหล่านี้ต้อง ทำการศึกษาต่อไปอีก โดยจะต้องนำปัจจัยอื่นมาทำการศึกษา เช่น กระบวนการขัดเกลาทาง สังคม ปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยความกดดันทางสังคม เช่น ปัญหาการว่างงาน ปัญหาด้านการเงิน และปัญหาด้านสุขภาพ

5.3.12 เพิกเฉยต่อการอุปการะบุตร

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2544) การร่วมกันแบ่งเบาภาระในการเลี้ยงดูลูกในหลายครอบครัวภรรยาต้องทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกเป็นส่วนใหญ่ โดยสามีให้ความช่วยเหลือน้อยมากหรือไม่ช่วยเลย แต่ปล่อยให้เป็นการรับผิดชอบของภรรยาเพียงผู้เดียว ผู้หญิงส่วนมากมีความคาดหวังว่าสามีจะช่วยแบ่งเบาภาระอย่างเท่าเทียมกัน เพราะลูกเป็นของทั้งสองคน ความผิดหวังจากการที่สามีไม่ได้ช่วยเหลือมากเท่าที่ควรจะส่งผลให้ความสัมพันธ์ของคู่สมรสแย่ลงได้

5.3.13 การติดเพื่อน การเที่ยวกลางคืน

จากการศึกษาของอรุณรุ่ง บุญนันทพงศ์ (2535 : 66) ซึ่งทำการศึกษาถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของคู่สมรสที่ต้องการหย่าร้าง พบว่า การที่คู่สมรสอยู่ไม่ติดบ้าน กลุ่มเคยเสนอขอหย่าคู่สมรสมีพฤติกรรมนี้บ่อยสูงถึงร้อยละ 27 ในขณะที่กลุ่มไม่เคยเสนอขอหย่า ประมาณร้อยละ 66 ไม่เคยมีข้อขัดแย้งเลย

5.3.14 ให้ความสำคัญกับเพื่อนมากกว่าคู่สมรส

จากการศึกษาของงานวิจัยในประเทศไทยของสุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า สาเหตุที่เกิดจากการที่อดีตคู่สมรสให้ความสำคัญกับเพื่อนมากกว่าคู่สมรส โดยอดีตคู่สมรสจะมีพฤติกรรมที่เป็นคนเชื่อเพื่อนมากเกินไป คิดเป็นร้อยละ 2.15

บุญเสริม หุตะแพทย์ (2545 : 85) ปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนฝูงและการสมาคม การดำเนินชีวิตของแต่ละคนในครอบครัวจำเป็นต้องมีเวลาให้สมาชิกในครอบครัวตามความจำเป็นและเหมาะสม เช่น สามีและภรรยาควรมีเวลาให้กันและกัน พ่อและแม่ต้องมีเวลาให้ลูกเหมาะสมกับความต้องการของลูก คนในครอบครัวต้องมีการปฏิสัมพันธ์กัน ดังนั้น การคบหาสมาคมกับเพื่อนฝูงและการใช้เวลากับกิจกรรมอื่น ๆ เช่น สามีทุ่มเทให้กับการทำงานจนแทบไม่มีเวลาให้ครอบครัว กลับมาบ้านพร้อมกับความเครียดและเหนื่อยอ่อน ถ้าไม่แบ่งเวลาให้กับลูกและภรรยาบ้าง อาจมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวได้

5.3.15 เข้ากับเพื่อนไม่ได้

สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย (2518 : 158 – 159) การปรับตัวในเรื่องเพื่อน ก่อนการแต่งงานชายหญิงส่วนใหญ่สนใจกันและกันเท่านั้น ไม่ใคร่คบเพื่อนใหม่ซึ่งทั้งสองพึงพอใจ เมื่อแต่งงานแล้วการคบเพื่อนกลายเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้บรรยากาศในครอบครัวเครียดบ่อยครั้ง เพราะคู่สมรสยังคบแต่เพื่อนของตนเหมือนครั้งยังเป็นโสด ไม่ช้าก็อาจจะพบว่าคู่สมรสไม่สามารถเข้ากับเพื่อนของตนได้ การที่ตนออกไปเที่ยวกับเพื่อนตามลำพังบ่อยครั้งนั้น อีกฝ่ายหนึ่ง

จะทนได้ หากหมกมุ่นอยู่กับงาน แต่ถ้าหากอีกฝ่ายหนึ่งต้องถูกปล่อยให้เหงาอยู่เดี่ยวดาย เพื่อที่จะกลายเป็นสาเหตุให้สามีภรรยาเกิดขัดแย้งกันได้

5.3.16 บ้านที่อยู่อาศัย

การแยกครอบครัวหลังการสมรส สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย (2518 : 168 – 169) หลังการสมรสแล้วครอบครัวใหม่ควรพยายามแยกไปอยู่ต่างหาก ไม่ควรจะอยู่กับครอบครัวเดิมของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เพราะการปรับตัวของสามีภรรยาในตอนแรกมีมากมายหลายเรื่อง อยู่แล้ว

ข้อเสียของการอยู่กับครอบครัวเดิม

- ชีวิตสมรสในระยะแรก การปรับตัวระหว่างสามีภรรยาในหลาย ๆ เรื่องก็มากพอ อยู่แล้ว ถ้ามีปัญหาความสัมพันธ์กับครอบครัวของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเข้ามาเพิ่ม ก็จะทำให้ยากยิ่งขึ้น
- ถึงแม้จะไม่มีปัญหาเซ็กส์ – สะใจ แต่คู่สมรสใหม่ก็ขาดความเป็นสัดส่วนตามลำพัง เท่าที่ควรได้ ต้องระมัดระวังตัวมาก เพราะเป็นที่เพ่งเล็งอยู่แล้ว แม้ผู้มองจะไม่ได้มีเจตนา จับผิดอะไรก็ตาม
- กระบวนการดำเนินชีวิตของครอบครัว แทนที่จะเป็นไปตามที่ปรารถนาจะให้ เป็น ก็จะต้องผ่อนตามครอบครัวเดิม
- เมื่อมีอะไรเกิดขึ้น แทนที่จะได้ปรึกษาหารือกันเอง มักจะไปหารือกับบุคคลที่สาม อาจทำให้เกิดเรื่องขึ้นมาได้
- ในกรณีที่สามีภรรยามีภูมิหลังต่างกัน ทางสัญชาติ ศาสนา ฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคม หรืออย่างใดอย่างหนึ่งที่กล่าว ถ้าครอบครัวเดิมไม่พอใจอยู่แล้วก็จะยิ่งผิดใจกันมากขึ้น
- สามีภรรยาไม่อาจรับผิดชอบในการกระทำของตนได้เต็มที่ เรื่องที่ควรจะต้องตัดสินใจ ได้เองก็อาจตัดสินใจไม่ได้ เมื่อมีอะไรไม่ดีเกิดขึ้นก็อาจโทษผู้อื่นได้

ทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรสและความมั่นคงในชีวิตสมรส กล่าวว่า การมีบุคคลอื่น นอกจากคู่สมรสอาศัยอยู่ร่วมในครัวเรือน และหากบุคคลเหล่านั้นมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในสิ่งต่าง ๆ ของคู่สมรส ย่อมส่งผลเชิงลบต่อคุณภาพชีวิตสมรสของคู่สมรส เลวิส กับ สเปนเนียร์ (อรุณรุ่ง บุญนันทพงศ์. 2535 : 9 – 12 ; อ้างอิงจาก Lewis; & Spanier. 1979 : 268 – 269) จากแนวคิดเชิงทฤษฎีข้างต้นจะเห็นว่า การที่คู่สมรสอาศัยอยู่ในบ้านที่มีลักษณะแตกต่างกัน ย่อมส่งผลถึงคุณภาพชีวิตสมรสของคู่สมรสด้วย กล่าวคือในกรณีที่คู่สมรสแยกตัวเองออกมา อยู่ตามลำพังเฉพาะกับคู่สมรสและบุตรเท่านั้น ในลักษณะของการเป็นครอบครัวเดี่ยวความอิสระ

ในการตัดสินใจต่าง ๆ ย่อมมีมากกว่าผู้สมรสที่ต้องอาศัยอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น หรือต้องอาศัยอยู่ร่วมกับญาติของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง การขาดเสรีภาพในการตัดสินใจอันเนื่องมาจากการที่ผู้สมรสต้องอาศัยอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ๆ มีปรากฏให้เห็นได้จากกรณีของความขัดแย้งระหว่างคู่สมรสกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว เช่น กรณีแม่ผัวลูกสะใภ้ ลูกเขยกับพ่อตาเหล่านี้ เป็นต้น

5.3.17 คนรอบข้างยู่ให้เลิกกัน

กำแหง ธีระนาถ (2526 : 57) ตามหลักปรัชญาของการแต่งงานดูเหมือนว่าชีวิตการแต่งงานนั้น เป็นชีวิตโดดเดี่ยวอิสระของคู่สมรสต่างหาก แต่ในโลกแห่งความเป็นจริงของสังคมที่เราอยู่โดยเฉพาะสังคมไทย ชีวิตสมรสของแต่ละคู่มีส่วนเกี่ยวข้องกับญาติพี่น้องและเพื่อนฝูงเป็นอันมาก ญาติสนิทบางคน เช่น พ่อแม่ของคู่สมรสบางฝ่ายมาทราบข้อมูลของผู้ที่เป็นขี้เมาหรือสะใภ้ภายหลังว่าผิดพลาดไปจากความคาดหมายครั้งแรก เช่น ไม่ร่าเริงจริงตามที่คาดหมาย หรือการประกอบอาชีพบางอย่างประสบความสำเร็จ หรือคู่สมรสแต่งงานกันโดยสถานการณ์บีบบังคับก็จะทำให้พ่อแม่ญาติผู้ใหญ่ของคู่สมรสฝ่ายนั้นยุแหย่ให้คู่สมรสแตกสาคึกกันได้ง่าย สร้างสถานการณ์เพื่อให้เกิดการหย่าร้างขึ้นได้ ถ้ายิ่งพ่อแม่บางคนอ้างถึงพระคุณที่เลี้ยงดูมาแก่ลูกของตนเองแล้ว ก็จะทำให้ลูกหย่าร้างจากคู่สมรสของตัวเองได้เร็วขึ้น หากลูกคนนั้นเชื่อแต่เรื่องพระคุณโดยไม่ใช้เหตุผลประกอบการตัดสินใจ

เพื่อนบางคนก็เป็นโรคชญา เห็นคู่สมรสเขามีความสุขทนอยู่ไม่ได้ ก็พยายามปล่อยข่าวลือต่าง ๆ โดยเฉพาะเกี่ยวกับข่าวลือที่ไม่ซื่อสัตย์เกี่ยวกับการคบเพื่อนต่างเพศ เพื่อให้เกิดการแตกแยก

ชัยโรจน์ แสงอุดม (2526 : 93) การที่มีญาติผู้ใหญ่หรือเพื่อนฝูงเข้ามายุ่งเกี่ยวในชีวิตสมรสอยู่ไม่มาก ประมาณร้อยละ 2 - 3 คือในชีวิตสมรสของเขาไม่มีปัญหา เขาอยู่กันอย่างมีความสุขทีเดียว แต่ถ้าทางฝ่ายพ่อของฝ่ายหญิงหรือชายเกิดไม่ชอบลูกเขยลูกสะใภ้จะบังคับขู่เข็ญให้หย่ากันหรือบางที่ถูกเพื่อนฝูงยุแหย่มีประมาณร้อยละ 1 - 2

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับสังคมและความประพฤติดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่ากลุ่มตัวแปรสังคมและความประพฤติดังได้แก่ การไม่รับฟังความคิดเห็นการวางอำนาจ การทอดทิ้ง แยกออกมาอาศัยอยู่เองหรืออาศัยอยู่ร่วมกับญาติ การไม่ให้เกียรติ การไม่ดูแลเอาใจใส่ตามสมควร การทำร้ายร่างกาย ขาดความเป็นส่วนตัว คนรอบข้างยู่ให้เลิกกัน จับผิดคู่สมรส การมีความเบี่ยงเบนทางเพศ การพูดจาก้าวร้าว การดูหมิ่นเหยียดหยาม ก้าวร้าวหยาบคาย การไม่พูดคุยกันเมื่อมีปัญหา การหลงตัวเอง จู้จี้ขี้น การเพิกเฉยต่อการอุปการะบุตร ไม่ช่วยเหลืองานบ้าน ดิดอบายมุข ชอบเที่ยวกลางคืน การติดสิ่งเสพติด ให้ความสำคัญกับญาติหรือเพื่อนมากกว่าคู่สมรสของคู่สมรส และปรับตัวเข้ากับเพื่อนหรือญาติของคู่สมรสไม่ได้ มีความสัมพันธ์หรือเป็นสาเหตุที่นำไปสู่การหย่าร้างของคู่สมรส

5.4. สาเหตุด้านสุขภาพอนามัย

5.4.1 การไม่มีบุตร

เป็นที่เชื่อกันว่า บุตรเป็นสายใยที่ยึดโยงความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา คู่สมรสที่จะอยู่กันยาวนานต้องมีบุตรร่วมกันไว้เป็นที่พึ่งแก่พ่อแม่ยามแก่เฒ่า คู่สมรสที่ปราศจากบุตรจึงเปรียบเหมือนไม่มีสายใยยึดชีวิตสมรส (วันทนา กลิ่นงาม. 2525 : 16 ; อ้างอิงจาก สุพัตตรา สุภาพ. 2529 : 59) จากสถิติขององค์การสหประชาชาติปี พ.ศ. 2499 – 2500 แสดงอัตราส่วนร้อยละของการหย่าร้างที่เกิดขึ้นพบว่า คู่สมรสที่ไม่มีบุตรมีอัตราส่วนร้อยละของการหย่าร้างที่เกิดขึ้นพบว่า คู่สมรสที่ไม่มีบุตรมีอัตราส่วนร้อยละของการหย่าร้างสูงสุด และยังมีบุตรมากขึ้นอัตราส่วนร้อยละของการหย่าร้างก็ยิ่งลดลงตามลำดับ (วันทนา กลิ่นงาม. 2525 : 16 ; อ้างอิงจาก อุทัย หิรัญโต. 2519 : 277)

ลักษณะของการมีอัตราส่วนร้อยละของการหย่าร้างสูงสุดในกลุ่มผู้ไม่มีบุตรนั้นเกิดจากความต้องการของผู้สมรสเอง ทั้งนี้อาจเพื่อให้ตนเองมีเวลาเต็มที่ในช่วงระยะแรก ๆ ของการสมรส หรือเพื่อให้ชีวิตสมรสมั่นคงกว่านี้ หรืออาจมีปัญหาไม่มีผู้เลี้ยงดู นอกจากนี้อาจเป็นเพราะผู้สมรสเป็นหมั่นโดยธรรมชาติ

จากการศึกษาของ รัสเซล(สุภรณ์ ลิมอารีย์. 2536 : 19 ; อ้างอิงจาก Russell. 1974) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสาเหตุของการหย่าร้างพบว่า นอกจากปัจจัยที่คู่สมรสไม่รู้จักรักกันดีก่อนการสมรสที่เป็นสาเหตุให้คู่สมรสหย่าร้างแล้ว ยังมีปัจจัยการไม่มีบุตรอีกด้วย โดยจากการศึกษาพบว่า การไม่มีบุตรอาจจะเป็นสาเหตุให้เกิดการหย่าร้างได้ประการหนึ่ง เนื่องจากบุตรจะเป็นที่มาของความสมหวังหรือความพึงพอใจในชีวิตสมรส

เจคอบสัน (สุภรณ์ ลิมอารีย์. 2536 : 17 ; อ้างอิงจาก Jacobson. 1952) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการหย่าร้างพบว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการหย่าร้างขึ้นก็คือ การไม่มีบุตรไว้สืบตระกูลซึ่งตรงกันข้ามกับคู่สมรสที่มีบุตร มักจะมีแนวโน้มของการหย่าร้างน้อย แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าไม่มีบุตรจะช่วยป้องกันการหย่าร้างได้ แต่เพราะบุตรเป็นตัวกลางของความสัมพันธ์ในชีวิตสมรสนั่นเอง

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยของ สุภรณ์ ลิมอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นจากการไม่มีบุตร คิดเป็นร้อยละ 27.41

5.4.2 บุตรและจำนวนบุตร

ทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรสและความไม่มั่นคงในชีวิตสมรส กล่าวว่า จำนวนบุตรมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรส ทฤษฎีการจำแนกแตกต่างระหว่างบทบาท กล่าวว่าจำแนกแตกต่างระหว่างบทบาทของคู่สมรสโดยแบ่งบทบาทเป็น 2 บทบาท คือ บทบาทประเภทการแสดงออก เช่น การทำมาหากินการประกอบอาชีพเป็นบทบาทของเพศชาย บทบาทประเภทการแสดงออก

ด้านอารมณ์ เช่น การอบรมเลี้ยงดูบุตร การให้ความรักความอบอุ่นแก่สมาชิกในครอบครัวเป็นบทบาทของเพศหญิง

ในสังคมปัจจุบันความก้าวหน้าเรื่องการวางแผนครอบครัวทำให้คู่สมรสสามารถวางแผนชีวิตสมรสได้ว่าเขาควรมีบุตรเมื่อไร ตลอดจนจัดช่วงระยะเวลาของการมีบุตรแต่ละคนได้ ในกรณีที่มีบุตรเกิดจากความปรารถนาของพ่อแม่ บุตรน่าจะเป็นสิ่งที่ช่วยยึดความสัมพันธ์ของคู่สมรสเข้าด้วยกัน แต่ปัจจุบันความคิดดังกล่าวเปลี่ยนไปจากประสบการณ์ในประเทศอิสราเอลและประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่าบุตรกลายเป็นสิ่งขัดขวางต่อการหย่าร้างน้อยลงมากกว่าความเชื่อที่มีในสมัยก่อนคือจากข้อมูล ในประเทศสหรัฐอเมริการะหว่างปี ค.ศ. 1954 – 1967 พบว่าจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยของผู้ที่ศาลตัดสินให้หย่าร้างโดยถูกต้องตามกฎหมายได้เพิ่มจาก 0.90 คน ในปี ค.ศ. 1954 เป็น 1.34 คน ในปี ค.ศ. 1967 ส่วนในประเทศอิสราเอลพบว่าในช่วงปี ค.ศ. 1966 การหย่าร้างที่เกิดขึ้นกับคู่สมรสที่มีบุตร 2 คนหรือมากกว่า 2 คน มีสัดส่วนสูงมากขึ้นกว่าในปี ค.ศ. 1955 (วันทนา กลิ่นงาม. 2525 : 16 ; อ้างอิงจาก Shryock; & Siegel. 1971 : 569)

สุดสวาท ดิศโรจน์ และมาลินี วงษ์สิทธิ (2531) กล่าวว่า การมีบุตรเป็นการเพิ่มภาระให้สามีภรรยา กล่าวคือ ภรรยาจะต้องทำหน้าที่ภายในครัวเรือน อันได้แก่ การทำงานบ้าน การจัดการอาหาร ตลอดจนการจัดหาอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ในขณะที่สามีจะต้องทำหน้าที่ในการหารายได้มาสู่ครัวเรือนมากขึ้น อันเนื่องมาจากการมีสมาชิกในครัวเรือนมากขึ้น จากทฤษฎีตัวแบบการสืบสลายตัวของชีวิตสมรสกล่าวว่าจำนวนบุตร เป็นปัจจัยหนึ่งที่คู่สมรสจะต้องนำมาร่วมพิจารณาในการประเมินทางเลือกระหว่างการคงอยู่ในชีวิต

วิลล์คอกซ์ (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 90 ; อ้างอิงจาก Willcox. 1891 ; citing Thornton. 1977 : 531) ได้ทำการศึกษาอัตราการหย่าร้างจาก 4 รัฐ ในสหรัฐอเมริกาในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 พบว่า บุตรจะช่วยลดความเสี่ยงของการหย่าร้างในครอบครัว กล่าวคือ คู่สมรสที่ไม่มีบุตรมีอัตราการหย่าร้างสูงเป็น 3 – 4 เท่า ของคู่สมรสที่มีบุตร ในปี 1940 วิลล์คอกซ์ได้ศึกษาประเด็นดังกล่าวอีกและขอค้นพบยังคงยืนยันคำตอบเดิม คือ คู่สมรสที่ไม่มีบุตรมีอัตราการหย่าร้างสูงกว่าคู่สมรสที่มีบุตร

สำหรับการศึกษาในประเทศไทยนั้น จากการศึกษาของจันทร์เพ็ญ คุปต์กาญจนากุล (2526) พบว่า จำนวนบุตร ความห่างของการมีบุตรมีผลกระทบโดยตรงต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของอุบลรัตน์ พิชญ์ชະนันท์ (2531) ที่พบว่าการมีบุตรมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรส

5.4.3 การมีโรคประจำตัว เจ็บป่วยเป็นประจำ

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยของ สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นเกิดจากสาเหตุด้านสุขภาพอนามัย ในเรื่องของ การมีโรคประจำตัว เจ็บป่วยเป็นประจำนั้น โดยคิดเป็นร้อยละได้ 15.79

5.4.4 ไม่สะอาด

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยของ สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นเกิดจากสาเหตุด้านสุขภาพอนามัย ในเรื่องของ การไม่รักษาความสะอาดของคู่สมรสอันเป็นลักษณะนิสัยประจำตัว คิดเป็นร้อยละได้ 5.26

5.4.5 การนำโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์มาให้

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยของ สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นเกิดจากสาเหตุด้านสุขภาพอนามัย ในเรื่องของ การนำโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์มาให้นั้น โดยคิดเป็นร้อยละได้ 2.63 ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วโรคที่ติดต่อทางเพศสัมพันธ์ที่อดีตคู่สมรสนำมาให้จะเป็นโรคกามโรค

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยทั้งหมด ดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่ากลุ่มตัวแปรสุขภาพอนามัย ซึ่งได้แก่ การไม่สามารถมีบุตร โรคภัยไข้เจ็บต่างๆ การไม่ดูแลตัวเอง และไม่สะอาดของคู่สมรส มีความสัมพันธ์หรือเป็นสาเหตุที่นำไปสู่การหย่าร้างของคู่สมรส

5.5 สาเหตุด้านอารมณ์และจิตใจ

5.5.1 เป็นคนเจ้าอารมณ์ เอาแต่ใจตนเอง

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยของ สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นจากการที่อดีตคู่สมรสมีลักษณะนิสัยเจ้าอารมณ์ และ เอาแต่ใจตนเอง พบว่ามีจำนวนถึงร้อยละ 94.62 ซึ่งถือได้ว่าเป็นสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการหย่าร้างมากที่สุด

5.5.2 มีนิสัยใจคอโหดร้ายทารุณ

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยของ สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นเกิดจากสาเหตุด้านความประพฤติ ในเรื่องของ การที่อดีตคู่สมรสมีนิสัยใจคอโหดร้ายทารุณ พบว่า สาเหตุดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการหย่าร้างโดยคิดเป็นร้อยละได้ 13.98

5.5.3 ไม่อดทน

บัญญัติ สุขศรีงาม (2542) กล่าวว่า การหย่าร้างเป็นผลมาจากการที่สามีภรรยาขาดความอดทนซึ่งกันและกัน ไม่มีการเสียสละและไม่รู้จักการให้อภัยกัน ที่เป็นเช่นนี้เพราะ การที่มีคนมาอยู่ร่วมกันมากกว่าหนึ่งคนขึ้นไป ย่อมต้องมีเรื่องกระทบกระทั่งกันเกิดขึ้น ถ้าทั้งสองคนได้มีการใคร่ครวญถึงเหตุผลต่างๆ เป็นอย่างดีร่วมช่วยกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น แต่ถ้าหากไม่อดทน การหย่าร้างย่อมเกิดขึ้นแน่นอน

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์และจิตใจ ทั้งหมดดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่ากลุ่มตัวแปรอารมณ์และจิตใจ ซึ่งได้แก่ การเอาแต่ใจตนเอง เจ้าอารมณ์ นิสัยใจคอ และการไม่อดทนของคู่สมรส มีความสัมพันธ์หรือเป็นสาเหตุที่นำไปสู่การหย่าร้างของคู่สมรส

5.6 สาเหตุด้านทัศนคติ

5.6.1 มีความเห็นขัดแย้งกันอยู่เสมอ

ไวส์ (สุภรณ์ ลิ้มอารีย์. 2536 : 19 ; อ้างอิงจาก Weiss. 1975) ได้ศึกษาพบว่า ความขัดแย้งในชีวิตสมรสเกิดจากการที่การมีปฏิสัมพันธ์ (interaction) ของคู่สมรสมีความขัดแย้งกันในบทบาท และนำไปสู่การจบความสัมพันธ์กันหรือการหย่าร้าง ถ้าคู่สมรสไม่มีความเข้าใจกัน

เจคอบสัน (สุภรณ์ ลิ้มอารีย์. 2536 : 17 ; อ้างอิงจาก Jacobson. 1952) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการหย่าร้างพบว่าคู่สมรสที่หย่าร้างกันจะแสดงความไม่ลงรอยกันในเรื่องเจตคติที่มีต่อบทบาทของสามีและภรรยาในชีวิตสมรสมากกว่าคู่สมรสที่ยังคงอยู่ด้วยกัน

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยของ วันทนา กลิ่นงาม (2523) ที่ทำการศึกษถึงสาเหตุของการหย่าร้างในกรุงเทพมหานคร พบว่าสาเหตุของการหย่าร้างมาจากความคิดหรือทัศนคติไม่ตรงกันร้อยละ 27.4

สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้น เกิดจากสาเหตุที่สามีและภรรยามีความคิดเห็นไม่ตรงกัน คิดเป็นร้อยละ 1.08 และเมื่อเปรียบเทียบกับสาเหตุที่อดีตคู่สมรสเป็นคนที่เห็นได้ว่ามีอัตราส่วนที่เท่ากัน ซึ่งนับได้ว่าเป็นสาเหตุที่ไม่ค่อยมีอิทธิพลต่อการหย่าร้าง

5.6.2 พยายามเปลี่ยนนิสัยของอีกฝ่าย

เมอร์ลิน (2543 :10) กล่าวว่า สาเหตุที่ทำให้คู่สมรสบางรายต้องเลิกกันหรือไปกันไม่รอด ทั้ง ๆ ที่รักกัน คำตอบพื้นฐานที่สุด ก็คือ เพราะต่างฝ่ายต่างมีความแตกต่าง ซึ่งเจ้าความแตกต่างนี้แหละ ทำให้ท่านทั้งหลายพยายามเหลือเกินที่จะไปเปลี่ยนแปลงตัวตนของอีกฝ่าย โดยเฉพาะการพยายามเปลี่ยนให้เป็นอย่างใจที่เราต้องการ

5.6.3 ทศนคติไม่ตรงในการอบรมเลี้ยงดู

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2544) กล่าวว่า ความขัดแย้งในการเลี้ยงดู บ่อยครั้งที่สามี ภรรยา มีความเห็นไม่ตรงกันในการเลี้ยงดู เช่น สามีต้องการให้ลูกช่วยเหลือตนเอง แต่ภรรยาคิดว่าลูกยังเล็กเกินไปจึงพยายามช่วยลูกทุกอย่าง ความขัดแย้งดังกล่าวมักทำให้เกิดความไม่พอใจกัน และมีผลต่อความสัมพันธ์ในชีวิตคู่ ความขัดแย้งจะมากขึ้นหากมีครอบครัวเดิมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เช่น ภรรยาสอนลูกอย่างหนึ่งแต่ย่ากลับสอนอีกอย่างหนึ่ง เป็นต้น

5.6.4 ภรรยาต้องการมีความสามารถทัดเทียมสามี

ฮิวเบอร์ และ สปีทส์ (สุภรณ์ ลิ้มอารีย์. 2536 : 19 ; อ้างอิงจาก Huber & Spitze. 1980) ศึกษาพบว่า สตรีที่สมรสแล้วและออกไปทำงานนอกบ้านจะมีความพึงพอใจกับงานมากขึ้น และมีความพึงพอใจในชีวิตสมรสน้อยลง เนื่องจากการมีช่องทางเพิ่มมากขึ้นและการมีโลกทัศน์กว้างขึ้น

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทศนคติ ทั้งหมดดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่ากลุ่มตัวแปรทศนคติ ซึ่งได้แก่ การเกิดความเครียดเมื่ออยู่ด้วยกัน ขัดแย้งกันเสมอ ทศนคติในการอบรมเลี้ยงดูบุตรไม่ตรงกัน การพยายามเปลี่ยนนิสัย ของอีกฝ่าย ความต้องการเสมอภาคของภรรยา การไม่ยอมมีบุตรของคู่สมรส เชื่อคำทำนายของหมอดู คู่สมรสไม่เป็นดังที่คาดหวังไว้ มีความสัมพันธ์หรือเป็นสาเหตุที่นำไปสู่การหย่าร้างของคู่สมรส

5.7 สาเหตุด้านสัมพันธ์ในครอบครัว

5.7.1 การสื่อสาร

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2544) การศึกษาในคู่สมรสที่มีการหย่าร้างพบว่า ตัวชี้ปัญหาที่สำคัญที่สุดคือ การสื่อสารและการแก้ไขความขัดแย้งอย่างไม่มีประสิทธิภาพ

การสื่อสารเป็นทักษะที่สำคัญของชีวิตคู่ เป็นปัจจัยที่ทำให้คู่สมรสเกิดความผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แก้ไขความขัดแย้งระหว่างกันได้ และปรับตัวกับความตึงเครียดในชีวิตคู่ได้ การสื่อสารที่ดีจะช่วยทำให้ชีวิตสมรสเป็นประสบการณ์ที่น่าพึงพอใจและมีความสุข

การสื่อสารเป็นภารกิจพัฒนาการที่สำคัญยิ่งของคู่สมรส การสื่อสารที่ไม่ดีเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ความสัมพันธ์ของคู่สมรสไม่ดีและแก้ไขความขัดแย้งระหว่างกันไม่ได้ เมื่อแก้ไขความขัดแย้งไม่ได้ความสัมพันธ์ก็จะยิ่งมีปัญหามากขึ้นและนำไปสู่การหย่าร้างในที่สุด การวิจัยพบว่าคุณภาพของการสื่อสารเป็นตัวชี้ถึงระดับความพอใจในชีวิตสมรส คู่สมรสที่มีการสื่อสารที่ดีจะมีความพึงพอใจชีวิตสมรสในระดับสูง

การไม่พูดคุยกัน หรือทั้งสองฝ่ายไม่ยอมสื่อสารกัน ลักษณะแบบนี้เกิดขึ้นเพราะทั้งสองฝ่ายมีความขัดแย้งกันมากจนพูดคุยกันไม่ได้ ต่างจะถอยหนีและแยกตัวห่างออกจากกัน บางครั้งมีการสื่อสารผ่านบุคคลที่สาม เช่น ภรรยาพูดผ่านลูกแทนที่จะพูดตรง ๆ กับสามี การพูดผ่านบุคคลที่สามนี้ มักทำให้เนื้อความบิดเบือนไปจากเดิมและอาจเกิดความเข้าใจผิดตามมา

การใช้วิธีสื่อสารในทางลบ ซึ่งการสื่อสารเชิงลบ ได้แก่ การใช้คำพูดเชิงลบ สองแง่สองง่าม มีเนื้อความขัดแย้งกันหรือมีการตำหนิวิพากษ์วิจารณ์ พูดเชิงบังคับ ดุฎกดูหมิ่น ได้เถียงกัน หรือการบ่นว่า ฯลฯ การสื่อสารแบบนี้จะทำให้เกิดความรู้สึกทางลบ เช่น โกรธ เสียใจ สับสน ทั้งยังทำให้ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชีวิตคู่ลดลง นอกจากนี้ยังทำให้เกิดความตึงเครียดและอาจนำไปสู่การหย่าร้าง

นอกจากนั้นการสื่อสารแบบ demand / withdraw คือ การสื่อสารในลักษณะที่ฝ่ายหนึ่งจะพยายามเข้าหาเพื่อออกคำสั่ง บ่น ตำหนิติเตียน ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งพยายามหลีกเลี่ยงปกป้องตนเองหรือเงียบเฉย ปฏิสัมพันธ์ส่วนใหญ่จะเป็นแบบภรรยาพยายามเรียกร้องหรือเข้าหา ส่วนสามีก็จะพยายามหลีกเลี่ยง การสื่อสารแบบนี้อาจมีสาเหตุมาจากความขัดแย้งระหว่างความใกล้ชิด-ความเหินห่าง และความเป็นตัวของตัวเอง ภรรยาต้องการความใกล้ชิดฉะนั้นเธอจะพยายามเข้าใกล้ บ่น หรือตำหนิติเตียนสามี ส่วนสามีจะพยายามถอยห่างโดยการหลีกเลี่ยง ปกป้องตนเอง ยอมแพ้หรือโดยการอยู่เฉย ๆ ไม่พูดคุยด้วย การวิจัยพบว่า คู่สมรสที่มีปัญหามักจะหลบเลี่ยงไม่ยอมพูดคุยกันถึงความขัดแย้งและมักมีการสื่อสารแบบ demand / withdraw มากกว่าคู่สมรสทั่วไป

การวิจัยพบว่า คู่สมรสที่หย่าร้างมักมีการสื่อสารแบบไม่สร้างสรรค์ การสื่อสารที่ไม่สร้างสรรค์ ได้แก่

- การพูดที่กำกวม เนื้อหาไม่ชัดเจน
- เมื่อไม่ต้องการสานต่อบทสนทนาจึงเปลี่ยนเรื่องพูดโดยไม่ตอบสนองอีกฝ่ายหนึ่งอย่างเหมาะสม
- พูดแบบทนายใจ ยืนยันว่าตนรู้ว่าอีกฝ่ายหนึ่งคิดอะไร
- พูดแบบเยาะเย้ยหรือถากถาง
- พยายามทำให้คำพูดของอีกฝ่ายหนึ่งเป็นเรื่องตลกหรือไร้สาระ
- พูดสวนกลับทำให้อีกฝ่ายรู้สึกถูกโจมตี
- แปลความหมายสิ่งที่อีกฝ่ายหนึ่งพูดในเชิงลบ

5.7.2 ไม่มีความสุขในสัมพันธทางเพศ

เบอร์ (สุภรณ์ ลิ้มอารีย์. 2536 : 18 ; อ้างอิงจาก Burr. 1970) ศึกษาพบว่า ความพึงพอใจในชีวิตสมรสเป็นเป้าหมายที่สำคัญในชีวิตสมรสเป็นระดับความปรารถนาของบุคคลที่ต้องการได้รับการตอบสนอง โดยอาจจะเป็นความพึงพอใจกับสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจงลงไป เช่น ความพึงพอใจทางเพศ ความพึงพอใจในความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต เป็นต้น และถ้าสิ่งเหล่านี้ไม่ได้รับการตอบสนองก็อาจจะทำให้เกิดการหย่าร้างได้

จากการศึกษาของ อรุณรุ่ง บุญนันทพงศ์ (2535 : 65 - 66) ซึ่งทำการศึกษาดังพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของคู่สมรสที่ต้องการหย่าร้าง พบว่า ในส่วนของความสัมพันธ์ทางเพศ ซึ่งพิจารณาจากความบ่อยในการมีเพศสัมพันธ์ และความถี่ที่เป็นปกติในการมีเพศสัมพันธ์ ผลการศึกษาพบว่า ทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เคยเสนอขอหย่า และกลุ่มที่ไม่เคยเสนอขอหย่าไม่มีความแตกต่างกัน โดยทั้ง 2 กลุ่ม มากกว่าร้อยละ 40 มีความบ่อยในการมีเพศสัมพันธ์จำนวน 4 ครั้งขึ้นไป และส่วนใหญ่รู้สึกว่าการมีเพศสัมพันธ์ตามจำนวนครั้งดังกล่าวเป็นปกติ

5.7.3 ความสัมพันธ์ทางเพศ

ทฤษฎีคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในชีวิตสมรส กล่าวไว้ว่า ความพึงพอใจทางเพศ มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส อันส่งผลต่อความมั่นคงในชีวิตสมรส (อรุณรุ่ง บุญนันทพงศ์. 2535 : 9 – 12 ; อ้างอิงจาก Lewis; & spanier, 1979 : 268 – 289) ความสัมพันธ์ทางเพศนับได้ว่าเป็นสิ่งที่คู่สมรสต้องเกี่ยวข้องกับด้วย ดังนั้นการที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเกิดความรู้สึกไม่พอใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการสื่อสารเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศ หรือการตอบสนองทางเพศก็ตาม ล้วนมีผลกระทบต่อความมั่นคงในชีวิตสมรส

5.7.4 ไม่รักไม่ผูกพันกันเหมือนเดิม

ภาระในการดูแลลูกทำให้คู่สมรสไม่มีเวลาให้กันเท่าที่ควร ส่งผลให้ความใกล้ชิดผูกพันในชีวิตคู่ลดลง แม้จะมีความใกล้ชิดผูกพันในชีวิตคู่ลดลง แม้จะมีความใกล้ชิดผูกพันแบบพ่อแม่ลูกก็ตาม แต่การใช้เวลาร่วมกันตามลำพังฉันท์สามีภรรยา ก็เป็นสิ่งสำคัญในชีวิตคู่

จากการศึกษาของ อรุณรุ่ง บุญนันทพงศ์ (2535 : 65) ซึ่งทำการศึกษาดังพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของคู่สมรสที่ต้องการหย่าร้าง พบว่า กลุ่มที่ไม่เคยขอเสนอขอหย่า มีการแสดงพฤติกรรมนี้บ่อยสูงกว่ากลุ่มเคยเสนอขอหย่า

5.7.5 การทะเลาะเบาะแว้ง

จากการศึกษาของ อรุณรุ่ง บุญนันตพงศ์ (2535 : 65) ซึ่งทำการศึกษาถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของคู่สมรสที่ต้องการหย่าร้าง พบว่า ในเรื่องของการมีปากเสียงกับบุคคลในครอบครัว พบว่า กลุ่มเคยเสนอขอหย่า มีปากเสียงกับบุคคลในครอบครัวมากกว่ากลุ่มไม่เคยเสนอขอหย่า ซึ่งมีประเด็นที่น่าสนใจว่า ในกลุ่มเคยเสนอขอหย่าเพศชายมีปากเสียงกับบุคคลในครอบครัวมากกว่าเพศหญิง ในขณะที่กลุ่มไม่เคยเสนอขอหย่าเพศหญิงมีปากเสียงกับบุคคลในครอบครัวมากกว่าชาย ซึ่งสอดคล้องกับสุรพงษ์ อำพันวงษ์ (2547) กล่าวว่า การใช้ความรุนแรงในครอบครัวอาจรุนแรงถึงขั้นทะเลาะเบาะแว้ง และถ้าทั้ง 2 ฝ่าย กำลังอยู่ในอารมณ์โกรธจัด และฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกล่าวคำขู่ จนนึกฝ่ายหนึ่งทนไม่ได้ เกิดการทำร้ายทุบตีกันขึ้น นำมาซึ่งปัญหาหย่าร้าง

5.7.6 ปัญหาครอบครัวญาติพี่น้องของสามีภรรยา

ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย การติดต่อและมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครอบครัว ญาติฝ่ายสามีหรือภรรยามีความสำคัญต่อความผาสุกของคู่สมรสมิใช่น้อย บางคู่แต่งงานกันแต่จำเป็นต้องอยู่รวมบ้านกับครอบครัวของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือตลอดไป ถ้าอยู่กับครอบครัวฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ก็เกิดความลำบากใจ

ถึงแม้คู่แต่งงานใหม่จะไม่ได้อยู่รวมบ้านกับครอบครัวของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ตาม ก็มีความหมายว่า เขาจะขาดความสัมพันธ์จากครอบครัว ญาติพี่น้องเขาโดยเด็ดขาด การไปมาหาสู่เยี่ยมเยียนอุปการะซึ่งกันและกัน ย่อมเป็นนิสัยพื้นฐานของคนไทยอยู่แล้ว ความสนิทสนมทางครอบครัวก็มีได้หมดไป ความเกียดองระหว่างญาติทั้งสองฝ่ายย่อมเป็นผลดี ถ้าคู่แต่งงานสามารถวางตัวและเข้าใจเจตนาที่ถูกต้อง จริงอยู่บางครั้งญาติฝ่ายสามีหรือภรรยา อาจไม่ได้ตั้งใจจะเข้ามายุ่งเกี่ยวในชีวิตครองเรือนของสามีภรรยา แต่ความหวังดีรักใคร่ ห่วงใยแบบไทย ๆ ของเราก็มักกลายเป็นความยุ่งยากใจของคู่แต่งงานได้

5.7.7 ได้รับการดูหมิ่นเหยียดหยามจากญาติของคู่สมรส

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยของ สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า สาเหตุของการหย่าร้างซึ่งเป็นผลมาจากการที่ได้รับการดูหมิ่นเหยียดหยามจากญาติของคู่สมรสนั้นคิดเป็นร้อยละ 29.14 ของสตรีที่หย่าร้างจำนวน 145 คน

5.7.8 ได้รับการดูหมิ่นเหยียดหยามจากบิดามารดาของคู่สมรส

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยของ สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า สาเหตุของการหย่าร้างซึ่งเป็นผลมาจากการที่ได้รับการดูหมิ่นเหยียดหยามจากบิดามารดา โดยแบ่งเป็นลูกคู่ต่จากบิดามารดาของคู่สมรสนั้นคิดเป็นร้อยละ 29.14 ของสตรีที่หย่าร้างจำนวน 145 คน และบิดามารดาของตนทำให้ผิใจกับอดีตคู่สมรส คิดเป็นร้อยละ 11.76

5.7.9 มีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้ที่อยู่อาศัยในบ้านเดียวกัน

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยของ สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า สาเหตุของการหย่าร้างซึ่งเป็นผลมาจากการที่อดีตคู่สมรสเป็นคู่กับผู้ที่อาศัยอยู่ด้วยคิดเป็นร้อยละ 5.88 ของสตรีที่หย่าร้างจำนวน 145 คน

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในครอบครัว ทั้งหมดดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่ากลุ่มตัวแปรความสัมพันธ์ในครอบครัว ซึ่งได้แก่ การเกิดความเครียด เมื่ออยู่ด้วยกัน ขัดแย้งกันเสมอ ทศนคติในการอบรมเลี้ยงดูบุตรไม่ตรงกัน การพยายามเปลี่ยนนิสัยของอีกฝ่าย ความต้องการเสมอภาคของภรรยา การไม่ยอมมีบุตรของคู่สมรส เชื่อคำทำนายของหมอดู คู่สมรสไม่เป็นอย่างที่คาดหวังไว้ มีความสัมพันธ์หรือเป็นสาเหตุที่นำไปสู่การหย่าร้างของคู่สมรส

จากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการหย่าร้างทั้ง 4 ทฤษฎีดังกล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าแต่ละทฤษฎีได้กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดการหย่าร้างคล้ายคลึงกัน เช่น ในเรื่องการศึกษาทฤษฎีตัวแบบการสิ้นสลายตัวของชีวิตสมรสของ เอ็ดเวิร์ดส์และซาอันเดอร์ส (อรุณรุ่ง บุญนันทพงศ์. 2535 : 9 – 12 ; อ้างอิงจาก Lewis; & Spanier. 1979 : 268 – 289) กล่าวว่าการศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่คู่สมรสจะนำมาพิจารณาในการประเมินทางเลือก คุณค่าของการประเมินมีผลต่อการตัดสินใจที่จะสิ้นสุดชีวิตสมรส ส่วนทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรสและความมั่นคงในชีวิตสมรสของ เลวิส และ สเปนเนียร์ (อรุณรุ่ง บุญนันทพงศ์. 2535 : 13 ; อ้างอิงจาก Edwards; & Saunders. 1981 : 379 – 389)กล่าวว่า คู่สมรสที่มีการศึกษาสูง คุณภาพชีวิตสมรสก็จะสูงตามไปด้วย และทฤษฎีการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงสถานภาพสมรสของแมคโดนัลด์ กล่าวว่าระดับการศึกษาซึ่งเป็นตัวแปรความทันสมัย ตัวแปรหนึ่งมีผลต่อการกระทำตามบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมทางสังคมอันจะนำไปสู่การตัดสินใจหย่าร้าง

ฉะนั้นจากการวิจัยครั้งนี้ จึงศึกษาสาเหตุของการหย่าร้าง โดยใช้กรอบความคิดของทฤษฎีทั้ง 4 นี้ร่วมกัน นอกจากนี้ยังนำผลการศึกษาวิจัยของนักวิจัยหลายท่านที่ปรากฏผลว่า การหย่าร้างเกิดจากปัจจัยรวมกันหลายปัจจัย จึงรวบรวมปัจจัยต่าง ๆ ไว้เป็นสาเหตุ 7 ประการดังกล่าวมาแล้วมาศึกษาร่วมกับทฤษฎีอีกด้วย

จึงกล่าวได้ว่า การศึกษาวิจัยการหย่าร้างของครอบครัวไทยครั้งนี้ ได้ศึกษาปัจจัยทางทฤษฎี และปัจจัยที่เกิดจากผลการวิจัยร่วมกัน กล่าวได้ว่าเป็นการศึกษาสาเหตุการหย่าร้างของครอบครัวไทย ที่สมบูรณ์และครอบคลุมตัวแปรต่าง ๆ มากที่สุด

จากการจัดกลุ่มโดยเอกสารอ้างอิงข้างต้นนี้ ปัจจัยทั้ง 126 ตัว ผู้วิจัยจะได้นำไปทดสอบ ด้วยการจัดกลุ่มโดยวิธี Factor analysis อีกครั้งหนึ่ง โดยการใช้ค่าสถิติซึ่งจะได้ผลที่เป็น วิทยาศาสตร์และแน่นอนมากกว่าการจัดกลุ่มที่อาศัยดุลยพินิจซึ่งเป็นการจัดกลุ่มโดยซึ่งความคิดเห็น

และจากการจัดกลุ่มโดยใช้ค่าสถิติ ผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์ว่าองค์ประกอบใดมีอิทธิพลทั้ง ทางตรงและทางอ้อมเกี่ยวกับสาเหตุของการหย่าร้างต่อไป

หลังจากการจัดกลุ่มด้วยวิธี Factor analysis ปรากฏว่า ได้กลุ่มใหม่มาทั้งหมด 12 องค์ประกอบ ซึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดการหย่าร้างที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบ ได้แก่ การปฏิบัติตัว ต่อคู่สมรส การปรับตัวและการสื่อสาร ปัจจัยทางจิตและสังคม พฤติกรรมทางอบายมุข ครอบครัวคู่ สมรส ความบกพร่องทางกายและจิต เพศสัมพันธ์ อารมณ์ พื้นฐานทางจิตใจก่อนสมรส ความไม่ ไว้วางใจ สถานที่ทำงาน และความไม่พร้อมมีบุตรและธุรกิจ ซึ่งแต่ละองค์ประกอบประกอบไปด้วย ตัวแปรต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

5.8 การปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส

5.8.1 พุดจกักรั่ว

สังคมปัจจุบันครอบครัวส่วนใหญ่ ไม่ได้สัมพันธ์กันด้วยหน้าที่อย่างเดิม เนื่องจากทั้ง สามีและภรรยาทำงานนอกบ้านทั้งคู่ หัวใจสำคัญที่ทำให้ครอบครัวผูกพันกันดีจึงกลายเป็นเรื่อง การ พุดจาสื่อสารที่เหมาะสม ซึ่งก่อให้เกิดผลดีต่อความผูกพัน ความเข้าใจเข้าใจให้ความใส่ใจต่อกัน เกิดความอบอุ่นใจ และเสริมกำลังใจซึ่งกันและกัน นอกจากนั้นจำเป็นต้องหลีกเลี่ยงการพุดจาสื่อสาร ไม่เหมาะสม ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาลูกใช้ตามามากมาย

วีรวุฒิ เอกกมลกุล (2548) ลักษณะของการพุดจาสื่อสารที่ไม่เหมาะสม เช่น การพุดจา สื่อสารแบบกักรั่ว ตัวอย่างเช่น สามีแต่งงานไม่มีรายได้ ส่วนภรรยาต้องทำงานคนเดียว รายได้ลดลง จึงพุดจาตำหนิสามี ส่วนสามีก็พุดจากักรั่ว เพื่อตอบโต้ ต่างฝ่ายต่างเสียงดัง กล่าวโทษ ทำทนายและ ประชดประชัน การพุดจาสื่อสารแบบนี้เป็นการพยายามแสดงอำนาจข่มกันเพื่อสื่อสารว่าอีกฝ่ายไม่ดี ไม่ถูกต้อง ทั้งคู่จะทะเลาะกัน ประชดประชันกันและอาจทวีความรุนแรง ถึงขั้นทำลายข้าวของหรือทำร้ายร่างกายกัน

5.8.2 หลงตัวเอง

นักจิตวิทยาและนักสังคมวิทยาหลายคน (ผู้จัดการออนไลน์. 2547) เชื่อว่า ผู้หญิงสวยมักจะสร้างโลกของเธอที่เต็มไปด้วยความโรแมนติก แล้วความสวยงามนั้นจะเป็นหนทางสู่ความสำเร็จและเกียรติยศชื่อเสียง และกลายเป็นคนหลงตัวเอง รักแต่ตัวเองและไม่อาจมอบความรักให้แก่ใครได้ เมื่อให้ชีวิตคู่จึงทำให้เกิดปัญหาตามมา ผู้หญิงสวยๆ ส่วนใหญ่ในโลกที่เต็มไปด้วยสิ่งล่อตาล่อใจเช่นนี้มักจะจบชีวิตแต่งงานด้วยการหย่าร้าง

5.8.3 พุดจาตุมิ้นเหี้ยมดหายาม

จากการศึกษาวิจัยในประเทศไทยของ สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นเกิดจากสาเหตุด้านความประพฤติ ในเรื่องของการไม่ให้เกียรติชอบพุดจาตุมิ้นเหี้ยมดหายามนั้น โดยคิดเป็นร้อยละได้ 48.81 ซึ่งจัดได้ว่าการไม่ให้เกียรติชอบพุดจาตุมิ้นเหี้ยมดหายามจะมีอิทธิพลต่อการหย่าร้างอยู่ในอันดับต้นของสาเหตุทางด้านความประพฤติ

5.8.4 การทอดทิ้งคู่สมรส

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2544) กล่าวว่า ภรรยาทุ่มเทเวลาให้กับบุตรมากเกินไปจนไม่มีเวลาให้กับสามี การดูแลเอาใจใส่ที่ภรรยาเคยมีให้สามีจะลดลง ทำให้สามีเกิดความรู้สึกถูกทอดทิ้งได้

5.8.5 การไม่ดูแลเอาใจใส่คู่สมรสตามสมควร

เทอร์แมน (สุพัตรา สุภาพ, 2529 : 61-62) ทำการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบทางจิตวิทยาในเรื่องความสุขในการแต่งงาน โดยอธิบายว่า ทั้งสามีและภรรยาต่างมีความผิดหวังในชีวิตสมรสซึ่งกันและกัน 11 ข้อ ซึ่งการที่สามีไม่เอาใจภรรยาและลูก ก็เป็นข้อหนึ่งที่สร้างความผิดหวังในตัวคู่สมรส และความผิดหวังนี้เป็นชนวนเหตุนำไปสู่การหย่าร้างในที่สุด

ไนย์ (สุภรณ์ ลิ้มอารีย์. 2536 :18 ; อ้างอิงจาก Nye. 1961) ศึกษาพบว่า ความขัดแย้งในชีวิตสมรสนั้นเกิดขึ้นจากการที่ภรรยาออกไปทำงานนอกบ้าน ก่อให้เกิดความบกพร่องในครอบครัว เช่น การมีเวลาให้ครอบครัวน้อยลง และเกิดการให้ความสำคัญในตัวคู่สมรสน้อยลง หรือก่อให้เกิด การใช้อำนาจน้อยลง ซึ่งความขัดแย้งเหล่านี้จะก่อให้เกิดความไม่มั่นคงในชีวิตสมรสขึ้นได้

5.8.6 ก้าวร้าวหยาบคาย

เทอร์แมน (สุพัตรา สุภาพ, 2529 : 61-62) ทำการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบทางจิตวิทยาในเรื่องความสุขในการแต่งงาน โดยอธิบายว่า ทั้งสามีและภรรยาต่างมีความผิดหวังในชีวิตสมรสซึ่งกันและกัน 11 ข้อ ซึ่งการที่สามีพูดจาหยาบคายก็เป็นข้อหนึ่งซึ่งสร้างความผิดหวังในทั้งคู่สมรส และความผิดหวังนี้เป็นชนวนเหตุนำไปสู่การหย่าร้างในที่สุด

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2542) กล่าวว่า ครอบครัวล่มสลายได้เพราะคำพูดที่ไม่เหมาะสม คำหยาบคายที่ออกมาจากปากที่ครั้งหนึ่งเคยโปรยดอกไม้อ่อนหวานให้แก่กัน เป็นกระสุนที่ทำให้ความรักในชีวิตสมรสถูกทำลาย ยิ่งพูดคำหยาบคายมากเท่าไร การตอบโต้กันก็จะรุนแรงมากขึ้นเท่านั้น อาจถึงขั้นลงไม้ลงมือทำร้ายร่างกายกันเรียกได้ว่า การต่อว่าด่าทอนี้เป็นตัวบ่อนทำลายความมั่นคงของครอบครัวที่น่ากลัวมากที่สุดอันหนึ่ง

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยของ สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นเกิดจากสาเหตุด้านความประพฤติในเรื่องของก้าวร้าวหยาบคายนั้น โดยคิดเป็นร้อยละได้ 53.57

5.8.7 การนอกใจ

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2544) กล่าวว่า การนอกใจทำให้เกิดผลกระทบอย่างมากต่อระบบคู่สมรส เป็นการทำลายขอบเขตของระบบทำให้บุคคลอื่นเข้ามาล่วงล้ำความสัมพันธ์ที่เป็นสิ่งพิเศษเฉพาะคนสองคน ภาวะเปื้อน ลำดับอำนาจและความสัมพันธ์ภายในระบบจะมีการเปลี่ยนแปลงไป ผลสุดท้ายของการนอกใจ คือ การสิ้นสุดชีวิตสมรสและการแตกสลายของครอบครัว

สุรพงศ์ อำพันวงษ์ (2547) การนอกใจกัน เป็นปัญหาอุปสรรคที่สำคัญที่สุดในชีวิตคู่ที่อาจนำไปสู่การแตกแยกหย่าร้างในที่สุด เมื่อหญิงชายตกลงใจที่จะใช้ชีวิตร่วมกันต่างก็หวังว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะซื่อสัตย์ต่อตน การนอกใจเป็นการทำลายความไว้วางใจที่คู่สมรสเคยมีต่อกันและกัน และทำให้เกิดผลกระทบทางจิตใจหลายประการ เช่น ความโกรธ ความรู้สึกเจ็บปวดและความรู้สึกถูกทรยศหลอกลวง รวมทั้งความรู้สึกสูญเสียต่าง ๆ เช่น สูญเสียความนับถือตนเอง และสูญเสียครอบครัวที่เคยเป็นปึกแผ่น

5.8.8 การทำร้ายร่างกาย

ธัญญา สนิวงศ์ ณ อยุธยา (2548) อาจารย์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ระบุว่า จากการรวบรวมข้อมูลจากหญิงที่หย่าร้างจำนวน 11 ราย แบบเจาะลึก ทำให้พบว่าจำนวน 4-5 ราย ถูกทำร้ายร่างกายจากสามีก่อนการหย่า

สเตราส์ และ เกลเลส(อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2544 : 213 ; อ้างอิงจาก Straus & Gelles.

n.d.) กล่าวว่าความรุนแรงระหว่างคู่สมรสมีหลายแบบทั้งทางวาจา (verbal violence) เช่น การใช้วาจาหยาบคายก้าวร้าวต่อกัน และทางร่างกาย (Physical violence) เช่น การใช้กำลังหรืออาวุธเพื่อประทุษร้ายทางกายหรือทางเพศ การสำรวจในสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ.1985 พบว่า คู่สมรสร้อยละ 6.3 หรือ 3.4 ล้านคู่ มีการทำร้ายร่างกายกันอย่างรุนแรงจนบาดเจ็บสาหัส 1 ใน 8 คนจะทำร้ายร่างกายภรรยาอย่างน้อยหนึ่งครั้งในระยะเวลาหนึ่งปีที่ทำการศึกษาและภรรยา 3 ใน 100 คนจะถูกสามีตีต่อย่างรุนแรง

การวิจัยพบว่าสามีจะเป็นฝ่ายทำร้ายภรรยาก่อน เมื่อเขาเริ่มต้นทำร้ายเธอแล้วเป็นการยากที่จะหยุดพฤติกรรมดังกล่าว และการตอบโต้ของภรรยาจะกระตุ้นให้สามีทำร้ายภรรยามากขึ้น ส่วนภรรยาก็มักจะทำร้ายสามีเพื่อเป็นการตอบโต้หรือแก้แค้นการที่เขาทำร้ายก่อน

นอกจากนั้นความรุนแรงในวัยเด็กมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อวิถีปฏิบัติในชีวิตคู่ เด็กที่เห็นพ่อแม่ทำร้ายกันจะเรียนรู้ว่า ความรุนแรงเป็นวิธีแก้ปัญหาที่ดี ทั้งคิดว่าการตบตีคนที่ตนรักนั้นเป็นของธรรมดา การศึกษาพบว่าคู่สมรสที่ทำร้ายร่างกายกันนั้นมักเคยเห็นพ่อแม่ตบตีกันในวัยเด็ก

การทำร้ายร่างกายหรือการใช้ความรุนแรงระหว่างคู่สมรสเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นบ่อยและทำให้เกิดผลกระทบทั้งทางร่างกายและจิตใจหลายอย่าง และการทำร้ายร่างกายมักจะเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก และรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ จนกลายเป็นปัญหาเรื้อรังและนำไปสู่การหย่าร้างในที่สุด

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยของ สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นเกิดจากสาเหตุด้านความประพฤติ ในเรื่องของชอบทำร้ายร่างกายคู่สมรสนั้น โดยคิดเป็นร้อยละได้ 40.48 โดยอดีตคู่สมรสจะชอบทำร้ายร่างกายโดยการตบตี และชกต่อยคู่สมรสของตนเองให้ได้รับความเจ็บปวด

การทำร้าย ทูบเขี่ยนตีภรรยา เกิดขึ้นได้ทุกชนชั้นในสังคม (วันทนา กลิ่นงาม. 2523 ; อ้างอิงจาก Lenore. n.d.) สาเหตุเกิดจากความผิดปกติของสมาชิกครอบครัว (วันทนา กลิ่นงาม. 2523 ; อ้างอิงจาก Steinmetz. 1977) ทำให้เกิดข้อขัดแย้งและการพิพาทในครอบครัว ถ้าปล่อยทิ้งไว้เป็นความขัดแย้งที่เรื้อรังไม่ได้ขจัดแก้ไข ผลสุดท้ายจะเกิดภาวะที่ไม่สามารถควบคุมได้ นักวิชาการหลายท่านแสดงความคิดเห็นว่า ความรุนแรงในครอบครัวเกิดจากการใช้อำนาจอาวูโสระหว่างเพศ เช่น กู๊ด (วันทนา กลิ่นงาม. 2523 อ้างอิงจาก Goode. 1971) และ โอไบรอัน (วันทนา กลิ่นงาม. 2523 อ้างอิงจาก O'Brien .1971) ได้เสนอว่าสามีที่ไม่ประสบความสำเร็จทางสังคม ในหน้าที่การงาน มักจะแสดงความวิตกกังวลหงุดหงิดไปสู่ภรรยา

ทั้งนี้ เว็บไซต์อินไซด์ดิเวอร์ส (หย่ากันทำไม ทำไมต้องหย่า. 2550 : 10). ได้เจาะจงในเรื่องหย่า ผู้ทำสำรวจเรื่องนี้เล่าว่าได้เก็บรวบรวมข้อมูลมาจากกลุ่มตัวอย่างในอังกฤษกว่า 2,000 คน มีละครเล่ากันทั้ง คู่สามีภรรยาที่ยังอยู่ร่วมบ้านกัน คู่ที่หย่าขาด จากกันไปแล้ว และคู่ที่กำลังแยกบ้านกันอยู่ แล้วก็พบว่า มีผู้ชายถึง 1 ใน 3 ที่สารภาพว่า รู้สึกเหินห่างภรรยา และแข่งกับชีวิตคู่ของตัวเอง เต็มทน ขณะที่ผู้หญิงถึง 1 ใน 5 ที่บอกว่า ที่พวกเธอต้องหย่าก็เพราะ หนูกามีทำร้าย ตบตีไม่ไหว

5.8.9 ไม่รับฟังความคิดเห็นของคู่สมรส

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยของสุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นส่วนมากเกิดจากสาเหตุด้านความประพฤติ และสาเหตุด้านความประพฤติที่สำคัญได้แก่ การที่อดีตคู่สมรสไม่รับฟังความคิดเห็นของอีกฝ่าย โดยคิดเป็นร้อยละได้ 64.29 ซึ่งจัดได้ว่าเป็นอันดับสูงสุดของสาเหตุด้านความประพฤติ

5.8.10 วางอำนาจ

เทอร์แมน (สุพัตรา สุภาพ, 2529 : 61-62) ทำการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบทางจิตวิทยาในเรื่องความสุขในการแต่งงาน โดยอธิบายว่า ทั้งสามีและภรรยาต่างมีความผิดหวังในชีวิตสมรสซึ่งกันและกัน 11 ข้อ ซึ่งการที่ภรรยาชอบวางอำนาจเหนือตน ก็เป็นข้อหนึ่งที่สร้างความผิดหวังในตัวภรรยา และความผิดหวังนี้เป็นชนวนเหตุนำไปสู่การหย่าร้างในที่สุด

5.8.11 ไม่ให้เกียรติ

มนุษย์ทุกคนต่างปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นเห็นคุณค่าและเห็นความสำคัญ ไม่มีใครชอบที่จะอยู่บนความหยาบคาย การถูกดูหมิ่นเหยียดหยาม การประชดประชัน การควบคุมบังคับจำกัดเสรีภาพ และการไม่ให้เกียรติกันในลักษณะอื่นๆ ในชีวิตรักก็เช่นกัน คู่รักย่อมปรารถนาให้อีกฝ่ายหนึ่งเห็นคุณค่า ให้เกียรติกันและกันเสมอ การให้เกียรติกันจะนำมาซึ่งความมั่นคงทางอารมณ์ และจิตใจอีกทั้งนำมาซึ่งความซื่อสัตย์และความเกรงใจต่อกัน เป็นความรู้สึกไม่ยอมให้อีกฝ่ายหนึ่งต้องถูกทำร้ายเพราะตัวเรา ดังนั้นหากเราต้องการมีชีวิตคู่ที่ยั่งยืน จึงจำเป็นต้องรู้จักให้เกียรติกันและกันด้วยใจจริงเสมอ

ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ กล่าวว่า การให้เกียรติต่อกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง จะช่วยให้ชีวิตคู่อยู่กันราบรื่น เพราะปัญหาอุปสรรคของชีวิตคู่ที่เห็นอยู่บ่อยๆ ส่วนหนึ่งก็มาจากการไม่ให้เกียรติกันนั่นเอง คนเราใช้ว่าสักแต่มีเงิน แล้วจะทำให้ชีวิตคู่ราบรื่น เกียรติยศศักดิ์ศรีก็เป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึง ในเมื่อเป็นภรรยาที่เรามีความรักความเข้าใจให้แล้ว ก็ควรให้การยกย่อง ให้เกียรติสมฐานะที่เป็นภรรยาด้วย

เทอร์แมน (สุพัตรา สุภาพ, 2529 : 61-62) ทำการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบทางจิตวิทยาในเรื่องความสุขในการแต่งงาน โดยอธิบายว่า ทั้งสามีและภรรยาต่างมีความผิดหวังในชีวิตสมรสซึ่งกันและกัน 11 ข้อ ซึ่งการที่สามีไม่ให้เกียรติ ก็เป็นข้อหนึ่งที่สร้างความผิดหวังในตัวภรรยา และความผิดหวังนี้เป็นชนวนเหตุนำไปสู่การหย่าร้างในที่สุด

5.9 การสื่อสารและปรับตัว

การสื่อสารเป็นทักษะที่สำคัญของชีวิตคู่ เป็นปัจจัยที่ทำให้คู่สมรสเกิดความผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แก้ไขความขัดแย้งระหว่างกันได้ และปรับตัวกับความตึงเครียดในชีวิตคู่ได้ การสื่อสารที่ดีจะช่วยให้ชีวิตสมรสเป็นประสบการณ์ที่น่าพึงพอใจและมีความสุข

การสื่อสารเป็นภารกิจพัฒนาการที่สำคัญยิ่งของคู่สมรส การสื่อสารที่ไม่ดีเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ความสัมพันธ์ของคู่สมรสไม่ดีและแก้ไขความขัดแย้งระหว่างกันไม่ได้ เมื่อแก้ไขความขัดแย้งไม่ได้ความสัมพันธ์ก็จะมีปัญหามากขึ้นและนำไปสู่การหย่าร้างในที่สุด การวิจัยพบว่าคุณภาพของการสื่อสารเป็นตัวชี้ถึงระดับความพอใจในชีวิตสมรส คู่สมรสที่มีการสื่อสารที่ดีจะมีความสุขพึงพอใจชีวิตสมรสในระดับสูง อุมพร ตรังคสมบัติ (2544) การศึกษาในคู่สมรสที่มีการหย่าร้างพบว่า ตัวชี้ปัญหาที่สำคัญที่สุดคือ การสื่อสารและการแก้ไขความขัดแย้งอย่างไม่ประสิทธิภาพ

การไม่พูดคุยกัน หรือทั้งสองฝ่ายไม่ยอมสื่อสารกัน ลักษณะแบบนี้เกิดขึ้นเพราะทั้งสองฝ่ายมีความขัดแย้งกันมากจนพูดคุยกันไม่ได้ ต่างจะถอยหนีและแยกตัวห่างออกจากกัน บางครั้งมีการสื่อสารผ่านบุคคลที่สาม เช่น ภรรยาพูดผ่านลูกแทนที่จะพูดตรง ๆ กับสามี การพูดผ่านบุคคลที่สามนี้มักทำให้เนื้อความบิดเบือนไปจากเดิมและอาจเกิดความเข้าใจผิดตามมา

นอกจากนั้นการสื่อสารแบบ demand / withdraw คือ การสื่อสารในลักษณะที่ฝ่ายหนึ่งจะพยายามเข้าหาเพื่อออกคำสั่ง บ่น ตำหนิติเตียน ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งพยายามหลีกเลี่ยง ปกป้องตนเองหรือเงียบเฉย ปฏิสัมพันธ์ส่วนใหญ่จะเป็นแบบภรรยาพยายามเรียกร้องหรือเข้าหา ส่วนสามีก็จะพยายามหลีกเลี่ยง การสื่อสารแบบนี้อาจมีสาเหตุมาจากความขัดแย้งระหว่างความใกล้ชิดกับความเหินห่าง และความเป็นตัวของตัวเอง ภรรยาต้องการความใกล้ชิดฉะนั้นเธอจะพยายามเข้าใกล้ บ่น หรือตำหนิติเตียนสามี ส่วนสามีจะพยายามถอยห่างโดยการหลีกเลี่ยง ปกป้องตนเอง ยอมแพ้หรือโดยการอยู่เฉย ๆ ไม่พูดคุยด้วย การวิจัยพบว่า คู่สมรสที่มีปัญหามักจะหลบเลี่ยงไม่ยอมพูดคุยกันถึงความขัดแย้งและมักมีการสื่อสารแบบ demand / withdraw มากกว่าคู่สมรสทั่วไป

5.9.1 เครียดเมื่ออยู่ด้วยกัน

เสาวนีย์ ตนะคุณย์ (2533) ทำการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมเชิงกระบวนการกับความพึงพอใจคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ ของประชาชนในกรุงเทพมหานคร 288 คน พบว่า ความเครียดทำให้บุคคลมีสุขภาพจิตเสื่อมได้ ยิ่งบุคคลมีความเครียดต่ำเท่าใดก็ยิ่งมีความพอใจในชีวิตสมรสสูง

กรมสุขภาพจิต (2539 : ออนไลน์) ได้กล่าวถึงผลของความเครียดว่าบุคคลที่มีความเครียดจะเบื่ออาหาร นอนหลับยาก ปลีกตัวจากสังคม ซึ่งจะทำให้ตนเองตกอยู่ในปัญหา และความเครียดอย่างโดดเดี่ยว ก้าวร้าวไม่อดทน พร้อมทั้งจะเป็นศัตรูกับผู้อื่น ทำงานได้น้อยลง และบ่อยครั้งบุคคลจะมีการปรับตัวในทางที่ผิด เพื่อผ่อนคลายความเครียด เช่น สูบบุหรี่ ดื่มเหล้า ติดยา เล่นการพนัน หรือแม้แต่การฆ่าตัวตาย ซึ่งการกระทำเหล่านี้ก็จะก่อให้เกิดผลร้ายตามมาอีก

5.9.2 มีความขัดแย้งกันเสมอ

ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ทำลายความรักใคร่สนิทสนมระหว่างคู่สมรส การช่วยให้คู่สมรสจัดการกับความขัดแย้งจะทำให้ความสัมพันธ์ดีขึ้นและไม่นำไปสู่การหย่าร้าง

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2544 : 155) กล่าวว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยากในความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดทุกรูปแบบ รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา ยิ่งอยู่ใกล้กันมากเท่าไรความขัดแย้งก็มีมากเท่านั้น ถ้าพิจารณาถึงชีวิตประจำวันของคู่สมรสอย่างละเอียดแล้วจะพบว่าความขัดแย้งเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและในทุกเรื่อง ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่คู่สมรสจะต้องแก้ไขความขัดแย้งระหว่างกันอย่างมีประสิทธิภาพ การวิจัยพบว่า คู่สมรสที่มีปัญหามากไม่ยอมแก้ไขความขัดแย้งระหว่างกันหรือใช้วิธีที่ไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ ทำให้ความขัดแย้งรุนแรงยิ่งขึ้นและความพึงพอใจในชีวิตคู่ลดลง

5.9.3 ปรับตัวเข้าหากันไม่ได้

สมาคมคนเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย (2518 : 158 – 159) การปรับตัวในเรื่องเพื่อน ก่อนการแต่งงานชายหญิงส่วนใหญ่สนใจกันและกันเท่านั้น ไม่ใคร่คบเพื่อนใหม่ซึ่งทั้งสองพึงพอใจ เมื่อแต่งงานแล้วการคบเพื่อนกลายเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้บรรยากาศในครอบครัวเครียดบ่อยครั้ง เพราะคู่สมรสยังคบแต่เพื่อนของตนเหมือนครั้งยังเป็นโสด ไม่ช้าก็อาจจะพบว่าคู่สมรสไม่สามารถเข้ากับเพื่อนของตนได้ การที่ตนออกไปเที่ยวกับเพื่อนตามลำพังบ่อยครั้งนั้น อีกฝ่ายหนึ่งจะทนได้หากหมกมุ่นอยู่กับงาน แต่ถ้าหากอีกฝ่ายหนึ่งต้องถูกปล่อยให้เหงาอยู่เดียวดาย ก็จะเป็นสาเหตุให้สามีภรรยาเกิดขัดแย้งกันได้

5.9.4 สื่อสารไม่รู้เรื่อง

บางครั้งคู่สมรสไม่กล้าแสดงออกมาตรง ๆ จึงใช้วิธีการสื่อสารแบบกำกวมซึ่งเนื้อหาไม่ชัดเจน สามารถตีความได้หลายแบบหรือมีความสลับซับซ้อนเข้าใจยาก ทำให้อีกฝ่ายเกิดความสับสน ไม่แน่ใจว่าควรจะได้ตอบอย่างไร ผลลัพธ์ก็คือฝ่ายนั้นจะถอยห่างออกมาเพราะไม่กล้ามีปฏิสัมพันธ์ด้วย อูมาพร ตรังคสมบัติ (2544) พบว่า คู่สมรสที่หย่าร้างมักมีการสื่อสารแบบ ไม่สร้างสรรค์ บ่อยกว่าคู่สมรสที่อยู่ด้วยกัน ซึ่งการสื่อสารที่ไม่สร้างสรรค์ได้แก่การพูดไม่ตรงเรื่องหรือพูดกำกวม ทำให้เกิดความไม่ชัดเจน พูดแบบทนายใจเย็นยันว่าตนรู้ว่าอีกฝ่ายคิดอะไร แปลความหมายสิ่งที่อีกฝ่ายพูดในเชิงลบ

เทอร์แมน (สุพัตรา สุภาพ. 2529 : 61-62) ทำการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบทางจิตวิทยาในเรื่องความสุขในการแต่งงาน โดยอธิบายว่า ทั้งสามีและภรรยาต่างมีความผิดหวังในชีวิตสมรสซึ่งกันและกัน 11 ข้อ ซึ่งการที่สามีพูดไม่รู้เรื่อง ก็เป็นข้อหนึ่งที่สร้างความผิดหวังในตัวสามีและความผิดหวังนี้เป็นชนวนเหตุนำไปสู่การหย่าร้างในที่สุด

5.9.5 ไม่สนใจคู่สมรส

เทอร์แมน (สุพัตรา สุภาพ. 2529 : 61-62) ทำการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบทางจิตวิทยาในเรื่องความสุขในการแต่งงาน โดยอธิบายว่า ทั้งสามีและภรรยาต่างมีความผิดหวังในชีวิตสมรสซึ่งกันและกัน 11 ข้อ ซึ่งการที่สามีไม่สนใจคู่สมรส สนใจแต่ตนเองนั้นก็เป็ข้อหนึ่งที่สร้างความผิดหวังในตัวสามี และความผิดหวังนี้เป็นชนวนเหตุนำไปสู่การหย่าร้างในที่สุด

5.9.6 ต่างคนต่างไม่พูดเมื่อมีปัญหา

ลักษณะการสื่อสารที่ไม่เหมาะสมที่พบบ่อย คือ การที่ทั้งสองฝ่ายไม่ยอมสื่อสารกันหรือทั้งสองฝ่ายต่างไม่พูดเมื่อมีปัญหา ลักษณะแบบนี้เกิดขึ้นเพราะทั้งสองฝ่ายมีความขัดแย้งกันมากจนพูดคุยกันไม่ได้ ต่างจะถอยหนีและแยกตัวออกจากกัน บางครั้งก็มีการสื่อสารผ่านบุคคลที่สาม เช่น ภรรยาพูดผ่านลูกแทนที่จะพูดตรง ๆ กับสามี การพูดผ่านบุคคลที่สามนี้มักทำให้เนื้อความบิดเบือนไปจากเดิมและอาจเกิดความเข้าใจผิดตามมา

การไม่พูดคุยกัน หรือทั้งสองฝ่ายไม่ยอมสื่อสารกัน ลักษณะแบบนี้เกิดขึ้นเพราะทั้งสองฝ่ายมีความขัดแย้งกันมากจนพูดคุยกันไม่ได้ ต่างจะถอยหนีและแยกตัวห่างออกจากกัน บางครั้งมีการสื่อสารผ่านบุคคลที่สาม เช่น ภรรยาพูดผ่านลูกแทนที่จะพูดตรง ๆ กับสามี การพูดผ่านบุคคลที่สามนี้มักทำให้เนื้อความบิดเบือนไปจากเดิมและอาจเกิดความเข้าใจผิดตามมา

ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเล็กหรือปัญหาใหญ่ก็ตาม หากเกิดขึ้นแล้วและไม่ได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้นในที่สุดจะทำให้ถอยห่างออกจากกัน สามีภรรยาต่างก็สร้างกำแพงทางอารมณ์ขึ้นมาขวางกัน

ระหว่างกัน ทำให้ไม่มีการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมา ต่างคนต่างมองปัญหาและสถานการณ์ตามมุมมองของตนเท่านั้น ความใกล้ชิดจะลดลงและความเหินห่างจะเพิ่มขึ้นทำให้โอกาสจะแก้ปัญหา ร่วมกันเป็นไปได้ และเกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น การนอกใจและการแยกทางกันที่สุดในที่สุด

5.9.7 ไม่รักไม่ผูกพันกันเหมือนเดิม

ภาวะในการดูแลลูกทำให้คู่สมรสไม่มีเวลาให้กันเท่าที่ควร ส่งผลให้ความใกล้ชิดผูกพัน ในชีวิตคู่ลดลง แม้จะมีความใกล้ชิดผูกพันในชีวิตคู่ลดลง แม้จะมีความใกล้ชิดผูกพันแบบพ่อแม่ลูก ก็ตาม แต่การใช้เวลาร่วมกันตามลำดับขั้นที่มีภรรยาเป็นสิ่งสำคัญในชีวิตคู่

5.9.8 การทะเลาะเบาะแว้ง

จากการศึกษาของ อรุณรุ่ง บุญธนนันทพงศ์ (2535 : 65) ศึกษาถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของคู่สมรสที่ต้องการหย่าร้าง พบว่า ในเรื่องของการมีปากเสียงกับบุคคลในครอบครัว พบว่า กลุ่มเคยเสนอขอหย่า มีปากเสียงกับบุคคลในครอบครัวมากกว่ากลุ่มไม่เคยเสนอขอหย่า ซึ่งมีประเด็นที่น่าสนใจว่า ในกลุ่มเคยเสนอขอหย่าเพศชายมีปากเสียงกับบุคคลในครอบครัวมากกว่าเพศหญิง ในขณะที่กลุ่มไม่เคยเสนอขอหย่าเพศหญิงมีปากเสียงกับบุคคลในครอบครัวมากกว่าชาย

สุรพงศ์ อำพันวงษ์ (2547) กล่าวว่า การใช้ความรุนแรงในครอบครัวอาจรุนแรงถึงขั้นทะเลาะเบาะแว้ง และถ้าทั้ง 2 ฝ่าย กำลังอยู่ในอารมณ์โกรธจัด และฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกล่าวคำยั่วยุคนอีกฝ่ายหนึ่งจนไม่ได้ เกิดการทำร้ายทุบตีกันขึ้น นำมาซึ่งปัญหาหย่าร้าง

5.10 สภาวะทางจิตและสังคม

สม สุจีรา (2549) ได้ทำการรวบรวมเรื่องการเลือกคู่ โดยเชื่อว่าผู้หญิงที่คิดจะแต่งงาน จะต้องคำนึงถึงเหตุผล 8 ข้อ ในการตัดสินใจเลือกคู่ครอง ได้แก่

1. อย่าแต่งงานเพราะกลัวว่าจะไม่ได้แต่ง คู่ที่หามาได้จากการไม่พิจารณาให้รอบคอบ นั้น จะมี ผลร้ายกับชีวิต ทุกข์ทรมานไปจนตาย อย่าไปสนใจ กับคนรอบข้าง มีงานวิจัยมากมายที่แสดงว่าการอยู่เป็นโสดมีความสุขมากกว่า
2. อย่าแต่งงานเพราะคุณอยากจะออกจากบ้านจากครอบครัวเดิมเพราะแม้ที่บ้านจะมีปัญหามากมาย แต่จะแน่ใจได้อย่างไรว่าครอบครัวอื่นไม่มีปัญหา
3. อย่าแต่งงานเมื่อคุณกำลังอกหัก หรือเมื่อต้องการประชดแฟนเก่า
4. อย่าแต่งงานเพราะคุณสงสารเขา
5. อย่าแต่งงานเพราะหลงใหลในรูปสมบัติของเขาเพียงอย่างเดียว รูปร่าง หน้าตา

ทรัพย์สิน เป็นเรื่องภายนอก เป็นเปลือกที่อาจไม่รู้ว่ามีเนื้อแท้ที่เน่าอยู่ภายใน

6. อย่าแต่งงานเพราะอยากหนีตนเอง เพราะการแต่งงานไม่ได้ช่วยให้คุณหนีตัวเองได้

7. อย่าแต่งงานเพราะคิดว่าจะเปลี่ยนนิสัยเขาได้ ในทาง จิตวิทยาแล้วนิสัยส่วนลึกของคนเราเปลี่ยนไม่ได้จะเป็นเช่นนั้นไปตลอดชีวิต ดังนั้นการตัดสินใจแต่งงานโดยคิด ว่าเขาคงเปลี่ยนไปหลังแต่งเป็นการคิดที่ผิดมหันต์

8. อย่าแต่งงานเพราะความเหงา

นอกจากนี้จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยของสุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) พบว่าสตรีที่หย่าร้างอันเกิดมาจากสาเหตุของการไม่ได้รักกันมาก่อนหรือสมรสตามความต้องการของผู้ใหญ่นั้นคิดเป็นร้อยละได้ 17.04 ส่วนสตรีหย่าร้างที่แต่งงานจากความสมัครใจของทั้ง 2 ฝ่ายคิดเป็นร้อยละได้ 82.96

และจากการเสวนา "บันทึกกับบทที่ 4 เลิก ร้าง อย่างสร้างสุข" โดย ผศ.ณัฐฐา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (2551) คณะสังคมศาสตร์สงเคราะห์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ กล่าวว่า เมื่อสำรวจถึงเหตุผลการเลิกคู่ 73.1 % ระบุเลิกเพราะรัก 14% เพราะความจำเป็นอื่น เหงา อายุมากแล้ว 12.9% ความรักเป็นรองเลือกตามความเหมาะสม ซึ่งการเลือกเพราะเหมาะสมจะหย่าร้างสูงสุด

5.10.1 เลือกคู่โดยใช้ฐานะทางสังคม

5.10.2 เลือกคู่โดยเศรษฐกิจ

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2540 : 5) กล่าวถึงการแต่งงานเพราะเงิน ว่าถ้าเลือกคู่โดยคำนึงถึงทรัพย์สินสมบัติของอีกฝ่ายมาตัดสินใจ ไม่ได้คิดถึงคุณสมบัติด้านอื่นๆ เช่น เป็นคนดี มีความรู้ความสามารถ และมีคุณธรรม อาจจะทำให้เกิดความผิดหวังได้

5.10.3 สมรสเพื่อหนีจากครอบครัว

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2540 : 5) กล่าวถึงการแต่งงานเพื่อหนีปัญหาว่าคนที่อยู่ในครอบครัวขาดความสุข มีปัญหาทะเลาะขัดแย้ง ผู้ที่มีความรักร่วมเพศซึ่งจะต้องถูกสังคมตำหนิติเตียน อาจจะทำให้การแต่งงานเป็นทางออกที่ดีที่สุด การแต่งงานลักษณะนี้มักจะมีปัญหาภายหลัง

5.10.4 สมรสเพราะเหงา

กรมสุขภาพจิต (2540 : 5) กล่าวว่า คนที่ต้องจากครอบครัวไปอยู่โดยลำพัง หรือ บิดามารดาเสียชีวิต พี่น้องและเพื่อนๆ แต่งงานกันไปเกือบหมดทำให้รู้สึกตัวว่าเหงาว่าเหว่ จึงต้องการแต่งงานเพราะเหงาหรือการกลัวอยู่เป็นโสด ถ้ารีบแต่งงานอาจจะทำให้เกิดความผิดหวังและเสียใจภายหลัง

5.10.5 สมรสเพื่อตอบสนองสังคม

दनัย บวรเกียรติกุล (2550) เสนอสาระเกี่ยวกับการเลือกคู่ครอง การเลือกคู่ครองยังได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมในสังคมอีกด้วย เช่น ค่านิยมใน ความมีฐานะมั่นคงความรู้ความสามารถสำหรับฝ่ายชายมักจะเลือกคู่สมรสที่มีลักษณะรูปร่างหน้าตาดี เป็นแม่บ้านแม่เรือน หรือการมีคู่ครองถ้าไม่ได้เกิดจากความรักหรือความพอใจของตนเอง เช่น บางคนแต่งงาน เพื่อให้พ่อแม่สบายใจก็จะต้องเตรียมใจว่าอาจจะเป็นปัญหาในอนาคตได้

5.10.6 สมรสเพื่อสนองทางเพศ

5.10.7 สมรสเพื่อหวังผลทางนิติกรรม

5.11 อบายมุขและความเบี่ยงเบนทางเพศ

ชัชพันธ์ สุวินทรากร (2536) กล่าวว่า จากข้อมูลสัมภาษณ์ทางลึกสาเหตุของความขัดแย้งเบื้องต้นที่นำไปสู่การหย่าร้างมักเป็นปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งสาเหตุที่มาเป็นอันดับที่ 1 คือ ความประพฤติของคู่สมรส เป็นความขัดแย้งที่พบมาก เช่น ฝ่ายชายยังคงเที่ยวสนุกไม่รับผิดชอบครอบครัว มีผู้หญิงอื่น ดื่มสุราจัด เล่นการพนัน เหล่านี้จะเป็นสิ่งที่สตรีมักจะทนไม่ได้ และนำไปสู่การหย่าร้าง

5.11.1 มีความเบี่ยงเบนทางเพศ

แคโรล เจ้าของหนังสือ My Husband is Gay กล่าวว่า ในอเมริกาภรรยาที่มีสามีเป็นเกย์ หลังจากรู้ความจริงกันแล้ว ก็ยังตัดสินใจอยู่ด้วยกัน 15% แต่ 85% ตัดสินใจที่จะหย่า ซึ่งการที่อยู่ร่วมกันนั้นเนื่องจากเหตุผลหลายอย่าง อาจจะเป็นเพราะทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อลูก เพื่อสังคม หรือด้วยหน้าที่การงาน

ทวีศิลป์ วิษณุโยธิน (2549. ออนไลน์) จิตแพทย์ได้ให้คำแนะนำไว้ในเว็บไซต์ไทยเมนทอล เกี่ยวกับทางออกของผู้หญิงที่สามีไปมีภรรยาหนุ่มน้อยไว้ว่า การแต่งงานที่เกิดขึ้นในรูปแบบนี้ทำให้ชีวิตครอบครัวและสามีภรรยาแยกกันไปทั้งคู่ เป็นเรื่องที่ไม่ควรกระทำเป็นอย่างยิ่ง คนที่จะรู้มากที่สุุดก็คือคนที่เป็นเกย์เอง แต่สำหรับ ผู้หญิง ซึ่งเป็นคนที่ได้รับทุกข์ตรงนี้ คงจะต้องตัดสินใจแก้ปัญหาซึ่งมีอยู่ 2 ทางคือ อยู่กับเขาต่อ หรือไม่ก็หย่าขาดจากกัน

5.11.2 การติดเพื่อน การเที่ยวกลางคืน

จากการศึกษาของอรุณรุ่ง บุญนันทพงศ์ (2535 : 66) ซึ่งทำการศึกษาถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของคู่สมรสที่ต้องการหย่าร้าง พบว่า การที่คู่สมรสอยู่ไม่ติดบ้าน กลุ่มเคยเสนอขอหย่าคู่สมรสมีพฤติกรรมนี้บ่อยสูงถึงร้อยละ 27

5.11.3 เล่นการพนัน

จากการศึกษาของ อรุณรุ่ง บุญนันทพงศ์ (2535 : 66) ซึ่งทำการศึกษาถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของคู่สมรสที่ต้องการหย่าร้าง พบว่า ในด้านของการที่คู่สมรสดื่มเหล้าหรือเล่นการพนัน พบว่า ในกลุ่มเคยเสนอขอหย่าต่ำกว่าร้อยละ 30 เล็กน้อย คู่สมรสมีพฤติกรรมนี้บ่อย ในขณะที่กลุ่มไม่เคยเสนอขอหย่ามีเพียงร้อยละ 11

5.11.4 ดิตยาเสพติด

สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นเกิดจากสาเหตุด้านสุขภาพอนามัย ในเรื่องการติดสุราและติดยาเสพติดนั้นพบว่ามีจำนวนร้อยละ 84.21 ที่อดีตคู่สมรสติดสุราและยาเสพติดซึ่งส่งผลให้ฝ่ายหญิงต้องการที่จะหย่าขาดจากอดีตคู่สมรส

เบญจพร ปัญญาวยง (2541) กล่าวว่า สาเหตุหลายประการที่ทำให้คู่สมรสตัดสินใจหย่าร้างกัน ซึ่งการที่คู่สมรสติดยาเสพติดก็เป็นสาเหตุหนึ่ง

5.11.5 ติดสุรา

ชุมชนบ้านสมบุญ ตำบลกุดหวาย อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เป็นชุมชนหนึ่งที่ได้เข้าร่วมโครงการครอบครัวเข้มแข็งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 (ประยูร เงินถม. 2548) โครงการครอบครัวเข้มแข็งจังหวัดสุรินทร์ และจากการ ระดมความคิด วิเคราะห์ปัญหา หาทางแก้ไขร่วมกันของชุมชนเอง ทำให้ชุมชนนี้เห็น ปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวและชุมชนส่วนใหญ่นั้นมาจาก การดื่มสุรา เป็นที่มาของปัญหาอื่น ๆ อีกมากมาย ไม่ว่าจะเป็นการเสียทรัพย์ไปโดยเปล่าประโยชน์ ขาดสติ ทะเลาะวิวาท เกิดการทุบตี เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวของคนในครอบครัว ปัญหาจากการดื่มสุราส่งผลให้ครอบครัวขาดความอบอุ่น เกิดการแยกทางกัน เกิดการหย่าร้างตามมา ปัญหาและผลกระทบที่ตามเห็นอย่างชัดเจนก็คือ เด็กขาดความอบอุ่น เสียสุขภาพจิต ขาดแบบอย่างที่ดี เกิดการเลียนแบบอย่างไม่ดี นำไปสู่พฤติกรรมไม่เหมาะสม และเป็นสาเหตุของปัญหาตามมามากมายในชุมชน

สำหรับนักวิชาการปัญหาสังคม สุพัตรา สุภาพ (2529 : 31) กล่าวถึงสาเหตุการหย่าร้างในสังคมว่า ส่วนมากเกิดจากหลายสาเหตุเช่น ผิดประเวณี ยาจน เสพสุราเป็นประจำ และสอดคล้องกับเบญจพร ปัญญา (2541) กล่าวว่า สาเหตุหลายประการที่ทำให้คู่สมรสตัดสินใจหย่าร้างกัน ซึ่งการที่คู่สมรสติดยาเสพติดก็เป็นสาเหตุหนึ่ง

นอกจากนี้จากการศึกษาของ อรุณรุ่ง บุญนันทพงศ์ (2535 : 66) ซึ่งทำการศึกษาถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของคู่สมรสที่ต้องการหย่าร้าง พบว่า ในด้านของการที่คู่สมรสดื่มเหล้าหรือเล่นการพนัน พบว่า ในกลุ่มเคยเสนอขอหย่าต่ำกว่าร้อยละ 30 เล็กน้อย คู่สมรสมีพฤติกรรมนี้บ่อย ในขณะที่กลุ่มไม่เคยเสนอขอหย่ามีเพียงร้อยละ 11

สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นเกิดจากสาเหตุด้านสุขภาพอนามัย ในเรื่องการติดสุราและติดยาเสพติดนั้นพบว่ามีจำนวนร้อยละ 84.21 ที่อดีตคู่สมรสติดสุราและยาเสพติดซึ่งส่งผลให้ฝ่ายหญิงต้องการที่จะหย่าขาดจากอดีตคู่สมรส

5.11.6 มินิสัยใจคอโหดร้ายทารุณ

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยของ สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นที่เกิดจากสาเหตุด้านความประพฤติ ในเรื่องของ การที่อดีตคู่สมรสมีนิสัยใจคอโหดร้ายทารุณ พบว่า สาเหตุดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการหย่าร้างโดยคิดเป็นร้อยละได้ 13.98

5.12 ครอบครัวคู่สมรส

อาคม เดชทองคำ (2547) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการเกิดปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว ไว้ว่า อาจเกิดจากความขัดแย้งมาจากญาติพี่น้อง การขัดแย้งและบาดหมางใจต่อญาติพี่น้องของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คนกลางยอมอยู่ในฐานะลำบากรู้สึกว่า ถ้าหากเกิดความรู้สึกด้านไม่เป็นธรรมขึ้นในครอบครัว จะเกิดความแตกแยกภายในครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรสและความไม่มั่นคงในชีวิตสมรส (อรุณรุ่ง บุญนันทพงศ์. 2535 : 9 – 12 ; อ้างอิงจาก Lewis; & Spanier. 1979 : 268 – 289) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีบทบาทต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรสอย่างหนึ่ง คือ ความสำคัญของสังคมรอบตัวคู่สมรส ได้แก่ ความเห็นด้วยของเพื่อนและญาติพี่น้องในการสมรส การติดต่อสัมพันธ์กับเพื่อนของคู่สมรสและสิ่งสนับสนุนอื่น ๆ ผู้สมรสที่มีชีวิตสมรสอยู่ในบรรยากาศที่ครอบครัวหรือบุคคลอื่น ๆ ที่ต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์ด้วยให้ความรู้สึกถึงการได้รับการตอบสนองด้านความรัก ความเอาใจใส่ ความยกย่องและมองเห็นคุณค่า

รู้สึกตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และการได้รับหรือให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ เช่น ข่าวสารข้อมูล สิ่งของ หรือให้บริการต่าง ๆ จากการที่คู่สมรสได้มีการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลในกลุ่มสังคม ความพึงพอใจในชีวิตสมรสก็จะดีขึ้นด้วย นั่นย่อมหมายความว่าความมั่นคงในชีวิตสมรสย่อมดีขึ้นเช่นกัน

ครอบครัวเดิมอาจจะมีอิทธิพลทั้งทางบวกและทางลบต่อครอบครัวใหม่ หากครอบครัวเดิมให้การสนับสนุนและการประคับประคองแก่คู่สมรส ครอบครัวใหม่ก็จะทำหน้าที่ได้ดี เช่น พ่อแม่อาจให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ลูกชายและลูกสะใภ้ที่กำลังก่อร่างสร้างตัว หรือแม่ของสามีอาจเป็น ผู้ประคับประคองทางอารมณ์แก่ลูกสะใภ้ที่กำลังโศกเศร้า เพราะรู้ว่าสามีไปมีความสัมพันธ์กับหญิงอื่น เป็นต้น ในทางตรงกันข้าม ครอบครัวเดิมอาจกลายเป็นสิ่งที่บั่นทอนครอบครัวให้ให้แตกสลายได้

ในคู่สมรสหลายคู่ครอบครัวเดิมเป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้ง ปัญหาแม่ผัว-ลูกสะใภ้ เป็นสิ่งพบมากในสังคมไทย บ่อยครั้งที่พ่อแม่ญาติพี่น้องเข้ามายุ่งเกี่ยวแทรกแซงการตัดสินใจของคู่สมรสมากเกินไป นอกจากนั้นบางวัฒนธรรม บุคคลจะมีความจงรักภักดีต่อวงศ์ตระกูลมากและอาจส่งผลถึงการดำเนินชีวิตของคู่สมรส เพราะความผูกพันที่มีกับครอบครัวเดิมอย่างแน่นแฟ้นมากจนบางที่คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งกลายเป็นคนนอก ทำให้เกิดความไม่มั่นคงทางจิตใจ ความรู้สึกนี้กลายเป็นสิ่งที่กีดกร่อนความสัมพันธ์ของคู่สมรสในที่สุด

นอกจากนั้นเมื่อสามีภรรยามีความตึงเครียดระหว่างกัน ก็จะมีการดึงเอาบุคคลที่สามเข้ามา ครอบครัวเดิมมักถูกดึงเข้ามาบ่อยทั้งนี้เพราะครอบครัวเดิมเป็นระบบที่อยู่ใกล้ชิดและบุคคลมีความผูกพันด้วยค่อนข้างมาก เมื่อมีปัญหาสามีหรือภรรยาก็มักจะเรียกพ่อแม่หรือพี่น้องของตนเข้ามาช่วยเหลือ ในคู่สมรสหลายคู่การดึงเอาครอบครัวเดิมเข้ามาในความขัดแย้งนี้ความตึงเครียดไม่ได้ลดลง แต่กลับทวีความรุนแรงขึ้นและขยายวงกว้างมากขึ้น

5.12.1 คนรอบข้างยุให้เลิกกัน

กำแหง ชีระนาถ (2526 : 57) ตามหลักปรัชญาของการแต่งงานดูเหมือนว่าชีวิตการแต่งงานนั้น เป็นชีวิตโดดเดี่ยวอิสระของคู่สมรสต่างหาก แต่ในโลกแห่งความเป็นจริงของสังคมที่เราอยู่โดยเฉพาะสังคมไทย ชีวิตสมรสของแต่ละคู่มีส่วนเกี่ยวข้องกับญาติพี่น้องและเพื่อนฝูงเป็นอันมาก ญาติสนิทบางคน เช่น พ่อแม่ของคู่สมรสบางฝ่ายมาทราบข้อมูลของผู้ที่เป็นชายหรือสะใภ้ภายหลังว่าผิดพลาดไปจากความคาดหมายครั้งแรก เช่น ไม่ร่าเริงจริงตามที่คาดหมาย หรือการประกอบอาชีพบางอย่างประสบความสำเร็จล้มเหลว หรือคู่สมรสแต่งงานกันโดยสถานการณ์บีบบังคับก็จะทำให้พ่อแม่ญาติผู้ใหญ่ของคู่สมรสฝ่ายนั้นยุแยงให้คู่สมรสแตกสลายกันได้ง่าย สร้างสถานการณ์เพื่อให้เกิดการหย่าร้างขึ้นได้ ถ้ายิ่งพ่อแม่บางคนอ้างถึงพระคุณที่เลี้ยงดูมาแก่ลูกของตัวเองแล้ว ก็จะทำให้ลูกหย่าร้างจากคู่สมรสของตัวเองได้เร็วขึ้น หากลูกคนนั้นเชื่อแต่เรื่องพระคุณ

โดยไม่ใช้เหตุผลประกอบการตัดสินใจ

เพื่อนบางคนก็เป็นโรคซึมเศร้า เห็นคู่สมรสเขามีความสุขทนอยู่ไม่ได้ ก็พยายามปลอบย้าว่า ลือต่าง ๆ โดยเฉพาะเกี่ยวกับข่าวลือที่ไม่เชื่อถือเกี่ยวกับการคบเพื่อนต่างเพศ เพื่อให้เกิดการแตกแยก

ชัยโรจน์ แสงอุดม (2526 : 93) การที่มีญาติผู้ใหญ่หรือเพื่อนฝูงเข้ามายุ่งเกี่ยวในชีวิตสมรสอยู่ไม่มาก ประมาณร้อยละ 2 - 3 คือในชีวิตสมรสของเขาไม่มีปัญหา เขาอยู่กันอย่าง เป็นสุขทีเดียว แต่ถ้าทางฝ่ายพ่อของฝ่ายหญิงหรือชายเกิดไม่ชอบลูกเขยลูกสะใภ้จะบังคับขู่เข็ญ ให้อยากัน หรือบางที่ถูกเพื่อนฝูงยุแหย่มีประมาณร้อยละ 1 - 2

5.12.2 เข้ากับพ่อแม่คู่สมรสไม่ได้

อิทธิพลของครอบครัวเดิมมิได้ตั้งการเริ่มต้นจนถึงการสิ้นสุดของชีวิตคู่ เช่น ตั้งแต่ การเลือกคู่ การมีลูกไปจนถึงการตัดสินใจหย่าร้าง ชัยนันท์ สุวินทรากร (2536) กล่าวว่า จากข้อมูล สัมภาษณ์ทางลึกลับสาเหตุของความขัดแย้งเบื้องต้นที่นำไปสู่การหย่าร้าง มักเป็นปัญหาเกี่ยวกับ พฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งสาเหตุที่มาเป็นอันดับที่ 3 รองมาจากความประพฤติของคู่สมรส และปัญหา ค่าใช้ในครอบครัว คือ สาเหตุที่มาจากบิดามารดาและญาติพี่น้อง โดยเฉพาะในส่วนของครอบครัว ที่ยังพักรวมอยู่กับพ่อแม่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ก็มักจะมีปัญหาที่มีพฤติกรรมต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน การที่เสมือนมาแย่งชิงความรักของพี่น้องหรือครอบครัวไป ก็ทำให้เกิดปัญหากระทบกระทั่งกันได้ง่าย โดยเฉพาะคู่สมรสปัจจุบันมีรายได้เป็นของตัวเอง จึงมักจะไม่นิยมลงให้กับญาติของคู่สมรส อย่างที่ตั้งใจจะให้

จากการสำรวจของ นิติยสาร Real Parenting ถึงปัญหาความสัมพันธ์ของแม่ยุคใหม่ที่ต้องเผชิญเมื่อมีบุตร เก็บข้อมูลในช่วงเดือนกรกฎาคม จากกลุ่มแม่วัย 20-45 ปี จำนวน 370 คน พบว่า ผู้หญิงร้อยละ 95.9 ยอมรับว่าเครียดมากเมื่อมีปากเสียงกับแม่สามี โดยเฉพาะกลุ่มสะใภ้วัย 25-30 ปี ที่ต้องอาศัยอยู่บ้านสามี แต่พบว่าเมื่อสะใภ้อายุมากขึ้น มีวุฒิภาวะเพิ่มขึ้นและพยายามปรับตัวเข้ากับ แม่สามี ปัญหาไม่ลงรอยกันจะมีแนวโน้มลดลง (หาปัญหาหนักอกของผู้หญิงที่เป็นภรรยา. 2549)

ในคู่สมรสหลายคู่ครอบครัวเดิมเป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้ง ปัญหาแม่ผัว-ลูกสะใภ้เป็น สิ่งพบมากในสังคมไทย บ่อยครั้งที่พ่อแม่ญาติพี่น้องเข้ามายุ่งเกี่ยวแทรกแซงการตัดสินใจของคู่สมรส มากเกินไป แอดเคอร์แมน (สุดา ภิมย์แก้ว. 2529 : 5 ; อ้างอิงจาก Goode. 1963 : 12-20) พบว่า สามีภรรยาที่มีความผูกพันหรือให้ความสำคัญแก่ญาติและมิตรสหายของตนมากเกินไป อาจทำให้เกิดความขัดแย้งและนำไปสู่การหย่าร้างในที่สุด

5.12.3 เข้ากับญาติคู่สมรสไม่ได้

อาคม เดชทองคำ (2547) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการเกิดปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว ไว้ว่า อาจเกิดจากความขัดแย้งมาจากญาติพี่น้อง การขัดแย้งและบาดหมางใจต่อญาติพี่น้องของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คนกลางยอมอยู่ในฐานะล่าบากใจ ถ้าหากเกิดความรู้สึกด้านไม่เป็นธรรมขึ้นในครอบครัว จะเกิดความแตกแยกภายในครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

5.12.4 ให้ความสำคัญกับพ่อแม่มากกว่า

ในคู่สมรสหลายคู่ครอบครัวเดิมเป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้ง ในบางวัฒนธรรมบุคคลจะมีความจงรักภักดีต่อวงศ์ตระกูลมากและอาจส่งผลถึงการดำเนินชีวิตของคู่สมรส เพราะความผูกพันที่มีกับครอบครัวเดิมอย่างแน่นแฟ้นมากจนบางที่คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งกลายเป็นคนนอก ทำให้เกิดความไม่มั่นคงทางจิตใจหรือรู้สึกไม่ได้รับการเอาใจใส่ ความรู้สึกนี้กลายเป็นสิ่งที่กีดก้องความสัมพันธ์ของคู่สมรสในที่สุด

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2544) กล่าวว่า อิทธิพลความผูกพันที่ครอบครัวเดิมมีต่อชีวิตสมรสของครอบครัวใหม่อาจทำให้เกิดปัญหาหลายด้าน ซึ่งการที่ฝ่ายหนึ่งมีความจงรักภักดี ต่อพ่อแม่ของตนมากเกินไปก็สามารถทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นมาในชีวิตคู่ได้ เช่นสามีให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่แม่่มากจนกระทบต่อฐานะการเงินของครอบครัวตนเดือดร้อนและทำให้เกิดความขัดแย้งกับภรรยา บางครั้งสามีอาจมีความรู้สึกผิดรู้สึกที่ตนรู้สึกไม่จงรักภักดีต่อพ่อแม่อย่างเพียงพอ และพยายามลดความรู้สึกผิดนี้โดยการห่างเหินกับภรรยา ทำให้ภรรยา รู้สึกถูกทอดทิ้ง การกระทำเช่นนี้ นอกจากทำให้ความสัมพันธ์กับภรรยามีปัญหาแล้วยังอาจทำให้เกิดปัญหาทางเพศสัมพันธ์ตามมาได้

5.12.5 ได้รับการดูหมิ่นเหยียดหยามจากบิดามารดาของคู่สมรส

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยของ สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า สาเหตุของการหย่าร้างซึ่งเป็นผลมาจากการที่ได้รับการดูหมิ่นเหยียดหยามจากบิดามารดา โดยแบ่งเป็นถูกดูต่ำจากบิดามารดาของคู่สมรสนั้นคิดเป็นร้อยละ 29.14 ของสตรีที่หย่าร้างจำนวน 145 คน และบิดามารดาของตนทำให้ผิใจกับอดีตคู่สมรสคิดเป็นร้อยละ 11.76

5.12.6 ได้รับการดูถูกเหยียดหยามจากญาติ

5.13 ความบกพร่องของร่างกายและจิตใจ

5.13.1 ไม่สามารถมีบุตร

เป็นที่เชื่อกันว่า บุตรเป็นสายใยที่ยึดโยงความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา คู่สมรสที่จะอยู่กันยาวนานต้องมีบุตรร่วมกันไว้เป็นที่พึ่งแก่พ่อแม่ยามแก่เฒ่า คู่สมรสที่ปราศจากบุตรจึงเปรียบเหมือนไม่มีสายใยยึดชีวิตสมรส (วันทนา กลิ่นงาม. 2525 : 16 ; อ้างอิงจาก สุพัตรา สุภาพ. 2529 : 59) จากสถิติขององค์การสหประชาชาติปี พ.ศ. 2499 – 2500 แสดงอัตราส่วนร้อยละของการหย่าร้างที่เกิดขึ้นพบว่า คู่สมรสที่ไม่มีบุตรมีอัตราส่วนร้อยละของการหย่าร้างที่เกิดขึ้นพบว่า คู่สมรสที่ไม่มีบุตรมีอัตราส่วนร้อยละของการหย่าร้างสูงสุด และยิ่งมีบุตรมากขึ้นอัตราส่วนร้อยละของการหย่าร้างก็ยิ่งลดลงตามลำดับ (วันทนา กลิ่นงาม. 2525 : 16 ; อ้างอิงจาก อุทัย หิรัญโต. 2519 : 277)

ลักษณะของการมีอัตราส่วนร้อยละของการหย่าร้างสูงสุดในกลุ่มผู้ไม่มีบุตรนั้น อาจเป็นเพราะผู้สมรสเป็นหมั้นโดยธรรมชาติ เจคอบสัน (สุภรณ์ ลิ้มอารีย์. 2536 : 17 ; อ้างอิงจาก Jacobson. 1952) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการหย่าร้างพบว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการหย่าร้างขึ้นก็คือการไม่มีบุตรไว้สืบตระกูล ซึ่งตรงกันข้ามกับคู่สมรสที่มีบุตร มักจะมีแนวโน้มของการหย่าร้างน้อย แต่ก็ไม่ได้หมายความว่ามีการมีบุตรจะช่วยป้องกันการหย่าร้างได้ แต่เพราะบุตรเป็นตัวกลางของความสัมพันธ์ในชีวิตสมรสนั่นเอง

จากการศึกษาของ รัสเซล (สุภรณ์ ลิ้มอารีย์. 2536 : 19 ; อ้างอิงจาก Russell. 1974) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสาเหตุของการหย่าร้างพบว่า นอกจากปัจจัยที่คู่สมรสไม่รู้จักรักกันดีก่อนการสมรสที่เป็นสาเหตุให้คู่สมรสหย่าร้างแล้ว ยังมีปัจจัยการไม่มีบุตรอีกด้วย โดยจากการศึกษาพบว่าการไม่มีบุตรอาจจะเป็นสาเหตุให้เกิดการหย่าร้างได้ประการหนึ่ง เนื่องจากบุตรจะเป็นที่มาของความสมหวังหรือความพึงพอใจในชีวิตสมรสและจากการศึกษางานวิจัยของ สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นจากการไม่มีบุตร คิดเป็นร้อยละ 27.41

5.13.2 การมีโรคประจำตัว เจ็บป่วยเป็นประจำ

สุดา ภิรมย์แก้ว (2529 : 10) สุขภาพของคู่สมรสมีส่วนทำให้เกิดการหย่าร้างขึ้นได้จากการศึกษา พบว่า การที่คู่สมรสมีร่างกายเจ็บปวด ๆ แดง ๆ หรือมีโรคประจำตัว มักจะเป็นปัญหาต่อความผาสุกของชีวิตคู่ เพราะชีวิตแต่งงานจะแห้งแล้งเสียเวลาและเปลืองเงินในการรักษา ทำให้คู่สมรสขาดความสุขทางกามารมณ์ ทำให้ต้องออกไปหาความสุขนอกบ้าน

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยของ สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นเกิดจากสาเหตุด้านสุขภาพอนามัย ในเรื่องของการมีโรคประจำตัว เจ็บป่วยเป็นประจำนั้น โดยคิดเป็นร้อยละได้ 15.79

นอกจากนั้นผู้เชี่ยวชาญนอร์เวย์ระบุว่าผู้ป่วยมะเร็งมีแนวโน้มหย่าร้างมากกว่าคนปกติที่ไม่ได้เป็นมะเร็ง ในงานวิจัยที่นำเสนอต่อที่ประชุมองค์การมะเร็งแห่งยุโรปที่บาร์เซโลนา สเปน เมื่อปลายสัปดาห์ที่แล้ว นักวิจัยนอร์เวย์พบว่า ผู้ป่วยมะเร็งไม่ได้มีแนวโน้มหย่าร้างสูงกว่าคนที่ไม่ได้ป่วยเป็นโรคนี้นัก ยกเว้นผู้ที่เป็มะเร็งปากมดลูกและมะเร็งลูกอัณฑะ และจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงที่เป็นมะเร็งปากมดลูกเมื่ออายุ 20 ปีมีแนวโน้มหย่าร้างมากกว่าผู้หญิงทั่วไปเกือบ 70% แต่ลดเหลือ 19% ในผู้ป่วยอายุ 60 ปี ส่วนผู้ชายที่เป็นมะเร็งลูกอัณฑะเมื่ออายุ 20 ปีมีแนวโน้มหย่าร้างมากกว่าผู้ชายที่ไม่ได้เป็นมะเร็ง 34% และลดเหลือ 16% สำหรับผู้ชายที่ตรวจพบมะเร็งชนิดนี้เมื่ออายุ 60 ปีหนึ่ง มะเร็งทั้งสองชนิดนี้สามารถรักษาได้ และมักตรวจพบตั้งแต่วัยหนุ่มสาว

ถึงแม้ว่านักวิจัยไม่มีข้อมูลสาเหตุของการหย่าร้าง แต่เชื่อกันว่าจะเกิดจากมะเร็งทั้งสองชนิด และความที่สามีภรรยาที่หย่าร้างส่วนใหญ่มักเป็นหนุ่มสาว ตรงข้ามกับคู่ครองสูงวัยที่รักใคร่ผูกพันกันมากกว่า และมีแนวโน้มน้อยที่จะหย่าหากคู่ของตนเป็นโรคร้าย โดยผลวิจัยพบว่า แนวโน้มการหย่าร้างในหมู่ผู้ป่วยมะเร็งปากมดลูกและมะเร็งลูกอัณฑะจะลดลงตามวัยที่เพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันการที่มีภาระรับผิดชอบเพิ่มขึ้นเป็นเรื่องที่เข้าใจลำบากสำหรับคู่รักหนุ่มสาว เมื่ออยู่ๆ ก็ถูกโรคร้ายจู่โจมโดยไม่ทันตั้งตัวหรือคาดคิดมาก่อน

เลสลีย์ ฟอลโลว์ฟิลด์ (ผู้จัดการออนไลน์. 2550) ศาสตราจารย์ที่เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาผู้ป่วยมะเร็งจากมหาวิทยาลัยซัสเซ็กซ์ อังกฤษ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ แสดงความเห็นเนื่องจากเรื่องเช็กมีความสำคัญอย่างมากในการสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นมั่นคงระหว่างสามีภรรยาที่ยังหนุ่มสาว ดังนั้น การถูกตรวจพบว่าเป็นมะเร็งชนิดที่ส่งผลต่อเรื่องบนเตียงจึงอาจบั่นทอนชีวิตสมรสได้ ความที่ไวรัสที่เป็นต้นเหตุของมะเร็งปากมดลูกมักถ่ายทอดผ่านการมีเพศสัมพันธ์ ดังนั้นโรคนี้จึงอาจทำให้คู่ครองสงสัยในความซื่อสัตย์ของกันและกัน

5.13.3 ไม่สะอาด

จากการศึกษาของ สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นเกิดจากสาเหตุด้านสุขภาพอนามัย ในเรื่องของการไม่รักษาความสะอาดของคู่สมรสอันเป็นลักษณะนิสัยประจำตัว คิดเป็นร้อยละได้ 5.26

เทอร์แมน (สุพัตรา สุภาพ. 2529 : 61-62) ทำการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบทางจิตวิทยาในเรื่องความสุขในการแต่งงาน โดยอธิบายว่า ทั้งสามีและภรรยาต่างมีความผิดหวังในชีวิตสมรสซึ่งกันและกัน 11 ข้อ ซึ่งการที่ภรรยาสกปรก ก็เป็นข้อหนึ่งที่สร้างความผิดหวังในตัวภรรยา และความผิดหวังนี้เป็นชนวนเหตุนำไปสู่การหย่าร้างในที่สุด

5.13.4 โรคประสาท

5.13.5 ปล่อยตัว

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2542) กล่าวว่า หากภรรยาปล่อยตัวให้ดูทุดโทรมหรือปล่อย สภาพแวดล้อม เช่น ห้องนอน ความสะอาด หรือสิ่งอื่นๆ ที่ทำให้บรรยากาศไม่ดี การมีเพศสัมพันธ์ก็อาจกลายเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความหงุดหงิดไม่พอใจกัน ดังนั้นทั้งสองฝ่ายจึงควรพยายามสร้างบรรยากาศที่จะทำให้เกิดความประทับใจและมีความสุขด้วยกันเสมอ

5.13.6 ไม่อยากมีบุตร

เป็นที่เชื่อกันว่า บุตรเป็นสายใยที่ยึดโยงความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา คู่สมรสที่จะอยู่กันยาวนานต้องมีบุตรร่วมกันไว้เป็นที่พึ่งแก่พ่อแม่ยามแก่เฒ่า คู่สมรสที่ปราศจากบุตรจึงเปรียบเหมือนไม่มีสายใยยึดชีวิตสมรส (วันทนา กลิ่นงาม. 2525 : 16 ; อ้างอิงจาก สุพัตรา สุภาพ. 2529 : 59) จากสถิติขององค์การสหประชาชาติปี พ.ศ. 2499 – 2500 แสดงอัตราส่วนร้อยละของการหย่าร้างที่เกิดขึ้นพบว่า คู่สมรสที่ไม่มีบุตรมีอัตราส่วนร้อยละของการหย่าร้างที่เกิดขึ้นพบว่า คู่สมรสที่ไม่มีบุตรมีอัตราส่วนร้อยละของการหย่าร้างสูงสุด และยังมีบุตรมากขึ้นอัตราส่วนร้อยละของการหย่าร้างก็ยิ่งลดลงตามลำดับ (วันทนา กลิ่นงาม. 2525 : 16 ; อ้างอิงจาก อุทัย หิรัญโต. 2519 : 277)

ลักษณะของการมีอัตราส่วนร้อยละของการหย่าร้างสูงสุดในกลุ่มผู้ไม่มีบุตรนั้นเกิดจากความต้องการของผู้สมรสเอง ทั้งนี้อาจเพื่อให้ตนเองมีเวลาเต็มที่ในช่วงระยะแรก ๆ ของการสมรส หรือเพื่อให้ชีวิตสมรสมั่นคงกว่านี้ หรืออาจมีปัญหาไม่มีผู้เลี้ยงดู

5.14 เพศสัมพันธ์

อาคม เดชทองคำ (2547) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการเกิดปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวไว้ว่าอาจเกิดจากความบกพร่องหรือความไม่เข้าใจกัน หรือความไม่สอดคล้องตรงกันด้านเพศสัมพันธ์ เกิดจากคู่สามีภรรยาขาดการเรียนรู้และขาดความเข้าใจอันดีในเรื่องเพศสัมพันธ์ หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งบกพร่อง และ/หรือ คู่สามีภรรยา มีความแตกต่างด้านระดับความต้องการทางเพศ จึงทำให้มองข้ามความสุขในชีวิตสมรส

ทฤษฎีคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในชีวิตสมรส กล่าวไว้ว่า ความพึงพอใจทางเพศมีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส อันส่งผลต่อความมั่นคงในชีวิตสมรส (อรุณรุ่ง บุญนันทพงศ์. 2535 : 9 – 12 ; อ้างอิงจาก Lewis; & spanier. 1979 : 268 – 289) ความสัมพันธ์ทางเพศนับได้ว่าเป็นสิ่งที่คู่สมรสต้องเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้นการที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเกิดความรู้สึกไม่พอใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการสื่อสารเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศ หรือการตอบสนองทางเพศก็ตาม ล้วนมีผลกระทบต่อความมั่นคงในชีวิตสมรส

5.14.1 ไม่มีความสุขทางเพศสัมพันธ์

ในแทบทุกสังคม เมื่อการสมรสเนิ่นนานออกไป คู่สมรสมักเกิดความเบื่อหน่ายเพศตรงข้าม และอาจไปคบเพื่อนต่างเพศ จนเกิดความไม่เข้าใจกันและอาจนำมาซึ่งการหย่าร้างในที่สุด

เบอร์ (สุภรณ์ ลิ้มอารีย์. 2536 : 18 ; อ้างอิงจาก Burr. 1970) ศึกษาพบว่า ความพึงพอใจในชีวิตสมรสเป็นเป้าหมายที่สำคัญในชีวิตสมรสเป็นระดับความปรารถนาของบุคคลที่ต้องการได้รับการตอบสนอง โดยอาจจะเป็นความพึงพอใจกับสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจงลงไป เช่น ความพึงพอใจทางเพศ ความพึงพอใจในความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต เป็นต้น และถ้าสิ่งเหล่านี้ไม่ได้รับการตอบสนองก็อาจจะทำให้เกิดการหย่าร้างได้

5.14.2 ผิดปกติทางเพศสัมพันธ์

เทอร์แมน (สุพัตรา สุภาพ. 2529 : 61-62) ทำการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบทางจิตวิทยาในเรื่องความสุขในการแต่งงาน โดยอธิบายว่า ทั้งสามีและภรรยาต่างมีความผิดหวังในชีวิตสมรสซึ่งกันและกัน 11 ข้อ ซึ่งการที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งบกพร่องทางเพศ ไม่สามารถตอบสนองความต้องการและรสนิยมทางเพศของอีกฝ่ายได้ ก็เป็นข้อหนึ่งที่สร้างความผิดหวังในตัวคู่สมรส และความผิดหวังเหล่านี้เป็นชนวนเหตุนำไปสู่การหย่าร้างในที่สุด

5.14.3 ไม่ยอมมีเพศสัมพันธ์

จากการศึกษาวิจัยของศิริรัตน์ ศิลอาภรณ์ (2545) พบว่า สาเหตุของการหย่าร้างมิได้เกิดขึ้นจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เกิดจากหลาย ๆ ปัจจัยรวมกัน ปัญหาเรื่องเพศสัมพันธ์ เช่น การไม่ยอมร่วมหลับนอนด้วย ความจำเอนในบทบาทและพฤติกรรมทางเพศ ความเปี่ยงเบนทางเพศ ก็เป็นหนึ่งในหลาย ๆ สาเหตุที่ทำให้เกิดการหย่าร้าง

5.14.4 ไม่มีสมรรถภาพทางเพศ

วิคทอเรีย เลห์แมนน์ (สุขภาพทางเพศ เรื่องง่ายๆ ที่พูดยากของคนไทย. 2551) นักบำบัดด้านเพศสัมพันธ์และสัมพันธ์ภาพ โรงพยาบาลมิตเดลเบิร์ก ประเทศอังกฤษ และเป็นผู้ก่อตั้งคลินิกรักษาอาการหย่อนสมรรถภาพทางเพศ 2 แห่งให้กับสำนักงานบริการสุขภาพแห่งชาติของประเทศอังกฤษ ผู้คร่ำหวอดและเชี่ยวชาญด้านการแก้ปัญหาสุขภาพทางเพศ ระบุว่า กว่า 50% ของคู่รักทั่วโลกไม่ได้มีความพึงพอใจกับความสุภาพทางเพศ และ 65% ของผู้ชายไม่สามารถที่จะมีความสัมพันธ์ทางเพศจนถึงจุดสุดยอดได้ เพราะแข็งตัวไม่เพียงพอ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อคู่รักอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

จากประสบการณ์การให้คำปรึกษาคู่รักมานาน "วิคทอเรีย" จึงฟันธงว่า "HARDNESS = BETTER SEX" หรือ "การแข็งตัวของอวัยวะเพศชาย = เพศสัมพันธ์ที่สุขสม" และสาเหตุของปัญหานี้ส่วนใหญ่ก็มาจากสุขภาพทางกาย หาใช่ความกังวล หรือปัญหาด้านจิตใจ และเมื่อมีปัญหาผู้ชายเกือบ 3 ใน 4 คน เลือกที่จะรักษาและบำบัดด้วยการใช้ยา ซึ่งหากคู่รักส่วนใหญ่เห็นด้วยที่จะใช้วิธีนี้เพื่อแก้ปัญหา และสร้างสัมพันธ์รักที่สุขสม

นอกจากนั้น วิคทอเรีย เลห์แมนน์ ยังกล่าวอีกว่า ในคลินิกที่เธอทำงานให้คำปรึกษาอยู่นั้น การมีเพศสัมพันธ์ที่สุขสม เป็นหนึ่งในสาเหตุหลักที่ทำให้ชีวิตครอบครัว และความสัมพันธ์ระหว่างคู่รักดีขึ้นมาก แม้ปัจจัยด้านความรัก ความใส่ใจ จะเป็นปัจจัยหลัก แต่หากคนทั้งคู่ไม่มีเพศสัมพันธ์ที่สมดุลง่ายๆ ก็เป็นสาเหตุของปัญหาในชีวิตคู่จนนำไปสู่การหย่าร้างได้

5.15 อารมณ์

5.15.1 เอาแต่ใจตนเอง

จากการศึกษางานวิจัยของ สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นจากการที่อดีตคู่สมรสมีลักษณะนิสัยเจ้าอารมณ์ และเอาแต่ใจตนเอง พบว่ามีจำนวนถึงร้อยละ 94.62 ซึ่งถือได้ว่าเป็นสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการหย่าร้างมากที่สุด

เทอร์แมน (สุพัตรา สุภาพ, 2529 : 61-62) ทำการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบทางจิตวิทยาในเรื่องความสุขในการแต่งงาน โดยอธิบายว่า ทั้งสามีและภรรยาต่างมีความผิดหวังในชีวิตสมรสซึ่งกันและกัน 11 ข้อ ซึ่งการที่สามีเอาแต่ใจตนเอง นึกถึงแต่ตนเอง ทำให้ภรรยารู้สึกผิดหวังและความผิดหวังเหล่านี้เป็นชนวนเหตุนำไปสู่การหย่าร้างในที่สุด

5.15.2 เจ้าอารมณ์

จากการศึกษางานวิจัยของ สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นจากการที่อดีตคู่สมรสมีลักษณะนิสัยเจ้าอารมณ์ และเอาแต่ใจตนเอง พบว่ามีจำนวนถึงร้อยละ 94.62 ซึ่งถือได้ว่าเป็นสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการหย่าร้างมากที่สุด

เทอร์แมน(สุพัตรา สุภาพ. 2529 : 61-62) ทำการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบทางจิตวิทยาในเรื่องความสุขในการแต่งงาน โดยอธิบายว่า ทั้งสามีและภรรยาต่างมีความผิดหวังในชีวิตสมรสซึ่งกันและกัน 11 ข้อ ซึ่งการที่ภรรยาเจ้าอารมณ์ ก็เป็นข้อหนึ่งที่สร้างความผิดหวังในตัวภรรยาแก่สามี และความผิดหวังนี้เป็นชนวนเหตุนำไปสู่การหย่าร้างในที่สุด

5.15.3 ไม่อดทน

ความอดทนเป็น" รากฐาน "ที่จะทำให้ความรักดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และผูกพันกันไปตลอดชีวิต ความอดทนจะช่วยให้เรายอมรับคนที่เรารักได้ง่ายขึ้น ด้วยหญิงและชายมีความแตกต่างกัน ไม่ใช่แค่ด้านสรีระเท่านั้น แต่รวมถึงความคิดและความรู้สึก หากคู่รักและคู่สมรสปรับตัวเข้าหากันไม่ได้ ก็จะกลายเป็นความขัดแย้ง ซึ่งการปรับตัวเข้าหากันต้องอาศัยการยอมรับความแตกต่าง

บัญญัติ สุขศรีงาม (2542) กล่าวว่า การหย่าร้างเป็นผลมาจากการที่สามีภรรยาขาดความอดทนซึ่งกันและกัน ไม่มีการเสียสละและไม่รู้จักการให้อภัยกัน ที่เป็นเช่นนี้เพราะ การที่มีคนมาอยู่ร่วมกันมากกว่าหนึ่งคนขึ้นไป ย่อมต้องมีเรื่องกระทบกระทั่งกันเกิดขึ้น ถ้าทั้งสองคนได้มีการใคร่ครวญถึงเหตุผลต่างๆ เป็นอย่างดีร่วมช่วยกันแก้ไขปัญหาดังๆ ที่เกิดขึ้น แต่ถ้าหากไม่อดทนการหย่าร้างย่อมเกิดขึ้นแน่นอน

ความอดทนทำให้เราสามารถให้อภัยคนที่เรารักได้ เพราะในชีวิตคู่ย่อมมีการไม่เห็นด้วย เกิดความขัดแย้ง หรือการทะเลาะเบาะแว้ง ดังคำโบราณที่ว่า" ลั่นกับฟัน" เมื่อลั่นกับฟันเกิดการกระทบกระทั่งกัน ไม่เคยเห็นลั่นของเราแยกทางหรือขอหย่าจากฟัน สามีภรรยาต้องเรียนรู้ที่จะยกโทษให้กัน ดังคำฝรั่งที่ว่า ฟอริฟ แอนด์ ฟอริเกท (ให้อภัยและไม่จดจำความผิด) การที่เราจะให้คู่สมรสของเราได้ เราต้องคิดถึงส่วนดีของเขา นึกถึงวันขึ้นคืนสุข นึกถึงวันที่ตัดสินใจคบเข้าสารภาพรัก และขอความรัก นึกถึงวันที่เข้าไปพบพ่อตาแม่ยายเพื่อสู่ขอลูกสาวของเขา จะว่าไปแล้วการให้อภัยเป็นศาสตร์ชั้นสูงจริงๆ ในชีวิตสมรส" ผู้คลุกคลีเรื่องราวของครอบครัวอธิบาย

อัมพร เบญจพลพิทักษ์ (2549) กล่าวว่า เมื่อความอดทนลดน้อยลงการปรับตัวก็น้อยลงด้วย ใช้ความรู้สึกตัวเองเป็นที่ตั้ง และมีองค์ประกอบอื่นๆ อย่าง อุนิสัย รักอิสระ มีรสนิยมส่วนตัว อีกคนชอบเที่ยว อีกคนชอบอยู่เฉยๆ เมื่อไม่มีการปรับตัวกัน ชีวิตคู่ย่อมเสี่ยงกับภาวะหย่าร้างแน่นอน

5.16. ความสัมพันธ์ก่อนสมรส

5.16.1 ไม่รู้จักกันดีก่อนการสมรส

จากการศึกษาของ รัสเซล (สุภรณ์ ลิ้มอารีย์. 2536 : 19 ; อ้างอิงจาก Russell. 1974) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสาเหตุของการหย่าร้างพบว่า ต้นเหตุที่แท้จริงของการหย่าร้าง คือ สามีภรรยาที่หย่าร้างกันนั้น มักรู้จักกันไม่ดีก่อนแต่งงาน เมื่อเป็นคู่รักกันอยู่นั้นก็มักปกปิดลักษณะที่ไม่น่าชื่นชมของตนเองไว้ แม้คู่ที่ไม่พอใจปกปิดก็ยังไม่รู้จักอีกฝ่ายหนึ่งอย่างแท้จริงได้ เพราะไม่ได้อยู่ใกล้ชิดกันเหมือนตอนที่แต่งงานอยู่ด้วยกันแล้ว ซึ่งเมื่อถึงตอนนั้นจึงค่อยพบว่าเข้ากันไม่ได้จริง ๆ ซึ่งอาจจะเข้ากันไม่ได้ทางด้านอุปนิสัย รสนิยม เจตคติ หรือเรื่องทางเพศ จึงต้องหย่าร้างกัน

สุดา ภิรมย์แก้ว (2529 : 16) กล่าวว่า คู่สมรสที่ใช้เวลาดูใจกันและน้อย มีโอกาสที่จะหย่าร้างง่ายกว่าผู้ที่ใช้เวลาดูใจกันเป็นเวลานาน ทั้งนี้เพราะไม่มีโอกาสที่จะใช้นิสัยใจคอ ทักษะคุณค่านิยมของกันและกันได้อย่างละเอียดถี่ถ้วน จากการสำรวจหญิงที่หย่าจากสามีจำนวน 425 คน มีอายุระหว่าง 20 – 35 ปี จากเมืองดีทรอย พบว่า ส่วนใหญ่ใช้เวลาดูใจกันเพียง 1 – 2 ปี เท่านั้นก่อนแต่งงาน และจากการศึกษางานวิจัยของสุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) พบว่าสตรีที่หย่าร้างโดยส่วนใหญ่มีจำนวนร้อยละ 52 ที่มีเวลาศึกษาทำความรู้จักกันกับอดีตคู่สมรสไม่เกิน 1 ปี และจำนวนร้อยละ 42 ที่มีเวลาศึกษาทำความรู้จักและเข้าใจกันเป็นระยะเวลามากกว่า 1 ปี

5.16.2 ไม่ได้รักกันก่อนสมรส

บัญญัติ สุขศรีงาม (2542) กล่าวว่า มีผู้สงสัยกันมากกว่าทำไมต้องหย่าร้างกัน และเหตุผลที่มักจะได้รับทราบจากผู้หย่าร้างก็คือความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน เหตุผลดังกล่าวนี้ไม่น่าจะเป็นไปได้ เพราะการที่คู่สมรสจะมาอยู่ร่วมกันนั้น ก็ต้องมีความรู้และศึกษาดูใจกันมานานพอสมควร มิฉะนั้นคงไม่ยอมตกลงปลงใจให้แก่กันอย่างแนบแน่น ยกเว้นรายที่สมรสด้วยเหตุผลอื่น ๆ ที่มีสาเหตุจากความรัก เช่น การคลุมถุงชน เป็นต้น อย่างไรก็ตามได้มีผู้รู้หลายท่านได้ให้ความเห็นว่าการที่สามีภรรยาต้องหย่าร้างนั้น มักจะมีปัญหามาจากความขัดแย้งที่เป็นผลมาจากเรื่องเพศเป็นสำคัญ เพราะปัจจุบันผู้หญิงต้องการความเสมอภาคทัดเทียมผู้ชายทุก ๆ ด้าน และเป็นไปในทิศทางที่ไม่สร้างสรรค์สังคม เช่น เสพเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ สูบบุหรี่ เที่ยวสถานเริงรมย์หรือการมีเพศสัมพันธ์ก่อนการสมรส ฯลฯ จากสภาพความรุนแรงดังกล่าวนี้ ถ้าหากไม่สามารถทำให้เกิดความเข้าใจกันได้อีกแล้วก็ต้องมีการหย่าร้างเกิดขึ้น ซึ่งมีมากถึงร้อยละ 50 ที่เดียว ด้วยเหตุนี้ นักจิตวิทยาหลาย ๆ ท่านได้ให้เหตุผลชี้แนะว่า การหย่าร้างน่าจะเป็นผลมาจากการที่สามีภรรยาขาดความอดทนซึ่งกันและกัน ไม่มีการเสียสละและไม่รู้จักการให้อภัยกัน ที่เป็นเช่นนี้ เพราะการที่มีคนมาอยู่ร่วมกันมากกว่าหนึ่งคนขึ้นไป ย่อมต้องมีเรื่องกระทบกระทั่งกันเกิดขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยของสุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) พบว่าสตรีที่หย่าร้างอันเกิดมาจากสาเหตุของการไม่ได้รับรักกันมาก่อน หรือสมรสตามความต้องการของผู้ใหญ่นั้นคิดเป็นร้อยละได้ 17.04 ส่วนสตรีหย่าร้างที่แต่งงานจากความสมัครใจของทั้ง 2 ฝ่ายคิดเป็นร้อยละได้ 82.96

5.16.3 ไม่สมัครใจในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันตั้งแต่ก่อนสมรส

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยของวันทนา กลิ่นงาม (2523) ที่ทำการศึกษาถึงสาเหตุของการหย่าร้างในกรุงเทพมหานคร พบว่าสาเหตุของการหย่าร้างมาจากการที่คู่สมรสไม่สมัครใจที่จะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน โดยพบว่าอัตราการไม่สมัครใจอยู่ด้วยกันเท่ากับร้อยละ 22.2

5.17 ลักษณะนิสัย

5.17.1 ขอบจำกัด

5.17.2 ขาดความเป็นส่วนตัว

การขาดความเป็นส่วนตัวเป็นปัญหาหนึ่งในการใช้ชีวิตคู่ อุมพร ตรังคสมบัติ (2544) กล่าวว่า การอยู่ร่วมกันและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันนั้น ทำให้คู่สมรสเกิดปัญหาเกี่ยวกับขอบเขตได้ง่าย กล่าวคือ ขอบเขตส่วนบุคคลไม่ชัดเจนพอ บ่อยครั้งที่สามีภรรยาลืมไปว่าอีกฝ่ายหนึ่งเป็นปัจเจกบุคคล เป็นคนอีกคนหนึ่งที่แตกต่างกันไปจากตน มีความคิด ความรู้สึกและความต้องการของเขาเอง ผลที่ตามมา ก็คือจะมีการบังคับหรือหว่านล้อมให้อีกฝ่ายหนึ่งทำตามความต้องการหรือเข้ามายุ่งวุ่นวายในชีวิตของอีกฝ่ายหนึ่งมากเกินไปจนฝ่ายนั้นไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง

5.17.3 จู้จี้ขี้บ่น

ล่าสุดเมื่อวันที่ 9-10 ตุลาคม 2550 สำนักวิจัยเอแบคโพลล์ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับของประชาชนเรื่องตัวบ่งชี้มูลเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดพฤติกรรมการณ์นอกใจคู่รักจากการสุ่มตัวอย่างประชากรที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 1,480 ตัวอย่าง พบว่า แนวโน้มพฤติกรรมการณ์นอกใจคู่รักโดยปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เกิดการนอกใจคู่รัก/คู่สมรสอันดับแรก คือ ร้อยละ 83.3 ความจู้จี้ขี้บ่นของหญิง (เดอะเนชั่น. 2550)

เทอร์แมน (สุพัตรา สุภาพ. 2529 : 61-62) ทำการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบทางจิตวิทยาในเรื่องความสุขในการแต่งงาน โดยอธิบายว่า ทั้งสามีและภรรยาต่างมีความผิดหวังในชีวิตสมรสซึ่งกันและกัน 11 ข้อ ซึ่งการที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจู้จี้ขี้บ่น ก็เป็นข้อหนึ่งที่สร้างความผิดหวังในตัวคู่สมรส และความผิดหวังเหล่านี้เป็นชนวนเหตุนำไปสู่การหย่าร้างในที่สุด

5.17.4 มีปัญหาไม่พูด

การสื่อสารเพื่อแก้ไขปัญหามา หมายถึงการพูดคุยกันเพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ และหาทางแก้ไขที่ทั้งสองฝ่ายต่างพอใจ แต่หากฝ่ายหนึ่งพยายามจะสื่อสาร แต่อีกฝ่ายหนึ่งพยายามหลีกเลี่ยงไม่ยอมพูดด้วย ซึ่งการที่อีกฝ่ายหนึ่งหลีกเลี่ยงไม่คุยด้วยมักมีสาเหตุเกิดจากความกลัวว่า หากบอกความคิดเห็น ความรู้สึกและความต้องการของตนไปแล้วอีกฝ่ายจะไม่ยอมรับหรือไม่เห็นด้วย บ่อยครั้งที่ฝ่ายแรกไม่ยอมพูดด้วยเพราะฝ่ายหลังไม่ยอมฟัง ซึ่งกรณีดังกล่าวอาจนำไปสู่การหย่าร้างได้

เมื่อคู่สมรสหลีกเลี่ยงไม่พูดถึงปัญหาผลที่ตามมาคือคู่สมรสจะไม่สามารถแก้ไขความขัดแย้ง ปัญหาจะยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นและทำให้การปฏิบัติตนต่อกันแย่ลงเรื่อย ๆ

จากงานวิจัยของมหาวิทยาลัยในอเมริกาพบว่าคู่รักจำนวนมาก นิยมบอกเล่าถึงความต้องการส่วนตัวของตนเอง (ลิบเอ็ดเคล็ดลัป ลดความกดดันชีวิตคู่. 2549) และ 62 เปอร์เซ็นต์ พบว่า มันช่วยให้ชีวิตคู่ของพวกเขามีความสุขมากขึ้น เพราะว่าการแสดงออกถึงความต้องการ หรือความฝันของตนเอง จะช่วยลดพฤติกรรมที่ปิดกั้นระหว่างกันได้มากขึ้น และก็เป็นการดีที่ทั้งคู่จะช่วยกันพยายามสร้างอนาคตร่วมกัน ส่วนคู่รักที่ไม่ยอมบอกถึงความต้องการของตนเอง พบว่าความกดดันจะเพิ่มขึ้นเป็น 48 เปอร์เซ็นต์

ผลการวิจัยข้อหนึ่งบอกว่าคู่รักที่ไม่เคยถกเถียง หรือทะเลาะกันเลยหลังแต่งงาน เป็นต้นเหตุสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่จะนำไปสู่การหย่าร้างได้ เพราะการบอกเล่า การได้ระบายเกี่ยวกับความรู้สึก หรือความต้องการที่อาจจะกำลังเก็บกดอยู่โดยไม่รู้ตัวของตนเองนั้น ถือว่าเป็นกุญแจดอกสำคัญที่จะทำให้ชีวิตการแต่งงานประสบความสำเร็จ

5.17.5 หึงหวงมากเกินไป

จากการศึกษาของ อรุณรุ่ง บุญธนนตพงศ์ (2535 : 66) ซึ่งทำการศึกษาถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของคู่สมรสที่ต้องการหย่าร้าง พบว่า ในเรื่องของคู่สมรสพูดคุยกับเพศตรงข้ามบ่อยเกินไป มากกว่าร้อยละ 80 ในกลุ่มไม่เคยเสนอขอหย่า ไม่เคยมีข้อขัดแย้งในประเด็นนี้เลย ในขณะที่กลุ่มเคยเสนอขอหย่ามีเพียงร้อยละ 64 ที่ไม่เคยมีข้อขัดแย้งในประเด็นนี้

สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นจากการที่อดีตคู่สมรสมีลักษณะนิสัยที่หึงหวงมากเกินไปจนเป็นสาเหตุที่ทำให้ต้องหย่าร้างคิดเป็นร้อยละได้ 1.08 ซึ่งถือได้ว่าเป็นสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการหย่าร้างน้อยมาก

กำแหง ธีรนาถ (2526 : 57) ชายหญิงบางคนระแวง ไม่ว่าคู่สมรสตัวจะไปพูดคุยกับใคร ไปธุระที่ไหน มีแต่ความหึงหวงระแวงสงสัยไม่ไว้ใจกัน ก็จะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งเบื่อหน่ายหย่าร้างได้

5.18 ลักษณะงาน

ผลพวงของความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วขึ้นในสังคมไทย การเชื่อมโยงภายใต้ความเจริญก้าวหน้าดังกล่าวสังคมและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมเปลี่ยนไป ซึ่งผลของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นผลทำให้เกิดปัญหาสังคมหลายประการรวมทั้งปัญหาการหย่าร้างด้วย นางลักษณ เทพสวัสดิ์ (2542 : 15) กล่าวว่าปัญหาการหย่าร้างมีมากขึ้นเนื่องจากการที่สามีและภรรยาออกไปทำงานนอกบ้านทั้งสองคนมากขึ้น

นอกจากนั้น กาลามบอส และ ซิลเบเรสเซน (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 100 ; อ้างอิงจาก Galambos; & Silbereisen. 1989 : 385) พบว่าชั่วโมงการทำงานของภรรยามีความสัมพันธ์กับระดับการมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตสมรส หมายความว่าเมื่อชั่วโมงการทำงานมากขึ้นระดับปฏิสัมพันธ์ในชีวิตสมรสจะต่ำลงและระดับความขัดแย้งจะสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของวอยดานอฟ (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 100 ; อ้างอิงจาก Voydanoff. 1988 : 749) ที่พบว่า การเพิ่มขึ้นของชั่วโมงการทำงานจะทำให้ระดับความขัดแย้งในครอบครัวสูงขึ้น

และจากการศึกษาของ เซง (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541 : 102 ; อ้างอิงจาก Tzeng. 1992 : 690) คู่สมรสที่ภรรยาทำงานเต็มเวลาหรือคู่สมรสที่ทั้งคู่ทำงานเต็มเวลา หรือคู่สมรสคนใดคนหนึ่งทำงานเต็มเวลา โอกาสในการหย่าร้างหรือแยกกันอยู่จะสูงกว่าคู่สมรสที่มีชายเพียงคนเดียวทำงานเต็มเวลา คู่สมรสที่มีภรรยาที่ทำงานเต็มเวลาเพียงคนเดียว มีความน่าจะเป็นในการแยกกันอยู่หรือหย่าร้างมากที่สุด

นายอนุทิน ชาญวีรกูล (2549) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข เปิดเผยภายหลังเป็นประธานแถลงข่าวโครงการครอบครัวอบอุ่น ครอบครัวแข็งแรง สู่เมืองไทยแข็งแรง ณ สวนเบญจสิริ กรุงเทพมหานคร ว่า ปัจจุบันวิถีชีวิตของครอบครัวไทยเปลี่ยนแปลงไป ผู้หญิงต้องช่วยทำงานหาเลี้ยงครอบครัว โดยทำงานนอกบ้านเพิ่มมากขึ้น ทำให้เวลาที่มีให้แก่นักภายในครอบครัวลดน้อยลง ส่งผลให้การปฏิบัติตัวและความสัมพันธ์ของสมาชิกครอบครัวอ่อนแอตามไปด้วย ปัญหาครอบครัวที่ผ่านมาจึงพบว่ามีอัตราการหย่าร้างเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 10.5 ในปี 2537 เป็นร้อยละ 24.6 ในปี 2546

5.18.1 ต้องเดินทางนาน ๆ

อาคม เดชทองคำ (2547) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการเกิดปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวไว้ว่า อาจเกิดจากความขัดแย้งด้านค่านิยม (Conflict Values) เนื่องจากความแตกต่างของคู่สมรสที่มีมากจนสร้างความรู้สึกขัดแย้งให้ทวีความรุนแรงขึ้นตามลำดับ เมื่อความรักฉันทิ์ชั่วสาว (romantic love) ลดลง ช่องว่างระหว่างสามีภรรยาจึงขยายกว้างออกไปทุกที ความแตกต่างของคู่สมรสที่พบคือ อาชีพขัดกัน เช่น ฝ่ายหนึ่งทำงานประจำที่ แต่อีกฝ่ายหนึ่งต้องไปประกอบอาชีพทางไกล

หรือเดินทางไปมาอยู่เสมอ หรือการที่ภรรยาไม่อาชีพดีกว่าสามีจะสร้างความหวาดระแวงและเกิดปมด้อยขึ้นแก่สามี

5.18.2 ก้าวกำการทำงานของผู้สมรส

เทอร์แมน (สุพัตรา สุภาพ, 2529 : 61-62) ทำการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบทางจิตวิทยาในเรื่องความสุขในการแต่งงาน โดยอธิบายว่า ทั้งสามีและภรรยาต่างมีความผิดหวังในชีวิตสมรสซึ่งกันและกัน 11 ข้อ ซึ่งการที่ภรรยาชอบเจ้าก็เจ้าการและก้าวกำทั้งในเรื่องส่วนตัวและการทำงานของสามี เป็นข้อหนึ่งที่สร้างความผิดหวังในตัวผู้สมรส และความผิดหวังเหล่านี้เป็นชนวนเหตุนำไปสู่การหย่าร้างในที่สุด

5.18.3 สถานที่ทำงานไกลแยกกันอยู่

ทรูซอล และ เมอร์ริล (สุดา ภิรมย์แก้ว, 2522 : 8 ; อ้างอิงจาก Truxal; & Merrill. 1951 : 691) พบว่า ลักษณะงานอาชีพบางอย่างอาจนำไปสู่การหย่าร้างได้ เขากล่าวว่า งานอาชีพบางอย่างมีโครงสร้างหรือลักษณะที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งหรือตึงเครียดในครอบครัวได้ เช่น อาชีพธุรกิจ อาชีพค้าขายที่ต้องเดินทางจากบ้านบ่อย ๆ อาชีพนักแสดง นักดนตรี นักวิทยาศาสตร์ ฯลฯ ทำให้คู่สมรสต้องแยกกันอยู่เป็นเวลานาน ๆ และงานอาชีพบางอย่างก็เปิดโอกาสให้สามีได้พบกับหญิงอื่นที่มีความสวยงามหรือดึงดูดใจมากกว่าภรรยา เช่น อาชีพแพทย์ หรือทนายความ และในที่สุดชีวิตสมรสก็จบลงด้วยการหย่าร้าง

5.19 ความพร้อมด้านบุตรและธุรกิจ

5.19.1 มีบุตรโดยไม่ได้ตั้งใจ

ปัญหาที่พบบ่อยเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกได้แก่ การร่วมกันแบ่งเบาภาระในการเลี้ยงดูลูก ในหลายครอบครัวภรรยาต้องทำหน้าที่เลี้ยงลูกเป็นส่วนใหญ่ โดยสามีให้ความช่วยเหลือน้อยมากหรือไม่ได้ช่วยเลย ผู้หญิงส่วนมากมีความคาดหวังว่าสามีจะช่วยแบ่งเบาภาระอย่างเท่าเทียมกัน เพราะลูกเป็นของทั้งสองคน ความผิดหวังจากการที่สามีไม่ได้ให้ความช่วยเหลือมากเท่าที่ควร จะส่งผลให้ความสัมพันธ์ของคู่สมรสแย่ลงได้ (หาปัญหาหนักอกของผู้หญิงที่เป็นภรรยา. 2549)

5.19.2 หลีกเลี้ยงการรับผิดชอบทางธุรกิจ

จากการศึกษาวิจัยของ สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้างพบว่าการหย่าร้างที่เกิดขึ้นเกิดจากสาเหตุด้านเศรษฐกิจ ในเรื่องของการหลีกเลี้ยงเกี่ยวกับหนี้สินนั้น โดยคิดเป็นร้อยละได้ 28.24

5.19.3 มีบุตรเมื่อไม่พร้อม

แม้การมีลูกจะเป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิตคู่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น แต่การเลี้ยงลูกก็จัดเป็นภาระหนัก โดยเฉพาะในปัจจุบันที่นิยมอยู่กันเป็นครอบครัวเดี่ยว ไม่มีเครือญาติที่จะช่วยเลี้ยงดูเด็กเหมือนสมัยก่อน

ภาระเกี่ยวกับการมีลูกมีขึ้นตั้งแต่ภรรยาเริ่มตั้งครรภ์ ระบบที่เคยมีเฉพาะสามี ภรรยาจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อเตรียมพร้อมที่จะต้อนรับสมาชิกใหม่ ความใกล้ชิดระหว่างสามี ภรรยาจะลดลง ภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น ความเหน็ดเหนื่อยและภาระที่เพิ่มขึ้นนี้มีผลกระทบต่อสภาวะอารมณ์และความสัมพันธ์ที่คู่สมรสมีต่อกัน

นอกจากนี้การที่ภรรยาทุ่มเทเวลาให้ลูกมากเกินไปจนไม่มีเวลาให้กับสามี ทำให้การดูแลเอาใจใส่ที่ภรรยาเคยให้สามีลดลง ทำให้สามีเกิดความรู้สึกถูกทอดทิ้งได้ (อุมาพร ตรังคสมบัติ. 2544)

จากการสำรวจของ นิตยสาร Real Parenting ถึงปัญหาความสัมพันธ์ของแม่ยุคใหม่ที่ต้องเผชิญเมื่อมีบุตร เก็บข้อมูลในช่วงเดือนกรกฎาคม จากกลุ่มแม่วัย 20-45 ปี จำนวน 370 คน พบว่า ปัจจุบันมีผู้ชายเพียง 16% ที่ช่วยเลี้ยงลูกแบ่งเบาภาระภรรยา สามีผลักระให้ภรรยาเลี้ยงลูกคนเดียว ทำให้ผู้หญิงที่เป็นทั้งภรรยาและแม่ต้องเหนื่อยลำ และมีเวลาส่วนตัวน้อยลง ดังนั้น ผู้หญิง 75.6% จึงยืนยันไม่พร้อมจะมีลูกเพิ่มขึ้นอีกคน และ 22.9% เรียกร้องให้รัฐบาลออกกฎหมายอนุญาตให้ผู้ชายสามารถลาพักงานมาช่วยเลี้ยงลูกหนึ่งเดือนแรกหลังจากภรรยาคลอดบุตร (หาปัญหาหนักอกของผู้หญิงที่เป็นภรรยา. 2549)

6. การวิเคราะห์เส้นทาง (Path analysis)

6.1 แนวคิดของการวิเคราะห์เส้นทาง (Path analysis)

ไทร์ (จินตนา ธนวิบูลย์ชัย. 2537 : 11 ; อ้างอิงจาก Wright. 1934 : 193) ได้ให้ความหมายของเทคนิควิธีวิเคราะห์เส้นทางว่าเป็นวิธีการผสมผสานข้อมูลเชิงปริมาณซึ่งสามารถวัดได้จากค่าสหสัมพันธ์กับข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งได้ความรู้จากทฤษฎีเชิงเหตุและผลเพื่ออธิบายในเชิงสถิติ

นางลักษณ วิรัชชัย (2537 : 40) กล่าวว่า การวิเคราะห์เส้นทางเป็นวิธีการประยุกต์การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างตัวแปรเชิงปริมาณตามพื้นฐานความรู้ทางทฤษฎีให้ทราบว่าตัวแปรซึ่งเป็นเหตุมีอิทธิพลต่อตัวแปรที่เป็นผลในลักษณะใด อิทธิพลแต่ละประเภทมีปริมาณและทิศทางอย่างไร และเพื่อวิเคราะห์ตรวจสอบทฤษฎีว่ารูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลจากปรากฏการณ์จริงสอดคล้องหรือขัดแย้งกับความสัมพันธ์ตามทฤษฎี

รัชนี ศิลปบรรเลง (2535 : 26) กล่าวว่า การวิเคราะห์เส้นทาง หรือการวิเคราะห์สาเหตุเป็นการศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมของตัวแปรอิสระหรือตัวแปรสาเหตุที่มีต่อตัวแปรตามหรือตัวแปรผล โดยอาศัยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเป็นพื้นฐานในการหาค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางมาใช้ในการสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ของตัวแปร เพื่ออธิบายสาเหตุของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในเชิงเหตุเชิงผล

จินตนา ธนวิบูลย์ชัย (2536 : 13) กล่าวว่า เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทางเป็นวิธีการวิเคราะห์ทางสถิติอย่างหนึ่งที่อาศัยการประยุกต์วิธีวิเคราะห์การถดถอยมาอธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระหลาย ๆ ตัวที่มีต่อตัวแปรตามทั้งที่เป็นความสัมพันธ์ทางตรงและทางอ้อม ตลอดจนสามารถอธิบายทิศทางและปริมาณความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ โดยมีลูกศรให้เห็นแบบจำลองของความสัมพันธ์ได้ การอธิบายความสัมพันธ์นี้อาศัยพื้นฐานความรู้ในปรากฏการณ์และพื้นฐานความรู้ตามทฤษฎีที่อธิบายเชิงเหตุและผลเป็นสำคัญ

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2537 : 29) กล่าวว่า การวิเคราะห์เส้นทางเป็นเทคนิคที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเหตุกับตัวแปรผล โดยเปิดโอกาสให้ตัวแปรเหตุแต่ละตัวมีผลเชิงสาเหตุทางตรงและหรือทางอ้อมต่อตัวแปรผล ตามกรอบแนวคิดที่ผู้วิจัยเขียนเป็นแผนภาพเส้นทาง (Path Diagram) หรือตามแบบสมการโครงสร้าง (Structural Equations) โดยมักจะใช้แผนภาพและสมการโครงสร้างไปพร้อม ๆ กัน

จากแนวคิดที่นักวิชาการได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์เส้นทางดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การวิเคราะห์เส้นทางมีลักษณะใหญ่ 3 ประการด้วยกัน คือ

1. เป็นเทคนิคทางสถิติที่อาศัยการประยุกต์การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ
2. เป็นการศึกษาขนาดและทิศทางของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเหตุที่มีต่อตัวแปรผลทั้งทางตรงและทางอ้อม
3. ความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลนี้ สามารถนำมาเขียนอธิบายได้ด้วยรูปแบบจำลองโมเดลและสมการโครงสร้างตามรูปแบบจำลองที่สร้างขึ้น

6.2 ประวัติความเป็นมาของการวิเคราะห์เส้นทาง

นางลักษณะ วิรัชชัย (2542 : 177) ได้กล่าวว่าแนวความคิดการวิเคราะห์เส้นทางเป็นผลงานของ ไท ซึ่งเป็นนักชีวมิติ งานวิจัยของไท เรื่องแรกในปี ค.ศ. 1918 เป็นการสร้างโมเดลและประมาณค่าพารามิเตอร์ในโมเดลเกี่ยวกับส่วนประกอบของการวัดกระดูก วิธีการที่ใช้คล้ายคลึงกับหลักการวิเคราะห์องค์ประกอบในปัจจุบัน เพราะการประมาณค่าพารามิเตอร์ความแปรปรวนร่วมระหว่างตัวแปรได้มาจากอิทธิพลทางตรงในโมเดลที่สร้างขึ้น ในปีค.ศ. 1921 ไท เขียนบทความเชิงวิชาการแสดงความเกี่ยวข้องระหว่างสหสัมพันธ์และความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ และในปีค.ศ. 1934 เขาเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์อิทธิพล ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน ส่วนแรก คือ โมเดลแสดงอิทธิพล (path model) ส่วนที่สองคือ การสร้างสมการโครงสร้างแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความแปรปรวนร่วมกับพารามิเตอร์ในโมเดลแสดงอิทธิพล ส่วนที่สามเป็นการวิเคราะห์แยกอิทธิพลรวม (total effects) ระหว่างตัวแปรออกเป็นอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อม (direct and indirect effects) ผลงานของไท ส่วนใหญ่เป็นการวิจัยทางพันธุศาสตร์ในปี ค.ศ. 1925 เขาประยุกต์แนวคิดเรื่องการวิเคราะห์อิทธิพลในการวิจัยเกี่ยวกับราคาข้าวโพดและสุกร ซึ่งนับเป็นการประยุกต์วิธีการทางสถิติกับทางเศรษฐศาสตร์ แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า นักสถิติ นักเศรษฐศาสตร์และนักสังคมวิทยา ไม่ได้ให้ความสนใจกับวิธีการของไท

ในช่วงปี ค.ศ. 1957 นักสังคมวิทยาชื่อ เฮบเบิร์ต ไชมอน ได้เสนอวิธีการศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุด้วยสหสัมพันธ์พาร์เชียล ตามวิธีของ Simon จะต้องสร้างโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรที่เกิดจากตัวแปรคั่นกลาง แล้วคำนวณหาค่าสหสัมพันธ์ ค่าสหสัมพันธ์ของตัวแปรที่ห่างกันมากจะมีค่าน้อยกว่าตัวแปรที่อยู่ใกล้กัน และค่าสหสัมพันธ์พาร์เชียลระหว่างตัวแปรสองตัว เมื่อควบคุมตัวแปรคั่นกลางจะมีค่าเป็นศูนย์ ต่อมาในปี ค.ศ. 1961 นักสังคมวิทยาชื่อ เฮบเบิร์ต เอ็ม บาลลัค ได้นำวิธีของ ไชมอน มาปรับปรุงโดยพิจารณาค่าความคลาดเคลื่อนในการวัดตัวแปรการจัดอิทธิพลจากตัวแปรแทรกซ้อนในการคำนวณค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพื่อศึกษา

ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ และได้เสนอแนะให้ใช้สหสัมพันธ์เซมิพาร์เชียล (semi partial correlation) หรือ สัมประสิทธิ์การถดถอยจากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพิ่มเติมด้วย นอกจากนี้ บลาสิคยังเป็นคนแรกในกลุ่มนักสังคมวิทยาที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญ และคุณค่าของวิธีการของ ไรท เปรียบเทียบกับวิธีการของตน ต่อมาในช่วงทศวรรษ 1960 จึงได้เริ่มสร้างโมเดลแสดงอิทธิพลที่มีตัวแปรในโมเดลเป็นตัวแปรแฝง และเริ่มประยุกต์การวิเคราะห์อิทธิพลเพื่อแยกอิทธิพลของตัวแปรแฝงจากความคลาดเคลื่อนในการวัด การวิเคราะห์อิทธิพลเริ่มมีวิธีวิทยาการวิเคราะห์ให้เห็นชัดเจนจากบทความของ โอ. ดี. ดันแคน (1966) จี.ที. ไนกรีน (1971) ดี. เอฟ. แอลวิน และ อาร์. เอ็ม. อายุเซอร์ (1975) แต่วิธีการวิเคราะห์ก็ยังยุ่งยากและยังไม่สะดวกเพราะยังไม่มีโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ใช้ได้โดยตรง

โบลเลน สรุปไว้ว่าการวิเคราะห์อิทธิพลได้รับการพัฒนาทางวิธีวิทยาสูงสุดในช่วงปี ค.ศ. 1972 – 1973 โมเดลนี้รู้จักกันในชื่อ JKW Model และเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในชื่อโมเดลลิสเรล การพัฒนาโปรแกรมลิสเรล ทำให้การวิเคราะห์อิทธิพลด้วยโมเดลลิสเรลแพร่หลายมากขึ้น แม้จะมีนักสถิติหลายคนพยายามสร้างโมเดลและสัญลักษณ์ ที่ต่างจากโมเดลลิสเรลขึ้นมาอีกหลายแบบ แต่ไม่เป็นที่ยอมรับเหมือนอย่างโมเดลและสัญลักษณ์ในโมเดลลิสเรล โปรแกรมต่าง ๆ ที่มีผู้พัฒนาขึ้นสำหรับการวิเคราะห์อิทธิพล และการวิเคราะห์โมเดลลิสเรลมีหลายโปรแกรม

ส่วนประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการวิเคราะห์อิทธิพลในประเทศไทย เป็นการนำวิธีการวิเคราะห์มาประยุกต์ในการวิจัย งานวิจัยเรื่องแรกที่มีการใช้การวิเคราะห์อิทธิพลเท่าที่ทราบ คือ การวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2526) เรื่อง โครงการวิจัยและประเมินผลประสิทธิภาพของการประถมศึกษา ซึ่งรับผิดชอบโครงการโดย ดร.อำรุง จันทวานิช และคณะ โครงการวิจัยนี้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. 2520 มีการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนประถมศึกษา 399 โรงเรียน โดยมีกลุ่มตัวอย่าง 11,432 คน นับจากนั้นการวิเคราะห์อิทธิพลเริ่มเป็นที่รู้จักในหมู่นักวิจัย และมีการใช้การวิเคราะห์อิทธิพลในการวิเคราะห์ข้อมูลมากขึ้น

การนำการวิเคราะห์อิทธิพลมาใช้ในการวิจัยในประเทศไทย เป็นการใช้โดยอิสระนักวิจัยแต่ละคนต่างก็บัญญัติศัพท์ภาษาไทยใช้ เพราะยังไม่มีศัพท์บัญญัติเฉพาะ เป็นผลให้มีชื่อวิธีการวิเคราะห์อิทธิพลในภาษาไทยหลากหลาย ในการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ รายงานการวิจัยฉบับที่ใช้วิธีการวิเคราะห์อิทธิพล คือ รายงานการวิจัยเรื่ององค์กำหนดประสิทธิภาพการศึกษาระดับประถมศึกษา (2526) โดยใช้ศัพท์ว่า การวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล สำเร็จ บุญเรืองรัตน์ (2526) ใช้ศัพท์ว่า การวิเคราะห์สาเหตุและแปดศัพท์ direct and indirect effects ว่า อิทธิพลทางตรงและทางอ้อม สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และลัดดาวัลย์ รอดมณี ใช้ศัพท์ว่าการวิเคราะห์เส้นทาง และแปดศัพท์ direct and indirect effects ว่าผลทางตรงและทางอ้อม ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2527) และ

สมชาติ สว่างเนตร (2535) ใช้ศัพท์ว่าการวิเคราะห์เส้นทาง และแปลศัพท์ direct and indirect effects ว่า ผลกระทบทางตรงและทางอ้อม นงราม เศรษฐพานิช (2528) และ ธีรพงศ์ แก่นอินทร์ (2544) ใช้ศัพท์ว่า การวิเคราะห์โมเดลเส้นทาง และใช้คำว่าผลแทนคำว่า effect สุพัฒน์ สุกมลสันต์ (2532) ใช้ศัพท์ว่าการวิเคราะห์วิถีสัมพันธ์ และใช้คำว่าผลกระทบแทนคำว่า effect ศิริชัย กาญจนวาสี (2532) ใช้ทับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า path analysis และแปลศัพท์ direct and indirect effect ว่า อิทธิพลทางตรงและทางอ้อม แต่จะสังเกตเห็นได้ว่าส่วนใหญ่การใช้ศัพท์ภาษาไทย เป็นการแปลศัพท์ภาษาอังกฤษจากคำว่า path มาเป็นเส้นทางอิทธิพล เส้นทางโยงวิถี

6.3 หลักการของสัมประสิทธิ์เส้นทาง

รูปแบบแสดงอิทธิพลทางทฤษฎี (อัญชลี ทองจันทร์. 2546 : 51- 53) ผู้วิจัยสามารถแยกค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในรูปแบบ (r) ออกเป็นผลรวมของพารามิเตอร์ตามทฤษฎีสัมประสิทธิ์เส้นทางได้โดยที่สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสองตัวในโมเดลมีค่าเท่ากับผลบวกของอิทธิพลทางตรง (Direct Effect : DE) อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect : IE) ความสัมพันธ์เทียม (Spurious Relationship : SR) และอิทธิพลร่วม (Joint Effect : JE) ที่ไม่สามารถแยกได้ว่าเป็นอิทธิพลแบบใด ดังสมการต่อไปนี้ (นงลักษณ์ วิรัชชัย. 2537 : 180)

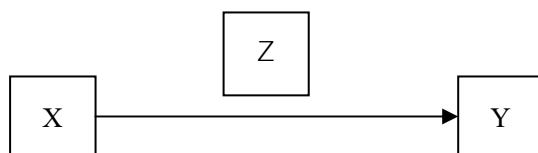
$$r = DE + IE + DR + JE$$

ในการวิเคราะห์เส้นทาง ผู้วิจัยประมาณค่าอิทธิพลทางตรงได้จากการประมาณค่าพารามิเตอร์ในสมการถดถอยตามสมการโครงสร้างของรูปแบบ แล้วนำค่าอิทธิพลทางตรงนั้นมาประมาณค่าอิทธิพลทางอ้อม ส่วนอิทธิพลร่วมและอิทธิพลเทียมหาได้จากการหาผลคูณของอิทธิพลทางตรงตามลูกศรในรูปแบบ แต่ในการวิเคราะห์เส้นทางนั้นเพียงแต่ประมาณค่าสหสัมพันธ์จากอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมเท่านั้น ไม่รวมความสัมพันธ์เทียมและอิทธิพลร่วมเพราะ ถ้ารูปแบบแสดงอิทธิพลมีความตรงและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเป็นความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลจริง ค่าความสัมพันธ์เทียมและอิทธิพลร่วมควรจะเป็นศูนย์ (นงลักษณ์ วิรัชชัย. 2537) ดังนั้นค่าสหสัมพันธ์จึงสามารถประมาณค่าจากผลบวกของอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมเพียงสองส่วนเท่านั้น ซึ่งสามารถเขียนสมการใหม่ได้ดังนี้

$$r = DE + IE$$

จากทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น ทำให้เกิดลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในรูปแบบของความสัมพันธ์ ดังนี้

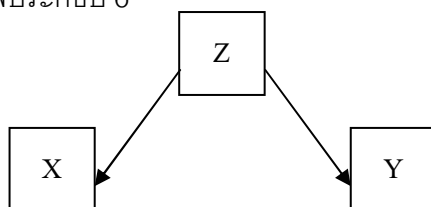
1. ความสัมพันธ์แท้จริง (True Correlation) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ตัว โดยที่ตัวแปรทั้งสองไม่มีตัวแปรอื่นมาเกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถแสดงได้ดังภาพประกอบ 6

ภาพประกอบ 5 ลักษณะความสัมพันธ์แท้จริง

จากภาพประกอบ 5 แสดงว่า ตัวแปร X มีอิทธิพลหรือมีความสัมพันธ์อย่างแท้จริงต่อตัวแปร Y เนื่องจากไม่มีตัวแปรใดมาเกี่ยวข้องต่ออิทธิพลของความสัมพันธ์นั้นเลย

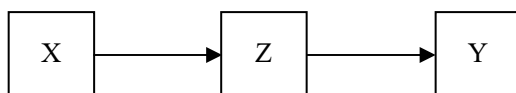
2. ความสัมพันธ์เทียม (Spurious Relationship) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ตัวโดยที่ตัวแปรทั้งสองตัวนั้นไม่มีความสัมพันธ์กันเลย แต่ได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอื่นที่เป็นตัวเดียวกัน ซึ่งสามารถได้ดังภาพประกอบ 6

ภาพประกอบ 6 ลักษณะความสัมพันธ์เทียม

จากภาพประกอบ 6 แสดงว่า ตัวแปร X ไม่มีอิทธิพลหรือมีความสัมพันธ์ต่อตัวแปร Y แต่ทั้งตัวแปร X และตัวแปร Y ต่างก็ได้รับอิทธิพลจากตัวแปร Z ดังนั้น เราจึงเรียกความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร X กับตัวแปร Y ว่าความสัมพันธ์เทียม

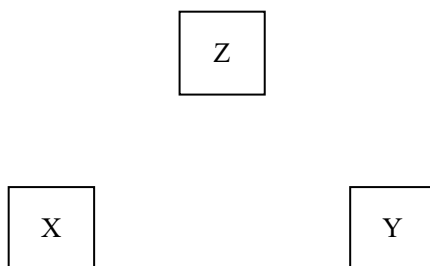
3. ความสัมพันธ์ที่เกิดจากอิทธิพลส่งผ่านตัวแปรคั่นกลาง (Intervening Variable) เป็นความสัมพันธ์ของตัวแปร 2 ตัว โดยมีตัวแปรอื่นมาเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ ซึ่งสามารถแสดงได้ดังภาพประกอบ 7

ภาพประกอบ 7 ลักษณะความสัมพันธ์ที่เกิดจากอิทธิพลส่งผ่านตัวแปรคั่นกลาง

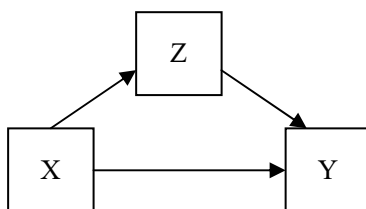
จากภาพประกอบ 7 แสดงว่าตัวแปร X มีอิทธิพลต่อตัวแปร Y โดยผ่านไปที่ตัวแปร Z ก่อน เราเรียกความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ว่าความสัมพันธ์ส่งผ่านตัวแปรคั่นกลาง

4. การไม่มีความสัมพันธ์ (No Correlation) หมายถึง การที่ตัวแปร 2 ตัวไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกัน เมื่อหาค่าความสัมพันธ์จะมีค่าเป็นศูนย์หรือเข้าใกล้ศูนย์ ซึ่งสามารถแสดงได้ดังภาพประกอบ 8

ภาพประกอบ 8 ลักษณะการไม่มีความสัมพันธ์

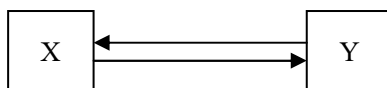
5. ความสัมพันธ์มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อม (Direct Effect and Indirect Effect) คือ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเหตุที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อตัวแปรผล นอกจากนี้ตัวแปรเหตุยังมีอิทธิพลทางอ้อมต่อตัวแปรผลโดยส่งผ่านตัวแปรอื่น ซึ่งสามารถแสดงได้ดังภาพประกอบ 9

ภาพประกอบ 9 ลักษณะความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อม

จากภาพประกอบ 9 แสดงว่า ตัวแปร X มีอิทธิพลทางตรงต่อตัวแปร Y และมีอิทธิพลทางอ้อมต่อตัวแปร Y โดยส่งผ่านตัวแปร Z

6. ความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลย้อนกลับ (Reciprocal Causal Relationship) คือ ความสัมพันธ์ของตัวแปร 2 ตัวที่ต่างก็มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน ซึ่งสามารถแสดงได้ดังภาพประกอบ 10

ภาพประกอบ 10 ลักษณะความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลย้อนกลับ

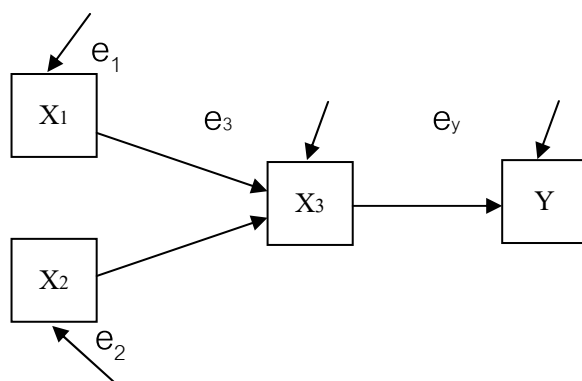
จากภาพประกอบ 10 แสดงว่า ตัวแปร X มีอิทธิพลทางตรงต่อตัวแปร Y และตัวแปร Y ก็มีอิทธิพลทางตรงต่อตัวแปร X

จากรูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลนั้นสามารถจำแนกตัวแปรได้ 3 ประเภท คือ

1. ตัวแปรภายนอก (Exogenous Variable) เป็นตัวแปรแรกเริ่มของแบบจำลองซึ่งเป็นตัวแปรที่เป็นผลมาจากตัวแปรอื่นนอกแบบจำลอง โดยผู้วิจัยไม่สนใจจะอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรดังกล่าวว่าได้รับอิทธิพลจากตัวแปรใดบ้าง

2. ตัวแปรภายใน (Endogenous Variable) เป็นตัวแปรที่เป็นผลของตัวแปรที่อยู่ในรูปแบบ

3. ตัวแปรส่วนที่เหลือ (Residual Variable : e) เป็นตัวแปรที่ไม่อยู่ในรูปแบบ แต่อาจมีอิทธิพลต่อตัวแปรที่อยู่ในรูปแบบที่สร้างขึ้นได้

ภาพประกอบ 11 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรภายนอกกับตัวแปรภายใน

จากภาพประกอบ 11 จะเห็นได้ว่าตัวแปร X_1 , X_2 แปรภายนอก X_3 , Y เป็นตัวแปรภายใน โดย Y เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ตัวแปรภายในท้ายสุด และ e_i เป็นตัวแปรส่วนที่เหลือ

6.4 การสร้างแผนภาพหรือรูปแบบแสดงอิทธิพลทางทฤษฎี

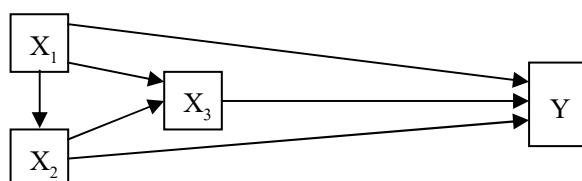
ในการวิเคราะห์เส้นทางเชิงเหตุและผลของตัวแปรต่าง ๆ สามารถแสดงได้ด้วยรูปแบบแสดงอิทธิพล ซึ่งเป็นรูปแบบจำลองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามทฤษฎีเพื่อใช้อธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล (นงลักษณ์ วิรัชชัย. 2537)

วิธีการสร้างรูปแบบแสดงอิทธิพลตามทฤษฎี แบ่งได้ 2 ตอน ได้แก่

1. ศึกษาทฤษฎี งานวิจัยและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเรื่องหรือปรากฏการณ์ที่จะทำการวิจัย
2. จัดลำดับตัวแปรว่าตัวแปรใดเป็นสาเหตุของตัวแปรใด แล้วกำหนดเป็นรูปแบบ

หรือแผนภาพ

การจัดลำดับตัวแปรในรูปแบบหรือแผนภาพที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรจะต้องจัดจากซ้ายไปขวา โดยตัวแปรที่อยู่ทางขวาเป็นตัวแปรที่ถูกกระทบโดยตัวแปรอื่น ๆ ที่อยู่ทางซ้ายจากตัวแปรที่ถูกกระทบนี้คือ ตัวแปรตามหรือตัวแปรผลที่จะนำไปเขียนในสมการโครงสร้างซึ่งสามารถแสดงได้ดังภาพประกอบ 12

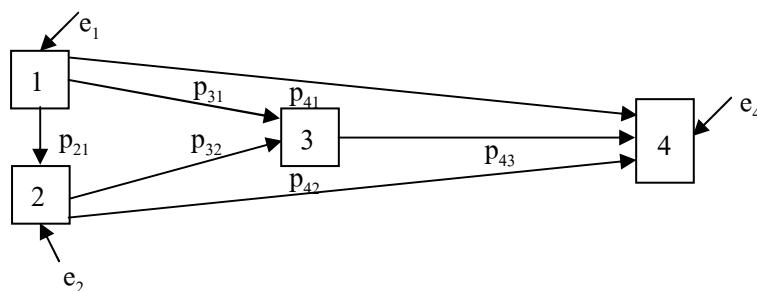
ภาพประกอบ 12 แบบจำลองเส้นทางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

→ ให้ความหมายว่า ตัวแปรที่อยู่หัวลูกศรนั้น เป็นผลโดยตรงจากตัวแปรที่อยู่ต้น

ลูกศร ตัวอย่างเช่น $X_1 \rightarrow X_2$ หมายความว่า ตัวแปร X_1 มีผลโดยตรงต่อตัวแปร X_2
เรียกตัวแปร X_1 ว่า ตัวแปรเหตุและเรียกตัวแปร X_2 ว่าตัวแปรผล

6.5 การสร้างสมการโครงสร้าง

การวิเคราะห์เส้นทางเป็นการวิเคราะห์ที่อาศัยการวิเคราะห์การถดถอยเป็นพื้นฐาน ดังนั้นการวิเคราะห์เส้นทางจึงต้องมีสมการเข้ามาเกี่ยวข้อง เรียกสมการนั้นว่าสมการโครงสร้าง (Structural Equations) ซึ่งสามารถอธิบายด้วยภาพประกอบต่อไปนี้

ภาพประกอบ 13 ขนาดสัมประสิทธิ์เส้นทาง (P_{ji}) ของตัวแปรที่เป็นสาเหตุต่อตัวแปรที่เป็นผล

จากรูปแบบในภาพประกอบ 13 สามารถสร้างสมการโครงสร้างในรูปคะแนนมาตรฐานได้ดังนี้

1. ตัวแปร 1 เป็นตัวแปรภายนอก (Exogenous Variable) ที่ไม่สามารถหาสาเหตุได้ว่าได้รับอิทธิพลมาจากตัวแปรใด จึงมีแต่ตัวแปรส่วนที่เหลือ (Residual Variable : e) เท่านั้นที่มีอิทธิพลต่อตัวแปร 1 ดังนั้นจึงสามารถสร้างสมการโครงสร้างได้ดังนี้

$$Z_1 = e$$

2. ตัวแปร 2 ได้รับอิทธิพลมาจากตัวแปร 1 สามารถสร้างสมการโครงสร้างได้ดังนี้

$$Z_2 = P_{21}Z_1 + e_2$$

3. ตัวแปร 3 ได้รับอิทธิพลมาจากตัวแปร 1 และ 2 สามารถสร้างสมการโครงสร้างได้ดังนี้

$$Z_3 = P_{31}Z_1 + P_{32}Z_2 + e_3$$

4. ตัวแปร

 ได้รับอิทธิพลมาจากตัวแปร

 และ

 สามารถสร้างสมการโครงสร้างได้ดังนี้

$$Z_4 = P_{41}Z_1 + P_{42}Z_2 + P_{43}Z_3 + e_4$$

6.6 วิธีวิเคราะห์เส้นทาง

ในการวิเคราะห์เส้นทาง หรือการศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลนั้น มี 4 วิธี คือ (สำราญ มีแจ้ง. 2544 : 71 - 72)

6.6.1 การวิเคราะห์ตารางไขว้ (Cross Table Analysis) เป็นวิธีที่นักสังคมวิทยาใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลไว้ในตารางไขว้ ซึ่งจะแจกแจงความถี่เป็นค่าร้อยละในแต่ละกลุ่มของตัวแปรที่เป็นสาเหตุ แล้วทำการเปรียบเทียบค่าร้อยละระหว่างกลุ่มที่มีต่อตัวแปรผล ตัวแปรเหตุตัวใดที่มีค่าร้อยละสูงกว่าตัวแปรเหตุตัวอื่น ๆ ก็แสดงว่าตัวแปรเหตุตัวนั้นมีความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลต่อตัวแปรผลมากกว่าตัวแปรอื่น ๆ

การวิเคราะห์ตารางไขว้นี้เป็นวิธีที่ง่ายและเป็นวิธีที่สามารถวิเคราะห์ได้ดีกับข้อมูลที่อยู่ในมาตรานามบัญญัติหรือมาตราเรียงลำดับ แต่ถ้าเป็นข้อมูลที่อยู่ในมาตราอันตรภาคจะต้องนำข้อมูลนั้นมาจัดเป็นกลุ่มเสียก่อน ซึ่งก็จะทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการจัดกลุ่มได้ จุดอ่อนของการวิเคราะห์ตารางไขว้ก็คือไม่สามารถบอกความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลทางอ้อมได้

6.6.2 การวิเคราะห์ด้วยโมเดลล็อกลิเนียร์ (Loglinear Model) เป็นวิธีการวิเคราะห์ทางสถิติที่ใช้ศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างตัวแปรที่อยู่ในมาตรานามบัญญัติและมาตราเรียงลำดับ การวิเคราะห์ด้วยวิธีนี้จะต้องทำการศึกษาทฤษฎี แนวคิด เพื่อสร้างรูปแบบขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเสียก่อน แล้วจึงทำการประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยการวิเคราะห์การถดถอย

6.6.3 การวิเคราะห์เส้นทางแบบดั้งเดิม (Classical Path Analysis) เป็นวิธีที่ต้องทำการศึกษาทฤษฎี งานวิจัย และแนวคิดต่าง ๆ เพื่อสร้างรูปแบบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และมีการประมาณค่าขนาดอิทธิพลหรือค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Path Coefficient : P) ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณโดยประมาณค่าจากการถดถอยตามสมการในรูปแบบที่กำหนดไว้ทีละสมการ ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (Standardized Regression Coefficient) หรือ Beta Weight : β) ที่ได้จากสมการต่าง ๆ ก็คือค่าขนาดอิทธิพลทางตรงของตัวแปรตามรูปแบบ ดังนั้นค่าขนาดอิทธิพล (P) ของตัวแปรที่เป็นสาเหตุต่อตัวแปรที่เป็นอิทธิพลทางตรง ก็คือค่า β ที่ปรากฏอยู่ในสมการพยากรณ์ (สำราญ บุญเรืองรัตน์. 2526 : 69)

ในการตรวจสอบความสอดคล้องหรือความตรงของรูปแบบที่วิเคราะห์เส้นทางแบบดั้งเดิมนั้นมีวิธีการที่มีการใช้อยู่ในปัจจุบัน 2 วิธีคือ

6.6.3.1 วิธีของดันแคน (Duncan) เป็นวิธีที่มีการตรวจสอบความสอดคล้องหรือความตรงของรูปแบบด้วยการเปรียบเทียบค่าสหสัมพันธ์ (Correlation : r) ที่คำนวณจากสูตรสหสัมพันธ์ของเพียร์สันกับค่าสหสัมพันธ์ที่คำนวณจากค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง โดยเรียกการวิเคราะห์เส้นทางแบบนี้ว่าการวิเคราะห์เส้นทางแบบพี เอ อาร์ (PAr)

6.6.3.2 วิธีของสเปคท์ (Specht) เป็นวิธีตรวจสอบความสอดคล้องหรือความตรงของรูปแบบด้วยค่าสถิติคิว (Q Statistic) หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าการวิเคราะห์เส้นทางแบบพี เอ คิว (PAQ) เนื่องจากการวิเคราะห์เส้นทางแบบพี เอ อาร์ เป็นวิธีที่ต้องคำนวณค่าความสอดคล้องที่ค่อนข้างยุ่งยาก เพราะผู้วิจัยต้องคำนวณเองและไม่มีการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของการตรวจสอบความสอดคล้องหรือความตรงของรูปแบบ ซึ่งอาจทำให้เกิดความผิดพลาดในการอธิบายความหมายของรูปแบบได้ จึงทำให้นักวิจัยนิยมใช้การวิเคราะห์เส้นทางแบบพี เอ คิว มากกว่าการวิเคราะห์เส้นทางแบบพี เอ อาร์

6.6.4 การวิเคราะห์เส้นทางด้วยโปรแกรมเฉพาะหรือการวิเคราะห์เส้นทางสมัยใหม่ (Modern Path Analysis) เป็นการวิเคราะห์เส้นทางที่สามารถวิเคราะห์ได้ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์โดยตรง ไม่ต้องทำการวิเคราะห์ด้วยมือเหมือนการวิเคราะห์ด้วยวิธีอื่น ๆ ดังกล่าว ข้างต้น

6.7 ข้อดีและข้อจำกัดของ Path Analysis (จินตนา ธนวิบูลย์ชัย. 2536 : 101-104)

6.7.1 ข้อดี

6.7.1.1 เทคนิคนี้เป็นเทคนิคทางสถิติที่มีประสิทธิภาพ ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยเฉพาะการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์วิเคราะห์ข้อมูลที่ซับซ้อนจะทำให้ง่ายขึ้น สะดวก และประหยัดเวลาและทุน

6.7.1.2 เทคนิคนี้เป็นวิธีการที่นำเอาทฤษฎีเข้ามาร่วมในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยตรง แทนการวิเคราะห์ข้อมูลแยกกันกับทฤษฎี เพราะเทคนิคนี้บังคับให้ต้องสร้างแบบจำลองแสดงความเชื่อมโยงระหว่างตัวแปร โดยอาศัยทั้งทฤษฎีเป็นพื้นฐานอย่างชัดเจนจนทำให้การอธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ เป็นไปได้อย่างมีเหตุผล จึงเป็นการตรวจสอบและสร้างทฤษฎีอีกด้วย

6.7.1.3 เทคนิคนี้บังคับให้นักวิจัยต้องระบุลำดับ ตำแหน่งก่อนหลังของตัวแปร และความเชื่อมโยงของตัวแปรทั้งหลายให้ชัดเจน ไม่เฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่มีต่อกันและกันด้วย ทำให้เกิดความมั่นใจในปรากฏการณ์ทางสังคมที่กำลังศึกษาอยู่นั้น ข้อมูลที่ได้จึงมีคุณค่ามากกว่าการศึกษาเพียงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามโดยไม่ได้มีการพิจารณาความชัดเจนที่เกิดขึ้นระหว่างตัวแปร

6.7.1.4 เทคนิคนี้ทำให้สามารถหาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ผลรวมที่เกิดขึ้นจากขนาดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรนี้ ผู้วิจัยสามารถจะนำมาใช้เปรียบเทียบความสำคัญของตัวแปรระหว่างคู่ต่าง ๆ ต่อไปได้

6.7.1.5 เทคนิคนี้ยังสามารถแยกความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรคู่หนึ่ง ๆ ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ความสัมพันธ์แบบธรรมดาและความสัมพันธ์แบบซับซ้อน สำหรับความสัมพันธ์แบบซับซ้อนยังสามารถแยกออกเป็นความสัมพันธ์ทางอ้อม ความสัมพันธ์ไว้วิเคราะห์และความสัมพันธ์ปลอมด้วย การแยกความสัมพันธ์ออกเป็นส่วนย่อยต่าง ๆ

6.7.1.6 เทคนิคนี้เป็นการทดสอบสมมติฐานในลักษณะต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน แทนการแยกทดสอบแต่ละสมมติฐานออกจากกัน

6.7.2 ข้อจำกัด

6.7.2.1 Path analysis ไม่ใช่สิ่งที่พิสูจน์ว่าสิ่งใดเป็นเหตุและสิ่งใดเป็นผลอย่างแท้จริง ความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลที่แสดงในแบบจำลองเป็นเพียงสิ่งที่ผู้วิเคราะห์คิดขึ้นมาเองเท่านั้น แบบจำลองจะถูกตั้งเพียงใดขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้วิเคราะห์ว่าสามารถศึกษาได้กว้างขวางและลึกซึ้งแค่ไหน มีความชัดเจน ความเข้าใจ ความรอบรู้ในปรากฏการณ์และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมากเพียงใด มีความสามารถอธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลโดยอาศัยความรู้ในปรากฏการณ์และทฤษฎีน่าเชื่อถือเพียงใด

6.7.2.2 การแปลความหมายของผลการวิเคราะห์ต้องมีทฤษฎีสนับสนุนเสมอ หากไม่มีทฤษฎีสนับสนุนก็จะไม่สามารถแปลความหมายได้

6.7.2.3 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์มีผลต่อค่าสหสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น ถ้าน้อยเกินไปจะทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนสูง

6.7.2.4 มักพบว่าทฤษฎีในทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ไม่ค่อยมีความมั่นคง ซึ่งก็จะมีศักยภาพในการยืนยันทฤษฎีแตกต่างกันไป บางทฤษฎีอาจสามารถทนต่อการตรวจสอบด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้ดีกว่าบางทฤษฎี อย่างไรก็ตามก็เป็นที่ยอมรับกันว่าทฤษฎีใดก็ตามที่ได้รับการตรวจสอบบ่อยครั้งย่อมเป็นที่เชื่อมั่นในความจริงที่ระบุตามทฤษฎีมากกว่าทฤษฎีใดก็ตามที่ได้รับการตรวจสอบน้อยครั้ง

6.7.2.5 การใช้เทคนิคนี้กับ recursive model ยังเป็นสิ่งที่อาจไม่สอดคล้องกับปรากฏการณ์ในธรรมชาติเพราะตัวแปรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในทางสังคมศาสตร์มักพบว่าส่งผลซึ่งกันและกัน

6.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis)

เพ็ญ ธรรมจรรณพินิจ (2530 : 122-125) ได้ศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างสภาพแวดล้อมภายในครอบครัว ลักษณะของนักเรียน และลักษณะของครู กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ได้รับอิทธิพลทางตรงเชิงนิมิตสูงที่สุดจากความสามารถเชิงเหตุผลรองลงมา คือ ผลสัมฤทธิ์เดิม นิสัยในการเรียน และคุณภาพการสอนของครู ส่วนอัตมโนทัศน์มีอิทธิพลทางตรงนิเสธกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ตัวแปรสามเหตุที่มีอิทธิพลเฉพาะผลทางอ้อมต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ คือ เจตคติต่อวิทยาศาสตร์ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และประสบการณ์ในการสอน

จรรยา เศรษฐบุต (2536) ความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลภายในครอบครัวและอิทธิพลภายนอกครอบครัวต่อค่านิยมทางเพศของวัยรุ่นหญิงในอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์เพื่อจะศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างตัวแปร 2 กลุ่ม คือ ตัวแปรที่ จัดว่าเป็นอิทธิพลภายในครอบครัว ได้แก่ องค์ประกอบครอบครัว ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ความเชื่อมั่นในศาสนา และความรู้ด้านเพศศึกษาของมารดาและอิทธิพลภายนอกครอบครัว ได้แก่ ความสัมพันธ์กับเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน ที่มีต่อผลกระทบต่องานค่านิยมทางเพศของวัยรุ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านเพศศึกษาจากภายใน และภายนอกครอบครัว ผลการวิจัยพบว่าอิทธิพลของตัวแปรต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกครอบครัวต่อค่านิยมทางเพศของวัยรุ่นในชนบทไม่มากนัก แต่ตัวแปรที่แสดงอิทธิพลมากกว่าตัวแปรตัวอื่น ๆ คือ ความสัมพันธ์กับเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ซึ่งมีอิทธิพลทางตรงต่อค่านิยมทาง เพศมากกว่าอิทธิพลทางตรงของความเชื่อมั่นในศาสนาของมารดาต่อค่านิยมทางเพศของบุตรสาวและเมื่อนำอิทธิพลทางตรงของความสัมพันธ์กับเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนมารวมกับอิทธิพลทางอ้อมแล้วผลรวมของอิทธิพลด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนก็ยังมีมากกว่าอิทธิพลของตัวแปรอื่น ๆ รวมทั้งอิทธิพลด้านการเปิดรับข่าวสาร

จารุพร แสงเป้า. (2542) ได้ศึกษาศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะลาออกจากงานของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลสังกัดสำนักงานสาธารณสุข กรุงเทพมหานคร ด้วยการพัฒนาตรวจสอบและปรับโมเดลอิสระของความตั้งใจที่จะลาออกจากงานของพยาบาลวิชาชีพ และนำโมเดลที่ปรับให้มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์มาใช้ในการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะลาออกจากงานของพยาบาลวิชาชีพ พบว่า ส่วนใหญ่มีนัยสำคัญทางสถิติต่อความตั้งใจที่จะลาออกจากงานของพยาบาลวิชาชีพ โดยมีอิทธิพลทางตรงมากกว่าอิทธิพลทางอ้อมโดยตัวแปรที่มีอิทธิพลโดยรวมสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ความพึงพอใจใน

งาน ความผูกพันต่อวิชาชีพ ปัจจัยคุณลักษณะของงาน บุคลิกภาพความเข้มแข็ง ความเหนื่อยหน่ายในงานและการสนับสนุนทางสังคมพบว่ามี 4 ปัจจัย คือ ความผูกพันต่อวิชาชีพ ความพึงพอใจในงาน ความเหนื่อยหน่ายในงาน และบุคลิกภาพความเข้มแข็งมีอิทธิพลทางตรงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่พบว่าอีก 3 ปัจจัย คือ ความพึงพอใจในงาน ปัจจัยคุณลักษณะของงานและบุคลิกภาพความเข้มแข็งมีอิทธิพลทางอ้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรความตั้งใจที่จะลาออกจากงานของพยาบาลวิชาชีพได้ร้อยละ 44

กัลยา อรวิเชียร (2545) ได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวันของนิสิตคณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่าความสามารถในการอุปมาอุปไมย ความสามารถในการวิเคราะห์ตัวร่วม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีอิทธิพลโดยตรงต่อความสามารถในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวัน ส่วนการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีอิทธิพลโดยอ้อมต่อความสามารถในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวัน

ประคอง รัชมีแก้ว (2545) ได้ศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณสมบัติพื้นฐานของผู้บริหารและแบบภาวะผู้นำที่มีต่อการบริหารของผู้บริหารโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า วุฒิทางการศึกษามีอิทธิพลทางตรงต่อคุณภาพการบริหาร แบบภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนและแบบภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพ การศึกษาอบรมมีอิทธิพลทางตรงต่อคุณภาพการบริหาร แบบภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนและแบบภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพ ประสพการณ์ในตำแหน่งอิทธิพลทางตรงต่อแบบภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนและแบบภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพ

อัญชลี ทองจันทร์ (2546) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในจังหวัดเพชรบุรี โดยการวิเคราะห์เส้นทางพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน มโนภาพแห่งตน สภาพแวดล้อมในโรงเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีอิทธิพลทางตรงต่อการปรับตัวทางสังคม ส่วนฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว มีอิทธิพลทางอ้อมต่อการปรับตัวทางสังคม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการวิเคราะห์เส้นทางของการหย่าร้างในครอบครัว โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ชายและหญิงที่หย่าร้าง ที่มีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่ในภาคเหนือคือจังหวัดเชียงใหม่ ภาคใต้คือจังหวัดสงขลา ภาคตะวันออกคือจังหวัดจันทบุรี และภาคกลางคือกรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้ที่อยู่ในสถานภาพหย่าร้างในปัจจุบันทั้งสามีและภรรยา จำนวน 300 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นคู่ทั้งสามีและภรรยาแต่หย่าร้างแล้ว จำนวน 62 คู่ (124 คน) และผู้เฉพาะที่เคยเป็นสามี 88 คน และเฉพาะผู้ที่เป็นภรรยา 88 คน (176) โดยมีขั้นตอนการสุ่มดังนี้

ขั้นที่ 1 ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบเจาะจง(Purpose Sampling) คือ ภาคเหนือสุ่มเจาะจงจังหวัดเชียงใหม่ ภาคใต้สุ่มเจาะจงจังหวัดสงขลา ภาคตะวันออกสุ่มเจาะจงจังหวัดจันทบุรี และภาคกลางสุ่มเจาะจงกรุงเทพมหานคร

ขั้นที่ 2 สุ่มแบบตามสะดวก (Convenience Sampling) จังหวัดละ 74 คน โดยได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นคู่ทั้งสามีและภรรยาแต่หย่าร้างแล้ว จำนวน 15 คู่ (30 คน) และได้กลุ่มตัวอย่างเป็นคู่หย่าร้างที่เฉพาะผู้ที่เคยเป็นเป็นสามีหรือภรรยาจำนวน 44 คน สำหรับกรุงเทพมหานคร สุ่มแบบตามสะดวกจำนวน 78 คน แบ่งเป็นคู่หย่าร้างที่เคยเป็นสามีและภรรยาจำนวน 17 คู่ (34 คน) และแบ่งเป็นคู่หย่าร้างที่เป็นสามีหรือภรรยาจำนวน 44 คน

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้เกิดการหย่าร้างของครอบครัวไทย ซึ่งผู้วิจัยและคณะสร้างขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทางชีวสังคม เป็นลักษณะให้เลือกตอบเกี่ยวกับเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ จำนวนปีที่สมรส และจำนวนบุตร เป็นต้น แบบสอบถามส่วนนี้เป็นข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้เกิดการหย่าร้าง ซึ่งแบ่งออกเป็น 7 ตัวแปร ได้แก่ ภูมิหลังทางชีวสังคม เศรษฐกิจ สังคมและความประพฤติ สุขภาพอนามัย อารมณ์ และจิตใจ ทศนคติและความสัมพันธ์ในครอบครัว โดยแบบสอบถามมีจำนวน 126 ข้อ ลักษณะเป็นประโยคข้อความประกอบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ จากจริงมากที่สุดจริงมาก จริง ค่อนข้างจริง และไม่จริง ตามลำดับ จำนวน 126 ข้อ โดยแบ่งออกเป็นปัจจัยแต่ละด้าน ดังนี้ ปัจจัยภูมิหลัง ตั้งแต่ข้อ 1-47 ปัจจัยเศรษฐกิจ ตั้งแต่ข้อ 48-59 ปัจจัยด้านสังคมและความประพฤติ ตั้งแต่ข้อ 60-91 ปัจจัยด้านสุขภาพอนามัย ตั้งแต่ข้อ 92-99 ปัจจัยด้านอารมณ์และจิตใจ ตั้งแต่ข้อ 100 -105 ปัจจัยด้านทศนคติ ตั้งแต่ข้อ 106-110 และปัจจัยด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว ตั้งแต่ข้อ 111 -126 และกำหนดน้ำหนักของคะแนน ดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนน

ถ้าเลือกตอบ	จริงมากที่สุด	มีค่าคะแนน	5 คะแนน
	จริงมาก	มีค่าคะแนน	4 คะแนน
	จริง	มีค่าคะแนน	3 คะแนน
	ค่อนข้างจริง	มีค่าคะแนน	2 คะแนน
	ไม่จริง	มีค่าคะแนน	1 คะแนน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบของการหย่าร้าง ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถาม 1 ข้อแบบสอบถามส่วนนี้เป็นข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการหย่าร้างของกลุ่มตัวอย่าง คือ

เกณฑ์การให้คะแนน

ถ้าเลือกตอบ	พุดินัย	มีค่าคะแนน	0 คะแนน
	นิตินัย	มีค่าคะแนน	1 คะแนน

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาโดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าจากตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุของการหย่าร้าง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดขอบเขตและเป็นข้อมูลพื้นฐานของเนื้อหาในแบบสอบถาม
2. ผู้วิจัยพัฒนาข้อคำถามในแบบสอบถามและปรับปรุงให้ครอบคลุมตามนิยามศัพท์เฉพาะ และความมุ่งหมายของการวิจัย
3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วเสนอต่อ รศ.ดร. นวลละออ สุภาพล เพื่อตรวจสอบ และแก้ไขข้อบกพร่องในด้านความครอบคลุมและความถูกต้องของเนื้อหา
4. ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม ที่ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในด้านความครอบคลุมและความถูกต้องของเนื้อหา เสนอให้รศ.ดร. นวลละออ สุภาพลอีกครั้งเพื่อขอความเห็นชอบ เมื่อแบบสอบถามได้รับความเห็นชอบแล้ว จึงนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

ให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านจิตวิทยา คือ รศ. ดร. นวลละออ สุภาพล ตรวจสอบปัจจัยในแต่ละด้านว่าสามารถวัดได้ตรงตามคุณลักษณะต่าง ๆ ตามคำนิยามที่ตั้งไว้หรือไม่ แล้วนำผลการตรวจสอบมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม

การหาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้ทำการหาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ของแบบสอบถามทั้งฉบับซึ่งมีจำนวน 126 ข้อ ด้วยวิธี Item-total Correlation จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 300 คน แล้วเลือกข้อที่มีค่า Item-total Correlation ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ซึ่งปรากฏว่ามีจำนวน 77 ข้อ ผู้วิจัยจึงได้นำรายข้อที่มีทั้ง 77 ข้อนี้มาหาความเชื่อมั่นต่อไป ส่วนรายข้อที่มีค่า Item-total Correlation ต่ำกว่า 0.5 ได้ตัดออกไป

การหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้ทำการหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 300 คน ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) โดยการคำนวณด้วยวิธีของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้เกิดการหย่าร้าง ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .98

จากนั้นผู้วิจัยจึงได้นำแบบสอบถามที่ได้ค่าอำนาจจำแนกรายข้อและความเชื่อมั่นนี้ ไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยดำเนินการเป็นลำดับขั้นดังนี้

1. ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยแต่ละคน ได้รับผิดชอบในการเก็บข้อมูลแต่ละจังหวัด โดยในระยะแรกได้สืบหาข้อมูลจากบุคคลที่คุ้นเคยกับผู้วิจัยหรือผู้ร่วมวิจัย โดยให้บอกรายชื่อและดำเนินการแจกแบบสอบถามจากบุคคลนั้นด้วยตนเอง
2. ผู้วิจัยตรวจแบบสอบถามที่ได้รับคืนมา แล้วคัดเลือกเฉพาะแบบสอบถามที่สมบูรณ์เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดกระทำข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล เริ่มต้นด้วยการที่ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมดมาประมวลผลตามระเบียบวิธีทางสถิติโดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยโดยทำการลงรหัสข้อมูลและป้อนข้อมูลลงบนเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อทำการวิเคราะห์ประมวลผลหาค่าสถิติที่ต้องการ มีขั้นตอนดังนี้

1. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1.1 ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนทั้งฉบับกับคะแนนเฉพาะในรายข้อนั้น ๆ โดยใช้สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) มาหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อโดยใช้ Item Total Correlation สาเหตุการหย่าร้างทั้ง 126 ข้อ และได้เลือกปัจจัยที่มีค่า Corrected Item Total Correlation ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป มาทำวิเคราะห์หาองค์ประกอบของคู่สมรส โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป (บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์. 2545 : 84)

$$r_{xy} = \frac{N\Sigma XY - (\Sigma X)(\Sigma Y)}{\sqrt{N\Sigma X^2 - [N\Sigma Y^2 - (\Sigma Y)^2]}}$$

N แทน จำนวนคนในกลุ่ม

X แทน คะแนนของข้อคำถาม

Y แทน ผลรวมของข้ออื่น ๆ ที่เหลือทุกข้อ

1.2 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม(Realiability)หาโดยใช้สูตร สัมประสิทธิ์แอลฟา ($\alpha - Coefficient$) ของครอนบาค (Cronbach)

$$\alpha = \frac{K}{K-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_x^2} \right]$$

α แทน ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ $\square$

K แทน จำนวนส่วนย่อยหรือจำนวนข้อคำถามของเครื่องมือ

$\sum S_i^2$ แทน ค่าความแปรปรวนของคะแนนแต่ละส่วนย่อยหรือแต่ละข้อ

S_x^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนทั้งฉบับของเครื่องมือวัด

2. สถิติสำหรับทดสอบสมมติฐาน ใช้สถิติการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis)

ซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอน

2.1 ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์เพื่อหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างตัวแปรและ

ตัวแปรตาม ตามลำดับในรูปแบบสมมติฐาน ทุกตัวแปรอิสระ (All Possible Variables)

2.2 ขั้นตอนที่ 2 เขียนสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

2.3 ขั้นตอนที่ 3 คำนวณค่าสหสัมพันธ์เส้นทาง(Path Coefficient)

2.3.1 คำนวณค่า Path Coefficient โดยอาศัยสมการแสดงองค์ประกอบของความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรแต่ละคู่ จากสูตรดังนี้

$$\begin{aligned} \text{จาก } r_{xy} &= \frac{\sum Z_1 Z_2}{N} \\ &= \frac{\sum Z_1 (P_{21} Z_1 + e_2)}{N} \quad (\text{จากการแทนค่า } Z_2) \\ &= \frac{\sum Z_1^2 P_{21}}{N} \quad (e_2 = 0) \\ &= P_{21} \left[\frac{\sum Z_1^2}{N} = 1 \right] \end{aligned}$$

2.3.2 จากการแทนค่าในสูตรข้างต้น จะได้สมการแสดงองค์ประกอบของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแต่ละคู่ และนำสมการแสดงองค์ประกอบของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแต่ละคู่มาคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง โดยนำมาจัดในรูปแบบเมตริกซ์

2.3.3 หาค่า Path Coefficients จากรูปแบบเมตริกซ์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทาง คณิตศาสตร์ เมื่อได้ค่า Path Coefficients แล้ว หากตัวแปรใดมีค่าเป็นลบก็จะถูกตัดออกไป และนำมาวิเคราะห์ตัวแปรที่เหลือจากการตัดค่าลบออกแล้วนำไปวิเคราะห์หาค่า Path Coefficients ใหม่อีกครั้ง ทำวิธีนี้ซ้ำ จนกว่าจะไม่มีตัวแปรใดมีค่าลบ จากนั้นจะทำให้เหลือแต่ค่า Path Coefficients ที่ตัวแปรอิสระที่เหลืออยู่มีต่อตัวแปรตามมีค่าเหมาะสม

2.3.4 เมื่อได้ค่า Path Coefficients ที่เหมาะสมแล้ว จึงนำค่าเหล่านั้นไปทดสอบดูว่า โครงสร้างหรือรูปแบบที่ปรับปรุงแล้วมีความเหมาะสมหรือไม่ โดยนำค่า Path Coefficients แต่ละค่า ไปแทนลงในสมการในขั้นตอนที่ 4 เพื่อหาค่า r แต่ละค่าออกมา แล้วจะนำค่า r จากการคำนวณนี้ไป เปรียบเทียบกับค่า r เดิม

2.4 ขั้นตอนที่ 4 คำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จากค่า Path Coefficients

2.4.1 จากการแสดงองค์ประกอบของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแต่ละคู่เมื่อ แทนค่า Path Coefficients ลงไป จะได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแต่ละคู่

2.4.2 นำค่า r หรือค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่คำนวณจาก Path Coefficients จากข้อ 4.1 มาทดสอบความเที่ยงตรง โดยนำค่า r มาเปรียบเทียบกับค่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่มี อยู่เดิม หากผลปรากฏว่าค่า Path Coefficients ทุกค่ามีค่าไม่ต่างไปจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ที่มีอยู่เดิม แสดงว่าเป็นโครงสร้างหรือรูปแบบที่ผ่านการทดสอบความเที่ยงตรงแล้ว

2.5 ขั้นตอนที่ 5 การตรวจสอบทฤษฎี (Theory Testing)

นำค่าอิทธิพลทางตรงมาคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร แต่ละคู่ ตามทฤษฎีสัมประสิทธิ์อิทธิพล

2.6 ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์แยกค่าสหสัมพันธ์

เมื่อได้ตรวจสอบความตรงของโมเดลแล้ว การวิเคราะห์แยกค่าสหสัมพันธ์ ตามโมเดลแสดงรูปแบบอิทธิพลให้ได้อิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร ผลจากการวิเคราะห์แยกค่า สหสัมพันธ์จะได้ค่าอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม ซึ่งเมื่อนำมารวมกันจะได้ค่าผลรวมอิทธิพลและเมื่อนำค่าผลรวมอิทธิพลไปลบออก จากสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จะได้ค่าความสัมพันธ์เทียมและความสัมพันธ์ที่ไม่สามารถวิเคราะห์ได้ว่าเป็นความสัมพันธ์แบบใด

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์เส้นทางของการหย่าร้างในครอบครัวไทย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยสาเหตุของการหย่าร้าง โดยตัวแปรอิสระมี 12 ปัจจัย ได้แก่ การปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1) การสื่อสารและปรับตัว (X_2) สภาพะการสมรส (X_3) อบรมมุขและความเปี่ยงเบนทางเพศ (X_4) ครอบครัวคู่สมรส (X_5) ความบกพร่องของร่างกายและจิตใจ (X_6) เพศสัมพันธ์ (X_7) อารมณ์ (X_8) ความสัมพันธ์ก่อนสมรส (X_9) ลักษณะนิสัย (X_{10}) ลักษณะงาน (X_{11}) และความพร้อมด้านบุตรและธุรกิจ (X_{12}) ที่มีอิทธิพลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อการหย่าร้าง

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการแปลความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้สัญลักษณ์และอักษรย่อในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

Y	แทน	รูปแบบการหย่าร้าง
X_1	แทน	การปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส
X_2	แทน	การสื่อสารและปรับตัว
X_3	แทน	สภาพะการสมรส
X_4	แทน	อบรมมุขและความเปี่ยงเบนทางเพศ
X_5	แทน	ครอบครัวคู่สมรส
X_6	แทน	ความบกพร่องของร่างกายและจิตใจ
X_7	แทน	เพศสัมพันธ์
X_8	แทน	อารมณ์
X_9	แทน	ความสัมพันธ์ก่อนสมรส
X_{10}	แทน	ลักษณะนิสัย
X_{11}	แทน	ลักษณะงาน
X_{12}	แทน	ความไม่พร้อมด้านบุตรและธุรกิจ
Z	แทน	คะแนนมาตรฐาน
P	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง
r	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

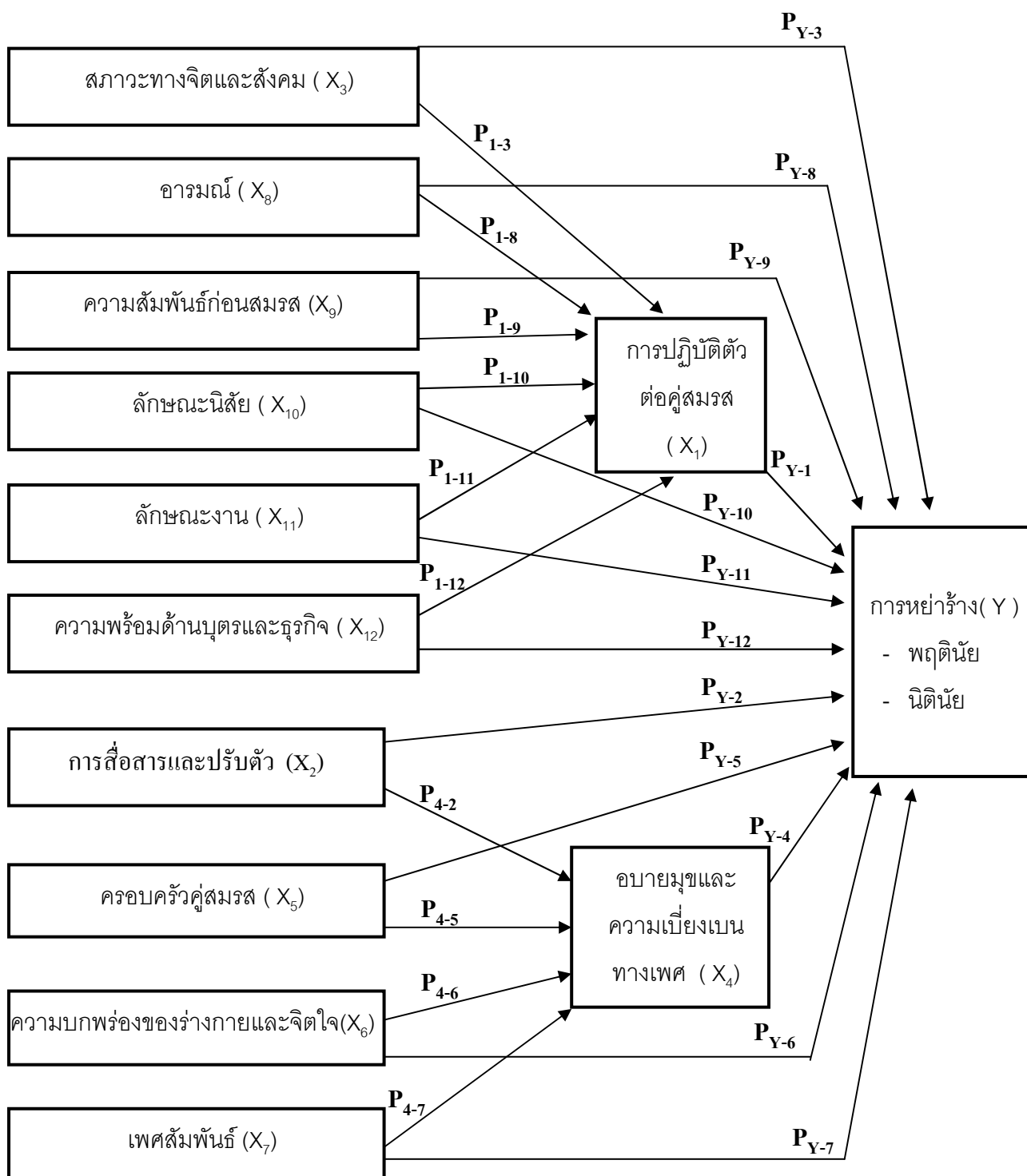
การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีต่อการหย่าร้าง

การศึกษารูปแบบของความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีต่อการหย่าร้าง โดยการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) ซึ่งแบ่งเป็นขั้นตอนต่าง ๆ 6 ขั้นตอน ประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์เพื่อหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างตัวแปรและตัวแปรตาม ตามลำดับในรูปแบบสมมุติฐาน ทุกตัวแปรอิสระ (All Possible Variables) ในการวิจัยครั้งนี้ได้ทำการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ด้วยสมมุติฐานดังนี้

- สมมุติฐานที่ 1 การปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมุติฐานที่ 2 การสื่อสารและปรับตัว (X_2) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมุติฐานที่ 3 สภาวะการสมรส (X_3) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมุติฐานที่ 4 อบรมมุขและความเปี่ยงเบนทางเพศ (X_4) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมุติฐานที่ 5 ครอบครัวยุคสมรส (X_5) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมุติฐานที่ 6 ความบกพร่องทางร่างกายและจิตใจ (X_6) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมุติฐานที่ 7 เพศสัมพันธ์ (X_7) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมุติฐานที่ 8 อารมณ์ (X_8) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมุติฐานที่ 9 ความสัมพันธ์ก่อนสมรส (X_9) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมุติฐานที่ 10 ลักษณะนิสัย (X_{10}) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมุติฐานที่ 11 ลักษณะงาน (X_{11}) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมุติฐานที่ 12 ความพร้อมด้านบุตรและธุรกิจ (X_{12}) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมุติฐานที่ 13 สภาวะการสมรส (X_3) อารมณ์ (X_8) ความสัมพันธ์ก่อนสมรส (X_9) ลักษณะนิสัย (X_{10}) ลักษณะงาน (X_{11}) ความพร้อมด้านบุตรและธุรกิจ (X_{12}) มีอิทธิพลโดยอ้อมต่อการหย่าร้างผ่านทางการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1)
- สมมุติฐานที่ 14 การสื่อสารและปรับตัว (X_2) ครอบครัวยุคสมรส (X_5) ความบกพร่องทางร่างกายและจิตใจ (X_6) และเพศสัมพันธ์ (X_7) มีอิทธิพลโดยอ้อมต่อการหย่าร้างผ่านทางอบรมมุขและความเปี่ยงเบนทางเพศ (X_4)

จากข้อมูลและทฤษฎีต่างๆสามารถนำมาสร้างเป็นรูปแบบแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ภาพประกอบ 2 รูปแบบของสาเหตุของตัวแปรตามสมมติฐานเมื่อการหย่าร้างเป็นตัวแปรตาม

จากรูปแบบของสาเหตุตามภาพประกอบ 2 ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ด้วย Path Analysis ตามลำดับขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 เขียนสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

จากรูปแบบของสาเหตุตามภาพประกอบ 2 เขียนสมการพยากรณ์ในรูปแบบของคะแนนมาตรฐาน Z ได้ดังนี้

$$Z_1 = P_{13}Z_3 + P_{18}Z_8 + P_{19}Z_9 + P_{1-10}Z_{10} + P_{1-11}Z_{11} + P_{1-12}Z_{12} + e_1$$

$$Z_2 = e_2$$

$$Z_3 = e_3$$

$$Z_4 = P_{42}Z_2 + P_{45}Z_5 + P_{46}Z_6 + P_{47}Z_7 + e_4$$

$$Z_5 = e_5$$

$$Z_6 = e_6$$

$$Z_7 = e_7$$

$$Z_8 = e_8$$

$$Z_9 = e_9$$

$$Z_{10} = e_{10}$$

$$Z_{11} = e_{11}$$

$$Z_{12} = e_{12}$$

$$Z_Y = P_{Y-1}Z_1 + P_{Y-2}Z_2 + P_{Y-3}Z_3 + P_{Y-4}Z_4 + P_{Y-5}Z_5 + P_{Y-6}Z_6 + P_{Y-7}Z_7 + P_{Y-8}Z_8 + P_YZ_9 + P_{Y-10}Z_{10} + P_{Y-11}Z_{11} + P_{Y-12}Z_{12} + e_Y$$

ขั้นตอนที่ 3 คำนวณค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง(Path Coefficient)

คำนวณค่า Path Coefficient โดยอาศัยสมการแสดงองค์ประกอบของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแต่ละคู่ จากสูตรดังนี้

$$\begin{aligned}
 \text{จาก } r_{12} &= \frac{\sum Z_1 Z_2}{N} \\
 &= \frac{\sum Z_1 (P_{21} Z_1 + e_2)}{N} \quad (\text{จากการแทนค่า } Z_2) \\
 &= \frac{\sum Z_1^2 P_{21}}{N} \quad (e_2 = 0) \\
 &= P_{21} \left[\frac{\sum Z_1^2}{N} = 1 \right]
 \end{aligned}$$

จากการแทนค่าและดำเนินการในลักษณะเดียวกันนี้ จะได้สมการแสดงองค์ประกอบของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแต่ละคู่ ดังนี้

$$r_{31} = P_{13} + P_{18}r_{38} + P_{19}r_{39} + P_{1-10}r_{3-10} + P_{1-11}r_{3-11} + P_{1-12}r_{3-12}$$

$$r_{81} = P_{18} + P_{13}r_{83} + P_{19}r_{89} + P_{1-10}r_{8-10} + P_{1-11}r_{8-11} + P_{1-12}r_{8-12}$$

$$r_{91} = P_{19} + P_{13}r_{93} + P_{18}r_{98} + P_{1-10}r_{9-10} + P_{1-11}r_{9-11} + P_{1-12}r_{9-12}$$

$$r_{10-1} = P_{1-10} + P_{13}r_{10-3} + P_{18}r_{10-8} + P_{19}r_{10-9} + P_{1-11}r_{10-11} + P_{1-12}r_{10-12}$$

$$r_{11-1} = P_{1-11} + P_{13}r_{11-3} + P_{18}r_{11-8} + P_{19}r_{11-9} + P_{1-10}r_{11-10} + P_{1-12}r_{11-12}$$

$$r_{12-1} = P_{1-12} + P_{13}r_{12-3} + P_{18}r_{12-8} + P_{19}r_{12-9} + P_{1-10}r_{12-10} + P_{1-11}r_{12-11}$$

$$r_{24} = P_{42} + P_{45}r_{25} + P_{46}r_{26} + P_{47}r_{27}$$

$$r_{54} = P_{45} + P_{42}r_{52} + P_{46}r_{56} + P_{47}r_{57}$$

$$r_{64} = P_{46} + P_{42}r_{62} + P_{45}r_{65} + P_{47}r_{67}$$

$$r_{74} = P_{47} + P_{42}r_{72} + P_{45}r_{75} + P_{46}r_{76}$$

$$\begin{aligned} r_{1-Y} = & P_{Y-1} + P_{Y-2}r_{12} + P_{Y-3}r_{13} + P_{Y-4}r_{14} + P_{Y-5}r_{15} + P_{Y-6}r_{16} + P_{Y-7}r_{17} + P_{Y-8}r_{18} \\ & + P_{Y-9}r_{19} + P_{Y-10}r_{1-10} + P_{Y-11}r_{1-11} + P_{Y-12}r_{1-12} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} r_{2-Y} = & P_{Y-2} + P_{Y-1}r_{21} + P_{Y-3}r_{23} + P_{Y-4}r_{24} + P_{Y-5}r_{25} + P_{Y-6}r_{26} + P_{Y-7}r_{27} + P_{Y-8}r_{28} \\ & + P_{Y-9}r_{29} + P_{Y-10}r_{2-10} + P_{Y-11}r_{2-11} + P_{Y-12}r_{2-12} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} r_{3-Y} = & P_{Y-3} + P_{Y-1}r_{31} + P_{Y-2}r_{32} + P_{Y-4}r_{34} + P_{Y-5}r_{35} + P_{Y-6}r_{36} + P_{Y-7}r_{37} + P_{Y-8}r_{38} \\ & + P_{Y-9}r_{39} + P_{Y-10}r_{3-10} + P_{Y-11}r_{3-11} + P_{Y-12}r_{3-12} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} r_{4-Y} = & P_{Y-4} + P_{Y-1}r_{41} + P_{Y-2}r_{42} + P_{Y-3}r_{43} + P_{Y-5}r_{45} + P_{Y-6}r_{46} + P_{Y-7}r_{47} + P_{Y-8}r_{48} \\ & + P_{Y-9}r_{49} + P_{Y-10}r_{4-10} + P_{Y-11}r_{4-11} + P_{Y-12}r_{4-12} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} r_{5-Y} = & P_{Y-5} + P_{Y-1}r_{51} + P_{Y-2}r_{52} + P_{Y-3}r_{53} + P_{Y-4}r_{54} + P_{Y-6}r_{56} + P_{Y-7}r_{57} + P_{Y-8}r_{58} + \\ & P_{Y-9}r_{59} + P_{Y-10}r_{5-10} + P_{Y-11}r_{5-11} + P_{Y-12}r_{5-12} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} r_{6-Y} = & P_{Y-6} + P_{Y-1}r_{61} + P_{Y-2}r_{62} + P_{Y-3}r_{63} + P_{Y-4}r_{64} + P_{Y-5}r_{65} + P_{Y-7}r_{67} + P_{Y-8}r_{68} + \\ & P_{Y-9}r_{69} + P_{Y-10}r_{6-10} + P_{Y-11}r_{6-11} + P_{Y-12}r_{6-12} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} r_{7-Y} = & P_{Y-7} + P_{Y-1}r_{71} + P_{Y-2}r_{72} + P_{Y-3}r_{73} + P_{Y-4}r_{74} + P_{Y-5}r_{75} + P_{Y-6}r_{76} + P_{Y-8}r_{78} + \\ & P_{Y-9}r_{79} + P_{Y-10}r_{7-10} + P_{Y-11}r_{7-11} + P_{Y-12}r_{7-12} \end{aligned}$$

$$r_{8-Y} = P_{Y-8} + P_{Y-1}r_{81} + P_{Y-2}r_{82} + P_{Y-3}r_{83} + P_{Y-4}r_{84} + P_{Y-5}r_{85} + P_{Y-6}r_{86} + P_{Y-7}r_{87} + \\ P_{Y-9}r_{89} + P_{Y-10}r_{8-10} + P_{Y-11}r_{8-11} + P_{Y-12}r_{8-12}$$

$$r_{9-Y} = P_{Y-9} + P_{Y-1}r_{91} + P_{Y-2}r_{92} + P_{Y-3}r_{93} + P_{Y-4}r_{94} + P_{Y-5}r_{95} + P_{Y-6}r_{96} + P_{Y-7}r_{97} + \\ P_{Y-8}r_{98} + P_{Y-10}r_{9-10} + P_{Y-11}r_{9-11} + P_{Y-12}r_{9-12}$$

$$r_{10-Y} = P_{Y-10} + P_{Y-1}r_{10-1} + P_{Y-2}r_{10-2} + P_{Y-3}r_{10-3} + P_{Y-4}r_{10-4} + P_{Y-5}r_{10-5} + P_{Y-6}r_{10-6} + \\ P_{Y-7}r_{10-7} + P_{Y-8}r_{10-8} + P_{Y-9}r_{10-9} + P_{Y-11}r_{10-11} + P_{Y-12}r_{10-12}$$

$$r_{11-Y} = P_{Y-11} + P_{Y-1}r_{11-1} + P_{Y-2}r_{11-2} + P_{Y-3}r_{11-3} + P_{Y-4}r_{11-4} + P_{Y-5}r_{11-5} + P_{Y-6}r_{11-6} + \\ P_{Y-7}r_{11-7} + P_{Y-8}r_{11-8} + P_{Y-9}r_{11-9} + P_{Y-10}r_{11-10} + P_{Y-12}r_{11-12}$$

$$r_{12-Y} = P_{Y-12} + P_{Y-1}r_{12-1} + P_{Y-2}r_{12-2} + P_{Y-3}r_{12-3} + P_{Y-4}r_{12-4} + P_{Y-5}r_{12-5} + P_{Y-6}r_{12-6} + \\ P_{Y-7}r_{12-7} + P_{Y-8}r_{12-8} + P_{Y-9}r_{12-9} + P_{Y-10}r_{12-10} + P_{Y-11}r_{12-11}$$

นำเสนอการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแต่ละคู่มาคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง โดยนำมาจัดในรูปแบบเมทริกซ์ได้ดังนี้

1	r ₃₈	r ₃₉	r ₃₋₁₀	r ₃₋₁₁	r ₃₋₁₂	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	P ₁₃	r ₃₁	
r ₈₃	1	r ₈₉	r ₈₋₁₀	r ₈₋₁₁	r ₈₋₁₂	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	P ₁₈	r ₈₁	
r ₉₃	r ₉₈	1	r ₉₋₁₀	r ₉₋₁₁	r ₉₋₁₂	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	P ₁₉	r ₉₁	
r ₁₀₋₃	r ₁₀₋₈	r ₁₀₋₉	1	r ₁₀₋₁₁	r ₁₀₋₁₂	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	P ₁₋₁₀	r ₁₀₋₁	
r ₁₁₋₃	r ₁₁₋₈	r ₁₁₋₉	r ₁₁₋₁₀	1	r ₁₁₋₁₂	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	P ₁₋₁₁	r ₁₁₋₁	
r ₁₂₋₃	r ₁₂₋₈	r ₁₂₋₉	r ₁₂₋₁₀	r ₁₂₋₁₁	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	P ₁₋₁₂	r ₁₂₋₁	
0	0	0	0	0	0	1	r ₂₅	r ₂₆	r ₂₇	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	P ₄₂	r ₂₄	
0	0	0	0	0	0	r ₅₂	1	r ₅₆	r ₅₇	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	P ₄₅	r ₅₄	
0	0	0	0	0	0	r ₆₂	r ₆₅	1	r ₆₇	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	P ₄₆	r ₆₄	
0	0	0	0	0	0	r ₇₂	r ₇₅	r ₇₆	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	P ₄₇	r ₇₄	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	r ₁₂	r ₁₃	r ₁₄	r ₁₅	r ₁₆	r ₁₇	r ₁₈	r ₁₉	r ₁₋₁₀	R ₁₋₁₁	r ₋₁₂	P _{Y-1}	r _{1-Y}
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	r ₂₁	1	r ₂₃	r ₂₄	r ₂₅	r ₂₆	r ₂₇	r ₂₈	r ₂₉	r ₂₋₁₀	R ₂₋₁₁	r ₋₁₂	P _{Y-2}	r _{2-Y}
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	r ₃₁	r ₃₂	1	r ₃₄	r ₃₅	r ₃₆	r ₃₇	r ₃₈	r ₃₉	r ₃₋₁₀	R ₃₋₁₁	r ₋₁₂	P _{Y-3}	r _{3-Y}
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	r ₄₁	r ₄₂	r ₄₃	1	r ₄₅	r ₄₆	r ₄₇	r ₄₈	r ₄₉	r ₄₋₁₀	R ₄₋₁₁	r ₄₋₁₂	P _{Y-4}	r _{4-Y}
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	r ₅₁	r ₅₂	r ₅₃	r ₅₄	1	r ₅₆	r ₅₇	r ₅₈	r ₅₉	r ₅₋₁₀	R ₅₋₁₁	r ₁₂	P _{Y-5}	r _{5-Y}
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	r ₆₁	r ₆₂	r ₆₃	r ₆₄	r ₆₅	1	r ₆₇	r ₆₈	r ₆₉	r ₆₋₁₀	R ₆₋₁₁	r ₆₋₁₂	P _{Y-6}	r _{6-Y}
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	r ₇₁	r ₇₂	r ₇₃	r ₇₄	r ₇₅	r ₇₆	1	r ₇₈	r ₇₉	r ₇₋₁₀	R ₇₋₁₁	r ₇₋₁₂	P _{Y-7}	r _{7-Y}
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	r ₈₁	r ₈₂	r ₈₃	r ₈₄	r ₈₅	r ₈₆	r ₈₇	1	r ₈₉	r ₈₋₁₀	R ₈₋₁₁	r ₈₋₁₂	P _{Y-8}	r _{8-Y}
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	r ₉₁	r ₉₂	r ₉₃	r ₉₄	r ₉₅	r ₉₆	r ₉₇	r ₉₈	1	r ₉₋₁₀	R ₉₋₁₁	r ₋₁₂	P _{Y-9}	r _{9-Y}
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	r ₁₀₋₁	r ₁₀₋₂	r ₁₀₋₃	r ₁₀₋₄	r ₁₀₋₅	r ₁₀₋₆	r ₁₀₋₇	r ₁₀₋₈	r ₁₀₋₉	1	R ₁₀₋₁₁	r ₁₀₋₁₂	P _{Y-10}	r _{10-Y}
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	r ₁₁₋₁	r ₁₁₋₂	r ₁₁₋₃	r ₁₁₋₄	r ₁₁₋₅	r ₁₁₋₆	r ₁₁₋₇	r ₁₁₋₈	r ₁₁₋₉	r ₁₁₋₁₀	1	r ₁₁₋₁₂	P _{Y-11}	r _{11-Y}
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	r ₁₂₋₁	r ₁₂₋₂	r ₁₂₋₃	r ₁₂₋₄	r ₁₂₋₅	r ₁₂₋₆	r ₁₂₋₇	r ₁₂₋₈	r ₁₂₋₉	r ₁₂₋₁₀	R ₁₂₋₁₁	1	P _{Y-12}	r _{12-Y}

ผลการวิเคราะห์ในขั้นที่ 2 สรุปได้ค่า Path Coefficients ดังในตารางที่ 2

ตาราง 2 ค่า Path Coefficients

ตัวแปร	ค่า Path Coefficients	ตัวแปร	ค่า Path Coefficients	ตัวแปร	ค่า Path Coefficients
P_{13}	= 0.123	P_{46}	= 0.137	P_{Y-7}	= 0.111
P_{18}	= 0.981	P_{47}	= 0.266	P_{Y-8}	= 0.011
P_{19}	= 0.177	P_{Y-1}	= 0.396	P_{Y-9}	= 0.078
P_{1-10}	= 0.396	P_{Y-2}	= -0.084	P_{Y-10}	= -0.155
P_{1-11}	= 0.102	P_{Y-3}	= 0.065	P_{Y-11}	= 0.013
P_{1-12}	= 0.138	P_{Y-4}	= -0.233	P_{Y-12}	= -0.496
P_{42}	= 0.159	P_{Y-5}	= -0.079		
P_{45}	= 0.205	P_{Y-6}	= -0.136		

พิจารณาค่า Path Coefficients เพื่อตัดค่าที่น้อยมากออกจากรูปแบบ จากตารางที่ 2 ค่า P_{Y-2} P_{Y-4} P_{Y-5} P_{Y-6} P_{Y-10} P_{Y-12} มีค่าลบ จึงตัดออกจากรูปแบบ และคำนวณหา ค่า Path Coefficients ใหม่

การคำนวณค่า Path Coefficients เมื่อตัดค่า P_{Y-2} P_{Y-4} P_{Y-5} P_{Y-6} P_{Y-10} P_{Y-12} ออกจากเมตริกซ์ ดังนั้นเมื่อใช้ทศนิยม 3 ตำแหน่ง ผลการวิเคราะห์สรุปได้ค่า Path Coefficients ดังตารางที่ 3

ตาราง 3 ค่า Path Coefficients หลังจากตัด ค่า P_{Y-2} P_{Y-4} P_{Y-5} P_{Y-6} P_{Y-10} P_{Y-12}

ตัวแปร	ค่า Path Coefficients	ตัวแปร	ค่า Path Coefficients
P_{13}	= 0.123	P_{46}	= 0.137
P_{18}	= 0.981	P_{47}	= 0.266
P_{19}	= 0.177	P_{Y-1}	= 0.396
P_{1-10}	= 0.396	P_{Y-3}	= 0.065
P_{1-11}	= 0.102	P_{Y-7}	= -0.056
P_{1-12}	= 0.138	P_{Y-8}	= -0.148
P_{42}	= 0.159	P_{Y-9}	= 0.078
P_{45}	= 0.205	P_{Y-11}	= -0.009

จะเห็นได้ว่าหลังจากตาราง 3 ตัดค่า P_{Y-2} P_{Y-4} P_{Y-5} P_{Y-6} P_{Y-10} P_{Y-12} ออกจากรูปแบบ ก็ยังมีค่า Path Coefficients ที่มีค่าเป็นลบอยู่ ดังนั้นจึงตัดตัวแปรที่มีค่าลบจากตาราง 3 อีกครั้ง ซึ่งได้แก่ P_{Y-7} P_{Y-8} P_{Y-11} เพื่อตัดค่าที่น้อยมากออกจากรูปแบบ และคำนวณหา ค่า Path Coefficients ใหม่

ตาราง 4 ค่า Path Coefficients หลังจากตัด ค่า P_{Y-7} P_{Y-8} P_{Y-11}

ตัวแปร	ค่า Path Coefficients	ตัวแปร	ค่า Path Coefficients
P_{13}	= 0.123	P_{45}	= 0.205
P_{18}	= 0.981	P_{46}	= 0.137
P_{19}	= 0.177	P_{47}	= 0.266
P_{1-10}	= 0.396	P_{Y-1}	= 0.060
P_{1-11}	= 0.102	P_{Y-3}	= -0.016
P_{1-12}	= 0.138	P_{Y-9}	= 0.021
P_{42}	= 0.159		

จะเห็นได้ว่าหลังจากตาราง 4 ตัดค่า P_{Y-7} P_{Y-8} P_{Y-11} ออกจากรูปแบบ P_{Y-1} ยังมีค่า Path Coefficients ที่มีค่าเป็นลบอยู่ ดังนั้นจึงตัดตัวแปร P_{Y-1} อีกครั้งและคำนวณหาค่า Path Coefficients ใหม่

ตาราง 5 ค่า Path Coefficients หลังจากตัด ค่า P_{Y-3}

ตัวแปร	ค่า Path Coefficients	ตัวแปร	ค่า Path Coefficients
P_{13}	= 0.123	P_{42}	= 0.159
P_{18}	= 0.981	P_{45}	= 0.205
P_{19}	= 0.177	P_{46}	= 0.137
P_{1-10}	= 0.396	P_{47}	= 0.266
P_{1-11}	= 0.102	P_{Y-1}	= 0.060
P_{1-12}	= 0.138	P_{Y-9}	= 0.021

จากตารางที่ 5 จะเห็นว่าเมื่อตัด $P_{Y-2} P_{Y-3} P_{Y-4} P_{Y-5} P_{Y-6} P_{Y-7} P_{Y-8} P_{Y-11} P_{Y-10} P_{Y-12}$ ออกจะทำให้ค่า Path Coefficients ที่ตัวแปรอิสระที่เหลืออยู่มีต่อตัวแปรตามมีค่าเหมาะสม จึงเห็นสมควรทดสอบว่าโครงสร้างหรือรูปแบบที่ปรับปรุงแล้วมีความเหมาะสมหรือไม่ โดยนำค่า Path Coefficients แต่ละค่าไปแทนลงในสมการดังในขั้นที่ 4 เพื่อหาค่า r แต่ละค่าออกมา แล้วจะนำค่า r จากการคำนวณนี้ไปเปรียบเทียบกับค่า r เดิม

ตามเส้นทางในภาพประกอบ 5 พบว่า $P_{42} P_{45} P_{46} P_{47}$ มีความสัมพันธ์ผ่านตัวแปรอธิบายและความเบี่ยงเบนทางเพศ ดังนั้นเมื่อตัด $P_{Y-2} P_{Y-3} P_{Y-4} P_{Y-5} P_{Y-6} P_{Y-7} P_{Y-8} P_{Y-11} P_{Y-10} P_{Y-12}$ ออกจากรูปแบบ เป็นผลให้ $P_{42} P_{45} P_{46} P_{47}$ ต้องตัดออกจากรูปแบบโดยปริยาย

ขั้นตอนที่ 4 คำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จากค่า Path Coefficients

จากการแสดงองค์ประกอบของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแต่ละคู่เมื่อแทนค่า Path Coefficients ลงไป จะได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแต่ละคู่ดังนี้

$$\begin{aligned} r_{31} &= P_{13} + P_{18}r_{38} + P_{19}r_{39} + P_{1-10}r_{3-10} + P_{1-11}r_{3-11} + P_{1-12}r_{3-12} \\ &= 0.123 + (0.098 \times 0.390) + (0.177 \times 0.615) + (0.396 \times 0.586) \\ &\quad + (0.102 \times 0.538) + (0.138 \times 0.546) \\ &= 0.632 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} r_{81} &= P_{18} + P_{13}r_{83} + P_{19}r_{89} + P_{1-10}r_{8-10} + P_{1-11}r_{8-11} + P_{1-12}r_{8-12} \\ &= 0.098 + (0.123 \times 0.390) + (0.177 \times 0.378) + (0.396 \times 0.616) \\ &\quad + (0.102 \times 0.409) + (0.138 \times 0.496) \\ &= 0.567 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} r_{91} &= P_{19} + P_{13}r_{93} + P_{18}r_{98} + P_{1-10}r_{9-10} + P_{1-11}r_{9-11} + P_{1-12}r_{9-12} \\ &= 0.177 + (0.123 \times 0.615) + (0.098 \times 0.378) + (0.396 \times 0.549) \\ &\quad + (0.102 \times 0.567) + (0.138 \times 0.496) \\ &= 0.633 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 r_{10-1} &= P_{1-10} + P_{13}r_{10-3} + P_{18}r_{10-8} + P_{19}r_{10-9} + P_{1-11}r_{10-11} + P_{1-12}r_{10-12} \\
 &= 0.396 + (0.123 \times 0.586) + (0.098 \times 0.616) + (0.177 \times 0.549) \\
 &\quad + (0.102 \times 0.535) + (0.138 \times 0.557) \\
 &= 0.757
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 r_{11-1} &= P_{1-11} + P_{13}r_{11-3} + P_{18}r_{11-8} + P_{19}r_{11-9} + P_{1-10}r_{11-10} + P_{1-12}r_{11-12} \\
 &= 0.102 + (0.123 \times 0.538) + (0.098 \times 0.409) + (0.177 \times 0.567) \\
 &\quad + (0.396 \times 0.535) + (0.138 \times 0.449) \\
 &= 0.582
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 r_{12-1} &= P_{1-12} + P_{13}r_{12-3} + P_{18}r_{12-8} + P_{19}r_{12-9} + P_{1-10}r_{12-10} + P_{1-11}r_{12-11} \\
 &= 0.138 + (0.123 \times 0.546) + (0.098 \times 0.496) + (0.177 \times 0.496) \\
 &\quad + (0.396 \times 0.557) + (0.102 \times 0.449) \\
 &= 0.608
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 r_{24} &= P_{42} + P_{45}r_{25} + P_{46}r_{26} + P_{47}r_{27} \\
 &= 0.159 + (0.205 \times 0.637) + (0.132 \times 0.595) + (0.266 \times 0.654) \\
 &= 0.542
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 r_{54} &= P_{45} + P_{42}r_{52} + P_{46}r_{56} + P_{47}r_{57} \\
 &= 0.205 + (0.159 \times 0.637) + (0.132 \times 0.609) + (0.266 \times 0.611) \\
 &= 0.549
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 r_{64} &= P_{46} + P_{42}r_{62} + P_{45}r_{65} + P_{47}r_{67} \\
 &= 0.132 + (0.159 \times 0.595) + (0.205 \times 0.609) + (0.266 \times 0.657) \\
 &= 0.526
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 r_{74} &= P_{47} + P_{42}r_{72} + P_{45}r_{75} + P_{46}r_{76} \\
 &= 0.266 + (0.159 \times 0.654) + (0.205 \times 0.611) + (0.132 \times 0.657) \\
 &= 0.582
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 r_{1-Y} &= P_{Y-1} + P_{Y-9}r_{19} \\
 &= 0.054 + (0.016 \times 0.633) \\
 &= 0.064
 \end{aligned}$$

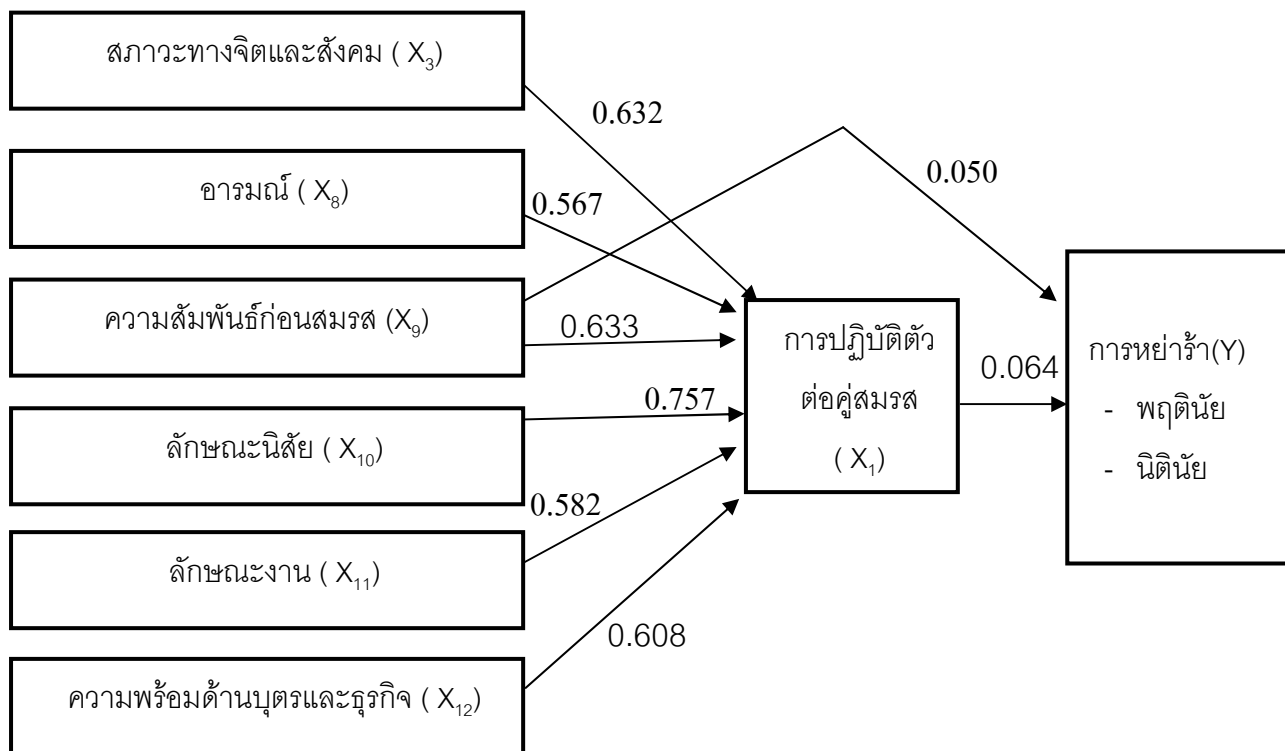
$$\begin{aligned}
 r_{9-Y} &= P_{Y-9} + P_{Y-1}r_{91} \\
 &= 0.016 + (0.054 \times 0.633) \\
 &= 0.050
 \end{aligned}$$

เปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่คำนวณจาก Path Coefficients กับค่าที่มีอยู่เดิม เมื่อนำค่าสัมประสิทธิ์ที่คำนวณจาก Path Coefficients ไปเปรียบเทียบกับค่าที่มีอยู่เดิมปรากฏผลดังในตาราง 6

ตาราง 6 การเปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่คำนวณจาก Path Coefficients กับค่าที่มีอยู่เดิม

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	จากค่า Path Coefficients	จากค่าที่มีอยู่เดิม	ผลต่าง
r_{31}	0.632	0.632	0.000
r_{81}	0.567	0.567	0.000
r_{91}	0.633	0.633	0.000
r_{10-1}	0.757	0.757	0.000
r_{11-1}	0.582	0.582	0.000
r_{12-1}	0.608	0.608	0.000
r_{24}	0.542	0.542	0.000
r_{54}	0.549	0.549	0.000
r_{64}	0.526	0.526	0.000
r_{74}	0.582	0.582	0.000
r_{1-Y}	0.064	0.064	0.000
r_{9-Y}	0.050	0.050	0.000

จากตารางที่ 6 การเปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่คำนวณจาก Path Coefficients ทุกค่ามีค่าไม่ต่างไปจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่มีอยู่เดิม แสดงว่าโครงสร้างหรือรูปแบบที่ผ่านการทดสอบความเที่ยงตรงแล้วเป็นดังนี้

ภาพประกอบ 14 รูปแบบของสาเหตุของตัวแปร เมื่อใช้การหย่าร้างเป็นตัวแปรตามที่ผ่านการทดสอบความเที่ยงตรงตามเทคนิค Path Analysis

ขั้นตอนที่ 5 การตรวจสอบทฤษฎี (Theory Testing)

จากโมเดลแสดงรูปแบบอิทธิพล ภาพประกอบ 6 นำค่าอิทธิพลทางตรงมาคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแต่ละคู่ได้ตามทฤษฎีสัมประสิทธิ์อิทธิพล ในที่นี้ผู้วิจัยจะแสดงตัวอย่างการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทุกคู่ ดังนี้

$X_1 - X_Y$	อิทธิพลทางตรง	=	0.064
	อิทธิพลทางอ้อม	=	0.000
	สปส. สหสัมพันธ์	=	0.064

$X_9 - X_Y$	อิทธิพลทางตรง	=	0.050
	อิทธิพลทางอ้อม	=	0.000
	สปส. สหสัมพันธ์	=	0.050
$X_3 - X_Y$	อิทธิพลทางตรง	=	0.000
	อิทธิพลทางอ้อม ผ่าน X_1	=	$(0.632)(0.064)=0.040$
	สปส. สหสัมพันธ์	=	$0.000+0.040 = 0.040$
$X_8 - X_Y$	อิทธิพลทางตรง	=	0.000
	อิทธิพลทางอ้อม ผ่าน X_1	=	$(0.567)(0.064)=0.036$
	สปส. สหสัมพันธ์	=	$0.000+0.036 = 0.036$
$X_9 - X_Y$	อิทธิพลทางตรง	=	0.000
	อิทธิพลทางอ้อม ผ่าน X_1	=	$(0.633)(0.064)=0.041$
	สปส. สหสัมพันธ์	=	$0.000+0.041 = 0.041$
$X_{10} - X_Y$	อิทธิพลทางตรง	=	0.000
	อิทธิพลทางอ้อม ผ่าน X_1	=	$(0.757)(0.064)=0.048$
	สปส. สหสัมพันธ์	=	$0.000+0.048 = 0.048$
$X_{11} - X_Y$	อิทธิพลทางตรง	=	0.000
	อิทธิพลทางอ้อม ผ่าน X_1	=	$(0.582)(0.064)=0.037$
	สปส. สหสัมพันธ์	=	$0.000+0.037 = 0.037$
$X_{12} - X_Y$	อิทธิพลทางตรง	=	0.000
	อิทธิพลทางอ้อม ผ่าน X_1	=	$(0.608)(0.064)=0.039$
	สปส. สหสัมพันธ์	=	$0.000+0.039 = 0.039$

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์แยกค่าสหสัมพันธ์

เมื่อได้ตรวจสอบความตรงของโมเดลแล้ว การวิเคราะห์แยกค่าสหสัมพันธ์ตามโมเดลแสดงรูปแบบอิทธิพลให้ได้อิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมเพื่ออธิบายความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร ผลจากการวิเคราะห์แยกค่า สหสัมพันธ์จะได้ค่าอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม ซึ่งเมื่อนำมารวมกันจะได้ค่าผลรวมอิทธิพลและเมื่อนำค่าผลรวมอิทธิพลไปลบออกจากสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จะได้ค่าความสัมพันธ์เทียมและความสัมพันธ์ที่ไม่สามารถวิเคราะห์ได้ว่าเป็นความสัมพันธ์แบบใด ดังเสนอไว้ในตารางที่ 7 เพื่อพิจารณาค่าอิทธิพลในโมเดลตามภาพประกอบ 14 ประกอบกับค่าอิทธิพลในตารางที่ 7 สรุปได้ว่า

สภาวะการสมรส (X_3) มีอิทธิพลทางตรงกับการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1) (ขนาดอิทธิพล = 0.632) ความสัมพันธ์ระหว่างสภาวะการสมรส (X_3) กับการหย่าร้าง (Y) เป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุในรูปของอิทธิพลทางอ้อม โดยส่งผ่านตัวแปรการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1)

อารมณ์ (X_8) มีอิทธิพลทางตรงกับการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (ขนาดอิทธิพล = 0.567) ความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์ (X_8) กับการหย่าร้าง (Y) เป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุในรูปของอิทธิพลทางอ้อม โดยส่งผ่านตัวแปรการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1)

ความสัมพันธ์ก่อนสมรส (X_9) มีอิทธิพลทางตรงกับการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (ขนาดอิทธิพล = 0.633) ความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์ก่อนสมรส (X_9) กับการหย่าร้าง (Y) เป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุในรูปของอิทธิพลทางอ้อม โดยส่งผ่านตัวแปรการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1)

ลักษณะนิสัย (X_{10}) มีอิทธิพลทางตรงกับการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (ขนาดอิทธิพล = 0.757) ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะนิสัย (X_{10}) กับการหย่าร้าง (Y) เป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุในรูปของอิทธิพลทางอ้อม โดยส่งผ่านตัวแปรการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1)

ลักษณะงาน (X_{11}) มีอิทธิพลทางตรงกับการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (ขนาดอิทธิพล = 0.582) ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะงาน (X_{11}) กับการหย่าร้าง (Y) เป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุในรูปของอิทธิพลทางอ้อม โดยส่งผ่านตัวแปรการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1)

ความพร้อมด้านบุตรและธุรกิจ (X_{12}) มีอิทธิพลทางตรงกับการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (ขนาดอิทธิพล 0.632) ความสัมพันธ์ระหว่างสภาวะการสมรส (X_{12}) กับการหย่าร้าง (Y) เป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุในรูปของอิทธิพลทางอ้อม โดยส่งผ่านตัวแปรการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1)

การปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1) มีอิทธิพลทางตรงต่อการหย่าร้างขนาดอิทธิพล เท่ากับ 0.050

ความสัมพันธ์ก่อนสมรส (X_9) มีอิทธิพลทางตรงต่อการหย่าร้างขนาดอิทธิพล เท่ากับ 0.064

ตาราง 7 ค่าสัมประสิทธิ์แสดงอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของตัวแปรเหตุที่มีต่อการหย่าร้าง

ตัวแปรเหตุ	r	อิทธิพล ทางตรง	อิทธิพลทางอ้อมผ่านทาง		ผลรวมอิทธิพล	ความสัมพันธ์เทียม
			X_1	รวม		
X_1	0.064	0.064	0.000	0.000	0.064	0.000
X_3	0.035	0.000	0.040	0.040	0.032	0.003
X_8	-0.078	0.000	0.036	0.036	0.028	-0.106
X_9	0.050	0.050	0.041	0.041	0.091	-0.041
X_{10}	-0.047	0.000	0.048	0.048	0.048	-0.095
X_{11}	0.017	0.000	0.037	0.037	0.029	-0.012
X_{10}	-0.044	0.000	0.039	0.039	0.030	-0.074

สรุปได้ว่า ข้อเสนอข้างต้นนี้สอดคล้องกับสมมุติฐานการวิจัยที่ได้กล่าวไว้แล้ว

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อศึกษาปัจจัยสาเหตุของการหย่าร้างทั้งโดยพฤตินัยและนิตินัย โดยตัวแปรอิสระ ประกอบด้วยการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1) การสื่อสารและปรับตัว (X_2) สภาวะการสมรส (X_3) อบรมเลี้ยงดูและความเครียดทางเพศ (X_4) ครอบครัวคู่สมรส (X_5) ความบกพร่องของร่างกายและจิตใจ (X_6) เพศสัมพันธ์ (X_7) อารมณ์ (X_8) ความสัมพันธ์ก่อนสมรส (X_9) ลักษณะนิสัย (X_{10}) ลักษณะงาน (X_{11}) และความพร้อมด้านบุตรและธุรกิจ (X_{12}) ที่มีอิทธิพลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อการหย่าร้างทั้งทางพฤตินัยและนิตินัยในครอบครัวไทย

สมมติฐานในการวิจัย

- สมมติฐานที่ 1 การปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมติฐานที่ 2 การสื่อสารและปรับตัว (X_2) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมติฐานที่ 3 สภาวะการสมรส (X_3) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมติฐานที่ 4 อบรมเลี้ยงดูและความเครียดทางเพศ (X_4) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมติฐานที่ 5 ครอบครัวคู่สมรส (X_5) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมติฐานที่ 6 ความบกพร่องทางร่างกายและจิตใจ (X_6) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมติฐานที่ 7 เพศสัมพันธ์ (X_7) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมติฐานที่ 8 อารมณ์ (X_8) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมติฐานที่ 9 ความสัมพันธ์ก่อนสมรส (X_9) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมติฐานที่ 10 ลักษณะนิสัย (X_{10}) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมติฐานที่ 11 ลักษณะงาน (X_{11}) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมติฐานที่ 12 ความพร้อมด้านบุตรและธุรกิจ (X_{12}) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง
- สมมติฐานที่ 13 สภาวะการสมรส (X_3) อารมณ์ (X_8) ความสัมพันธ์ก่อนสมรส (X_9) ลักษณะนิสัย (X_{10}) ลักษณะงาน (X_{11}) ความพร้อมด้านบุตรและธุรกิจ (X_{12}) มีอิทธิพลโดยอ้อมต่อการหย่าร้างผ่านทางการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1)
- สมมติฐานที่ 14 การสื่อสารและปรับตัว (X_2) ครอบครัวคู่สมรส (X_5) ความบกพร่องทางร่างกายและจิตใจ (X_6) และเพศสัมพันธ์ (X_7) มีอิทธิพลโดยอ้อมต่อการหย่าร้างผ่านทางอบรมเลี้ยงดูและความเครียดทางเพศ (X_4)

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ชายหรือหญิงที่หย่าร้างซึ่งมีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่ในภาคเหนือ คือ จังหวัดเชียงใหม่ ,ภาคใต้ คือ จังหวัดสงขลา ,ภาคตะวันออก คือ จังหวัดจันทบุรี และภาคกลาง คือ กรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้ที่อยู่ในสถานภาพหย่าร้างในปัจจุบันทั้งสามีและภรรยา จำนวน 300 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นคู่สามีภรรยาแต่หย่าร้างแล้ว จำนวน 62 คู่ (124 คน) และเฉพาะผู้ที่เป็นสามี 88 คน และเฉพาะผู้ที่เป็นภรรยา 88 คน (176 คน) โดยมีขั้นตอนการสุ่มดังนี้

ขั้นที่ 1 ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ ภาคเหนือสุ่มเจาะจงจังหวัดเชียงใหม่ ภาคใต้สุ่มเจาะจงจังหวัดสงขลา ภาคตะวันออกสุ่มเจาะจงจังหวัดจันทบุรี และ ภาคกลางสุ่มเจาะจงกรุงเทพมหานคร

ขั้นที่ 2 สุ่มแบบตามสะดวก (Convenience Sampling) จังหวัดละ 74 คน ได้กลุ่มที่เป็นคู่สามีภรรยาแต่หย่าร้างแล้ว จำนวน 15 คู่ (30คน) และเฉพาะผู้ที่เป็นสามีหรือภรรยาจำนวน 44 คน สำหรับกรุงเทพมหานคร สุ่มแบบตามสะดวกจำนวน 78 คน เป็นคู่สามีภรรยาแต่หย่าร้างแล้ว จำนวน 17 คู่ (34 คน) และเฉพาะผู้ที่เป็นสามีหรือภรรยา จำนวน 44 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้เกิดการหย่าร้างของครอบครัวไทย แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัว เป็นลักษณะให้เลือกตอบเกี่ยวกับ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ เป็นต้น แบบสอบถามส่วนนี้ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้เกิดการหย่าร้าง ซึ่งแบ่งออกเป็น 7 ด้าน ได้แก่ ด้านชีวิตสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและความประพฤติ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านอารมณ์และจิตใจ ด้านทัศนคติ และด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นประโยคข้อความประกอบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ จากจริงมากที่สุด จริงมาก จริง ค่อนข้างจริง และไม่จริง ตามลำดับ จำนวน 126 ข้อ โดยแบ่งออกเป็นปัจจัยแต่ละด้านดังนี้ ปัจจัยชีวิตสังคม ตั้งแต่ข้อ 1 – 47 ปัจจัยเศรษฐกิจ ตั้งแต่ข้อ 48 – 59 ปัจจัยด้านสังคมและความประพฤติ ตั้งแต่ข้อ 60 – 91 ปัจจัยด้านสุขภาพอนามัย ตั้งแต่ข้อ 92 – 99 ปัจจัยด้านอารมณ์

และจิตใจ ตั้งแต่ข้อ 100 – 104 ปัจจัยด้านทัศนคติ ตั้งแต่ข้อ 105 – 113 และปัจจัยด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว ตั้งแต่ข้อ 114 – 126

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบของการหย่าร้าง ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถาม 1 ข้อ แบบสอบถามส่วนนี้เป็นข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการหย่าร้างของกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองร่วมกับผู้ร่วมวิจัยอีก 2 คน โดยดำเนินการเป็นลำดับขั้นดังนี้

1. ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยแต่ละคนได้รับผิดชอบในการเก็บข้อมูลแต่ละจังหวัด โดยในระยะแรกได้สืบหาข้อมูลจากบุคคลที่คุ้นเคยกับผู้วิจัยหรือผู้ร่วมวิจัย โดยให้บอกรายชื่อ และสถานที่ทำงานหรือบ้านพัก ของผู้ที่หย่าร้าง จากนั้นผู้วิจัยหรือผู้ร่วมวิจัยได้เดินทางไปเก็บข้อมูลกับบุคคลนั้นด้วยตนเอง
2. ผู้วิจัยตรวจแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาทั้งหมด แล้วคัดเลือกเฉพาะแบบสอบถามที่สมบูรณ์เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดกระทำข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเริ่มต้นด้วยการที่ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมดมาประมวลผลตามระเบียบวิธีทางสถิติ โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยโดยทำการลงรหัสข้อมูลและป้อนข้อมูลลงบนเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อทำการวิเคราะห์ประมวลผลหาค่าสถิติที่ต้องการ มีขั้นตอนดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1.1 ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนทั้งฉบับกับคะแนนเฉพาะในรายข้อนั้น ๆ

โดยใช้สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) มาหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อโดยใช้ (Item Total Correlation) สาเหตุการหย่าร้างทั้ง 126 ข้อ และได้เลือกปัจจัยที่มีค่า Corrected Item Total Correlation ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ซึ่งปรากฏว่ามาทำวิเคราะห์หาองค์ประกอบของคู่สมรส โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งปรากฏว่ามีจำนวน 77 ข้อ ผู้วิจัยจึงได้นำรายข้อที่มีทั้ง 77 ข้อนี้มาหาความเชื่อมั่นต่อไป ส่วนรายข้อที่มีค่า Item-total Correlation ต่ำกว่า 0.5 ได้ตัดออกไป

1.2 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ค่าความเชื่อมั่นที่เหมาะสมและยอมรับได้ โดยปกติมีค่า.80 ขึ้นไปถือว่าแบบสอบถามฉบับนั้นมีความเชื่อมั่นใช้ได้ แต่ถ้าน้อยกว่านั้นอาจต้องสร้างจำนวนข้อคำถามเพิ่มขึ้นจากเดิม (ธานินทร์ ศิลป์จารุ. 2548 : 313)

2. สถิติสำหรับทดสอบสมมติฐาน

.ใช้สถิติการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) ซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ การหาค่าความสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เขียนสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน คำนวณค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง คำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จากค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง การตรวจสอบทฤษฎี และการวิเคราะห์แยกค่าความสัมพัทธ์

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์สรุปได้ดังนี้

จากการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานทั้ง 14 ข้อของสมมติฐานทางการวิจัย ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่า ปัจจัยที่ศึกษานั้นทำให้เกิดการหย่าร้างทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 การปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1) มีอิทธิพลทางตรงต่อการหย่าร้างขนาดอิทธิพล เท่ากับ 0.050 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 9 ความสัมพันธ์ก่อนสมรส (X_9) มีอิทธิพลทางตรงต่อการหย่าร้างขนาดอิทธิพล เท่ากับ 0.064 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 13 สภาวะการสมรส (X_3) อารมณ์ (X_8) ความสัมพันธ์ก่อนสมรส (X_9) ลักษณะนิสัย (X_{10}) ลักษณะงาน (X_{11}) ความพร้อมด้านบุตรและธุรกิจ (X_{12}) มีอิทธิพลโดยอ้อมต่อการหย่าร้างผ่านทางการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยโดยมีรายละเอียด ดังนี้

สภาวะการสมรส (X_3) มีอิทธิพลทางตรงกับการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1) (ขนาดอิทธิพล = 0.632) ความสัมพันธ์ระหว่างสภาวะการสมรส (X_3) กับการหย่าร้าง (Y) เป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุในรูปของอิทธิพลทางอ้อม โดยส่งผ่านตัวแปรการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1) อารมณ์ (X_8) มีอิทธิพลทางตรงกับการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1) (ขนาดอิทธิพล = 0.567) ความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์ (X_8) กับการหย่าร้าง (Y) เป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุในรูปของอิทธิพลทางอ้อม โดยส่งผ่านตัวแปรการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1)

ความสัมพันธ์ก่อนสมรส (X_9) มีอิทธิพลทางตรงกับการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1) (ขนาดอิทธิพล = 0.633) ความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์ก่อนสมรส (X_9) กับการหย่าร้าง (Y) เป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุในรูปของอิทธิพลทางอ้อม โดยส่งผ่านตัวแปรการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1)

ลักษณะนิสัย (X_{10}) มีอิทธิพลทางตรงกับการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1) (ขนาดอิทธิพล = 0.757) ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะนิสัย (X_{10}) กับการหย่าร้าง (Y) เป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุในรูปของอิทธิพลทางอ้อม โดยส่งผ่านตัวแปรการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1)

ลักษณะงาน (X_{11}) มีอิทธิพลทางตรงกับการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1) (ขนาดอิทธิพล = 0.582) ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะงาน (X_{11}) กับการหย่าร้าง (Y) เป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุในรูปของอิทธิพลทางอ้อม โดยส่งผ่านตัวแปรการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1)

ความพร้อมด้านบุตรและธุรกิจ (X_{12}) มีอิทธิพลทางตรงกับการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1) (ขนาดอิทธิพล 0.632) ความสัมพันธ์ระหว่างสภาวะการสมรส (X_{12}) กับการหย่าร้าง (Y) เป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุในรูปของอิทธิพลทางอ้อม โดยส่งผ่านตัวแปรการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1)

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถอภิปรายผลประเด็นสำคัญและรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. **ปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง** พบว่า การปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1) และความสัมพันธ์ก่อนสมรส มีอิทธิพลโดยตรงต่อการหย่าร้าง ซึ่งแต่ละตัวสามารถอภิปรายได้ดังนี้

1.1 **การปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1)** ซึ่งประกอบด้วยการพูดจาก้าวร้าว หลงตัวเอง พูดจาเหยียดหยาม ทอดทิ้งคู่สมรส ไม่ดูแลเอาใจใส่ ก้าวร้าว นอกใจ ทำร้ายร่างกาย ไม่ฟังความคิดเห็น ขอบวางอำนาจ ไม่ให้เกียรติ มีอิทธิพลต่อการหย่าร้างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ เราทุกคนต่างปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นเห็นคุณค่าและเห็นความสำคัญ ไม่มีใครชอบที่จะอยู่บนการถูกก้าวร้าวดูหมิ่นเหยียดหยาม การประชดประชัน การควบคุมบังคับจำกัด เสรีภาพและการไม่ให้เกียรติ ในชีวิตคู่ก็เช่นกัน คู่รักย่อมปรารถนา ให้อีกฝ่ายหนึ่งเห็นคุณค่า ให้เกียรติกัน และกันเสมอ ซื่อสัตย์และความเกรงใจ ดังนั้นหากเราต้องการมีชีวิตคู่ที่ยั่งยืน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องครองชีวิตคู่ด้วยการแสดงออกและปฏิบัติตัวที่ดีต่อกัน

จะเห็นได้ว่าตัวแปรที่อยู่ในปัจจัยนี้ สามารถมองการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส ออกเป็น 3 ด้าน คือ ลักษณะการพูดคุย (พูดจาก้าวร้าว ,พูดจาเหยียดหยาม ,ขอบวางอำนาจ, หลงตัวเอง, ไม่ให้เกียรติ) ด้านการนอกใจและไม่เห็นคุณค่า (ทอดทิ้งคู่สมรส ไม่ดูแลเอาใจใส่ นอกใจ ไม่ฟังความคิดเห็น) และด้านความรุนแรงต่อคู่สมรส (ก้าวร้าว ทำร้ายร่างกาย)

การพูดคุยในครอบครัวเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้ครอบครัวผูกพันกันดี จึงกลายเป็นเรื่องที่คุณสมรสควรมีการพูดคุยสื่อสารที่เหมาะสมซึ่งก่อให้เกิดผลดีทำให้เกิดความผูกพัน ความเข้าใจ เข้าใจ ให้ความใส่ใจต่อกัน เกิดความอบอุ่นใจ และเสริมกำลังใจซึ่งกันและกัน นอกจากนั้นจำเป็น ต้องหลีกเลี่ยงการพูดจาไม่เหมาะสม ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาลูกใช้ตามมามากมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้าง พบว่า การหย่าร้างที่เกิดขึ้นร้อยละ 48.81 เกิดจากสาเหตุด้านความประพฤติ ในเรื่องของ การไม่ให้เกียรติ ชอบพูดดูหมิ่นเหยียดหยาม ซึ่งจัดได้ว่าการไม่ให้เกียรติชอบพูดดูหมิ่นเหยียดหยาม จะมีผลต่อการหย่าร้างอยู่ในอันดับต้นของสาเหตุทางด้านความประพฤติ

ในด้านการนอกใจไม่เห็นคุณค่า ปัจจุบันปัญหานี้กำลังเป็นปัญหาใหญ่ของการครองเรือน เมื่อคุณสมรสตกลงใจที่จะใช้ชีวิตร่วมกันต่างก็หวังว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะซื่อสัตย์ต่อตน การนอกใจคือการไม่ให้เกียรติและทำให้อีกฝ่ายรู้สึกถูกทอดทิ้งไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ อีกทั้งเป็นการทำลายความไว้วางใจที่คุณสมรสเคยมีต่อกันและกันและทำให้เกิดผลกระทบทางจิตใจ หลายประการ เช่น ความโกรธ ความรู้สึกเจ็บปวดและความรู้สึกถูกทรยศหลอกลวง จึงเป็นการยากยิ่งที่จะประคับประคองชีวิตคู่ให้ดำเนินต่อไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับอุมาพร ตรังคสมบัติ (2544) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับจิตบำบัดและการให้คำปรึกษาครอบครัว พบว่าการนอกใจทำให้เกิดผลกระทบอย่างมากต่อระบบคุณสมรส เป็นการทำลายขอบเขตของระบบทำให้นักคนอื่นเข้ามาล่วงล้ำความสัมพันธ์ที่เป็นสิ่งพิเศษเฉพาะคนสองคน ภาวะเบี่ยง ลำดับอำนาจและความสัมพันธ์ภายในระบบจะมีการเปลี่ยนแปลงไป ผลสุดท้ายของการนอกใจ คือ การสิ้นสุดชีวิตสมรสและการแตกสลายของครอบครัว

ส่วนการใช้ความรุนแรงต่อคุณสมรส คือ การทำร้ายร่างกาย พบเพิ่มขึ้นมีกรรยาเกิดขึ้นได้ทุกชนชั้นในสังคม การทำร้ายร่างกายมักจะเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีกและรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ จนกลายเป็นปัญหาเรื้อรัง ทำให้เกิดข้อขัดแย้งและก่อให้เกิดวิกฤตในครอบครัว ถ้าปล่อยทิ้งให้เป็นความขัดแย้งที่เรื้อรังไม่ได้ขจัดหรือแก้ไข ผลสุดท้ายจะเกิดภาวะที่ไม่สามารถควบคุมได้ และนำไปสู่การหย่าร้างในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของธัญญา สนิวงศ์ ณ อยุธยา (2548) ระบุว่า จากการรวบรวมข้อมูลจากหญิงที่หย่าร้างจำนวน 11 ราย แบบเจาะลึก ทำให้พบว่าจำนวน 4-5 ราย ถูกทำร้ายร่างกาย จากสามีก่อนการหย่า นอกจากนั้นงานวิจัยของสุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีและการหย่าร้าง พบว่า การหย่าร้างร้อยละ 40.48 ที่เกิดขึ้นเกิดจากสาเหตุด้านความประพฤติ ในเรื่องของ การชอบทำร้ายร่างกายคุณสมรส นั้น โดยอดีตคุณสมรส จะชอบทำร้ายร่างกายโดยการตบตี และชกต่อยคุณสมรสของตนเองให้ได้รับความเจ็บปวด

1.2 ความสัมพันธ์ก่อนสมรส (X_9) ซึ่งประกอบด้วย ไม่รู้จักกันดีก่อนสมรส ไม่ได้รักกันมาก่อน และไม่สมัครใจอยู่ร่วมกันตั้งแต่ก่อนสมรส อาจเป็นเพราะสามีภรรยาที่หย่าร้างกันนั้น มักรู้จักกันไม่ดีก่อนแต่งงาน เมื่อเป็นคู่รักกันอยู่นั้นก็มักปกปิดลักษณะที่ไม่น่าชื่นชมของตนเองไว้ แม้คู่ที่ไม่จงใจปกปิดก็ยังไม่รู้จักอีกฝ่ายหนึ่งอย่างแท้จริงได้ เพราะไม่ได้อยู่ใกล้ชิดกันเหมือนตอนที่แต่งงานอยู่ด้วยกันแล้ว ซึ่งเมื่อถึงตอนนั้นจึงค่อยพบว่าเข้ากันไม่ได้จริง ๆ ซึ่งอาจจะเข้ากันไม่ได้ทางด้านอุปนิสัย ทัศนคติ หรือเรื่องทางเพศ จึงต้องหย่าร้างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสุดา ภิรมย์แก้ว (2529 : 16) กล่าวว่า คู่สมรสที่ใช้เวลาดูใจกันและน้อย มีโอกาสที่จะหย่าร้างง่ายกว่าผู้ที่มีเวลาดูใจกันเป็นเวลานาน ทั้งนี้เพราะไม่มีโอกาสที่จะใช้นิสัยใจคอ ทักษะค่านิยมของกันและกันได้อย่างละเอียดถี่ถ้วน และจากการศึกษางานวิจัยของสุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) พบว่าสตรีที่หย่าร้างโดยส่วนใหญ่มีจำนวนร้อยละ 52 ที่มีเวลาศึกษาทำความรู้จักกับอดีตคู่สมรสไม่เกิน 1 ปี และจำนวนร้อยละ 42 ที่มีเวลาศึกษาทำความรู้จักและเข้าใจกันเป็นระยะเวลามากกว่า 1 ปี

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยอ้อมต่อการหย่าร้าง พบว่า สภาวะการสมรส (X_3) อารมณ์ (X_8) ความสัมพันธ์ก่อนสมรส (X_9) ลักษณะนิสัย (X_{10}) ลักษณะงาน (X_{11}) และความพร้อมด้านบุตรและธุรกิจ (X_{12}) มีอิทธิพลโดยอ้อมต่อการหย่าร้างผ่านทางการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1) อธิบายได้ดังนี้

2.1 สภาวะการสมรส (X_3) ประกอบด้วย เลิกคู่โดยใช้ฐานะทางสังคม เลิกคู่โดยเศรษฐกิจ สมรสเพื่อหนีจากครอบครัว สมรสเพราะเหงา สมรสเพื่อสนองทางเพศ สมรสเพื่อหวังผลทางนิติกรรม มีอิทธิพลโดยอ้อมต่อการหย่าร้างผ่านทางการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส (X_1) ซึ่งสอดคล้องกับเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2542) กล่าวว่า สมรสจำนวนไม่น้อยเข้าพิธีแต่งงานกันเพียงเพราะพึงพอใจในเรือนร่าง รูปร่างหน้าตา หรือความสัมพันธ์ทางเพศที่ได้รับมากกว่าเหตุผลอื่น โดยไม่ได้ตระหนักว่าความสัมพันธ์ทางเพศที่ดีไม่ได้เป็นเครื่องยืนยันว่าชีวิตสมรสจะดีด้วย เราสามารถเห็นตัวอย่างจากดาราฮอลลีวูดมากมายที่ดูเหมือนมีเสน่ห์รัศมีดึงดูดใจ แต่ชีวิตครอบครัวกลับต้องอับปางครึ่งแล้วครึ่งเล่า เพราะขาดความเข้าใจในการใช้ชีวิตคู่

นักจิตวิทยาและนักสังคมวิทยาหลายคนเชื่อว่า ผู้หญิงสวย มักจะสร้างโลกของเธอที่เต็มไปด้วยความโรแมนติก แล้วความสวยงามนั้นจะเป็นหนทางสู่ความสำเร็จและเกียรติยศชื่อเสียง และกลายเป็นคนหลงตัวเอง รักแต่ตัวเองและไม่อาจมอบความรักให้แก่ใครได้ เมื่อให้ชีวิตคู่จึงทำให้เกิดปัญหาตามมา (ผู้จัดการออนไลน์. 2547)

สม สุจิตรา (2549) ได้เสนอแนะแนวทางในการเลือกคู่ว่า อย่าแต่งงานเพราะหลงใหลในรูป สมบัติของเขาเพียงอย่างเดียว รูปร่าง หน้าตา ทรัพย์สิน เป็นเรื่องภายนอก เป็นเปลือกที่อาจไม่รู้ว่า มีเนื้อแท้ที่เน่าอยู่ภายใน

2.2 อารมณ์ (X_8) ประกอบด้วย เอาแต่ใจ เจ้าอารมณ์ ไม่อดทน มีอิทธิพลโดยอ้อมต่อการหย่าร้างผ่านทางการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภรณ์ ลิ้มอารีย์ (2536) เรื่องสตรีและการหย่าร้าง พบว่า การเป็นคนเอาแต่ใจตัวเอง นำไปสู่การไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน ซึ่งเป็น สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการหย่าร้างทั้งสิ้น

2.3 ความสัมพันธ์ก่อนสมรส (X_9) ประกอบด้วย ไม่รู้จักกันดีก่อนสมรส ไม่รักกันมาก่อน ไม่สมัครใจอยู่ด้วยกัน มีอิทธิพลโดยอ้อมต่อการหย่าร้างผ่านทางการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส ซึ่งสอดคล้องกับกรมสุขภาพจิต (2548) กล่าวว่า คู่สมรสบางรายอาจจะมีโอกาสน้อยที่จะรู้จักกัน เข้าใจกันและทราบคุณสมบัติของคู่ครองก่อนสมรส ทำให้ยังไม่เห็นนิสัยไม่ดีของอีกฝ่าย ควรคำนึงไว้เสมอว่ายังมีส่วนของบุคลิกภาพของผู้ที่จะมาเป็นคู่ครองที่ยังไม่แสดงออกมาชัดเจนจนกว่าจะได้มาอยู่ร่วมกัน เพราะเมื่ออยู่กับไปนิสัยไม่ดีก็จะปรากฏออกมาให้เห็นเรื่อย ๆ หลายคู่หลังแต่งงานพบว่าฝ่ายชายเป็นคนเจ้าอารมณ์ เมื่อโมโหก็เก็บอารมณ์ไม่อยู่ชอบทำร้ายทุบตีภรรยา

2.4 ลักษณะนิสัย (X_{10}) ประกอบด้วย ชอบจับผิด ขาดความเป็นส่วนตัว จู้จี้ขี้บ่น มีปัญหาไม่พูด หึงหวง มีอิทธิพลโดยอ้อมต่อการหย่าร้างผ่านทางการปฏิบัติตัวต่อคู่สมรสในเรื่องความจู้จี้ขี้บ่น ซึ่งสอดคล้องกับสำนักวิจัยเอแบคโพลล์ (เดอะเนชั่น : ออนไลน์) ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับประชาชนเรื่อง “ตัวบ่งชี้มูลเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดพฤติกรรมนอกใจคู่รัก หรือการมีกิ๊ก จากการสุ่มตัวอย่างประชากรที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 1,480 ตัวอย่าง พบว่า แนวโน้มพฤติกรรมนอกใจคู่รักโดยปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เกิดการนอกใจคู่สมรส อันดับแรก คือ ร้อยละ 83.3 เกิดจากความจู้จี้ขี้บ่นของหญิง

ในด้านการมีปัญหาไม่พูดนั้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเล็กหรือปัญหาใหญ่ก็ตาม หากเกิดขึ้นแล้วไม่มีการทำความเข้าใจหรือไม่ได้พูดคุยแก้ไขปัญหานั้น สามีภรรยาต่างก็สร้างกำแพงทางอารมณ์ขึ้นมาขวางกั้นระหว่างกัน ทำให้ไม่มีการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมา ต่างคนต่างมองปัญหาและสถานการณ์ตามมุมมองของตนเท่านั้น ในที่สุดจะทำให้ถอยห่างออกจากกัน ซึ่งสอดคล้องกับ อุมพร ตรังคสมบัติ (2544) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับจิตบำบัดและการให้คำปรึกษาครอบครัว พบว่า การไม่พูดเมื่อมีปัญหาจะทำให้ความใกล้ชิดจะลดลงและ ความห่างเหินจะเพิ่มขึ้น ทำให้โอกาสจะแก้ปัญหาพร้อมกันเป็นไปได้ไม่ได้และเกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น การนอกใจและการแยกทางกันในที่สุด

2.1.5 ลักษณะงาน (X_{11}) ประกอบด้วย ต้องเดินทางนาน ๆ ก้าวก่ายการทำงาน ของคู่สมรส และสถานที่ทำงานไกลแยกกันอยู่ มีอิทธิพลโดยอ้อมต่อการหย่าร้างผ่านทาง การปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส ปัจจุบันวิถีชีวิตของครอบครัวไทยเปลี่ยนแปลงไปผู้หญิงต้องช่วยทำงาน หาเลี้ยงครอบครัว โดยทำงานนอกบ้านเพิ่มมากขึ้นทำให้เวลาที่มีให้แก่กันภายในครอบครัวน้อยลง ส่งผลให้การปฏิบัติตัวและความสัมพันธ์ของสมาชิกครอบครัวอ่อนแอตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ อุมามพร ตรังคสมบัติ (2544, 187) ได้ศึกษาเกี่ยวกับจิตบำบัดและการให้คำปรึกษา ครอบครัว พบว่า อาชีพการงานมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในชีวิตคู่ เช่น คู่สมรสทุ่มเทเวลาให้งาน มากจนไม่มีเวลาให้กันและกันจึงเป็นเหตุให้บางครั้งสามีหรือภรรยารู้สึกว่าตนถูกทอดทิ้ง และไม่ได้รับการเอาใจใส่เท่าที่ควร

และจากการศึกษาของ สุดา แก้วภิรมย์ (2529 : 21) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสาเหตุ ของการหย่าร้างในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้คู่สมรส ต้องออกทำงานทั้งสองคน การทำงานนอกบ้านอาจทำให้ทั้งสามีและภรรยามีโอกาสพบปะบุคคลอื่น ที่ถูกใจและเกิดการนอกใจคู่สมรสได้

2.1.6 ความพร้อมด้านบุตรและธุรกิจ (X_{12}) ประกอบด้วย มีบุตรโดยไม่ได้ตั้งใจ หลีกเลียงการรับผิดชอบทางธุรกิจ และมีบุตรเมื่อไม่พร้อม ทั้งนี้เป็นเพราะถึงแม้การมีลูกจะเป็น สิ่งที่ทำให้ชีวิตคู่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น แต่การเลี้ยงลูกก็จัดเป็นภาระหนัก โดยเฉพาะในปัจจุบันที่นิยม อยู่กันเป็นครอบครัวเดี่ยว ไม่มีเครือญาติที่จะช่วยเลี้ยงดูเด็กเหมือนสมัยก่อน ภาระเกี่ยวกับการมีลูก มีขึ้นตั้งแต่ภรรยาเริ่มตั้งครรภ์ ระบบที่เคยมีเฉพาะสามีภรรยาจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อ เตรียมพร้อมที่จะต้อนรับสมาชิกใหม่ ความใกล้ชิดระหว่างสามีภรรยาจะลดลง แต่ภาระหน้าที่และ ความรับผิดชอบค่าใช้จ่ายกลับเพิ่มมากขึ้น ภาระที่เพิ่มขึ้นนี้ทำให้เกิดความเหน็ดเหนื่อยและมี ผลกระทบต่ออารมณ์และความสัมพันธ์ที่คู่สมรสมีต่อกัน

ปัญหาที่พบบ่อยเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกได้แก่ การร่วมกันแบ่งเบาภาระ ในการเลี้ยงดูลูก โดยส่วนใหญ่ในหลายครอบครัวผู้เป็นภรรยาต้องทำหน้าที่เลี้ยงลูกเป็นส่วนใหญ่ โดยสามีให้ความช่วยเหลือน้อยมากหรือไม่ได้ช่วยเลย ผู้หญิงส่วนมากมีความคาดหวังว่าสามี จะช่วยแบ่งเบาภาระอย่างเท่าเทียมกัน เพราะลูกเป็นของทั้งสองคน ความผิดหวังจากการที่สามี ไม่ได้ให้ความช่วยเหลือมากเท่าที่ควรจะส่งผลให้ความสัมพันธ์ของคู่สมรสแย่ลงได้

ซึ่งสอดคล้องกับอุมามพร ตรังคสมบัติ (2544) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับจิตบำบัด และการให้คำปรึกษาครอบครัว พบว่า การที่ภรรยาทุ่มเทเวลาให้ลูกมากเกินไปจนไม่มีเวลาให้กับสามี ทำให้การดูแลเอาใจใส่ที่ภรรยาเคยให้สามีลดลง ทำให้สามีเกิดความรู้สึกถูกทอดทิ้งได้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาผลงานวิจัยและข้อเขียน บทความ รวมทั้งการศึกษาของผู้วิจัยเอง ผู้วิจัยขอเสนอแนะไว้เป็นข้อ ๆ พอสังเขป ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

ด้านตัวคู่สมรส

1. การปฏิบัติตัวต่อคู่สมรส

การนอกใจ จัดเป็นปัญหาอุปสรรคที่สำคัญที่สุดในชีวิตคู่และอาจนำไปสู่การแตกแยกหย่าร้างมากที่สุดสาเหตุหนึ่ง เนื่องจาก เมื่อหญิงชายตกลงใจที่จะใช้ชีวิตร่วมกัน ต่างก็หวังว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะซื่อสัตย์ต่อตน การนอกใจเป็นการทำลายความไว้วางใจที่คู่สมรสเคยมีต่อกันและกัน

2. การสื่อสารและปรับตัว

เมื่อเกิดการทะเลาะเบาะแว้งหรือขัดแย้งกัน จะทำให้คู่สมรสมีความเครียดเมื่ออยู่ด้วยกัน ซึ่งปัญหามักเกิดจากการไม่สามารถปรับตัวเข้าหากันได้ สื่อสารพูดคุยกันไม่รู้เรื่อง ไม่ควรหันหลังให้กัน คู่สมรสควรหันหน้าเข้าหากัน ไม่ใช่ต่างคนต่างไม่พูดเมื่อมีปัญหา คู่สมรสจำเป็นต้องถ้อยทีถ้อยอาศัยหาทางปรับความเข้าใจกัน รวมทั้งแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นร่วมกันให้อยู่ด้วยกัน อย่าถือทิฐิ เพราะนั่นจะเป็นผลทำให้การขัดแย้งทวีความรุนแรงขึ้นทุกที และในที่สุดก็จะอยู่ร่วมกันไม่ได้อีกต่อไป

3. สภาวะการสมรส

ก่อนแต่งงานจำเป็นต้องรู้จักคนที่จะเป็นคู่สมรสให้ดีและเข้าใจกันให้ดี รู้ถึงความชอบและความไม่ชอบอะไร ต่างกันหรือเหมือนกันตรงไหน รับรู้นิสัยใจคอซึ่งกันและกัน

4. อบรมมุขและความเบี่ยงเบนทางเพศ

คู่สมรสควรให้อิสระแก่กันตามสมควร ตัวอย่างเช่น การคบเพื่อนต่างเพศหรือการสังสรรค์กับเพื่อนฝูงเก่า ๆ ในอดีต โดยทั้งคู่สมรสควรมีความรับผิดชอบต่อการคบครวและปฏิบัติตนอยู่ในทำนองคลองธรรม

5. ครอบครัวคู่สมรส

การแยกครอบครัวหลังจากการแต่งงานเป็นสิ่งที่ควรทำทันที เพราะการอยู่ร่วมกับญาติพี่น้องของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง อาจทำให้เกิดความลำบากใจให้อีกฝ่ายหนึ่งก็ได้ แต่ถ้าจำเป็นต้องอาศัยอยู่ร่วมกันจริง ๆ ก็ต้องปรับตัวให้เข้ากันทั้งสองฝ่าย แต่ถ้าคิดว่าปรับตัวไม่ได้หรือยังปรับตัวไม่ได้ก็อย่าเพิ่งแต่งงานกัน

นอกจากนั้นควรให้การสงเคราะห์ญาติของคู่สมรสตามควร โดยพึงระลึกว่า ญาติของแต่ละฝ่ายเหมือนญาติตน

6. ความบกพร่องของร่างกายและจิตใจ

คู่สมรสควรมีสภาพที่แข็งแรงสมบูรณ์ ดูแลตนเองอยู่เสมอเพราะถ้าสุขภาพไม่เหมาะสมอาจทำให้ชีวิตสมรสแห้งแล้งได้ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุของการหย่าร้างในภายหลัง

7. เพศสัมพันธ์

การสนองตอบความต้องการทางเพศเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง ความอ่อนแอ และเสื่อมสมรรถภาพของคู่สมรสในด้านกามารมณ์ นับเป็นสิ่งบั่นทอนจิตใจของอีกฝ่ายหนึ่งได้ คู่สมรสจึงต้องปรึกษาแพทย์และสำรวจตนเอง ปรับปรุงให้เป็นที่น่าพึงพอใจซึ่งกันและกัน โดยหาความรู้เรื่องเพศได้จากการอ่านหนังสือทางวิชาการ และสื่อโทรทัศน์และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่มีหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับเพศศึกษา

8. อารมณ์

ความอดทนสำคัญอย่างยิ่งในการครองชีวิตคู่เพราะการที่มีคนมาอยู่ร่วมกัน มากกว่าหนึ่งคนขึ้นไป ย่อมต้องมีเรื่องกระทบกระทั่งกันเกิดขึ้นเป็นธรรมดา หากขาดความอดทน ซึ่งกันและกัน ไม่มีการเสียสละและไม่รู้จักการให้อภัยกัน ย่อมเป็นหนทางสู่การหย่าร้าง คู่สมรสจึงควรมีการใคร่ครวญถึงเหตุผลต่างๆ เป็นอย่างดีร่วมช่วยกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น อย่างอดทน

9. ความสัมพันธ์ก่อนสมรส

คู่สมรสจะต้องทำใจยอมรับตั้งแต่ก่อนแต่งงาน ว่าการเปลี่ยนแปลงนิสัย ของอีกฝ่ายจะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอนไม่มากก็น้อย เนื่องจากเมื่อเป็นคู่รักกันอยู่ก็มักปกปิดลักษณะ ที่ไม่น่าชื่นชมของตนเองไว้ แม้คู่ที่ไม่จงใจปกปิดก็ยังไม่รู้จักอีกฝ่ายหนึ่งอย่างแท้จริงได้ เพราะไม่ได้อยู่ ใกล้ชิดกันเหมือนตอนที่แต่งงานอยู่ด้วยกันแล้ว ซึ่งเมื่อได้อยู่ใกล้ชิดใช้ชีวิตร่วมกันจึงค่อยพบว่า เข้ากันไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านอุปนิสัย รสนิยม เจตคติ หรือเรื่องทางเพศ ดังนั้นการรู้จักคู่สมรส ดีไปหมดทุกเรื่องก่อนแต่งงานจึงเป็นไปได้ยากหรือแทบเป็นไปไม่ได้เลย

10. ลักษณะนิสัย

ความเป็นส่วนตัวยังคงเป็นส่วนที่คู่สมรสยังต้องการที่จะมีหลังจาก การสมรส บ่อยครั้งสามีและภรรยาลืมไปว่าอีกฝ่ายเป็นปัจเจกบุคคล เป็นคนอีกคนที่มีความคิด ความรู้สึกและความต้องการเป็นของตนเอง

11. ลักษณะงาน

ถึงแม้ผลพวงของความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วขึ้นในสังคมไทย สังคมและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมเปลี่ยนไป สามีและภรรยาออกไปทำงานนอกบ้านทั้งสองคนมากขึ้น ดังนั้นจึงควรหาเวลาหรือกำหนดตกลงกันในแต่ละครอบครัวว่าจะอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันวันไหน เช่น วันอาทิตย์เป็นวันครอบครัว สมาชิกในบ้านจะมาอยู่พร้อมกัน รับประทานอาหารร่วมกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน การกำหนดเวลาเช่นนี้จะเป็นส่วนช่วยให้แต่ละคนหาเวลาว่างให้ครอบครัว เป็นสานสัมพันธ์ภายในครอบครัว ให้สมาชิกในบ้านได้มีโอกาสพูดคุยปรึกษาและใช้เวลาว่างทำกิจกรรมร่วมกัน

12. ความพร้อมด้านบุตรและธุรกิจ

สำหรับผู้ที่ยังไม่ได้แต่งงาน ในปัจจุบันเมื่อคนสองคนตกลงรักกัน ก็คงปฏิเสธไม่ได้ในเรื่องมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน เนื่องการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส เป็นการเสี่ยงต่อการมีบุตรโดยไม่พร้อม หากไม่สามารถการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรสได้ ก็ควรรู้จักวิธีการคุมกำเนิดที่ถูกต้อง

สำหรับคู่สมรสควรมีการวางแผนครอบครัว ทั้งก่อนและหลังแต่งงาน ควรมีการเตรียมตัวและวางแผนที่ดีว่าต้องการลูกกี่คนและเมื่อไหร่ที่พร้อมจะมีบุตร ความพร้อมนี้มีความหมายลึกซึ้งถึงความพร้อมทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพ จิตใจ อารมณ์ รวมไปถึงความพร้อมของครอบครัว ทั้งด้านฐานะ เวลา สถานที่

ด้านรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. ควรมีการส่งเสริมให้การศึกษาให้ทราบถึงเรื่องครอบครัว ความเป็นไปของครอบครัว รวมทั้งภาวะการรับผิดชอบที่มีต่อชีวิตแต่งงานและการเป็นพ่อแม่ แก่ผู้ที่ยังไม่ได้แต่งงาน โดยเฉพาะเด็ก เพื่อที่จะได้รู้ถึงอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้เมื่อแต่งงาน และทราบถึงวิธีแก้ปัญหาดังกล่าว โดยหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนบางแห่ง ตั้งหน่วยงานที่ให้คำปรึกษาก่อนการสมรส เป็นต้น

2. ควรจัดตั้งหน่วยงานหรือสำนักงาน ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการสมรสโดยเฉพาะ เพื่อให้คำปรึกษาแก่สามีภรรยาที่ประสบปัญหาชีวิต มีเพื่อช่วยแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาชีวิตคู่

3. การที่สถิติการหย่าร้างเพิ่มขึ้นจากอดีต และยังมีที่คาดว่าจะยังเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

อาจสืบเนื่องมาจากกฎหมายได้เปิดโอกาสให้การจดทะเบียนหย่าร้างทำได้โดยง่าย เพียงคู่สมรสเดินทางไปว่าการอำเภอที่ใดก็ได้ในประเทศไทย แจ้งความจำนงว่ามาหย่า พร้อมบอกเหตุผลเล็กน้อยว่า เข้ากันไม่ได้ ทศณะคติไม่ตรงกัน ไม่ได้รักกันแล้ว เพียงเท่านั้นก็เซ็นชื่อในใบหย่า อีกทั้งไม่ต้องเสียค่าดำเนินการใด ๆ อันที่จริงแล้วในอนาคตหากเป็นไปได้ น่าจะมีเจ้าหน้าที่แนะแนวการสมรส marriage counselor และการหย่าร้างจะกระทำได้ดีก็ต่อเมื่อไปพบกับเจ้าหน้าที่แนะแนวการสมรส ให้ผู้ต้องการหย่าได้พบก่อนการตัดสินใจเซ็นใบหย่า การพบเจ้าหน้าที่แนะแนวการสมรสนี้ ก็เพื่อให้ทราบถึงปัญหาที่คู่สมรสทั้งสองคนประสบอยู่เสียก่อน เป็นการประนีประนอมและให้ทราบถึงสาเหตุของความขัดแย้งในชีวิตคู่ แต่หาไม่มีทางประนีประนอมกันได้ ก็เป็นสิ่งที่คู่สมรสจะตัดสินใจ ก็ให้แจ้งความจำนงของอย่าจากกันได้ ซึ่งวิธีนี้ผู้วิจัยคิดว่า น่าจะทำให้คู่สมรสมีเวลาองความบกพร่องของแต่ละคน เพื่อให้ลูกคิด ก่อนการเซ็นใบหย่า

4. ด้านการทะเบียน ควรมีการเพิ่มรายละเอียดบางประการ เกี่ยวกับผู้หย่าร้าง

ลงในทะเบียนการหย่า เช่น การศึกษา อาชีพ อายุบุตร ซึ่งจะยังประโยชน์ในแง่ของการศึกษาวิจัยมากขึ้น และเพื่อทราบถึงสถานภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้หย่าร้าง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยเพิ่มเติม

1. ควรศึกษาสาเหตุของการหย่าร้างในระดับที่กว้างขึ้น คือ มีกลุ่มตัวอย่างให้มากที่สุด เพื่อเป็นเครื่องยืนยันผลของการวิจัยและให้มีความเชื่อถือมากขึ้น
2. ควรศึกษาสาเหตุของการหย่าร้างแยกกลุ่มตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ศาสนา อาชีพ รายได้ จำนวนบุตร ฯลฯ เพื่อให้ทราบความแตกต่างของสาเหตุการหย่าร้างในแต่ละกลุ่ม
3. ควรศึกษาตัวแปรที่เป็น positive thinking ของการหย่าร้างในเรื่อง positive behavior ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ไม่ได้นำมาศึกษา เช่น แต่งตัวเรียบร้อยเกินไป ใจบุญเกินไป ปฏิบัติธรรม แต่งตัวสวยเกินไป ประหยัดมากเกินไป สะอาดมากเกินไป ฯลฯ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนกวลี. (2543). **อยู่เป็นคู่อย่างไรเมื่ออุปนิสัยต่างกัน**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://clinicrak.com/family/family_tech01.html. วันที่สืบค้น 12 มีนาคม 2551.
- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2539). **ความเครียด**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://eduit.pn.psu.ac.th/psychology/academy4.htm>. วันที่สืบค้น 12 มีนาคม 2551.
- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2540). **คู่มือการครองเรือน**. พิมพ์ครั้งที่ 1.
นนทบุรี : สำนักพัฒนาสุขภาพจิต
- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2548). **คิดจะมีคู่ต้องดูให้ดี**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://www.hed.go.th/healthty/emotion.asp?content_id=220.
วันที่สืบค้น 12 มีนาคม 2551
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2546). **การใช้SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล**.
พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสถิติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2548). **การวิเคราะห์ข้อมูลขั้นสูงด้วย SPSS for Windows**.
พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสถิติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กัลยา อรวิเชียร. (2545). **การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวันของนิสิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. ปริญญาานิพนธ์. กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- กุสุมา พลแก้ว. (2544). **การปรับตัวทางสังคมและเศรษฐกิจของผู้หญิงในสังคมชนบทภายหลังการหย่าร้าง**. วิทยานิพนธ์. ศศ.ม. (มานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. อัดสำเนา.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2542, ตุลาคม). นิสัยชั่วตรงข้าม : จะอยู่กันยืดยาวได้อย่างไร.

นิตยสารแม่และเด็ก. 23 : 332.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543, สิงหาคม). ครอบครัวสุขหรือทุกข์ขึ้นอยู่กับปาก.

นิตยสารแม่และเด็ก. 23 : 342.

กำแหง อธิธาณ. (2526). **ปัญหาการหย่าร้าง**. ใน ปัญหาครอบครัว : ชมรมความมั่นคงของครอบครัว.

หน้า 57. เชียงใหม่: ชมรมความมั่นคงของครอบครัว

ครอบครัวไทยเปราะบางหย่าร้างโหมงละ 10 คู่. (2551). (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://breakingnews.nationchannelcom/read.php?newsid=284227>. วันที่สืบค้น 14 เมษายน 2551

จรรยา เศรษฐบุตร. (2536). **ความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลภายในครอบครัวและอิทธิพลภายนอกครอบครัวต่อค่านิยมทางเพศของวัยรุ่นหญิงในอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์**. ปริญญาโท. กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดมศึกษา.

จันทร์เพ็ญ คุปต์กาญจนกุล. (2526). **ตัวแบบสมมุติฐานความพึงพอใจในชีวิตสมรส :**

การทดสอบเฉพาะกรณีข้าราชการกระทรวงอุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ :

คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จารุพร แสงเป้า. (2542). **การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะลาออกจากงานของ**

พยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลสังกัดสำนักงานการแพทย์ กรุงเทพมหานคร.

(ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://bsri.swu.ac.th/webthesis/t_charubhorn.html.

วันที่สืบค้น 6 ตุลาคม 2547.

จินตนา ธนวิบูลย์ชัย. (2536). **การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคPath Analysis**. ม.ป.พ.

- ใจทิพย์ พวงทอง. (2540). **การศึกษาความสอดคล้องระหว่างการยอมรับเลี้ยงดูของบิดามารดา
กับการอบรมเลี้ยงดูตามการรับรู้ของบุตรวัยรุ่น**. ปรินซ์นิพนธ์. กศ.ม.
(จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
อัสสัมชัญ.
- ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. (2529). **เด็กและวิกฤตการณ์ในครอบครัว**. เชียงใหม่. ภาควิชามนุษยสัมพันธ์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ชันันท์ สุวินทรากร. (2536). **สาเหตุและผลกระทบของการหย่าร้าง**. วิทยานิพนธ์พัฒนบริหาร
ศาสตรมหาบัณฑิต. (พัฒนาลังคม). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. อัสสัมชัญ.
- ชัยโรจน์ แสงอุดม. (2526). **คำปราชัยพิธีเปิดประชุมสัมมนาปัญหาครอบครัว**.
ปัญหาครอบครัว : ชมรมความมั่นคงของครอบครัว. หน้า 57. เชียงใหม่: ชมรมความมั่นคง
ของครอบครัว
- ณัฐวิศา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา. (2551, 13 มีนาคม). **บันทึกที่ 4 เลิก ร้าง อย่างสร้างสรรค์**.
ผู้จัดการออนไลน์
- ณัฐนาถี เอมยงค์. (2544). **การประยุกต์ใช้ TWO-COMPONENT SURVIVAL กับ
ลักษณะการแต่งงาน-การหย่าร้าง ของประชากรบางส่วนในกรุงเทพมหานคร**.
วิทยานิพนธ์. วท.ม. (ชีวสถิติ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
อัสสัมชัญ.
- ดนัย บวรเกียรติกุล. (2550). **การมีคู่ครองเพื่อความสุขและความเหมาะสม**. (ซีดี).
ชลบุรี : คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน , อรุณ ชูชม; และงามตา วินิตานนท์. (2528). **ปัจจัยทางจิตวิทยาในวัย
ที่เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กของมารดาไทย**. รายงานการวิจัยสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เดอะเนชั่น. **เอแบค สํารวจพบการนอกใจคู่รักเป็นเรื่องคู่รักเป็นเรื่องธรรมดา.** (ออนไลน์).

แหล่งที่มา : <http://breakingnews.nationchannel.com/read.php?newsid=284227>

วันที่สืบค้น 14 มีนาคม 2551

ทวีศิลป์ วิษณุโยธิน. (2549). **ทำอะไรเมื่อสามีปันใจให้ชายชู้.** (ออนไลน์). แหล่งที่มา :

<http://www.2poto.com/lvwebboard/00129.html>. วันที่สืบค้น 12 มีนาคม 2551.

ธัญญา สนิวงศ์ ณ อรุณยา . (2548). **สารนํารู้อยู่.** (ออนไลน์). แหล่งที่มา :

http://www.thaipost.net/index.asp?bk=thaipost&post_date=6/Dec/2550&news_id=117479&cat_id=220400. วันที่สืบค้น 12 มีนาคม 2551.

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2548) **การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS : ครอบคลุมเวอร์ชัน**
กรุงเทพฯ : บิซิเนสอาร์แอนด์ดี

ธีรพงศ์ แก่นอินทร์. (2544 , มกราคม - เมษายน). **การวิเคราะห์เส้นทาง.** วิธีการวิจัย. 5(2).

นงนุช ไรจนเลิศ. (2533). **การศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมตนเองของนักเรียนวัยรุ่น.**

ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา

นงพงา ลิ้มสุวรรณ. (2547). **เพศสัมพันธ์ในชีวิตคู่.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สกายพริ้นติ้ง

นงพงา ลิ้มสุวรรณ. (2547). **สาเหตุของการมีเมียน้อยในชายไทย 20 ราย.** (ออนไลน์).

แหล่งที่มา : http://www.clinicrak.com/family/mental_family06.html.

วันที่สืบค้น 12 มีนาคม 2551.

นงคราญ เศรษฐพานิช. (2528). **โมเดลเส้นทาง : การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร.**

รวมบทความที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ

การศึกษาแห่งชาติ.

นางลักษณ์ วิรัชชัย. (2533, สิงหาคม). การวิเคราะห์อิทธิพล (Path Analysis). **วารสารวัดผลการศึกษา**. 11(30) : 40.

_____. (2537) . **ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น (LISREL): สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์** . กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2542). **โมเดลลิสเรลสถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ 3
กรุงเทพฯ : ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นางลักษณ์ เทพสวัสดิ์. (2542). **ความเจ็บป่วยทางจิต ความเครียดและสุขภาพจิต**. พิมพ์ครั้งที่ 4.
กรุงเทพฯ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นิตยา พิริยะธรรมวงศ์. (2533). **การศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะทางด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคมระหว่างผู้หย่าร้างและผู้ไม่หย่าร้างในเขตกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์. สค.ม. (วิจัยประชากรและสังคม). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
อัดสำเนา.

บัญญัติ สุขศรีงาม. (2542, กันยายน). การหย่าร้างปัญหาของสังคมยุคใหม่. **นิตยสารไกล้ม**. 23 (9) : 37 - 38

บุญประครอง ภาณุรัตน์. (2531). **ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความไม่มั่นคงในชีวิตสมรส : ศึกษากรณีสตรีที่สมรสแล้ว ภาครัฐบาล, รัฐวิสาหกิจและเอกชน**. กรุงเทพฯ : คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บุญเรือง ขจรศิลป์. (2548). **สถิติวิจัย**. กรุงเทพฯ : พิสิกส์เซ็นเตอร์การพิมพ์

บุญเสริม หุตะแพทย์. (2545). **ปัญหาครอบครัวและแนวทางการจัดการ**. ใน ประมวลสาระชุดวิชา หน่วยที่ 8 – 11 จิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา. หน้า 85. พิมพ์ครั้งที่ 2.
นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

เบญจพร ปัญญาภ. (2541, มกราคม – ธันวาคม). ครอบครัวหย่าร้าง. *วารสารสุขวิทยาจิต.* 2(1) : 36 – 37.

ปันทดา เพือกพันธ์. (2535, กันยายน-ตุลาคม) ปัญหาการหย่าร้างในสังคมไทย..มองให้ลึกถึงต้นสายปลายเหตุ. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.* 15 (343) : 50.

ประคอง รัศมีแก้ว. (2545). **การศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณสมบัติของผู้บริหารและแบบภาวะผู้นำที่มีต่อคุณภาพการบริหารของผู้บริหารโรงเรียน.**
ปริญญาานิพนธ์. กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ :บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดรธานี.

ประยูร เงินถม. (2548, มีนาคม-เมษายน). กิจกรรมลด ละ เลิก เหล้า ตามโครงการส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของครอบครัว. *ครอบครัวเข้มแข็ง.* 3(14) 31

ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2527) . **การวิเคราะห์แนวโน้มทางสังคมและพฤติกรรมศาสตร์.**
กรุงเทพฯ : ไค เอส พรินท์ติ้งเฮาส์.

ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์และสมชาติ สว่างเนตร. (2535) . **การวิเคราะห์แนวโน้มด้วยลิสมัล.**
สถิติวิเคราะห์สำหรับนักวิจัยทางวิทยาศาสตร์สังคมและพฤติกรรม. กรุงเทพฯ :
โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนศาสตร์.

ผู้จัดการออนไลน์. (2550) **มะเร็งร้ายทำลายความสัมพันธ์ พบผู้ป่วยโรคนี้น่าโศกเศร้าสูง.**
(ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.manager.co.th/Around/ViewNews.aspx?NewsID=9500000115574>. วันที่สืบค้น 4 ตุลาคม 2550.

ผู้จัดการออนไลน์. (2547) **เป็นคนสวยแล้วช่วยกระนั้นหรือ.** (ออนไลน์).
แหล่งที่มา : <http://www.siam-handicrafts.com/Webboard/question.asp?QID=751>
วันที่สืบค้น 12 มีนาคม 2551.

พัฒน์ สุจันงค์. (2526). **ชีวิตการครองเรือน.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

พิเชฐ บัญญัติ. (2550) **การให้คำปรึกษาในคลินิกก่อนสมรส** (ออนไลน์). แหล่งที่มา :

www.bantakhospital.com/bantak/modules.php?name=News&file=print&sid=149

วันที่สืบค้น 29 มีนาคม 2551.

เพ็ญ ธรรมเจริญพิณิจ. (2530). **ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างสภาพแวดล้อมภายในครอบครัว
ลักษณะของนักเรียน และลักษณะของนักเรียนและลักษณะของครู กับผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี.**

วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา

ภัสสร ลิมานนท์. (2541). **บทบาทของผู้ชายกับปัญหาครอบครัวไทยในปัจจุบัน.** วารสารสมาคม
จิตแพทย์แห่งประเทศไทย. 43(3) : 258-65.

ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล. (ออนไลน์).

แหล่งที่มา : [www.bantakhospital.com/bantak/modules.php?name=News&file=](http://www.bantakhospital.com/bantak/modules.php?name=News&file=print&sid=149)

[print&sid=149](http://www.bantakhospital.com/bantak/modules.php?name=News&file=print&sid=149). วันที่สืบค้น 29 มีนาคม 2551.

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (2547). **การหย่าร้าง.** (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://web.ubu.ac.th/home/prasri/library/G/GP/gp_14html. วันที่สืบค้น 21 สิงหาคม 2547.

มาษะ ขิตตะสัคคะ. (2546). **เมื่อวัยรุ่นใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันระหว่างเรียนสังคมไทยพร้อมหรือยัง.**

(ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.nu.ac.th/office/gentle/teenage.htm>.

วันที่สืบค้น 5 ธันวาคม 2547.

เมอร์ลิน. (2543, 6 สิงหาคม). **ร้อยแปดพันเก้า.** ไทยรัฐ. หน้าที่ 10

ราชินี ศิลปบรรเลง. (2535, มิถุนายน - กรกฎาคม). ศัพทานุกรมการวิจัย. **วิจัยการศึกษา.** 15(5) : 26.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546) **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.** กรุงเทพฯ:

นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.

วรารณณ์ รักวิชัย. (2529) **การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

วันทนา กลิ่นงาม. (2523). **ภาวะการหย่าร้างของประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร ระหว่างปี พ.ศ. 2512 – 2521**. วิทยานิพนธ์. สค.ม. (วิจัยประชากรและสังคม).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. อัดสำเนา.

วันทนา กลิ่นงาม. (2525). **ภาวะการหย่าร้างของประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร ระหว่างปี พ.ศ. 2512 – 2521**. เอกสารวิชาการหมายเลข 64 . กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยประชากร และสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

วีรวุฒิ เอกกมลกุล. (2548). **การพูดจาสื่อสารในชีวิตคู่**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.clinicrak.com/messages/viewmessage.php?id=0332&maintype=>
บทความเกี่ยวกับปัญหาครอบครัว. วันที่สืบค้น 13 มีนาคม 2551.

ศิริชัย กาญจนวาสี. (2548). **การวิเคราะห์พหุระดับ**. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

ศิริรัตน์ ศิลอาภรณ์. (2545). **การหย่าร้าง**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.school.net.th/library/createweb/10000/generality/10000-4322.html>. วันที่สืบค้น 21 สิงหาคม 2547.

ศูนย์สุขวิทยาจิต. (2547). **หย่าร้างมีผลกระทบต่อ “ลูก”**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://www.elibonline.com/doctors_divorce001.html. วันที่สืบค้น 21 สิงหาคม 2547

สม สุจิรา. (2549). **คิดก่อนแต่ง**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://www.muslimcampus.com/md_diaryview.php?id=406&diary=1563. วันที่สืบค้น 14 มีนาคม 2551

สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย. (2518). **ครอบครัวสัมพันธ์**. กรุงเทพฯ : วิบูลย์กิจ

สมเกียรติ เบญจศาสตร์. (2541). **สภาวะความไม่มั่นคงในชีวิตสมรสในจังหวัดนครราชสีมา.**

วิทยานิพนธ์. ศศ.ม. (มนุษยนิเวศศาสตร์) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
อัคราณา.

ลิลิตเค็ดลัดลัดความกดดันชีวิตคู่. (2549). (ออนไลน์). แหล่งที่มา :<http://www.nationjobs.com/forum/lofiversion/index.php?t29982.html> วันที่สืบค้น 12 มีนาคม 2551

สุขภาพทางเพศ เรื่องง่ายๆ ที่พูดยากของคนไทย. (2551). **เซ็กส์ที่ปลอดภัย** (ออนไลน์). แหล่งที่มา :
http://sex.sanook.com/sex/safetysex/safety_42n504.php. วันที่สืบค้น 14 มีนาคม 2551

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2537). **เทคนิคการวิเคราะห์ตัวแปรหลายตัวสำหรับการวิจัย
สังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์.** กรุงเทพฯ :สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สุเกสินี สุภธีระ. (2534). **การหย่าร้าง : อุบัติเหตุชีวิต.** จุลสารสังคมศาสตร์ขอนแก่น

สุดสวาท ดิศจิโรจน์ และมาลินี วงษ์สิทธิ์.(2531). **อิทธิพลของโครงสร้างครัวเรือนและความสัมพันธ์
ในครอบครัว ต่อการทำงานเชิงเศรษฐกิจ ของผู้หญิง.** สถาบันวิจัยประชากรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุดา ภิรมย์แก้ว. (2522. ,มกราคม – กุมภาพันธ์). **เมืองกับปัญหาการหย่าร้าง.**
วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 45 – 62.

สุดา ภิรมย์แก้ว. (2529). **สาเหตุของการหย่าร้างในเขตกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์.
ศศ.ม. (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. อัคราณา.

สุพัฒนา เดชาติวงศ์ ณ อยุธยา. (2547). **อยู่...หรือหย่า.** (ออนไลน์). แหล่งที่มา :
http://www.clinicrak.com/a_disclaimer.html. วันที่สืบค้น 21 สิงหาคม 2547.

สุพัฒน์ สุขมลสันต์. (2532). **การวิเคราะห์อิทธิสัมพันธ์ของตัวประกอบที่มีผลต่อสัมฤทธิ์ผลในการเรียนภาษาอังกฤษของนิสิตชั้นปีที่ 2 : รายงานการวิจัย**. กรุงเทพฯ : สถาบันภาษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุภัตรา สุภาพ. (2529). **ปัญหาสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

สุภรณ์ ลิ้มอารีย์. (2536). **สตรีและการหย่าร้าง**. (รายงานการวิจัย). ศึกษาศาสตร์. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม. อัดสำเนา.

สุรพงศ์ อำพันวงษ์. (2547). **ด้านภัยเศรษฐกิจ กอบกู้ชีวิตสมรส**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.clinicrak.com/messages/viewmessage.php?id=0394&maintype=>.
วันที่สืบค้น 21 สิงหาคม 2547.

เสาวนีย์ ตนะคุลย์. (2533). **คุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร**.
วิทยานิพนธ์. ศศ.ม. (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. อัดสำเนา

สำราญ มีแจ้ง. (2544). **สถิติขั้นสูงสำหรับการวิจัย**. กรุงเทพฯ : นิชนแอตแวร์ไทซิงกรุ๊ป

หย่ากันทำไม ทำไมต้องหย่า. (2550, 13 มกราคม). มติชน. หน้า 25

ห้าปัญหาหนักอกของผู้หญิงที่เป็นภรรยา (2549) (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://www.matichon.co.th/matichon/matichon_detail.php?s_tag=01lad05240849&day=2006/08/24
วันที่สืบค้น 14 มีนาคม 2551

อภิชาติ จำรัสฤทธิ์รงค์ และ จินตนา เพชรานนท์. (2528). **ภาวะสมรส : สัมมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2523 = Nuptiality : 1980 population and housing census**. กรุงเทพฯ :
กองสำรวจประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

อนุทิน ชาญวีรกูล. (2549). **ครอบครัวอบอุ่น ครอบครัวแข็งแรง สู่เมืองไทยแข็งแรง** (ออนไลน์).

แหล่งที่มา : <http://pr.anamai.moph.go.th/newsdetail.asp?newsid=0000109>

วันที่สืบค้น 14 มีนาคม 2551

อรุณรุ่ง บุญนันทพงศ์. (2533). **พฤติกรรมและตัวชี้วัดความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสในเขตกรุงเทพมหานครที่นำสู่ความต้องการหย่าร้าง**. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต. (วิจัยประชากรศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. อุดลำนาค.

อัญชลี ทองจันทร์. (2546). **การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับการปรับตัวทางสังคมของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในจังหวัดเพชรบุรี โดยการวิเคราะห์เส้นทาง**. วิทยานิพนธ์. กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดลำนาค.

อัมพร เบญจพลพิทักษ์. (2549) **การหย่าร้าง ปัญหาที่ไม่ควรมองข้าม**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://www.komchadluek.net/2006/07/27/i001_30548.php?news_id=30548.
วันที่สืบค้น 21 มีนาคม 2551.

อาคม เดชทองคำ. (2547). **ปัญหาด้านสังคมและวัฒนธรรม : ครอบครัวแตกแยก. วิถีไทย ปัญหาสังคม**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://student.rint.ac.th/~jakkra/sheet5.doc>.
วันที่สืบค้น 21 สิงหาคม 2547.

อุบลรัตน์ ฆิวังษ์. (2543). **ผลของการให้คำปรึกษาครอบครัวต่อสัมพันธภาพภายในครอบครัวของนักเรียนมัธยมศึกษา ตอนต้นที่มาจากครอบครัวหย่าร้างโรงเรียนนิคมวิทยาจังหวัดระยอง**. วิทยานิพนธ์. กศ.ม. (จิตวิทยาการให้คำปรึกษา). ชลบุรี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. อุดลำนาค.

อุบลรัตน์ พิชญ์ชนะนนท์. (2531). **คุณภาพชีวิตสมรส : ศึกษากรณีข้าราชการสังกัดกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์. สม.ม. (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. อุดลำนาค

อุมาพร ตรังคสมบัติ. (2544). **จิตบำบัดและการให้คำปรึกษาครอบครัว**. พิมพ์ครั้งที่ 5.
กรุงเทพฯ : ชนตำการพิมพ์

ภาคผนวก

แบบสอบถาม

ตอนที่ 1 คำถามด้านชีวิตสังคม เป็นลักษณะให้เลือกตอบเกี่ยวกับเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ จำนวนปีที่สมรส และจำนวนบุตร

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย “✓” ลงใน () ที่ เป็นความจริงเกี่ยวกับสถานภาพของท่าน

1. เพศ

() ชาย () หญิง

2. อายุ

() 20 ปี
() 20-30 ปี
() 31-40 ปี
() 41 ปีขึ้นไป

3. การศึกษา

() ต่ำกว่าปริญญาตรี
() ปริญญาตรี
() สูงกว่าปริญญาตรี

4. อาชีพ

() รับราชการ
() พนักงานรัฐวิสาหกิจ
() ประกอบอาชีพส่วนตัว
() อื่น ๆ

5. จำนวนปีที่สมรส

() 1 - 3
() 3 - 5
() 6 - 10
() มากกว่า 10 ปี

6. จำนวนบุตร

() ไม่มีบุตร () 1 - 3 คน
() 3 - 5 คน () มากกว่า 5 คน

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้เกิดการหย่าร้าง

ข้อแนะนำในการตอบ

ขอให้ท่านอ่านข้อความแต่ละข้อต่อไปนี้ แล้วพิจารณาว่าปัจจัยในการหย่าร้างเกิดจากสาเหตุแต่ละข้อในระดับใด ขอให้ท่านตอบโดยเขียนเครื่องหมายถูก (✓) ลงในช่องที่แสดงระดับที่ตรงกับความคิดเห็น หรือความรู้สึก หรือความเป็นจริงของท่าน

ข้อความ	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริง	ค่อนข้างจริง	ไม่จริง
1. แต่งงานตั้งแต่อายุน้อย					
2. แต่งงานเมื่ออายุมาก					
3. อายุเท่ากัน					
4. อายุแตกต่างกัน 1 – 5 ปี					
5. อายุแตกต่างกันมากกว่า 5 ปี					
6. สามีอายุมากกว่าภรรยา					
7. ภรรยาอายุมากกว่าสามี					
8. ระดับการศึกษาแตกต่างกัน ระหว่างระดับประถมกับปริญญา					
9. ระดับการศึกษาแตกต่างกัน ระหว่างระดับมัธยม หรือ ปวช.กับปริญญา					
10. ระดับการศึกษาแตกต่างกัน ระหว่างระดับประถมกับมัธยม หรือ ปวช.					
11. ระดับการศึกษาแตกต่างกัน ระหว่างอนุปริญญา หรือ ปวส. กับปริญญา					
12. ระดับการศึกษาเท่ากัน					
13. ภรรยามีการศึกษาสูงกว่าสามี					
14. สามีการศึกษาสูงกว่าภรรยา					
15. ศาสนาที่แตกต่างกัน					
16. ความเห็นศาสนาของคู่สมรส					
17. ขัดแย้งการทำพิธีกรรมทางศาสนา					
18. เปลี่ยนศาสนาตามคู่สมรส					

ข้อความ	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริง	ค่อนข้างจริง	ไม่จริง
19. ความแตกต่างระหว่างการอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็ก โดยที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย					
20. ความแตกต่างระหว่างการอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็ก โดยที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด					
21. ความแตกต่างระหว่างการอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็ก โดยที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย					
22. ความแตกต่างระหว่างการอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็ก โดยที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบตามใจ					
23. พ่อแม่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหย่าร้าง					
24. เลือกคู่ครองโดยใช้ความรักเป็นหลักอย่างเดียวโดยไม่ได้คำนึงถึงความเหมาะสมด้านอื่น					
25. เลือกคู่ครองโดยดูรูปร่างหน้าตาดีเป็นหลัก					
26. เลือกคู่ครองโดยคำนึงถึงฐานะทางสังคมเป็นหลัก หรือต้องการเลื่อนฐานะทางสังคมของตนให้สูงขึ้น					
27. เลือกคู่ครองโดยคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจเป็นหลัก					
28. สมรสเพื่อหนีจากครอบครัวเดิม					
29. สมรสเพราะความเหงา					
30. สมรสเพื่อความมั่นคงในชีวิต					
31. สมรสเพื่อตอบสนองความคาดหวังของสังคม					
32. สมรสเพื่อสนองความต้องการจำเป็นทางเพศ					
33. สมรสเพื่อหวังผลทางนิติกรรม					

ข้อความ	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริง	ค่อนข้างจริง	ไม่จริง
34. มีบุตรโดยไม่ได้ตั้งใจจึงต้องสมรส					
35. ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเคยผ่านการหย่าร้างมาก่อน					
36. ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีลูกติดจากการสมรสครั้งก่อน					
37. การสมรสไม่ได้การยอมรับจากญาติ					
38. ภรรยาไม่ตำแหน่งหน้าที่การงานสูงกว่าสามี					
39. สามีตำแหน่งหน้าที่การงานสูงกว่าภรรยา					
40. คู่สมรสมีตำแหน่งหน้าที่การงานเท่ากัน					
41. เวลาว่างไม่ตรงกัน					
42. ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดต้องเดินทางครั้งละนานๆ					
43. ก้าว่ำการทำงานของคุณสมรส					
44. สถานที่ทำงานไกลกันทำให้ต้องแยกกันอยู่					
45. ไม่รู้จักกันดีก่อนการสมรส					
46. ไม่ได้รักกันมาก่อน					
47. ไม่สมัครใจในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันตั้งแต่สมรส					
48. หลีกเลี่ยงการรับผิดชอบเกี่ยวกับหนี้สิน					
49. ใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย					
50. ชอบทำลายหรือผลาญทรัพย์สิน (นำของในบ้านไปจำหน่าย หรือการกระทำอื่น ๆ)					
51. เศรษฐกิจตกต่ำ					
52. สามีหรือภรรยาต่างมีรายได้เป็นของตัวเอง จึงไม่พึ่งพากัน					
53. ไม่ทำมาหากิน					
54. สามีหรือภรรยาต้องพึ่งรายได้ของคุณสมรส					
55. ภรรยามีรายได้สูงกว่าสามี					
56. สามีมีรายได้สูงกว่าภรรยา					

ข้อความ	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริง	ค่อนข้างจริง	ไม่จริง
57. รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย					
58. เศรษฐกิจการเงินในครอบครัวดีขึ้น					
59. หลีกเลี่ยงการรับผิดชอบร่วมกันทางด้านธุรกิจ					
60. ไม่รับฟังความคิดเห็นของคู่สมรส					
61. ชอบวางแผนงานกับคู่สมรส					
62. ชอบจับผิดคู่สมรส					
63. ขาดความเป็นส่วนตัว					
64. ไม่ให้เกียรติคู่สมรส					
65. คนรอบข้าง เช่น พ่อแม่ ญาติพี่น้อง หรือ เพื่อนๆ ให้เลิกกัน					
66. คู่สมรสอาศัยอยู่ร่วมกับพ่อแม่หรือญาติ					
67. คู่สมรสแยกอาศัยอยู่กันเอง					
68. ฝ่ายหนึ่งต้องมาพักอาศัยในบ้านของคู่สมรส					
69. คู่สมรสต้องเข้าบ้านหรือที่อยู่อาศัย					
70. พูดก้าวร้าวผู้ใหญ่ฝ่ายคู่สมรส					
71. หลงตัวเอง					
72. พูดจาดูหมิ่นเหยียดหยาม					
73. การทอดทิ้งคู่สมรส					
74. การไม่ดูแลเอาใจใส่คู่สมรสตามสมควร					
75. มีความเบี่ยงทางเพศ เช่นมีเพศสัมพันธ์กับเพศเดียวกัน					
76. ก้าวร้าวหยาบคาย					
77. ไม่ซื่อสัตย์ต่อคู่สมรส (นอกใจ)					
78. ชอบทำร้ายร่างกายคู่สมรส					
79. เพิกเฉยต่อการอุปการะบุตร					
80. ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ช่วยเหลืองานบ้าน					

ข้อความ	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริง	ค่อนข้างจริง	ไม่จริง
81. จู้จี้ขี้น					
82. มีปัญหาไม่พูดคุยกัน					
83. หึงหวงมากเกินไป					
84. ชอบเที่ยวกลางคืน					
85. เล่นการพนัน					
86. ติดสิ่งเสพติด					
87. ติดสุรา หรือ สิ่งมีเมา					
88. ปรับตัวเข้ากับบิดามารดาของคู่สมรสไม่ได้					
89. ปรับตัวเข้ากับญาติของคู่สมรสไม่ได้					
90. ให้ความสำคัญกับบิดามารดา หรือ ญาติมากกว่าคู่สมรส					
91. ให้ความสำคัญกับเพื่อนมากกว่าคู่สมรส					
92. ไม่สามารถมีบุตร					
93. มีโรคประจำตัว เจ็บป่วยเป็นประจำ					
94. ไม่สะอาด					
95. มีอาการโรคประสาท					
96. ไม่ดูแลตัวเองปล่อยตัว					
97. นำโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์					
98. เป็นโรคเอดส์					
99. เป็นโรคอื่นๆ เช่น อัมพาต อัมพฤกษ์					
100. เอาแต่ใจตัวเอง					
101. เจ้าอารมณ์					
102. มีนิสัยใจคอโหดร้าย					
103. ไม่อดทน					
104. เกิดความเครียดเมื่ออยู่ด้วยกัน					
105. มีความเห็นขัดแย้งกันอยู่เสมอ					
106. ทักษะไม่ดีตรงกันในการอบรมเลี้ยงดูบุตร					
107. พยายามเปลี่ยนนิสัยของอีกฝ่าย					

ข้อความ	จริงมาก ที่สุด	จริงมาก	จริง	ค่อนข้าง จริง	ไม่จริง
108. ภรรยาต้องการมีความสามารถทัดเทียม สามี					
109. ไม่อยากมีบุตร					
110. คู่สมรสไม่เป็นไปดังที่ตนคาดหวังไว้ก่อน แต่งงาน					
111. เชื่อคำทำนายของหมอดู					
112. ปรับตัวเข้าหากันไม่ได้					
113. สื่อสารพูดคุยไม่รู้เรื่อง					
114. ไม่มีความสุขในการมีเพศสัมพันธ์					
115. ได้รับการดูหมิ่นเหยียดหยามจากบิดา มารดาของคู่สมรส					
116. ได้รับการดูหมิ่นเหยียดหยามจากญาติ ของคู่สมรส					
117. มีความผิดปกติด้านเพศสัมพันธ์					
118. ไม่ยอมมีเพศสัมพันธ์					
119. ไม่มีสมรรถภาพทางเพศ					
120. ไม่สนใจในคู่สมรส					
121. ต่างคนต่างไม่พูดเมื่อมีปัญหา					
122. ไม่รักผูกพันกันเหมือนเดิม					
123. มีบุตรขณะยังไม่พร้อมทางเศรษฐกิจ หรือสังคม					
124. มีความสัมพันธ์ไม่ดีกับลูกเลี้ยง					
125. ทะเลาะเบาะแว้งกันเป็นประจำ					
126. มีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้ที่อยู่อาศัย ในบ้านเดียวกัน (ญาติพี่น้อง)					

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการหย่าร้าง

ข้อแนะนำในการตอบ กรุณาเขียนเครื่องหมาย “✓” ลงใน () ที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

○ ท่านมีรูปแบบของการหย่าร้างเป็นแบบใด

- () พฤตินัย หรือ การแยกกันอยู่โดยไม่ได้จดทะเบียนหย่า
และไม่มีความสัมพันธ์ทางเพศต่อกันอย่างสิ้นเชิง
- () นิติินัย หรือ การจดทะเบียนหย่าอย่างถูกต้องตามกฎหมาย
และไม่มีความสัมพันธ์ทางเพศต่อกันอย่างดี

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ ชื่อสกุล

นลินี สุขเกษม

วันเดือนปีเกิด

21 ตุลาคม 2520

สถานที่อยู่ปัจจุบัน

23/3 หมู่ 6 ตำบลเขาแดง

อำเภอชะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา

สถานที่ทำงาน

ตำแหน่งผู้บริหาร

ห้างหุ้นส่วนจำกัดปลื้มจิตการยาง

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2542

พยาบาลศาสตรบัณฑิต (พย.บ)

คณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค

จากมหาวิทยาลัยพายัพ

พ.ศ. 2550

การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.)

สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ

จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ